

मराठा विद्या प्रसारक समाज, नाशिक
कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने
कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी
ता. इगतपुरी, जि. नाशिक
नॅक मुल्यांकन : 'ब' श्रेणी

सह्याद्री वार्षिक नियतकालिक
२०२१-२०२२
कोरोना विशेषांक

सहाद्री

वार्षिक नियतकालिक
२०२१-२०२२

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने
कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने

॥ बहुजन हिताय । बहुजन सुखाय ॥

मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे,

**कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य
आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी**

ता. इगतपुरी, जि. नाशिक ४२२ ४०३.

दुरध्वनी : (०२५५७) २२२३३३

फॅक्स : (०२५५७) २२२२७७

ID No . PU/ NS/ ACS/023 (1981)

नेक मुल्यांकन : 'ब' श्रेणी

Website - igatpuricollege.mvp.edu.in

सह्याद्री

'कोरोना' विशेषांक

वार्षिक नियतकालिक : सन २०२१-२२

अध्यक्ष, संपादक मंडळ	:	प्राचार्य डॉ. पी.आर.भाबड
प्रमुख संपादक	:	प्रा. वाय.आर. मोहन
सह संपादक	:	प्रा. डी.एन. गिरी (उपप्राचार्य)

* कार्यकारी संपादक *

प्रा. डॉ.आर.डी. शिंदे

प्रा.बी.एम.जाधव

* अध्यक्ष *

प्राचार्य डॉ. पी.आर.भाबड

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने

कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

* प्रमुख संपादक *

प्रा. वाय.आर.मोहन

* प्रकाशक *

प्राचार्य डॉ. पी.आर.भाबड

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने

कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

* मुखपृष्ठ संकल्पना *

प्राचार्य डॉ. पी.आर.भाबड

* मुद्रक *

मराठा विद्या प्रसारक समाज प्रिंटींग प्रेस

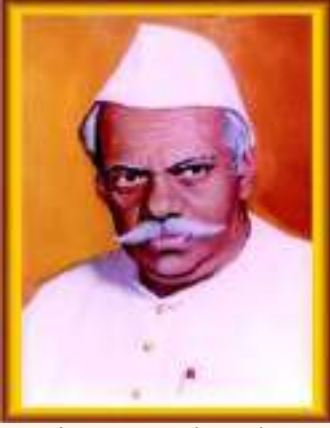
शिवाजी नगर, गंगापूर रोड, नाशिक.

* संपादक मंडळ *

१) प्रा.डी.एन.गिरी	२) प्रा.एस.बी.फाकटकर
३) प्रा.ए.वाय.सोनवणे	४) प्रा.डॉ.आर.डी.शिंदे
५) प्रा.व्ही.डी.दामले	६) प्रा.ए.बी.धोंगडे
७) प्रा.श्रीमती एस.एन.थेटे	८) प्रा. बी.एम.जाधव
९) श्रीमती डी.एच.शेंडे (ग्रंथपाल)	

(या नियतकालिकातील साहित्यात व्यक्त झालेली मते, विचार संबंधित लेखकांचे आहेत. त्यांच्याशी मराठा विद्या प्रसारक समाज, महाविद्यालय, प्राचार्य, संपादक, संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही.) (संपादक)

मराठा विद्या प्रसारक समाज, नाशिक आद्य संस्थापक व स्फूर्तिस्थान

कर्मवीर रावसाहेब थोरात

कर्मवीर गणपत दादा मोरे

कर्मवीर डी.आर.भोसले

कर्मवीर काकासाहेब वाघ

कर्मवीर भाऊसाहेब हिरे

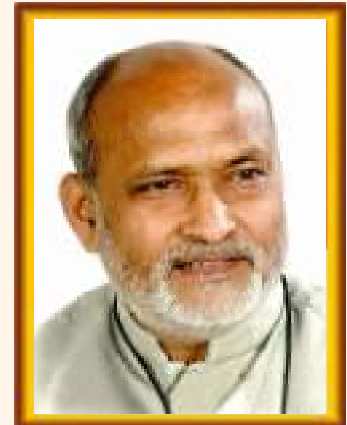
कर्मवीर अण्णासाहेब मुरकुटे

कर्मवीर अॅड.बाबुराव ठाकरे

कर्मवीर अॅड.विठ्ठलराव हांडे

कर्मवीर डॉ.वसंतराव पवार

मराठा विद्या प्रसारक समाज, नाशिक कार्यकारी मंडळाचे पदाधिकारी

डॉ. तुषार रामकृष्ण शेवाळे
अध्यक्ष

श्री. माणिकराव माधवराव बोरस्ते
सभापती

श्रीमती निलीमाताई वसंतराव पवार
सरचिटणीस

श्री. राघो काशिराम आहिरे
उपसभापती

डॉ. सुनिल उत्तमराव ढिकले
चिटणीस

मराठा विद्या प्रसारक समाज, नाशिक कार्यकारी मंडळाचे सदस्य

श्री.भाऊसाहेब लक्ष्मण खातळे
इगतपुरी

श्री.अशोक राजाराम पवार
कळवण व सुरगाणा

श्री. उत्तम गणपत भालेराव
चांदवड

श्री.दत्तात्रय रामचंद्र पाटील
दिंडोरी व पेठ

श्री.नामदेव नभाजी महाले
नाशिक

श्री.प्रल्हाद दादा गडाख
निफाड

श्री.दिलीप रघुनाथ पाटील
नांदगांव

डॉ. प्रशांत उदाराम देवरे
सटाणा

डॉ. जयंत चंभकराव पवार
मालेगांव

श्री. रायभान गंगाधर काळे
येवला

श्री. हेमंत विठ्ठल वाजे
सिन्नर

डॉ.विश्राम मालजी निकम
देवळा

श्री. सचिन पंडीतराव पिंगळे
नाशिक ग्रामीण

सेवक सदस्य

प्रा. नानासाहेब चंभकर दाते
सेवक सदस्य

श्री. गुलाबराव मुरलीधर भामरे
सेवक सदस्य

श्रीमती नंदा अशोक सोनवणे
सेवक सदस्य

महाविद्यालयाचे दूरदर्शी व धडाडीचे नेतृत्व

प्राचार्य डॉ. पी. आर. भाबड

एम.ए., पीएच.डी., पीजीडीटीई, बी.एड.

Mission Statement of our College

Upliftment of tribal and dountrodden masses by means of quality in higher education.

Vision :

- * To become a leader in providing opportunity of higher education to the tribal community
- * To To avail infrastructure to the students in tribale area to acquire basic computer Skills.
- * To impart quality education and maintain consistency to win the trust of valued stakeholders.
- * To help and cooperate the tribal community to bring it in common Social stream.
- * To prepare and empower the tribal community for acquiring comperence to cope with. rapidly changing socio- economic pattterms.
- * To contribute in materialization of mission and abjectives of the University of Pune and MVP Samaj Nashik..

****

महाविद्यालय विकास समिती सन २०१७-२२

अ.नं.	नाव	पद
१.	मा. इंजि. श्री. भाऊसाहेब लक्ष्मण खातळे	अध्यक्ष
२.	श्री. विजय वामनराव कडलग	सदस्य
३.	श्री. कचरु गबाजी शिंदे	सदस्य
४.	श्री. संतु पुंजा खातळे	सदस्य
५.	श्री. निवृत्ती भिकाजी जाधव	सदस्य
६.	श्री. पंढरीनाथ लक्ष्मणराव बन्हे	सदस्य
७.	श्री. किसन गणपत वाजे	सदस्य
८.	श्री. हरिदास नरहरी लोहकरे	सदस्य
९.	श्री. ज्ञानेश्वर निवृत्ती लहाने	सदस्य
१०.	श्री. गुंजाळ समाधान गेणू	सदस्य
११.	श्री. सागर हरिचंद्र बन्हे	सदस्य
१२.	प्रा. डी.एन.गिरी	शिक्षक सदस्य
१३.	प्रा.डॉ.डी.डी.लोखंडे	शिक्षक सदस्य
१४.	प्रा.एस.एस.परदेशी	आय.क्यु.ए.सी. समन्वयक
१५.	श्री. सी.जी. कमानकर	शिक्षकेतर सेवक सदस्य
१६.	प्राचार्य डॉ. पी.आर.भाबड	सचिव
१७.	कु. संध्या गव्हाणे	विद्यार्थी प्रतिनिधी

कनिष्ठ महाविद्यालय स्थानिक व्यवस्थापन समिती सन २०१७-२२

अ.नं.	नाव	पद
१.	श्री. शांताराम नागोजी कोकणे	अध्यक्ष
२.	श्री. रोहिदास बहिरु उगले	सदस्य
३.	श्री. जयंत अशोक गोवर्धने	सदस्य
४.	श्री. फिरोज रमजान पठाण	सदस्य
५.	श्री. पांडूरंग मुरलीधर शिंदे	सदस्य
६.	श्री. नारायण दामोदर गाढवे	सदस्य
७.	श्री. कचरु दादा डुकरे	सदस्य
८.	श्रीमती अलका उदय जाधव	सदस्य
९.	श्रीमती वैशाली विजय आडके	सदस्य
१०.	श्री. बाळासाहेब हिरामण वालझाडे	सदस्य
११.	श्री. समाधान रामचंद्र जाधव	सदस्य
१२.	श्री. सुनिल दगडू रोकडे	सदस्य
१३.	श्री. सतिष किसन कर्पे	सदस्य
१४.	श्री. एस.बी.फाकटकर	सदस्य
१५.	श्री. जी.बी.थविल	शिक्षकेतर सेवक सदस्य
१६.	प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड	सचिव

प्राचार्यांचे मनोगत .....

विद्यार्थी मित्र हो,

आपल्या महाविद्यालयाचे मुखपत्र 'सहयात्री' या वार्षिक नियतकालिकाचा सन २०२१-२२ या वर्षीचा अंक सर्व वाचकांच्या हाती देताना वैविध्यपूर्ण भावना जाणवते आहे. याचे कारण स्पष्टच आहे. गेली दोन वर्षे जगभरात हाहाःकार माजवून 'कोरोनाच्या' महामारीचे मानवी जीवनावर अनपेक्षित आघात झाले. त्यात शिक्षण व्यवस्थेची घडी विस्कटली आणि शैक्षणिक वर्षाचे नियोजन पूर्णतः बिघडले. तथापी प्राप्त परिस्थितीशी तद्रत जुळवून घेत शैक्षणिक प्रगती कुंठित होऊ न देण्याचा आम्ही प्रयत्न केला.

परीक्षांचे नियोजन करणे, लॉकडाऊन व कोरोना यांच्या जीवघेणा प्रभावामुळे प्रलंबित झाले; परंतु वर्षभरातील सर्व राष्ट्रीय वा स्थानिक उपक्रमांचे, उत्सवांचे आयोजन मात्र करण्यात आले. अध्यापन व मूल्यमापन हे 'ऑनलाईन' पद्धतीने पार पाडले. त्याच पद्धतीने विविध अभ्यासेत्तर उपक्रमांची अंमलबजावणी करण्यात आली. २१ जून या 'योगदिना' पासून १ मे 'महाराष्ट्र कामगार दिना' पर्यंत सर्व घटना-प्रसंगांचे यथोचित औचित्य साधण्याचा प्रयत्न झाला. त्याचे सचित्र अहवाल या अंकात समाविष्ट केलेले आहेत.

महाविद्यालय परिसराची स्थानिक, सामाजिक व भौगोलिक परिस्थिती लक्षात घेऊन बहुतांशी अभ्यासक्रम प्रत्यक्ष अध्यापनातून पूर्ण केले. प्रात्यक्षिक परीक्षा, प्रकल्प व अंतर्गत मूल्यमापन हे मोबाईल्स किंवा नेटवर्क अभावी प्रत्यक्ष वर्गातून पार पाडले. त्यामुळे शैक्षणिक नुकसान टाळण्याचा आम्ही प्रयत्न केला. नव्याने सुरु झालेल्या बी.एस्सी-बॉटनी विषय, बी.व्होकच्या प्रमाणपत्र व डिप्लोमा कोर्सेसची प्रात्यक्षिके व अध्यापन देखील ऑनलाईन पद्धती बरोबर प्रत्यक्ष पद्धतीने घेण्याचा प्रयत्न केला.

महाविद्यालयाच्या शैक्षणिक वाटचाली बरोबर पायाभूत सुविधांचा विस्तार करण्यावर विशेष भर देण्यात आला. जिल्हा क्रीडा कार्यालयाच्या दोन योजनांतून क्रीडा साहित्य भांडार व क्रीडा कार्यालयही बांधकामे पूर्णत्वास गेली. बी.व्होक अभ्यासक्रमासाठी स्वतंत्र दोन खोल्यांचे बांधकाम याच काळात पूर्ण झाले. विशेष उल्लेखनीय बाब म्हणजे शिक्षण व क्रीडा विभागातर्फे महाराष्ट्र शासनाने मंजूर केलेल्या अनुदानातून प्रेक्षागृह (Indoorstadium) उभारणीचे काम प्रगतीपथावर आहे. या प्रशस्त प्रेक्षागृहाच्या माध्यमातून खेळाडूंना अनेक सुविधा प्राप्त होणार आहे. जास्तीत जास्त खेळाडूंचा सहभाग हेच आमचे लक्ष आहे.

एन.सी.सी., एन.एस.एस. व विद्यार्थी विकास मंडळ यांच्या माध्यमातून कौशल्ये, शिस्त व मूल्य शिक्षणाचे प्रशिक्षण अखंडीत सुरु आहे. रक्तदान, आरोग्यविषयक जागृती, सामाजिक जाणिवा व शासकीय योजनांचा प्रसार व प्रचार करण्यासाठी आमचे स्वयंसेवक सदैव सतर्क आहेत. इगतपुरी तहसिल कार्यालय, इगतपुरी आरोग्य केंद्र, पंचायत समिती व इतर सामाजिक संघटनांच्या सक्रिय सहभागातून राष्ट्रीय कार्यक्रमांची अंमलबजावणी केली. श्रमदान, वृक्षारोपन, व राष्ट्रीय जागृतीपर कार्यक्रमांचे विशेष नियोजन केलेले आहे.

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ चे खास वैशिष्ट्य म्हणजे 'कोविड'चा भयंकर ताणतणाव दूर करण्यासाठी उपकारक ठरणारे इगतपुरी तालुका साहित्य मंडळ व महाविद्यालयाच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित दोन दिवसीय 'राज्यस्तरीय ग्रामीण साहित्य संमेलन' होय. अध्यात्म, संस्कृती, संस्कार, साहित्य-आस्वाद, लोक कलाविष्कार, इ.नी खच्चून भरलेला हा सोहळा डोळ्याचे पारणे फेडणारा ठरला. ज्येष्ठ साहित्यिक श्री.मनोहर शहाणेंच्या अध्यक्षतेखाली व श्री. जयप्रकाश जातेगावकर यांच्या प्रमुख उपस्थितीत साहित्य मंडळाचे संस्थापक अध्यक्ष लेखक पुंजाजी मालुंजकरांच्या मार्गदर्शनाखाली यशस्वीरित्या पार पडलेले साहित्य संमेलन लक्षणीय ठरले.

सेंद्रीय शेती, सामाजिक आरोग्य, महिलादिन, मराठी भाषा संवर्धन, निर्भय कन्या अभियान, आयडीएफसी बँकचे अर्थसहाय्य, स्पर्धा परिक्षा मार्गदर्शन, इत्यादी विषयी कार्यशाळांचे आयोजन करून विद्यार्थी व इतरांमध्ये जागृती निर्माण करण्यावर भर देण्यात आला. कौशल्य विकास व मूल्य संवर्धन यांवर विशेष लक्ष पुरविले जात असल्याने विद्यार्थ्यांचा प्रतिसाद अतिशय सकारात्मक झालेला आहे.

राजकीय, अध्यात्मिक व सामाजिक क्षेत्रातील थोर विभूतींच्या कार्यांचे स्मरण करून जीवन मूल्ये व राष्ट्रीय मूल्यांचे संवर्धन व प्रसार करण्यासाठी कार्यक्रमांचे आयोजन केले. व्याख्याने, वक्तृत्व, निबंधलेखन इ. स्पर्धा घेऊन विद्यार्थ्यांना प्रेरित केले. जळगांव येथील गांधी रिसर्च फाउंडेशन मार्फत स्पर्धा परीक्षा घेऊन सुमारे ३०० विद्यार्थी या गांधी विचार मंचात सहभागी केले.

विविध उपक्रम व संपर्क कार्यक्रमातून आजचा विद्यार्थी सक्षम करणे व कौशल्य प्राप्ती करून रोजगारासाठी समर्थ करणेही उद्दिष्ट्ये निश्चित आहे. त्याचा सर्व लेखाजोखा प्रस्तुत अंकात मांडलेला आहे.

महाविद्यालयाच्या यशस्वी वाटचाली मध्ये मविप्र समाजाचा सदैव पाठिंबा व मार्गदर्शन असते. संस्थेच्या सरचिटणीस आदरणीय श्रीमती नीलिमाताई पवार, अध्यक्ष डॉ. तुषार शेवाळे, सभापती श्री. माणिकराव बोरस्ते, उपसभापती श्री. राघोनाना आहिरे, चिटणीस डॉ.सुनिल ठिकले, आमचे मार्गदर्शन इगतपुरी तालुका मविप्र संचालक मा.इंजि. भाऊसाहेब खातळे व सर्व तालुका कार्यकारिणी सदस्य. महाविद्यालय विकास समिती शालेय व्यवस्थापन समिती यांचे सातत्याने मार्गदर्शन लाभले. महाविद्यालयाच्या सर्वांगीण विकासामध्ये सर्व प्राध्यापक, शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थी वर्ग यांचा सक्रिय सहभाग व केलेली कामगिरी बहुमोलाची ठरते. त्यांच्या शैक्षणिक व सामाजिक कामगिरीचे प्रतिबिंब प्रस्तुत अंकात प्रकटले आहे.

धन्यवाद !

प्राचार्य

डॉ. पी.आर.भाबड

अध्यक्ष, सहाद्री वार्षिक नियतकालिक

***

संपादकीय .....

सह्याद्री नियतकालिक सन २०२१-२२ या शैक्षणिक वर्षाचा अंक आपणासमोर आणताना गोड आणि दुःखद अशा मिश्र भावना दाटून येत आहेत. मागील दोन वर्षांपासून कोविड-१९ या महामारीच्या लाटेने भारतासह संपूर्ण जगात थैमान घातले. यामध्ये मानवी जीवनाचे अतोनात नुकसान झाले. स्वकीय, मित्र, आप्तेष्ट आणि नातेमंडळी यातील अनेक व्यक्ती कोविड-१९ च्या आजाराने मृत पावले. वैयक्तिक जीवनात यामुळे एक प्रचंड पोकळी, एकाकीपण आणि नैराश्य निर्माण झाले. संपूर्ण मानवी जीवन बदलून गेले. स्वकीयांना गमावण्याचे दुःख आणि कोविड-१९ आजाराने सर्व स्तरांवर झालेले परिणाम या विळख्यातून बाहेर पडण्याकरीता आज आपण सर्व आटोकाट प्रयत्न करित आहोत. याकरीता सकारात्मक विचारांची शक्ती औषध म्हणून देखील आपण वापरत आहोत. एकमेकांच्या आधाराने पुन्हा उभारी घेण्याचा प्रयत्न करत आहोत.

महाविद्यालयातील विद्यार्थी शिक्षक आणि या सर्वांचे कुटुंबातील सदस्य गेल्या दोन वर्षांपासून विचित्र जीवघेणी अशी कोविड-१९ ची परिस्थिती बघत आहेत आणि संघर्ष देखील करित आहेत. यातच महाविद्यालयाचे सर्व स्तरावरील कामकाज आणि त्याचे स्वरूप बदलून गेले. सार्वजनिक ठिकाणे, गांव, बाजार, येथे प्रचंड भीतीचे वातावरण होते. डोळ्यांना न दिसणारा कोरोना कधी आपला घात करेल ह्याची शाश्वती नव्हती. अशा वातावरणात महाविद्यालयाचे विद्यार्थी आणि सर्व कर्मचारी वर्ग प्रचंड दडपण आणि तणावाखाली वावरत होते.

महाविद्यालयाचे विद्यार्थी या सर्व अनुभवांतून जातांना ते अनुभव शब्दबद्ध करतात. हे शब्द जेव्हा या नियतकालिकेच्या माध्यमातून 'कोरोना विशेषांक' म्हणून आपण वाचाल तेव्हा त्यांचे या परिस्थितीतील विचार आणि लढण्याची जिद्द याचे नक्कीच कौतुक कराल. विद्यार्थ्यांच्या मनात निर्माण झालेले प्रश्न, ऑनलाईन वर्ग आणि परीक्षा, एकाकीकरण हे सर्व आपण वेगळ्या जगात आहोत याची कल्पना देते. आमच्या विद्यार्थ्यांनी त्यांचे वेगवेगळे मांडलेले अनुभव या 'कोरोना विशेषांक' मध्ये प्रभावीपणाने मांडतात. परंतु या लेखातील लढण्याची आणि जगण्याची जिद्द ही त्यापेक्षाही प्रभावी वाटते.

सह्याद्री नियतकालिक- 'कोरोना' विशेषांक सन २०२१-२२ चे प्रकाशन करण्यासाठी महाविद्यालयाचे मा. प्राचार्य डॉ. पी. आर. भाबड सर यांच्या मार्गदर्शनातूनच प्रेरणा मिळाली. तसेच उपप्राचार्य प्रा. गिरी डी.एन. ज्यु. कॉ. चे उपप्राचार्य प्रा. फाकटकर एस.बी. सर यांचेही अनमोल मार्गदर्शन लाभले. कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, इगतपुरी महाविद्यालय आणि नियतकालिकेचे संपादक मंडळ महाविद्यालय शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी तसेच विद्यार्थी या सर्व घटकांनी उस्फूर्तपणे आपआपले योगदान दिले. मराठा विद्या

प्रसारक समाज संस्थेच्या सरचटणीस मा. श्रीमती नीलिमाताई पवार, इगतपुरी तालुका संचालक मा. इंजि. श्री. भाऊसाहेब खातळे, संस्थेचे सर्व संचालक, सर्व मान्यवरांचे नेहमी मार्गदर्शन मिळत असते. तसेच महाविद्यालयांचे प्राध्यापक आणि विद्यार्थी यांचे देखील वेळोवेळी सहकार्य मिळाले. सहाद्री नियतकालिक- 'कोरोना' विशेषांक सन २०२१-२२ चे अंक आपल्यापर्यंत सादर होतांना त्यासाठी महाविद्यालयाच्या सर्वच स्तरांवरील घटकांनी परिश्रम घेतले. हे श्रम साफल्य आपण नक्कीच गोड मानून घ्याल, अशी आशा बाळगतो.

धन्यवाद !

प्रा. वाय.आर. मोहन
प्रमुख संपादक

***

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

○ अनुक्रमणिका ○

क्र.	विषय	नाव	
१)	कोरोना महामारी	वाजे शकुंतला रामदास	(एस.वाय.बी.ए.)
२)	कोरोना आणि वास्तव	उदावंत पायल संतोष	(एस.वाय.बी.कॉम.)
३)	कोरोनाचे परिणाम	पगारे जयश्री लहानू	(टी.वाय.बी.ए.)
४)	पण असं का ?	उदावंत पायल संतोष	(एस.वाय.बी.कॉम.)
५)	कोरोना काळातील मोबाईल फोनचा वापर व त्याचे फायदे व परिणाम	माळी नम्रता विजय	(एस.वाय.बी.एस्सी.)
६)	कोरोना विषाणू	भोर ज्योती शांताराम	(टी.वाय.बी.ए.)
७)	कोरोना एक महामारी	जाधव हर्षदा राजेंद्र	(एस.वाय.बी.एस्सी.)
८)	कोरोनाचा मानवी जीवनावरील परिणाम	तातले सचिन रघुनाथ	(टी.वाय.बी.एस्सी.)
९)	मरण झालाच सोपं	भागडे रिद्धी बाबाजी	(एफ.वाय.बी.एस्सी.)
१०)	भयंकर कोरोना व्हायरस	वाजे प्राची उत्तम	(एस.वाय.बी.एस्सी.)
११)	कोरोनाची दाहकता	पदमेरे धनश्री रामनाथ	(एस.वाय.बी.ए.)
१२)	कोरोना आणि त्याबाबत सतर्कता	शिंदे सरला हिरामण	(एस.वाय.बी.ए.)
१३)	कोरोनाचा अनुभव	मुसळे गायत्री ज्ञानेश्वर	(११ वी वाणिज्य)
१४)	कोरोना एक अनुभव	प्रा.श्रीमती मालासाने अर्चना पांडुरंग (ज्यु.कॉ. शिक्षक हिंदी)	
१५)	कोरोना	खातळे गायत्री कैलास	(१२ वी वाणिज्य)
१६)	तुझ्या येण्याने तर...	कुटके हर्षदा रवींद्र	(११ वी वाणिज्य)
१७)	कोरोना आणि शैक्षणिक परिणाम	गुळवे सानिका नामदेव	(११ वी आर्ट्स)
१८)	कोरोनाचा काळ	पिचड सपना पंढरीनाथ	(१२ वी आर्ट्स)
१९)	कोरोनाचा जगावर झालेला परिणाम	कु. चौधरी दिव्या अर्जुन	(११ वी वाणिज्य)
२०)	कोरोनाचा स्व अनुभव	प्रा.चव्हाण शिवाजी मोतीराम	(ज्यु.कॉ. शिक्षक कला)
२१)	कोरोनाची दहशत	भोर तेजस उत्तम	(११ वी आर्ट्स)
२२)	कोरोना...कोरोना...कोरोना	चव्हाण श्वेता बाळू	(११ वी विज्ञान)
२३)	कोरोनाची कथा	कु. चौधरी दिव्या अर्जुन	(११ वी कॉमर्स)
२४)	जातील...हेही दिवस जातील	भागडे रिद्धी बाबाजी	(एफ.वाय.बी.एस्सी.)
२५)	माझे बाबा	कौदरे अक्षदा शंकर	(११ वी सायन्स)
२६)	कोरोनाची लक्षणे	चव्हाण श्वेता बाळू	(११ वी सायन्स)
२७)	जरी अनेक	शिरसाठ दामिनी निवृत्ती	(टी.वाय.बी.ए.)
२८)	कोरोना आणि बदलती शिक्षण व्यवस्था	गोसावी कल्याणी मनोहर	(टी.वाय.बी.ए.)
२९)	कोरोना काळातील माझ्या परिसरातील संदर्भ	गोवर्धने कोजागिरी विष्णू	(टी.वाय.बी.ए.)
३०)	बाप	शिरसाठ दामिनी निवृत्ती	(टी.वाय.बी.ए.)
३१)	कोरोना एक महामारी	चव्हाण करिश्मा मनाजी	(एस.वाय.बी.ए.)

* संपादक मंडळ *

प्राचार्य डॉ. पी. आर. भाबड
(अध्यक्ष)

प्रा. वाय. आर. मोहन
(मुख्य संपादक)

प्रा. डी. एन. गिरी
(सदस्य)

प्रा. एम. बी. फाकटकर
(सदस्य)

प्रा. बी. एस. महाले
(सदस्य)

प्रा. ए. वाय. सोनवणे
(सदस्य)

प्रा.श्रीमती व्ही. डी. दामले
(सदस्य)

प्रा.श्रीमती ए. डी. धोंगडे
(सदस्य)

प्रा.श्रीमती एस. एन. थेटे
(सदस्य)

प्रा. बी. एम. जाधव
(सदस्य)

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने
कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

* कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने जयंती *

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने जयंती
कार्यक्रम प्रसंगी म.वि.प्र. समाज
संस्थेचे इगतपुरी तालुका संचालक
मा.इंजि.भाऊसाहेब खातळे यांचेकडून
डॉ. श्रीमती क्षमा शेलार-गोवर्धने यांचा
सत्कार करतांना समवेत
मा. प्राचार्य डॉ पी.आर.भाबड आणि
प्राध्यापक सहकारी

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने जयंती कार्यक्रम
प्रसंगी म.वि.प्र. समाज संस्थेचे इगतपुरी
तालुका संचालक मा.इंजि. भाऊसाहेब खातळे
यांचा प्राचार्य डॉ. पी. आर. भाबड यांचेकडून
सत्कार करतांना समवेत सहकारी प्राध्यापक

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने जयंती कार्यक्रम
प्रसंगी श्री. उत्तमराव गोवर्धने यांचा म.वि.प्र.
समाज संस्थेचे इगतपुरी तालुका संचालक
मा. इंजि. भाऊसाहेब खातळे यांचेकडून सत्कार
करतांना समवेत प्राचार्य डॉ. पी. आर. भाबड
आणि प्राध्यापक सहकारी

* ग्रंथालय विभाग उपक्रम *

महान ग्रंथालयाचे जनक एस आर रंगनाथान यांचे जयंती निमित्ताने आयोजित कार्यक्रम प्रसंगी प्रमुख पाहुणे श्री उत्तम भाऊ गायकर यांचा सत्कार करतांना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ पी आर भाबड, उप प्राचार्य दि एन गिरी ग्रंथपाल श्रीमती शेंडे आणि सहकारी शिक्षक

महान ग्रंथालयाचे जनक एस आर रंगनाथान यांचे जयंती निमित्ताने आयोजित कार्यक्रम प्रसंगी प्रमुख पाहुणे श्री उत्तम भाऊ गायकर मार्गदर्शन करतांना समवेत महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ पी आर भाबड, उप प्राचार्य दि एन गिरी ग्रंथपाल श्रीमती शेंडे आणि सहकारी शिक्षक

* मराठी विभाग उपक्रम *

जागतिक मराठी भाषा दिन प्रसंगी
मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड
समवेत उपप्राचार्य डी.एन.गिरी,
डॉ.आर.डी.शिंदे, डॉ.एम.बी.कांबळे,
प्रा.श्रीमती दामले

मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा निमित्ताने
भित्तीपत्रिका उद्घाटन प्रसंगी
मा.डॉ.विजय कडलग समवेत
प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड,
उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी,
डॉ.डी.डी.लोखंडे, डॉ.आर.डी.शिंदे आदी

मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा निमित्ताने
ग्रंथ पूजन प्रसंगी मा.प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड,
उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी, डॉ.डी.डी.लोखंडे,
डॉ.आर.डी.शिंदे व इतर प्राध्यापक

कोरोना महामारी

- कु.वाजे शकुंतला रामदास

(एस.वाय.बी.ए.)

असं म्हणतात की, नशीब हे एकदाच दार ठोठावते. पण दुदैवी हे तोपर्यंत दार ठोठावते. जोपर्यंत आपण उघडत नाही. अशीच दस्तक देऊन आपल्या देशावर म्हणजे जगावर आलेल संकट म्हणजे कोरोना व्हायरस, सध्या मोठा चर्चेत असलेला विषय म्हणजे कोरोना व्हायरस. आपण लहानपणापासून “आरोग्य हीच संपत्ती” आहे. हाच विचार सतत ऐकत आले आहे. पण या सुविचाराचे महत्त्व आम्हाला २०२० मध्ये कळाले. एक सूक्ष्म परंतु घातक असा विषाणू म्हणजे कोरोना व्हायरस. संपूर्ण जगामध्ये थैमान घालतोय सर्व जगाला भेडसावणारा बंदिस्त करून सोडलेला रोग म्हणजे कोरोना व्हायरस. कोरोना विषाणू (Covid-19) या नावाने ओळखला जात असून या विषाणूची निर्मिती २०१९ च्या डिसेंबर महिन्यात चीनच्या वूहान प्रांतामध्ये झाली. चीन मध्ये कोरोना व्हायरसचा पहिला रुग्ण आढळला.

२०२० म्हणजे WHO ने विषाणूमुळे होणाऱ्या थैमानाला महामारी म्हणून घोषित केले. आज जगातील सर्व देश आपापल्या परीने या संकटाशी लढत आहेत. सुरुवातीच्या काळात म्हणजे जानेवारी अखेर पर्यंत एकाच गोष्टीची खळबळ होती. ती म्हणजे चीन या देशाने शत्रू देशावर आक्रमण करण्याच्या उद्देशाने किंवा इतर देशांना हरवण्याच्या उद्देशाने कोरोना हा वायरस निर्माण केला व त्यांच्या चुकीमुळे तो त्यांच्याच इथे ब्लास्ट झाला व त्याचा परिणाम हा सर्वत्र होत आहे.

कोरोना व्हायरस गरीब-श्रीमंत, उच्च-नीच, हिंदू-मुस्लिम, ईसाई असा कुठलाही भेदभाव करत नाही संस्कृती, धर्म, व्यवसाय, आर्थिक स्थिती आणि प्रसिद्धी याबाबतीत

जरी माणसामाणसात फार तफावत असली तरी आपण एकाच पातळीवर आहोत. याची जाणीव कोरोना व्हायरसने आपल्याला नक्कीच करून दिली आहे. आपले स्वास्थ्य किती महत्त्वाचे आहे. याची जाणीव आपल्याला या कोरोना व्हायरसमुळे झाली.

कोरोना व्हायरस विरूद्ध लढण्यासाठी दिवस-रात्र पोलीस, सैनिक, डॉक्टर, नर्स, सफाई कर्मचारी प्रयत्न करत आहेत. हे सर्व कोरोना काळातील कोरोना योद्धा आहेत. सुरुवातीच्या काळात भारत सरकारने घरांमध्ये सुरक्षित राहावे हाच त्यामगचा उद्देश होता. कोरोना योद्धाने त्याकाळात याचे काम जबाबदारीने निभावले.

सर्व डॉक्टर, नर्स हॉस्पिटलमध्ये कोरोना रुग्णांची सेवा करत होते. आरोग्य कर्मचारी सर्व कोरोना बाधित रुग्णांना योग्य ओषधोपचार व सुविधा उपलब्ध करून देत होते. पोलीस सर्व लोकांना आपापल्या घरी सुरक्षित राहण्यासाठी वेळोवेळी सूचना देत होते. खरोखरच आपल्याला या रोगाला संपावायचे असेल, तर आपण सरकारच्या नियमांचे पालन करणे गरजेचे आहे. कोरोना व्हायरसने संपूर्ण जगाला खूप नुकसान हानी पोहोचवली आहे. पण या व्हायरसमुळे काही चांगल्या गोष्टी पण झाल्या आहेत. संपूर्ण जगात लॉकडाऊन असल्याने तब्बल ७० वर्षांनी जगातील हवा शुद्ध झाली आहे. जागतिक तापमानात घट झाली आहे. एका अर्थाने सर्व प्रदूषण कमी झाले आहे. नोकरीसाठी, व्यवसायासाठी घराबाहेर पडून मुंबई, पुणे यांसारख्या शहरांमुळे मुले कामासाठी बाहेर निघून गेलेली आहे. त्या मुलांना आपल्या आई वडिलांना भेटायला सुद्धा वेळ नव्हता पण या कोरोनामुळे मुले

कामासाठी बाहेर निघून गेलेली आहे. या कोरोनामुळे हीच मुले आपल्या कुटुंबाला आई-वडिलांना वेळ देऊ शकली.

‘जगाचा पोशिंदा’ असणाऱ्या शेतकरी वर्गाचे मोठ्या प्रमाणात नुकसान झाले आहे. लॉकडाऊनमुळे आज शेतात मजूर कामाला येत नाही. कांदा काढला तर तो विक्रीसाठी बाजारात नेण्यासाठी वाहन नाही आणि नेलाच तर बाजारात तर विकल्या जाईल याची कोणतीही हमी नाही यामुळे शेतकऱ्यांना हा माल आपल्या डोळ्यांदेखत शेतात तसाच सोडून द्यावा लागत आहे. ग्रामीण भागातील बळीराजाची आज काय अवस्था आहे ? हे कोणीच समजू शकत नाही.

कोरोना या संसर्जन्य आजारामुळे गेल्या २२ मार्चपासून देशभर लॉकडाऊन होतो, याची झळ सर्वत्र क्षेत्राला बसलीय. शहरातून गावी परतणारे मजूर, कामगार, परप्रांतीय, शहरात भाजी मार्केटमध्ये उगीच होणारी गर्दी, गस्त घालणारे पोलीस, रुग्णांची काळजी घेणारी आरोग्य यंत्रणा स्वतःचीच काळजी घेणारे रहिवाशी गरजूंना मदत करणारे दानशूर असे चित्र सध्या समाज माध्यमांची घरबसल्या दिसते. शहरी संस्कृतीचा प्रभाव असणारे सामान्य जनही पॉझिटिव्ह रुग्णांच्या जाती शोधण्यात मग्न होते, असे असले तरी शेतकरी बांधवांवर या आजारांचे काय जात, धर्म, पंथ, बाजूला ठेवून आधी देशाला वाचवा. लॉकडाऊनमुळे शेतकरी व शेती उद्योग मोठ्या अडचणीत सापडला आहे. शेतकरी वर्षभराचे नियोजन करून पीक लागवड करत असतो. खरीपात झालेला अतिपाऊस. तसेच कोरोना ही एक वैश्विक महामारी घोषित झाल्यामुळे शेतकरी संकटात सापडले.

कोरोना काळात खूप मोठे बदल आपल्याला पाहायला मिळत आहेत. आपल्या सरकारने कोरोना विषाणूंचा सामना करण्यासाठी घेतलेल्या लॉकडाऊनच्या निर्णयामुळे शाळा बंद ठेवण्यात आल्या कोरोना काळात

आपल्याला अनेक संकटांना तोंड द्यावे लागत होते. कोरोनाच्या या संकटाचा परिणाम देशातील सगळ्याच क्षेत्रात झाला आहे. मुलांच्या आरोग्यांची काळजी लक्ष्यात घेता शाळा बंद करण्यात आल्या. जगभर पसरलेले हे कोरोना संकट कधी टळेल हे कोणीही ठामपणे सांगू शकत नाही. कोरोना व्हायरस या संकटाचा सगळ्यात मोठा परिणाम हा शिक्षणावर झाला आहे. कोरोना संकट येण्याच्या आधीचे शिक्षण अतिशय वेगळे होते. मुलांना सहजपणे शाळांमध्ये जाऊन शिक्षण घेता येत होते.

मुलांना कोरोनामुळे शाळेत जाऊन शिक्षण घेणे शक्य होत नाहीये. पालकांनाही मुलांच्या शिक्षणाची काळजी लागलीये. शाळा बंद असल्यामुळे शिक्षण कसे घेणार पुढील वर्गाचा अभ्यास कसा करणार ? शिक्षकांचे मोलाचे मार्गदर्शन मुलांना कसे करणार ? असे प्रश्न मुलांसमोर उभे राहतात म्हणून म्हणतात....

कोण कुठला आला हा विषाणू जगू स्फोट व्हावा परमाणू गरगर फिरला जीवनाचा सुकाणू सांगा तरी काय करायचं बाहेर आहे. लॉकडाऊन सक्तीचे मौन सांगा तरी काय करायचं कंपनीने दिलय ‘वर्कफ्रॉम होम’. पण त्यातच आहे. खरी गोम, नुसतेच कॉल्स-कामाच्या नावाने बॉब. सांगा रूटीनला नवीन आयाळू गाळू दररोज बादलीभर घाम घामाचं माहिती नाही. पण वेळ बराच जातोय ! वाढू नये वजन म्हणून दोनच टाईम खातोय ! तरी तो शनिरूपी काटा, ऍंशीच्या घरातच राहतोय ! सांगा तरी काय करायचं.

यामुळे मोठ्या प्रमाणात लोकांना कोरोना काळात हाल सहन करावे लागले. गरीब, लहान व्यावसायिक यांना उपासमारी सहन करावी लागली. मोठ्या प्रमाणात लोकांना जीव गमवावा लागला. म्हणून कोरोना ही एक वैश्विक महामारी घोषित करण्यात आली.

***

कोरोना आणि वास्तव

कोरोना आला आणि माणुसकी शिकवून गेला,
कोण आपलं आणि कोण परक दाखवून गेला.

जात, धर्म, पक्ष न बघता
दिला कोरोनाग्रस्थांना मदतीचा हात

संकट जरी कोरोनाचे भोठे होते
तरी मदतीचे हाथ मात्र थोडेच होते

काही पायी चालत घरी गेले
तर काही घरी जाता जाताच गेले.

कोरोनाचे संकट आले काळ बनून
आणि त्यावर मात केली एकीने मिळून

कोरोना आला जरी रोग घेऊन
पण गेला मात्र माणुसकी देऊन

कोरोना म्हणजे एक युद्धच
व त्यावर मात करणारे आपले हिंदवी स्वराज्य

असे होते कोरोनाचे वास्तव
व त्यातील आपले अस्तित्व

-उदावंत पायल संतोष

(एस.वाय.बी.कॉम.)

कोरोनाचे परिणाम

—पगारे जयश्री लहानू

(टी.वाय.बी.ए.)

भारतात डिसेंबर २०१९ मध्ये कोरोना विषाणू आला आणि २०२० मध्ये जवळ-जवळ भारतातील सर्वच राज्यामध्ये कोरोना विषाणू परसला आणि त्यामुळे भारतभर लॉकडाऊन लावण्यात आले. या लॉकडाऊनचे काही विपरीत परिणाम मानसिक परिणाम आणि धार्मिक परिणाम तसेच आरोग्यविषयक घातक परिणाम झाले.

१) आर्थिक परिणाम :- कोरोना विषाणूच्या वाढत्या प्रादूर्भावामुळे राज्यात सर्वत्र लॉकडाऊन जाहीर करण्यात आले. त्याचे काही भयंकर आर्थिक परिणाम झाले. लॉकडाऊनमुळे उद्योगधंदे बंद पडले आणि कामधंदेही बंद पडले. त्यामुळे रोजगार बेरोजगार झाले. बऱ्याच लोकांची कामे बंद पडली आणि बेकारी मोठ्या प्रमाणात वाढू लागली याचा गरीब लोकांवर फार मोठ्या प्रमाणात परिणाम झाला. काहींना खायला मिळत नव्हते, तर काही खेड्यापाड्यातील लोक उपासमारीने जगत होते. कोणालाही काम मिळत नव्हते आणि काम मिळत नसल्याने पैसे मिळण्याचे सर्वत्र मार्ग बंद पडले त्यामुळे लोकांचे मोठ्या प्रमाणात आर्थिक नुकसान झाले आणि लोक बेरोजगार आणि बेकार झाले. रोजगार मिळवून देणाऱ्या कंपन्या, कारखानेही बंद पडले. लॉकडाऊनमुळे फक्त लोकांचेच आर्थिक नुकसान नाही झाले तर सरकार, राज्य सरकार, केंद्र सरकार यांचेही मोठ्या प्रमाणात नुकसान झाले परीणामी हळूहळू अर्थव्यवस्था बिघडू लागली. त्यातच कोरोना महामारी हळूहळू देशभर पसरू लागली होती त्यामुळे सर्वत्र संचारबंदी आणि कर्फ्यू लावण्यात आलेला होता. सर्व माध्यमातून पैसा येणे बंद झाले होते. शेतकऱ्यांच्या मालालाही भाव मिळत नव्हता. सर्व बाजारपेठा बंद पडल्या होत्या. शेतकऱ्यांचा माल विकला जात नव्हता म्हणूनच मोठ्या प्रमाणात शेतकऱ्यांचे पिकांचे नुकसान होत होते. आर्थिक नुकसान होत होते.

२) सामाजिक परिणाम :- कोरोना विषाणूच्या वाढत्या प्रादूर्भावामुळे मोठ्या प्रमाणात सामाजिक परिणाम पहायला मिळत होते. समाजामध्ये सर्वत्र असंतोषाचे वातावरण होते. सर्वत्र भितीचे वातावरण होते. कोरोना विषाणूमुळे मोठ्या संख्येने लोकांचे मृत्यू होत होते. त्यामुळे संपूर्ण समाज घाबरला होता. कोणीही घराबाहेर निघायला तयार नव्हते. मोठ्या प्रमाणात कोरोनामुळे सामाजिक परिणाम झाले.

३) मानसिक परिणाम :- कोरोनाच्या वाढत्या प्रादूर्भावामुळे लोकांच्या अकाली मृत्यूमुळे लोकांच्या मनावर खूप मोठ्या प्रमाणावर परिणाम झाले. बऱ्याच लोकांची मानसिकता बिघडून गेली. लोकांचा आत्मविश्वास कमी होऊन गेला. मरणाच्या भितीने लोक खचून गेले. सर्वत्र नकारात्मक भावना निर्माण झाली. या कोरोनाच्या काळात लोकांना मानसिक आधार देण्याची खूप गरज भासत होती. सर्व लोकांचे कोरोनामुळे मानसिक खच्चीकरण झाले होते. आणि सर्वत्र भितीचे वातावरण पसरले होते

४) धार्मिक परिणाम :- कोरोनाचा प्रादूर्भाव वाढल्याने लॉकडाऊन सर्वत्र कडक करण्यात आले. त्यामुळे सार्वजनिक ठिकाणी जाण्यास बंदी करण्यात आली. आणि देवस्थाने मोठी-मोठी मंदिरे ही कोरोनामुळे बंद करण्यात आली. खूप जुन्या रूढी परंपरा यात्रा, उत्सव सर्व बंद करण्यात आले. त्यामुळे धार्मिक परिणाम मोठ्या प्रमाणात झाले. लोकांना देवदर्शनासाठी बंदी घालण्यात आली. त्यामुळे लोकांचे आत्मीक मनोबल कमी झाले. अनेक लोकांच्या श्रद्धा आणि भावना दुखावल्या गेल्या. सर्वत्र मास्क वापरणे सक्तीचे करण्यात आले. आणि सॅनिटायझर वापरण्यास सांगण्यात आले. तसेच प्रत्येक व्यक्तीमध्ये दोन फुटाचे अंतर ठेवण्यात सांगण्यात आले. आळंदी, पंढरपूर यांसारख्या मोठ्या यात्राही बंद करण्यात आल्या. हे धार्मिक परिणाम झाले.

***

पण अस का ?

—उदावंत पायल संतोष

(एस.वाय.बी.कॉम.)

स्त्रीचा जन्म घेतला हे चुकले, की कोणाची मुलगी आहे हे चुकले, की कोणाची तरी सून आहे हे चुकले, की कोणाची तरी बहीण आहे हे चुकले का ? का अस तु मुलगी आहेस हे करू नको, ते करू नको, इकडे जाऊ नको, असे कपडे घालू नको, मुलांसोबत बोलू नको, आणि मुलांनी काहीही केलं तरी चालेल. अस का ?

ती मुलगी आहे म्हणून, असे थोडा विश्वास मुलीवर पण ठेवा. ती पण घराण्याचे नाव मोठे करू शकते. फक्त तिला एक संधी द्या. का मुलाला ५०% पडले तरी तो कॉलेजला आणि मुलीला ७०% पडले तरी तिचं लग्न करतात. पण अस का ? थोडा विश्वास तिच्यावरपण ठेवा. घरात तिला बोलणार तु परकी आहेस, सासरचे तिला बोलणार तु परक्या घरातुन आलीस, असे तिलापण मन असते. तिलापण त्रास होतो. पण करणार काय ? आणि सांगणार तरी कोणाला ती. तिला एका कोपऱ्यात बसुन फक्त रडू येते. आणि अन्याय सहन करते.

मुलाने कोणत्याही मुलीसोबत बोलले तरी चालते. पण मुलीने मात्र एखाद्या सोबत बोलले की लगेच तिला १०० प्रश्न विचारणार कोण होता, नाव काय, गाव काय, पण अस का ? किती दिवस हे असच चालणार. स्त्रीला मातेसमान मानले जाते, पण वागतात का तिच्याबरोबर तस, जीवन तिचे असते पण निर्णय घेणारे मात्र दुसरेच असतात, तिला मन मारून जगाव लागतं. आपण फक्त म्हणतो की आपण २१ व्या शतकात राहतो. पण स्वतः लाच विचारा खरं आहे का हे. आपण २१ व्या शतकात

राहूनही जुने विचारांचे झाले आहेत. आपण फक्त बोलतो की स्त्री-पुरुष समानता, पण खरच तस वागतो का आपण ? कधी कधी अस वाटत काय चूक केली होती की स्त्रीचा जन्म मिळाला.

प्रत्येक घरात हीच अवस्था असेल तर कधी होणार आपल्या देशाची प्रगती आणि कधी आम्हाला वाटेल की आता आम्ही स्वतंत्र आहोत, कधी आम्हाला स्वतःचे निर्णय स्वतः घेता येतील.

किती सहन करायचे हेच कळत नाही,
सहन करता करता आमच अस्तित्व मात्र
राहतच नाही.

आयुष्य जरी आमचे असतात,
तरी निर्णय घेणारे दुसरेच असतात.

मन म्हणते स्वप्न पूर्ण करूया,
आणि जग म्हणते मुलगी आहे लग्न करूया.

स्वप्ने आहेत आकाशाला भिडण्याची,
पण हिम्मत नाही स्वतःसाठी लढण्याची.

चला थोडा धीर देऊया,
चला नवीन भारत घडवूया.

***

कोरोना काळातील मोबाईल फोनचा वापर व त्याचे फायदे व परिणाम

—माळी नम्रता विजय

(एस.वाय.बी.एस्सी.)

कोरोना काळात आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या युगामध्ये मोबाईल हे साधन लोकप्रिय बनले आहे. अगदी लहान मुलांपासून तर मोठ्या व्यक्ती पर्यंत सर्वजण या उपकरणाचा वापर करतात. मोबाईल हे साधन काळाची गरज आहे.

मोबाईल हे साधन आपल्या जीवनात महत्त्वाची भूमिका बजावायला लागले आहे. हे साधन आपल्या जीवनाचा अविभाज्य भाग बनले आहे. मोबाईल फोनमुळे आपल्याला कोरोना काळात खूप काही कमी वेळात व कमी खर्चात शिकता आलेय. मोबाईल फोनचे ज्याप्रमाणे फायदे आहेत त्याचप्रमाणे तोटे देखील आहेत.

मोबाईलचे फायदे :

मोबाईलचा सर्वात मोठा फायदा हा आहे की आपण जगातील कोणत्याही कोपऱ्यात असणाऱ्या व्यक्तीशी संवाद साधू शकतो व कोरोना काळात मोबाईल फोन द्वारे आपण भरपूर नातेवाईकांसोबत संबंध टिकवू शकलो आहे.

गाणे ऐकण्यासाठी, चित्रपट बघण्यासाठी, गेम खेळण्यासाठी व भरपूर मनोरंजनासाठी उपयोग होतो व आपण करू शकतो.

कुठेही नवीन ठिकाणी जायचे असल्यास मोबाईल फोनमध्ये असलेल्या गुगल मॅप व जीपीएस द्वारे आपण रस्ता शोधू शकतो व त्या ठिकाणी योग्य वेळेत आपण पोहचण्यास मदत होते.

आपण मोबाईलच्या मदतीने ऑनलाईन अन्न व आपल्याला हव्या असणाऱ्या सर्व गोष्टी घरी बसल्या मागवू शकतो.

मोबाईल हे प्रसिद्धी मिळवण्याचे देखील साधन आहे. आंतरजालासंबंधी क्षेत्रात आपण प्रवेश करून पैसे कमवू शकता.

मोबाईलमध्ये इंटरनेटची सुविधा वापरून कोणतीही माहिती एका क्लिकवर मिळवता येते. मोबाईलमध्ये आवश्यक ती माहिती जतन करून ठेवता येते.

मोबाईल फोनमध्ये असलेल्या कॅलेंडर, कॅलक्युलेटर, अलार्म, नोटबुक, इ. सुविधा तुम्ही वापरू शकतात. बँकेत न जाता घरबसल्या एका खात्यातून दुसऱ्या खात्यात पैसे पाठविणे मोबाईलमुळे शक्य झाले आहे.

कोरोना काळात विद्यार्थी मोबाईलद्वारे शिक्षण पूर्ण करत होते. त्यामुळे शैक्षणिक फारसे नुकसान झाले झाले नाही.

मोबाईलमध्ये भरपूर सुविधा सर्वांना फायदा करून देतात व कोरोना काळात त्यामुळे आपण सर्वांना फार मदत झालीय.

मोबाईलचे फायदे, तोटे व दुष्परिणाम :

मोबाईल फोनच्या अती वापरामुळे डोळे कमकुवत होतात, ज्यामुळे भविष्यात दृष्टीची समस्या उद्भवू शकते.

कोरोना काळातील मोबाईलच्या अति वापरामुळे मला काम करायला आवडत नाही आणि माझे लक्ष पुन्हा पुन्हा विचलित होते.

स्मार्ट फोनच्या वापराचा विद्यार्थ्यांवर खूप वाईट परिणाम होतो कारण विद्यार्थी दिवसभर त्यात मनोरंजन करण्यासाठी संगीत आणि गेम खेळत राहते. त्यामुळे

त्यांचे लक्ष पुन्हा पुन्हा स्मार्ट फोनकडे जाते.

त्याच्या अतिवापरामुळे, स्मरणशक्ती देखील कमकुवत आहे कारण आपण मोबाईलमध्येच सर्व काही जतन करतो आणि ते लक्षात ठेवण्याचा प्रयत्न करत नाही, यामुळे आपली स्मरणशक्ती कमकुवत होऊ लागते.

आजकाल बहुतेक लोक स्मार्टफोनच्या व्यसनामुळे पुन्हा पुन्हा आपला मोबाईल चेक करत राहतात, हा एक प्रकारचा आजार आहे जो दिवसेंदिवस वाढत आहे.

दिवसभर मोबाईल वरून गाणी ऐकत राहणे. ज्यामुळे आपली श्रवणशक्ती कमकुवत होते.

मोबाईल फोनचे व्यसन लागणे -

आजकाल मोबाईल फोनचा वापर इतका वाढला आहे की लोकांना त्याचे व्यसन लागले आहे, ते कोणत्याही कामाशिवाय त्याला पुन्हा पुन्हा वापरत राहतात.

मोबाईल फोनला नेटवर्क नसेल तर ते चिडतात आणि चिडचिडीचा बळी ठरतात.

घटस्फोट -

आजकाल लोक मोबाईल फोनचा इतका वापर करू लागले की ते एकमेकांशी बोलत नाहीत आणि एकमेकांना वेळही देत नाहीत, ज्यामुळे सध्या मोबाईल फोन देखील घटस्फोटाचे कारण बनत आहेत.

डोकेदुखी -

मोबाईल फोनच्या अतिवापरामुळे, डोकेदुखी आणि चिडचिडपणाची तक्रार देखील आहे जी आपल्या आरोग्यासाठी अत्यंत घातक आहे.

कमकुवत मेमरी -

मोबाईल फोनने आपले जीवन इतके सोपे केले की आपण त्यात सर्वकाही ठेवतो आणि लक्षात ठेवण्याची तसदीही होत नाही, यामुळे हळूहळू आपली स्मरणशक्ती

कमकुवत होऊ लागते आणि काही काळानंतर आपण १० अंकी संख्या देखील लक्षात ठेवू शकणार नाही.

अपघात -

लोकांनी स्मार्टफोनचा भरपूर वापर सुरू केला आहे, ज्यामुळे ते वाहन चालवताना, रस्त्यावर चालताना किंवा कोणतेही काम करताना, त्याचा वापर करत राहतात, ज्यामुळे अपघात वाढत आहेत, त्यापैकी अधिक वाहन अपघात होत आहेत.

डिप्रेसनचा बळी -

मोबाईल फोनमुळे, बरेच लोक डिप्रेसनचे शिकार होऊ लागले आहेत कारण ते एकतर मोबाईल असे काही वाचतात किंवा अशा काही व्यक्तीच्या संपर्कात असतात, ज्यामुळे ते हळूहळू नैराश्याचे बळी पडतात.

मुलांसाठी हानिकारक -

मोबाईल फोनच्या वापराच्या वाढत्या प्रवृत्तीमुळे, मुलांनाही ते चालवण्याची इच्छा असते, म्हणून पालक मुलांना मोबाईल देतात, परंतु मुले मोबाईलमध्ये काय पाहतात आणि ते कसे वापरावे हे त्यांना दिसत नाही.

कारण आजकाल मोबाईल फोनमध्ये जवळपास सर्व माहिती उपलब्ध आहे आणि काही माहिती मुलांसाठी हानिकारक आहे ज्यामुळे मुलांवर चुकीचा परिणाम होतो.

कर्करोगासारखे आजार असणे -

काही संशोधनानुसार असे आढळून आले आहे की मोबाईल मधून उत्सर्जित होणाऱ्या किरणोत्सर्गामुळे, कर्करोगासारखे आजार देखील होऊ शकतात, परंतु आजपर्यंत त्याचे ठोस परिणाम सापडलेले नाहीत.

तरीही मोबाईल फोन वापरताना आपण काळजी घेतली पाहिजे.

***

कोरोना विषाणू

—भोर ज्योती शांताराम

(टी.वाय.बी.ए.)

कोरोना व्हायरस :

कोरोना व्हायरस हा विषाणूचा एक गट आहे. या व्हायरसमुळे सस्तन प्राण्यांना आणि पक्ष्यांना विविध रोग होतात. यात गायींना व डुकरांना होणाऱ्या अतिसारांचा आणि कोंबड्यांना होणाऱ्या श्वसन संसर्गाने होतो. हे संसर्ग बऱ्याचदा सौम्य, परंतु संभाव्य प्राणघातक असतात. कोरोना व्हायरसचा प्रतिबंध करणारी लस किंवा रोग झाल्यास घ्यायची ॲंटीव्हायरल इंजेक्शने उपलब्ध आहेत.

कोरोना व्हायरस रोग :

कोरोना व्हायरस प्रथम १९६० च्या दशकात सापडले. सर्वात आधी सापडलेल्यां कोंबड्यांमध्ये एक संसर्गजन्य ब्रॉन्कायटिस विषाणू आणि सामान्य सर्दी असलेल्या दोन रुग्णांमध्ये नंतर ह्यूमन कोरोना व्हायरस 22E ई आणि ह्यूमन कोरोना व्हायरस ओसी असे नाव देण्यात आले.

२००३ मध्ये सार्स-सी ओव्ही, एचसीओव्ही एन एल २००४ मध्ये एचकेयू १, २०१९ मध्ये मर्ससी, ओव्ही आणि २०१९ मध्ये एस एआर एस-कोव्ही-२ (पूर्वी २०१९-एनसी ओव्ही म्हणून ओळखले जाणारे) या कुटुंबातील अन्य सदस्यांची ओळख पटली आहे. यामध्ये गंभीर श्वसनमार्गांचे संक्रमण होते.

२०२२ साली महाराष्ट्रात कोरोना विषाणूचा उद्रेक :

२०२२ या वर्षापासून महाराष्ट्रातील जनजीवनावर याचे फार मोठे परिणाम झाले. राज्यात लागू झालेल्या नियमानुसार अत्यावश्यक कामाशिवाय सर्वांनी घरी बसणे सक्तीचे करण्यात आले.

१५ जून २०२० पर्यंत १,१०,७४४ जणांना कोरोना लागण झाली असून त्यापैकी ४,१२८ जणांचा मृत्यू झाला. आणि ५६,०४९ जण पूर्ण बरे झाले.

शोध :

जेव्हा संसर्गजन्य ब्रॉन्फायटिस विषाणूमुळे (आयबीव्ही) पाळीव कोंबड्यांचा तीव्र श्वसन संसर्ग झाल्याचे दिसून आले. १९४० च्या दशकात माऊस हेपेटायटिस व्हायरस (एमएचव्ही) आणि ट्रान्समिसि सिबल गॅस्ट्रो एन्टोरिटिस व्हायरस (टीजीईव्ही) व आणखी दोन प्राणी कानोव्हायरसपासून अलग देण्यात आले. १९६० च्या दशकात मानवी कोरोना व्हायरस सापडले. सर्वात आधी अभ्यास केलेला सामान्य सर्दी असलेल्या मानवी रुग्णांद्वारे होता, ज्याला नंतर मानवी कोरोना व्हायरस २२९ इ आणि ह्यूमन कोरोना व्हायरस ओसी ४३ ओसी असे नाव देण्यात आले.

माणसांमध्ये सार्स-सी ओव्ही, २००३ मध्ये एचसीओव्ही एनएल ६३ २००४ मध्ये एचकेयू १, २०१२ मध्ये मर्स-सी ओव्ही आणि २०१९ मध्ये एसएआरएस-कोव्ही-२ यासह इतर मानवी कोरोना व्हायरस ओळखले गेले. यापैकी बहुतेकांना श्वसनमार्गांच्या गंभीर आजाराचे संक्रमण होते.

आकृतिबंध :

कोरोना व्हायरस हे कंद आकाराच्या पृष्ठभागाचे अंदाजानुसार मोठे प्ली ओफॉर्मिक गोलाकार कण आहेत. व्हायरस कणांचा व्यास सुमारे १२० एनएम (NM-Nanometer) आहे. विद्युतपरमाणू सूक्ष्म आलेखांमध्ये विषाणूचा लिफाफा विद्युतपरमाणूची दाट कवच असलेली एक वेगळी जोडी म्हणून दिसून येते.

कोरोना व्हायरस संसर्गाची लक्षणे :

सर्दी, ताप, फ्लू किंवा कोव्हिड, १९ हे आजार वेगवेगळ्या विषाणुंमुळे होतात. पण या सर्वांची लक्षणे समान असू शकतात. त्यामुळे अशा स्थितीत कोरोना व्हायरसची लागण झाली किंवा नाही. ते कळणं थोडं, अवघड होऊ शकत. पण कोणत्याही परिस्थितीत दुखणं अंगावर न काढता. डॉक्टरांकडून योग्य निदान करवुन, उपचार घेणेच योग्य.

कोरोनाची लागण होऊन आजारी पडलेल्या झालेल्या रुग्णांना खालीलपैकी किमान एक लक्षण तरी हमखास आढळून येते.

- * तीव्र ताप
- * नवीन प्रकारचा, सततचा खोकला
- * चव, गंध याची जाणीव न होणे.

याशिवाय, इतरही काही गोष्टी आहेत. त्याच्या मदतीने आपण कोव्हिड १९ फ्लू किंवा साधी सर्दी, ताप यांच्यातील फरक ओळखू शकतो.

कोरोनानंतर जग आणि मराठी भाषा :

कोरोनानंतर माणसाच्या आयुष्याची दिशा जशी बदलणार आहे. तसाच भाषाव्यवहारही बदलणार आहे. या बदलाची तयारी ज्या भाषा करतील त्याच भविष्यात टिकणार आहेत. भाषेसारख्या गोष्टीचा आणि तो देखील मराठीसारख्या स्थानिक भाषेचा कोरोनाशी काय संबंध ? कोरोनानंतरचे जग वेगळे असणार आहे हे आता हळुहळु स्पष्ट होऊ लागले आहे. जगभरातील कंपन्या आणि राष्ट्रीय आंतरराष्ट्रीय संस्थांनी या नव्या जगाचा अंदाज बांधण्यास सुरुवात केली आहे. माणसामाणसांतील नात्यांपासून देशादेशांमध्ये असणाऱ्या आंतरराष्ट्रीय संबंधापर्यंत अनेक समीकरणे कोरोनानंतरचे जगात हळुहळु बदलत जातील असे संकेत मिळू लागले आहे. त्याबद्दल

सर्वत्र लिहिले जाऊ लागले आहे. या सगळ्या बदलत्या जगाचा व्यवहार ज्या भाषेत चालणार, त्या भाषेबद्दलचा विचारही म्हणूनच महत्त्वाचा ठरतो. हे अधिक स्पष्ट व्हावे यासाठी आपण एक सोप्यात सोपे उदाहरण घेऊ. 'वर्क फ्रॉम होम' हा कोरोनामुळे दिसलेला प्रमुख दृश्य बदलतआहे. आजवर कधीही केले गेले नाही. अशी घरून काम करण्याची वेळ आज अनेकांवर आली आहे. पण हा बदल तात्पुरता नसुन आता, हीच कार्यपद्धती कायमची करता येईल. पातळीवर याचा विचार होतो आहे. टीसीएसी (टाटा कन्सलटन्सी सर्विस) सारख्या कंपनी २०२५ पर्यंत आपली ७५% कर्मचारी घरून कसे काम करतील. या दिशेने कामही सुरू केले. जगभरात हे होत आहे. अनेक शाळा-महाविद्यालयांनी 'लर्न फ्रॉम होम' यासारख्या घोषणा करत शिक्षणही ऑनलाईन करायला सुरुवात केली आहे.

समजा, जर भविष्यातील शाळांमधील वर्गामध्ये शिकविले जाणारे शिक्षण हे ऑनलाईन पद्धतीने होऊ लागले, त्यासाठी विविध प्रकारचे ऑनलाईन साहित्य निर्माण करावे लागेल. फक्त पाठ्यपुस्तके पीडीएफ करून हे काम होणार नाही. त्यासाठी डिजिटल माध्यमांसाठी मातृभाषेतील मजकुर (कंटेंट) तयार करावा लागेल. तो मजकुर फक्त शब्दस्वरूपात नसेल, तर तो मल्टीमिडीया खेळ (गेम्स) या स्वरूपात असेल. हा मजकुर जी भाषा तयार करू शकेल. तीच या ऑनलाईन माध्यमातुन लोकप्रिय ठरेल. जो लोकप्रिय ठरेल तिच्यातुन आपल्या मुलांना शिकविण्याचा कल वाढेल. म्हणूनच मराठी सारख्या भाषांनी या नव्या माध्यमांपासून लांब न पळता या माध्यमाच्या गरजा समजुन त्या दिशेने काम करायला हवे.

***

कोरोना एक महामारी

—जाधव हर्षदा राजेंद्र

(एस.वाय.बी.एस्सी.)

खुप मोठ्या प्रमाणात मृत्यू होत आहे. हे सर्व शोधण्यासाठी आपल्याला लवकरच व्हायरसला रोखणाऱ्या वेक्सिनचा शोध लावावा लागला.

कोरोना व्हायरसचा जन्म :

असे म्हटले जाते की कोरोना व्हायरसची उत्पत्ती चीनच्या 'वुहान' शहरांमधून झाली होती. कारण जगातील पहिले रुग्ण याच शहरांत सापडले होते. याचे एक कारण असेही आहे की, या शहरात विविध प्रकारांच्या पशुपक्ष्यांच्या प्रजातीचे मास विकले जाते. तिथल्या शास्त्रज्ञांचे मत आहे की याच पशुपक्ष्यांना ज्या बाजारात विकले जायचे तेथे एका वटवाघळाची प्रजाती या वायरसने संक्रमित होती. आणि याच वटवाघळाचे मास खाल्ल्याने हा व्हायरस माणसांमध्ये पसरायला लागला.

वर्ल्ड हेल्थ ऑर्गनायझेशन (WHO) या विश्व संघटनेने कोरोना या आजाराला वैश्विक महामारी घोषित केले आहे. यालाच Covid-19 म्हटले जाते. आज हा आजार जगाच्या अर्ध्यापेक्षा जास्त देशांमध्ये पसरलेला आहे.

कोरोना हा एक व्हायरस आहे, जो संक्रमणाच्या माध्यमाने आजपर्यंतच्या रोगांपैकी सर्वात जलद पसरणारा व्हायरस आहे. या व्हायरस मुळे प्रत्येक दिवशी लाखो लोक संक्रमित होत आहेत, यामागे कारण असे आहे की हा व्हायरस काही सेकंदातच एका व्यक्तीपासून दुसऱ्या व्यक्तिसां संक्रमित करतो.

असे म्हटले जाते की हा व्हायरस हवेच्या माध्यमातून पसरतो. आज संपूर्ण जगात या वायरसने महामारी चे रूप धारण केले आहे. ज्यामुळे लाखो लोक संक्रमित होऊन

कोरोना व्हायरस हा विषाणुंचा एक गट आहे. या व्हायरसमुळे सस्तन प्राण्यांना आणि पक्ष्यांना विविध रोग होतात. यात गार्यीना व डुकरांना होणाऱ्या अतिसाराचा आणि कोंबड्यांना होणाऱ्या श्वसन रोगाचा समावेश आहे. या विषाणुचा प्रसार मानवांमध्ये श्वसन संसर्गाने होतो. हे संसर्ग बऱ्याचदा सौम्य, परंतु संभाव्य प्राणघातक असतात. कोरोना व्हायरसचा प्रतिबंध करणारी लस किंवा रोग झाल्यास घ्यायची ॲंटीव्हायरल इंजेक्शन उपलब्ध आहेत.

बॉडीबिल्डर, आर्टिस्ट, शास्त्रज्ञ, वरिष्ठ डॉक्टर...जीवधेण्या कोरोनाने कुणालाच सोडलं नाही.

कोरोनाच्या कोव्हिड-१९ विषाणूने थैमान घातलेल्या चीनमध्ये आजवर भरपूर लोकांचा बळी घेतला आहे. यांपैकी बहुतांश मृत्यू कोरोनाचं एपिसेंटर असलेल्या वुहानमध्ये झाले आहेत. कोरोनाने चीनचं मोठं आर्थिक नुकसान झालं. अनेक कुटुंबावर दुःखाचा डोंगर कोसळला. मात्र, या विषाणूने ज्या नामवंतांचा बळी घेतला त्यामुळे झालेलं नुकसान अधिक मोठे आहे.

मास्क घातल्याने विषाणूचा संसर्ग रोखता येतो का ?

विषाणूचा संसर्ग होऊ नये, यासाठी जगातल्या अनेक देशांमध्ये लोक नाका-तोंडावर मास्क लावतात. चीनमध्ये सध्या कोरोना विषाणूने थैमान घातलं होतं. नंतर हळुहळू जगावर थैमान घातलं. त्यामुळे लोकांनी मास्क बांधायला सुरुवात केली. मास्क वापरल्याने तोंडातून हातावाटे होणारं संक्रमण काही प्रमाणात टाळता येऊ शकतं.

कोरोना व्हायरसची लागण चिकन खाल्ल्याने खरंच होतो का ? :

चिकन खाल्ल्याने कोरोना व्हायरस लागण होते, अशी अफवा सोशल मिडीयावरून पसरल्याने महाराष्ट्रासह भारतातील पोल्ट्री उद्योगाला मोठा फटका बसला आहे. कोरोना काळात कोटी रूपयांचं नुकसान पोल्ट्री उद्योगाला सहन करावं लागल्याची माहिती रॉयटर्स या वृत्तसंस्थेत दिली.

केवळ व्हॉट्सअप, फेसबुक यांसारख्या सोशल मिडीयावर अफवा पसरल्याने अनेकांनी चिकन खाणं बंद केलय. मात्र खरच चिकन खाल्ल्यांनं कोरोना व्हायरसची लागण होते का ? बीबीसी मराठीनं या प्रश्नाचं उत्तर शोधण्याचा प्रयत्न केला.

“कोरोना हा प्राणीजन्य रोग (Zoonotic Disease) आहे. त्यामुळे लोकांना तशी भीती वाटत असावी. मात्र, चिकन आणि कोरोना व्हायरसचा काहीच संबंध नाही.

‘खबरदारी म्हणून मांस कच्चं न खाता, पूर्णपणे शिजवून खा’ :

आपण फक्त एक काळजी घ्यायची की, कुठलही मांस कच्चं खाऊ नये. मांस शिजलेलं असावं. एवढी काळजी घ्यावी. बाकी चिकन, मटन, अंडे अशा कुठल्याही माध्यमातून कोरोना व्हायरस पसरत नाही. शाकाहारामध्येही फले, पालेभाज्या स्वच्छ धुवून घ्याव्यात.

मात्र, सोशल मिडीयावरील अफवांवर विश्वास ठेवल्यानं महाराष्ट्रातल्या पोल्ट्री उद्योगाला मोठा फटका बसलाय.

***

कोरोनाचा मानवी जीवनावर झालेला परिणाम

—तातले सचिन रघुनाथ

(टी.वाय.बी.एस्सी.)

२०१९ मध्ये कोरोना व्हायरसचा एक रोग चीनमधील वूहान या शहरात आढळून आला. याला कोव्हिड-१९ असे नाव देण्यात आले. कोव्हिड-१९ हा व्हायरस एकूण १२२ देशांमध्ये पसरला आहे. आत्तापर्यंत एकूण ५१६,१०८,५९६ इतक्या केसेस झालेल्या आहेत आणि ६,२७३,१०७ इतके कोरोनाने बळी घेतलेले आहेत व ४७०,८९६,३९१ इतके रुग्ण वैद्यकीय व घरगुती उपचार घेऊन बरे झालेले आहेत.

कोव्हिड-१९ चे अनेक दुरगामी परिणाम मानवी जीवनावर झाला असून ८० टक्के लोकांना आर्थिक तणावाचा सामना करावा लागत आहे. तसेच या कालावधीत सामाजिक दुराव्यामुळे जवळपास ५० टक्के लोकांना मानसिक ताण आणि चिंतांना सामोरे जावे लागले. असे निष्कर्ष संशोधन प्रबंधनात पुढे आले आहेत. या संशोधनात निष्पन्न झालेली अत्यंत महत्त्वपूर्ण बाब म्हणजे अनेक जणांना नोकरी व व्यवसाय सोडावे लागले आहे. आणि आता सांस्कृतिक आणि धार्मिक कार्यक्रमाही पूर्वीसारखे मोठ्या प्रमाणावर होणार नाहीत. पूर्वीच्या तुलनेत लोक आता डिजिटल देय माध्यमाला अधिक प्राधान्य देत आहेत.

कोरोनाचे सामाजिक, आर्थिक आणि शैक्षणिक परिणाम

कोरोनाचे सामाजिक परिणाम :-

कोरोनाचा विकार आपल्या समाजाला नवी विषमता शिकवतो आहे. त्यातूनच कोरोना रुग्णांशी किंवा

कोव्हिड योध्यांशी वागताना समाजाचे क्रौर्य उफाळून येत आहे. हा भेदभाव इतका सर्वदूर पसरला आहे की कोरोना गेल्यानंतरही भेदभाव करण्याची ही वृत्ती कायमच राहते की काय अशी भिती वाटते आहे. कोरोनाने जगामध्ये भय आणि क्लेशदायक परिस्थिती निर्माण केली व संबंध मानवी जीवनामध्ये एक प्रकारची गतिशून्यता आणली आहे. भारतही आज या आजाराशी मुकाबला करतांना संघर्षमय परिस्थितीतून बाहेर आला आहे. कोरोनाशी मुकाबला करण्यासाठी सरकारने सर्व उपाययोजना केल्या. लॉकडाऊनही शिथिल करण्यात आले आहे. व सगळे निर्बंध ही हटवण्यात आले आहेत. अशा संकटमयी सार्वजनिक क्षेत्रामधील सामान्य जनतेच्या परहितकारक वृत्तीचीही कसोटी लागली आहे. कोरोनाग्रस्त रुग्णांकडे दया भावनेने पाहणे अपेक्षित होते पण त्या ऐवजी समाजात तिटकारा अधिक प्रकर्षाने जाणवतो. कोरोनाची लागण झालेल्यांची संख्या एका बाजूला वाढत असताना दुसऱ्या बाजूला त्यांच्या प्रति त्यांचेच शेजारी व नातेवाईक असंवेदनशील होताना दिसतात. कोरोनाची लागण झालेल्या व्यक्तीकडे संकोचीत दृष्टीने पाहिले जाते. पण अनेक ठिकाणी त्या व्यक्तीला अक्षरशः वाळीत टाकण्याचाही घटना घडत आहेत.

कोरोनाचे आर्थिक परिणाम :-

या आजारामुळे जागतिक अर्थव्यवस्थेवर होणारा परिणाम आता स्थानिक पातळीवर ठळकपणे दिसू लागलाय. जागतिक व्यापाराची पुरवठा साखळीच

विस्कळीत करून या विषाणुने जागतिक अर्थव्यवस्थेला जेरीस आणले. असेच म्हणावे लागेल. सुमारे १५ अब्ज डॉलर्सचा फटका केवळ कोरोनामुळे जागतिक अर्थव्यवस्थेला बसलाय. तेल उत्पादक देश रशिया व अमेरिका यांच्यात सुरू झालेल्या तेलयुद्धात अन्य देशांचा फायदा होईल की नाही आणि तो ग्राहकांपर्यंत पोहचेल की नाही हा प्रश्न मात्र अद्याप अनुत्तरित आहे. या देशातील व्यापार युद्धामुळे आणि एकुणच मंदीमुळे तेलाची मागणी मात्र कमी झाल्याने सरकारने ठरवले त्याचा फायदा आपल्यासारख्या तेल आयात करणाऱ्या देशांना होऊ शकतो. इंटरनेट व तंत्रज्ञानामुळे व्यावसायिक दृष्ट्या जग हे खूप छोटे झाले आहे. विकसित जागतिक पातळी वरची देवघेव इतकी वाढली आहे की एका देशातील उद्योग बंद पडताच दुसऱ्या देशाला त्याचा लगेच फटका बसतो. देशातील वाहन उद्योगही अडचणीत आहे.

कृषी क्षेत्रालाही मोठा फटका या कोरोनामुळे बसला आहे. कांद्याला मिळणारा भाव कमी होत असताना पालेभाज्या आणि फळांची मागणीही घटली. कोरोनासंदर्भात पसरलेल्या अफवांचा सर्वात मोठा फटका पोल्ट्री व्यवसायाला बसला. संपूर्ण जगामध्ये बेरोजगारी आणि बेरोजगारीमुळे अनेकांवर उपासमारीची वेळ आली आहे. यामुळे आर्थिक मंदीचा सामना सर्वसामान्य लोकांना करावा लागत आहे.

कोरोनाचे शैक्षणिक परिणाम :-

मानवाच्या मुलभूत गरजांपैकी शिक्षण ही एक मुलभूत गरज आहे. २१ व्या शतकात शिक्षणाशिवाय दुसरा पर्याय नाही. कोरोना विषाणूचा सर्वात जास्त परिणाम याच शिक्षण क्षेत्रावर झालेला पहायला मिळतो. त्या अनुषंगाने राज्य शासनाकडून “शाळा बंद पण शिक्षण सुरू” ही मोहीम हाती घेण्यात आली. ज्या अंतर्गत विद्यार्थ्यांना ऑनलाईन शिक्षण देण्याचे धोरण आखण्यात आले. भारतात उच्च शिक्षणात मेडिसीन इंजिनिअरींग कॉमर्स व मॅनेजमेंट या सारख्या व्यावसायिक अभ्यासक्रमात माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर मोठ्या प्रमाणावर केला जातो. विद्यार्थी आर्थिकदृष्ट्या उच्च स्तरातील असल्यामुळे लॅपटॉप इंटरनेट इ. खर्च त्यांना परवडतो. त्यामुळे प्रामुख्याने अभिजन वर्गाच्या छोट्या गटांचा अभ्यास ऑनलाईन चालू आहे. हाच अनुभव शालेय शिक्षणातही आहे. ज्या उच्च, मध्यम वर्गीयांची मुले सर्व सोयींनी युक्त अशा पंचतारांकित शाळेत आहेत त्यांचेही ऑनलाईन शिक्षण चालू आहे.

समस्या आहेत बहुसंख्य कष्टकरी गरीब वर्गातील मुलांची भटके-विमुक्त आदिवासी ग्रामिण भागातील सरकारी किंवा अनुदानित शाळेत जाणाऱ्या मुला-मुलींची.

कोविड-१९ चा उच्च शिक्षणावर दूरगामी परिणाम झालेला दिसून येतो. कोरोनामुळे शिक्षण क्षेत्रात अनेक सकारात्मक तसेच नकारात्मक बदल दिसतात. जगाचे भविष्य घडवण्यासाठी ‘शिक्षण’ हा अत्यंत महत्त्वाचा पाया आहे.

***

मरण झालय सोपं

मरण झालय सोपं, की कठीण झालय जगणं
माणुस कधी शिकेल देवा माणसासावरुव थागणं ॥८॥

देशात मरतोय, राज्यात मरतोय, शेजावचा मरतोय
तरी पण हा कावणं शोधून घवाषाहेव पडतोय
अवे...पोलीसांना आवडतं का तुला असं मावणं
माणुस कधी शिकेल देवा माणसासावरुव थागणं ॥९॥

अवे...कितेक जण मरून गेले या कोरोनापाई
रजा समजुन मजा कवतोय तुला कळत कसं नाही
अवे...डॉक्टर, पोलीस, रिस्टवस यांना मुश्किल
झालय स्वतःच्या घरच्यांना पण अघणं
माणुस कधी शिकेल देवा माणसासावरुव थागण ॥१०॥

हा सांगतोय तो सांगतोय अवे आषा घवात थांअ
कोरोनाची लागन झाली तर जाशील किती लांअ
तुझ्याच घरच्यांना पण मुश्किल होईल तुला शेवटचं अघणं
माणुस कधी शिकेल देवा माणसासावरुव थागणं ॥११॥

-रिद्धी बाबाजी भागडे
(एफ.वाय.बी.एस्सी.)

भयंकर कोरोना व्हायरस

—वाजे प्राची उत्तम

(एस.वाय.बी.एस्सी.)

कोरोना व्हायरस हा विषाणूंचा एक गट आहे. या व्हायरसमुळे सस्तन प्राण्यांना आणि पक्ष्यांना विविध रोग होतात. यात गार्यांना व डुकरांना होणाऱ्या अतिसाराचा आणि कोंबड्यांना होणाऱ्या श्वसन संसर्गाने होतो. हे संसर्ग बऱ्याचदा सौम्य, परंतु संभाव्य प्राण घातक असतात. कोरोना व्हायरसचा प्रतिबंध करणारी लस किंवा रोग झाल्यास घ्यायची ॲंटीव्हायरल इंजेक्शने उपलब्ध आहेत.

(Corona Virus - Taxonomy)

साम्राज्य : Orthornavirae

Phylum : Pisuviricota

Class : Pisoniviricetes

Order : Nidovirales

Family : Coronaviridae

Subfamily : Orthocoronavirinae

शोध :

कोरोना व्हायरस पहिल्यांदा १९३० च्या दशकात सापडले तेव्हा संसर्गजन्य ब्रॉन्कायटिस विषाणूमुळे (आय.बी.व्ही.) पाळीव कोंबड्यांचा तीव्र श्वसन संसर्ग झाल्याचे दिसून आले. १९४० च्या दशकात माऊस हे पेटायटिस व्हायरस (एमएचव्ही) आणि ट्रान्समिसिबल गॅस्ट्रोएन्टेरिटिस व्हायरस (टीजीईव्ही) व आणखी दोन प्राणी कॉर्नोव्हायरसपासून अगल ठेवण्यात आले.

१९६० च्या दशकात मानवी कोरोना व्हायरस सापडले. सर्वात आधी अभ्यास केलेला सामान्य गर्दी

असलेल्या मानवी रुग्णांद्वारे होता, ज्याला नंतर मानवी कोरोना व्हायरस २२९ इ. आणि ह्यूमन कोरोना व्हायरस ओसी ४३ ओसी असे नाव देण्यात आले. माणसांमध्ये सार्स-सीओव्ही, २००३ मध्ये एचसीओव्ही एनएल ६३ २००४ मध्ये एचकेयू १, २०१२ मध्ये मेर्स-सीओव्ही आणि २०१९ मध्ये एसएआरएस-कोव्ह-२ यासह इतर मानवी कोरोनाव्हायरस ओळखले गेले. यापैकी बहुतेकांना श्वसन मार्गाच्या गंभीर आजाराचे संक्रमण होते.

कोरोना विषाणू Covid-19 या नावाने ओळखला जात असून या विषाणूची निर्मिती २०१९ च्या डिसेंबर महिन्यात चीनच्या वूहान प्रांतामध्ये झाली. चीनमध्ये कोरोना व्हायरसचा पहिला रुग्ण आढळला. २०२० मध्ये WHO ने विषाणूमुळे होणाऱ्या थैमानाला महामारी म्हणून घोषित केले. हा विषाणू बऱ्याच देशात पसरत गेला. एक नवीन विषाणू असून सार्स Severe Acute Respiratory syndrome (SARS) नावाच्या कोरोनाचे विषाणूपेक्षा हे विषाणू जास्त घातक आहे.

डिसेंबर २०१९ च्या पहिल्या आठवड्यात नवीन कोरोना विषाणू सापडला. त्याला कोरोनाचा नवा विषाणूंचा प्रकार घोषित केला आहे. विषाणूची निश्चिती झाली असून सध्याच्या विषाणू हा कोरोनाचा ७ वा मानवी कोरोना व्हायरस स्ट्रॅन्सची वैशिष्ट्ये MERS-COV, SARS-COV, SARS-COV, SARS-COV-2 आणि संबंधित

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

	MERS-COV	SARS-COV	SARS-COV-2
Disease	MERS	सारस	Covid-19
Disease	2012 2015 2018	2002 2004	2019-2020 महामारी
रोगशास्त्र			
Date of first identified case	June 2012	November 2002	December 2019
Location of first identified case	जेद्दाह, सौदी अरेबिया	Shunde चीन	वूहान चीन
Age Average	56	44	56
Confirmed Cases	2494	8096	13,58,69,704
Deaths	858	774	29,35,271
Case fatality rate	37%	774	29,35,271
लक्षणे			
Fever	98%	99-100%	87.9%
Dry Cough	47%	29-75%	67.7%
Dyspnea	72%	40-42%	18.6%
Diarrhea Sore throat	26%	20-25%	3.7%
	21%	13-25%	13.9%

प्रकार आहे. हा विषाणू एका व्यक्तितून दुसऱ्या व्यक्तिमध्ये संक्रमित होत असल्याने त्याचा धोका अधिक वाढला आहे. हे विषाणू सर्दीच्या विषाणूसारखेच पसरतात. हे मानव आणि प्राणी दोघांना संक्रमित करतात. हे लवकर प्रसरण पावतात. आणि लहान मुलांमध्ये या विषाणूंचे संसर्ग लवकर होते.

कोरोना व्हायरस हे कंद आकाराच्या पृष्ठभागाचे अंदाजानुसार मोठी प्लीओफॉर्मिक गोलाकार कण आहेत. व्हायरस कणांचा व्यास सुमारे १२० एनएम (NM-Nanometer) आहे. विद्युत परमाणूची दाट कवच असलेली एक वेगळी जोडी म्हणून दिसून येते.

कोरोनाची सर्वात सामान्य लक्षणे म्हणजे ताप, थकवा आणि कोरडा खोकला काही रुग्णांना वेदना अनुनासिक रक्तसंचय, वाहनारे, नाक, घसा खवखवणे किंवा अतिसार होऊ शकतो. ही लक्षणे सहसा सौम्य असतात आणि हळूहळू सुरू होतात. काही लोकांना संसर्ग होतो पण त्यांच्यात कोणतीही लक्षणे दिसत नाहीत. आणि त्यांना बरे वाटत नाही. बहुतेक लोक (सुमारे ८०%) विशेष उपचार न घेता या आजारातून बरे होतात. कोरोना होणाऱ्या प्रत्येक ६ पैकी १

व्यक्ती गंभीर आजारी पडते आणि तिला श्वास होण्यास त्रास होतो. वृद्ध लोक आणि उच्च रक्तदाब, हृदयरोग किंवा मधुमेह यासारख्या मूलभूत वैद्यकीय समस्या असलेल्या लोकांना गंभीर आजार होण्याची शक्यता असते. ताप, खोकला आणि श्वास घेण्यात अडचण असलेल्या लोकांनी वैद्यकीय सल्ला घ्यावा, असे सांगितले जाते.

उपचार :

- १) दृष्टोपत्तीस आलेल्या लक्षणांवर लाक्षणिक उपाययोजना करतात.
- २) गंभीर अवस्थेत रुग्णाला जीवनरक्षक प्रणालीवर

कोरोना व्हायरस आणि इतर रोग तुलना :

लक्षण	कोरोना	नेहमीचे सर्दी-पडसे	फ्ल्यू	अॅलर्जी
ताप	कोरडा	क्वचित अगदी	नक्की	कधी-कधी
कोरडा खोकला	नक्की	कमी	नक्की	कधी-कधी
श्वसनास त्रास	नक्की	नाही	नाही	नक्की
डोकेदुखी	कधीकधी	क्वचित	नक्की	कधी-कधी
वेदना	कधीकधी	नक्की	नक्की	नाही
घशाला सूज	कधीकधी	नक्की	नक्की	नाही
अतिसार	क्वचित	नाही	कधीकधी	नाही
नाक वाहणे	क्वचित	नक्की	कधीकधी	नक्की
शिंका	नाही	नक्की	नाही	नक्की

ठेवण्याची गरज पडू शकते.

भारतामध्ये कोरोना व्हायरस :

दिनांक २८ मार्च २०२० पर्यंत भारतातील कोरोना रोगाच्या रुग्णांचा आकडा ९१८ इतका आहे. भारतात एकूण १९ रुग्णांचा मृत्यू झाला आहे.

६ एप्रिल २०२० अखेर भारतात कोरोना रोगाच्या रुग्णांचा आकडा ४,०६७ इतका आहे. भारतात एकूण १०९ रुग्णांचा मृत्यू झाला.

महाराष्ट्रामध्ये कोरोना व्हायरस :

महाराष्ट्रामध्ये दिनांक २८ मार्च २०२० पर्यंत १८१ कोरोना रुग्ण आढळले. महाराष्ट्रामध्ये दिनांक २३ मार्च २०२० पर्यंत ५ रुग्णांचा मृत्यू झाला आहे. महाराष्ट्रातील इतिहासात अत्यावश्यक सेवा व सामग्री सोडून प्रथमच सर्व महत्त्वाच्या संस्था व देवस्थाने बंद ठेवण्यात आली आहेत.

महाराष्ट्रात राज्यात १५ जून २०२० पर्यंत १,१०,७४४ जणांना याची लागण झाली असून त्यापैकी ४,१२८ जणांचा मृत्यू झाला आणि ५६,०४९ जण पूर्ण बरे झाले.

कोरोनाची बाधा ओळखायची टेस्ट :

RTPCR= Reverse-transcriptase polymerase chain reaction (PCR)

कोरोना व्हायरसपासून (Covid-19) कशी काळजी घ्यायची ? :

* स्वच्छ हात धुणे :

पाणी आणि साबणाने ४० सेकंद हात धुणे. जर एखादा अक्लोहोल असणारे हँड वॉश वापरत असेल तर २० सेकंद पुरेसे आहेत. जर त्याचा हात अस्वच्छ असेल किंवा मातीमुळे खराब झाला असेल तर साबण आणि पाण्याचाच वापर केला पाहिजे.

* हातरूमाल किंवा टिशू पेपरचा वापर करणे :

खोकताना किंवा शिकताना नाकावर आणि तोंडावर रूमाल ठेवणे. रूमाल नसेल तर टिशू पेपरचा वापर करावा, अन्यथा हाताच्या कोपऱ्याने तोंड झाकावे. टिशू पेपरचा वापर केल्यावर तो तात्काळ बंद कचरा पेटीत फेकून देणे.

* तोंड, नाक, चेहरा, डोळे यांना स्पर्श करू नका :

कोरोना व्हायरस लोकांच्या थुंकीतून एखाद्या पृष्ठभागावर पडू शकतो. नकळत एखाद्याचा हात त्या पृष्ठभागाला लागू शकतो. त्यामुळे तोंड, नाक, चेहरा, डोळे यांना स्पर्श करणे अनुचित.

* आंबट चवीच्या फळांचा आहारात समावेश :

कोरोना व्हायरसच्या विरोधात लढा द्यायचा असेल तर आपली रोगप्रतिकारक क्षमता चांगली असणं अत्यंत गरजेचे आहे. यासाठी आंबट चवीच्या फळांचा आहारात समावेश करणे आवश्यक आहे. यामध्ये व्हिटॅमिन सीचे प्रमाण जास्त असते.

***

कोरोनाची दाहकता

—पदमेरे धनश्री रामनाथ

(एस.वाय.बी.ए.)

कोरोना हा एक व्हायरस आहे, जो संक्रमणाच्या माध्यमाने आजपर्यंतच्या रोगांपैकी सर्वात जलद पसरणारा व्हायरस आहे. या व्हायरसमुळे प्रत्येक दिवशी लाखो लोक संक्रमित होत आहेत. यामागे कारण असे आहे की हा व्हायरस काही सेकंदातच एका व्यक्तीपासून दुसऱ्या व्यक्तीस संक्रमित करतो. संपूर्ण जग हे कोरोनाच्या विळख्यात सापडले आहे. आपण सर्वजण कोरोना संकटाचा सामना करत आहे. कोरोना संकट हे आपल्या समोर असलेले सर्वात मोठे संकट आहे. कोरोनाचा हा वाढता प्रादुर्भाव कमी करण्यासाठी वेगवेगळ्या स्तरांवर वेगवेगळ्या उपाययोजना केल्या जात आहेत.

अनेक उपाययोजना केल्या गेल्या तरीही अनेक लोक कोरोनाचे बळी पडत आहेत. प्रत्येक दिवशी अनेक लोक कोरोना संक्रमित होत आहेत.

कोरोना हा एक विषाणूचा गट आहे. या विषाणूमुळे होणाऱ्या आजारास कोविड-१९ असे नाव देण्यात आले आहे. मनुष्यामध्ये हा रोग २०१९ मध्ये आढळण्यात आला. त्यामुळे या रोगास कोरोना व्हायरस २०१९ म्हणजे कोविड-१९ हे नाव देण्यात आले.

अनेक देशात या महामारीने कहर केला आहे. अनेक देशाची व्यवस्था खूप बिकट झालेली आहे. काही देशात आरोग्य व्यवस्था अतिशय सूसज्ज असूनही कोरोना नियंत्रित येत नाही.

चीनमधील वूहान शहरामध्ये २०१९ मध्ये कोरोना विषाणूचे संक्रमण झाल्याचे आढळले. चीनमध्ये आढळून आलेल्या या विषाणूंनी बघता बघता संपूर्ण जगभर थैमान

घातले आहे.

या व्हायरसचे संक्रमण अतिशय वेगाने होते. दक्षता घेतली गेली नाही तर हा विषाणू एका व्यक्तीपासून दुसऱ्या व्यक्तीपर्यंत अतिशय जलद गतीने पसरतो. या व्हायरस पासून वाचण्यासाठी आपण स्वतः काळजी घेतली पाहिजे. आपण छोट्या छोट्या गोष्टींचे पालन करून कोरोना संकटापासून लांब राहू शकतो.

लॉकडाऊन सुरू होवून पंधरा दिवस झाले होते. शहरात तांडव करणारा कोरोना रोग आता छोट्या छोट्या गावात पसरला होता. भोंबरी या गावात कोरोनाचे दोन रुग्ण आढळले आणि पाच लोकांची मेडिकल टिमला गावासाठी नियुक्त करण्यात आली.

हॉटेल व्यावसायिक :-

कोरोनासंबंधी निर्बंधांमुळे हॉटेल उद्योग कमालीचा तणावात आहे. आर्थिक तणावामुळे विराममधील एक उद्योजकाने केलेल्या आत्महत्येनंतर आता मुंबईतील हॉटेल व्यावसायिकांमध्ये अस्वस्थता पसरली आहे.

राज्य सरकारकडून कोरोनाच्या तिसऱ्या लाटेची भिती दाखवत निर्बंध लावण्यात आले आहेत. या अंतर्गत अन्य दुकानांसह हॉटेल, रेस्टॉरंट यांना दुपारी ४ नंतर व्यवसाय करण्यास मनाई आहे. त्यानंतर केवळ 'टेक अवे' ला परवानगी आहे. परंतु प्रत्यक्षात हॉटेल व रेस्टॉरंट यांचा व्यवसाय हा सायंकाळीच होत असतो.

कोरोना काळातील मजूरांचे स्थलांतर :

लोकांना विशेषतः स्थलांतरित मजूरांना अन्न, पिण्याचं पाणी, अरोग्य सुविधा आणि निवारा यासारख्या

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

मुलभूत गरजा पूर्ण होतील की आरोग्य सुविधा आणि निवारा यासारख्या मुलभूत गरजा पूर्ण होतील की नाही, याची काळजी लागून होती. मात्र अपरिहार्य असलेल्या लॉक डाऊनच्या काळात कुणीही अन्न, पिण्याचं पाणी, आरोग्य, सुविधा यासारख्या मुलभूत गरजांपासून वंचित राहू नये. यासाठी केंद्र सरकार सजग होत आणि या गरजा पूर्ण करण्यासाठी आवश्यक पावलही उचलली होती.

लोकसभेत १५ सप्टेंबर रोजी केंद्रीय गृह राज्यमंत्री नित्यानंद राय यांनी वरील वक्तव्य करत देशात फाळणीनंतर झालेल्या सर्वात मोठ्या स्थलांतरासाठी असल्याचं म्हणत हात झटकले.

लॉकडाऊनच्या सुरुवातीच्या दिवसांपासून पुढे अनेक महिने सर्वोच्च न्यायालय ते प्रसारमाध्यमापर्यंत सर्वांना मजूरांच्या एवढ्या मोठ्या प्रमाणावर होणाऱ्या स्थलांतरासाठी विरोधी पक्ष आणि फेक न्यूज जबाबदार असल्याच कारण देण्यात येत होतं.

आरोग्य केंद्रातील नर्सस व कर्मचाऱ्यांचे अनुभव :-

जगभरात कोरोना व्हायरसने थैमान घातले आहे. तो भारतातही आता वेगाने आपले हात-पाय पसरू लागला आहे. या पार्श्वभूमीवर कोरोनाचा सामना करण्यासाठी पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी लोकांना रविवारी जनता कफ्यूचे आवाहन केले होते तसेच, कोरोना लॉक डाऊनकाळात अत्यावश्यक सेवा पूर्विण्याच्या सन्मानार्थ रविवारी सायंकाळी ५ वाजता आपआपल्या घरातून टाळ्या वाजवण्याचे आवाहनही पंतप्रधान नरेंद्र मोदींनी जनतेला केले होते. त्यानुसार पोलीस आणि वैद्यकीय क्षेत्रांतील कर्मचारी आणि डॉक्टर्सचे कौतुक आहे. तसेच, स्वच्छतेसाठी स्वच्छता कर्मचाऱ्यांचही यात योगदान आहे. आता, पाँडेचरीच्या राज्यपाल किरण बेदींनीही ट्विटरवर एक फोटो शेअर करून या सर्वांबद्दल कृतज्ञता व्यक्त केलीय. कोरोना व्हायरसचा प्रादुर्भाव रोखण्यासाठी पोलीस

प्रशासन, वैद्यकीय स्टाफ, स्वच्छता कर्मचारी हे अत्यावश्यक सेवा देत आपली जबाबदारी निष्ठेने पार पाडत आहेत. ऑन ड्युटी २४ तास सेवा देत या क्षेत्रातील कर्मचारी कोरोना विरुद्धच्या लढाईत एखाद्या सैनिकाप्रमाणे लढत आहेत. त्यामुळे या सर्व कर्मचाऱ्यांबद्दल पंतप्रधान नरेंद्र मोदींनी कृतज्ञता व्यक्त करण्याचे आवाहन केले होते. मोदींच्या या आवाहानानुसार देशवासियांनी २२ मार्च रोजी सायंकाळी ५ वाजता आपल्या घराबाहेर येऊन खिडकीत उभे राहून आपली कृतज्ञता व्यक्त केली. आता, माजी आयपीएस अधिकारी आणि राज्यपाल किरण बेदी यांनी ट्विट करून एक बोलकं चित्र शेअर केलं आहे.

दरम्यान, कोरोनाचा धोका टाळण्यासाठी महाराष्ट्र सरकारने अत्यावश्यक सेवा वगळता इतर सर्व बंद करण्याचा निर्बंध घेतला होता. मात्र परिस्थिती गंभीर असतानाही लॉकडाऊनची बंधने झुगारून घराबाहेर निघत असल्याचे दिसून येत होते.

नागरिकांच्या बेजबाबदार वागणुकीमुळे राज्यात ३१ मार्चपर्यंत संचारबंदी लागू करण्याचा निर्णय सोमवारी मुख्यमंत्री उद्धव ठाकरे यांनी जाहीर केला. तर, देशभरातील ३० राज्य आणि केंद्रशासित प्रदेशांमध्येही लॉक डाऊन आहे. आंतरराज्य आणि आंतरजिल्हा वाहतूकही बंद ठेवण्यात आली होती.

लहान मुलांचे अनुभव :-

राज्यभरातल्या कोव्हिड सेंटर्समध्ये लहान मुलांसाठी बेड्स राखून ठेवावेत अशी सूचना या टास्कफोर्सने केलीय या सोबतच लहान मुलांवरील उपचारांसाठीच्या सूचना आणि पद्धती याविषयी राज्यभरातले डॉक्टर्स आणि अशा कर्मचारी आणि वैद्यकीय कर्मचाऱ्यांना प्रशिक्षण देण्यात येतय.

***

कोरोना आणि त्याबाबत सतर्कता

-शिंदे सरला हिरामण

(एस.वाय.बी.ए.)

“चीन मधुन आलेली ही स्वारी
जगासाठी ठरली सगळ्यात मोठी महामारी
खबरदारी घेणे हीच आपली जबाबदारी...”

विज्ञानाच्या या युगात मानवाला अनेक संकटना तोंड द्यावे लागत आहे. याच संकटात भर म्हणजे सध्याची असलेली महामारी होय. मी बोलतेय कोरोनाविषयी ज्याने जगातील सर्वात मोठ्या महामारीचे रूप घेतले आहे. अमेरिका सारख्या महासत्ता देश ही कोरोना पुढे हतबल झाला आहे.

कोरोना हा विषाणू पासून तयार झालेला रोग आहे. जो सगळीकडे “कोविड-१९” म्हणून ओळखला जातो.

२०१९ मध्ये चीनच्या वुहान शहरात त्याची सुरुवात होऊन आजपर्यंत तो जगाच्या कानाकोपऱ्यापर्यंत पोहचला व जागतिक महामारीचे रूप घेतले. या आजाराच्या सामान्य लक्षणांमध्ये उच्चताप, सर्दी, खोकला, श्वास घेण्यात अडथळा यांचा समावेश आहे. प्रचंड थकवाही जाणवतो. लागण झाल्यापासून लक्षणे दिसण्याचा कालावधी दोन ते १४ (२ ते १४) दिवसापर्यंत असू शकतो. हा आजार बहुतेक लोकांमध्ये अगदी सौम्य असतो. तर अगदी अल्प प्रमाणात घातक ठरू शकतो. हा एक विषाणू असून सार्स Severe Acute Respiratory syndrome (SARS) नावाच्या कोरोनाचे विषाणू पेक्षा हे विषाणू घातक आहे.

कोरोना विषाणूच्या संसर्गाची मुख्य लक्षणे :-

डोकेंदुखी, वाहणारे नाक, खोकला असणे, घसा खवखवणे, ताप येणे, अस्वस्थता, शिंका येणे, दम्याचा

त्रास वाढणे, थकवा येणे.

या विषाणूसाठी कोणतेही औषध किंवा लस नसल्याने हे अत्यंत धोकादायक आहे :-

कोरोना व्हायरसचे संसर्ग बऱ्याच देशात वेगाने पसरत आहे. आणि ज्यांना ह्या विषाणूंची लागण झाली आहे ते मरण पावत आहे. लक्षणे सर्दी सारखी दिसणारी असल्यास तरी हे आरोग्यासाठी धोकादायक आहे.

अशी काळजी घेणे :-

- * तोंडाला मास्क लावावे.
- * आपल्या बोटांनी डोळे, नाक आणि तोंडाला स्पर्श करू नये.
- * हात दिवसातून अनेक वेळा साबण, कोमट पाणी आणि अल्होहोलयुक्त हॅन्ड सॅनेटायझरने स्वच्छ करावे.
- * भरपूर पाणी प्यावे.
- * बाहेरचे खाद्यपदार्थ घेणे टाळावे.
- * सर्दी-खोकल्याने संक्रमित व्यक्तींना जवळ न जाणे.
- * संक्रमित व्यक्तीपासून लांब राहणे.
- * शिंकताना, खोकतांना तोंडावर रुमालाचा वापर करणे.

कोरोना काळात काय गमावले काय कमावले :-

२०२० या वर्षाची आठवण कोणती ? असा जर प्रश्न कुणी विचारला तर सर्वांची एकमेव आठवण असेल ती म्हणजे कोरोना व्हायरस २०२० या वर्षाची सुरवातच कोरोना व्हायरसने झाली आणि या काळात संपूर्ण वर्ष कसे निघून गेले हे सुद्धा समजले नाही. त्या काळाची आठवण जरी काढली तरी अंगावर काटा येतो.

काही लोकांनी आपल्या जीवाची पर्वा न करता कोरोनाशी लढा दिला तर काहींनी आपले जीव ही गमावले.

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

डॉक्टर, नर्सस, आरोग्य कर्मचारी यांनी दिवस-रात्र कष्ट करून कोरोना रुग्णांचे जीव वाचविले. कोरोना काळाचा दोन्ही बाजूंची विचार केला तर चांगल्या आणि वाईट अशा दोन्ही गोष्टी समोर येतात.

कोरोना काळाचा चांगल्या बाजूने विचार केला तर आपण खूप काही कमावले आहे. कोरोना व्हायरस इतका घातक विषाणू होता की त्या विषाणूने संपुर्ण जगाला थांबविले. भारत सरकारने लॉकडाऊन घोषित केल्यामुळे कुटुंबातील सर्वांना घरी थांबवण्याची वेळ आली. त्यामुळे घरातील सर्व सदस्यांना एकत्र वेळ घालविता आला.

कुणी आपला छंद जोपासला. सर्वांना आपल्या आवडत्या गोष्टी करण्याची संधी मिळाली. शाळा-कॉलेज बंद असल्यामुळे ऑनलाईन शिक्षण पध्दत सुरू झाली. त्यामुळे मुलांना नवीन तंत्रज्ञानातून शिकण्याची सवय लागली. वेळेचा सदुपयोग करण्यासाठी कुणी वाचनाची तर कुणी व्यायाम करण्याची सवय जोपासली, त्यामुळे चांगल्या सवयी अंगी जोपासल्या गेल्या.

घरातील स्त्रियांना दररोज नवनवीन पदार्थ करून आपल्या मुलांसोबत आनंदी वेळ घालविता आला. एवढेच नव्हे तर रस्त्यावरील रहदारी, उद्योगधंदे बंद असल्यामुळे ध्वनीप्रदूषण, वायुप्रदूषणाचे प्रमाण कमी झाले. प्रदूषणामुळे होणाऱ्या घातक परिणामांचे ही प्रमाण कमी झाले.

ऑफिस कर्मचाऱ्यांच्या ऑफिस मिटींगस ऑनलाईन पध्दतीने सुरू झाल्या. वेगवेगळ्या अॅपचा वापर केल्यामुळे लोकांना नवीन तंत्रज्ञानाची माहिती मिळाली.

नाण्याला जशा दोन बाजू असतात तशा प्रत्येक गोष्टीला चांगल्या सोबत काही वाईट बाजू ही असतात.

कोरोना काळात आपण जितकं कमावल तितक्या काही गोष्टी गमावल्या सुद्धा आहेत. भारत सरकारने संपूर्ण बंद पुकारल्यामुळे हॉटेल, दुकाने, कार्यालये इत्यादी सर्व व्यवसाय बंद झाले. त्यामुळे अशा लोकांचे मोठ्या प्रमाणात आर्थिक नुकसान झाले. तरूण वर्गातील काही मुला-मुर्लींना आपली नोकरी गमवावी लागली.

एवढेच नव्हे तर सर्वात महत्त्वाचे काही कोरोना बाधित रुग्णांना आपला जीव ही गमवावा लागला. अशा प्रकारे कोरोना काळात आपल्याला अनेक गोष्टी गमवाव्या लागल्या. कोरोना काळात काय कमावल व काय गमावल याचा विचार करण्यासोबत कोरोना काळात आपण काय शिकलो हा विचार करणे ही तितकेच महत्त्वाचे आहे.

डॉक्टर, नर्सस, आरोग्य कर्मचारी यांनी स्वतःची व कुटुंबाची पर्वा न करता कोरोना रुग्णांची सेवा केली. त्यांच्यामुळेच आज अनेक लोकांचे जीव वाचले. त्याचबरोबर पोलीसांनी आपल्याला वेळोवेळी सतर्क करून त्यांचे कर्तव्य प्रामाणिकपणे पार पाडले. काही लोकांनी स्वतःच्या इच्छेने कोरोना रुग्णांची सेवा केली.

अशा पध्दतीने आपण नेहमी संकटकाळी एकमेकांना मदत करणे आवश्यक आहे. जेव्हा आपण सर्वजण एकत्र येऊन एकमेकांना मदत करेन तेव्हाच आलेल्या संकटाचा सामना आपण यशस्वीरित्या करू शकेन. त्यामुळे आपण सदैव मदतीचे हात पुढे ठेवणे आवश्यक आहे.

***

कोरोनाचा अनुभव

—मुसळे गायत्री ज्ञानेश्वर

(११ वी सायन्स)

नमस्कार !!

मी गायत्री ज्ञानेश्वर मुसळे मी नाशिक जिल्ह्यामधील इगतपुरी तालुक्यात नांदगाव बुद्रुक येथे माझे निवासस्थान आहे

भारत देशामध्ये २०१९ ला कोरोना आला कोरोनाने भारतातील खूप लोकांचा जीव घेतला. लोकांचे काम बंद केले. त्या कोरोनाने लोकांचे काम बंद झाले. घरात पैसे येणे बंद झाले. पोटाला अन्न मिळेनासे झाले...त्यामुळे लोक मरत होते.

काही कोविड-१९ मुळे मरण पावले तर काही पोटाला अन्न मिळत नसल्यामुळे मरण पावले.

कोणी शहर सोडले तर कोणी देश सोडला पण कुठेही जा तिथे कोरोना आहेच.

अशा परिस्थितीत लोकांनी करायचं तरी काय ? कोविड-१९ मध्ये माझे काही नातेवाईक पण मरण पावले.

कोविड-१९ मध्ये माझी आई म्हणजेच मीना ज्ञानेश्वर मुसळे आजारी झाली तिचे हातपाय, सर्दी, डोकेदुखी दुखायला लागले. आईला दवाखान्यात नेले डॉक्टरने कोरोना चाचणी करायला लावली. आम्ही खूप घाबरलो आमच्या पेक्षा माझे वडील म्हणजेच ज्ञानेश्वर शिवाजी मुसळे हे देखील घाबरले. पण त्यांनी ते आम्हाला दाखवले नाही.

रिपोर्ट येईपर्यंत आईला आधार देत राहीलो. दोन दिवसानंतर रिपोर्ट आले. रिपोर्ट पॉझिटिव्ह आले. मग आईला दुसऱ्या रूममध्ये शिफ्ट केले. दोन-तीन दिवस

गेले लोकांना कळले आईला कोरोना झाला आहे. वडिलांना व भावाला गावात लोक येऊ देत नसे.

घरातले धान्य संपले आता काय करायचे असा विचार मनात आला. गावात तर लोक येऊ देत नाही आता धान्य कोठून आणायचे अक्षरशा आम्ही एक-दोन दिवस पाणी पिऊन दिवस काढले. वडिल म्हणाले आपण तर पाणी पिऊन काढू शकतो पण आई आजारी आहे तिला तर जेवायला द्याव लागेल.

आई रोज उदास असायची ती बघायची की घरातले धान्य संपले. गावात तर येऊ देत नाही सारखी रडत असायची. मग वडिलांनी सूचवले आपण आईची कोरोना चाचणी सरकारी दवाखान्यात केली आहे जर आपण प्रायव्हेट मध्ये चाचणी केली तर मग तिला प्रायव्हेट मध्ये नेहले तिथे सकाळी चाचणी केली तर संध्याकाळी रिपोर्ट आले. रिपोर्ट मध्ये पाहतो तर काय रिपोर्ट निगेटिव्ह आला. ही बातमी ऐकल्यावर आम्हांला खूप म्हणजे खूप आनंद झाला.

वडिलांना खूप संताप आला तिथे जाऊन चौकशी केली तर असे खूप लोकांसोबत झाले आहे. काहींनातर कोरोना नसतांनाही जीव गमवायला लागला. त्या डॉक्टरची पोलिसाकडे तक्रार नोंदविली. मग त्यांना पोलीस घेऊन गेले. असे देखिल कोरोनामध्ये लोक फायदे घेत होते. गावात जेव्हा कळले की आईला कोरोना झालेला नाही तेव्हा लोक वडिलांची माफी मागू लागले व घरात धान्य

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

देखील भरून दिले. पण याचा काय फायदा आधी खूप दुखावले. मग माफी मागीतली पण वडिलांनी व आईने लगेचच माफ केले.

आम्ही आई घरी आल्यावर तिचे स्वागत केले. आई व वडिल परत पहिल्यासारखे घरात वावरू लागले. मग घराला घरपण आले. असे परत कोणासोबत घडू नये याची मी देवाकडे प्रार्थना करते.

हेच नाहीतर काही लोक खूप वेगवेगळे लोकांकडून फायदे घेत होते. तर काही लोक दुसऱ्या लोकांना मदत करीत होते.

आम्ही...कंपनीकडून ऑफर्स घेऊन आलो आहे. असे म्हणून लोक दारोदारी जाऊन लोकांना लुटायचे तर

काही पाणी पिण्याचं नाटक करून जी व्यक्ती पाणी आणायला गेली तर लगेच रुमालाला औषध लावून त्या व्यक्तीला बेशुद्ध करायचे त्या व्यक्तीच्या गळ्यात जे काही असेल ते काढून घ्यायचे व घरात घुसून चोरी करून पळून जायचे असेही घडत होते. काही तर मास्क वाटायला जायचे व ते मास्क लगेच लावायला सागायचे व ती व्यक्ती बेशुद्ध करून चोरी करून फरार व्हायचे अशी काही भामट्यांनी कोरोनाच्या काळात लोकांना लुटले.

पण सगळीकडे कोरोना व्हायरस पसरला पण आमच्या नांदगांव मध्ये कधीच आला नाही. आईचा रिपोर्ट पॉझिटिव्ह आला होता पण तो सुद्धा निगेटिव्ह निघाला.

***

कोरोना एक अनुभव

—प्रा.श्रीमती मालसाने अर्चना पांडुरंग

(एम.ए., बी.एड., सेट)

सध्या प्रत्येक मनुष्य एक वेगळ्या अनुभवातून वाटचाल करत आहे. अगदी सगळं सुख-दुःखाच्या मिश्रणाने जगाचा रथ गतीमान होता. नियतीच्या उर्जेने काळरूपी चक्रावर बसून सगळी स्वप्न उराशी बाळगून मानव प्राणी जीवन जगत होता. कोणालाही स्वप्नता वाटत नव्हते की जग एका विशिष्ट वळणावर एका वेळी येऊन थांबेल. कोणी धमनि कोणी कर्मनि ज्ञान-विज्ञान संपत्तीच्या अभिमानात तर काही दारिद्र्याच्या विवंचनेत मशगुल होते. अचानक मोटारीचा ब्रेक लागावा तसे झाले. आणि प्रवासात झोपेचा आनंद लुटणारे दचकून जागे झाले, तशी एक अवस्था जगात आली, ती म्हणजे कोरोना या संसर्गजन्य विषाणुमुळे चीनमध्ये उगम पावलेला हा आजार सुरुवातीला कोणी तितकासा गांभिर्याने घेतला नाही. परंतु त्याचे अंतरंग आणि परिणामांची दाहकता जेव्हा समोर चित्र स्पष्ट करू लागली तेव्हा सर्वच जग हादरले. पहिला प्रत्यय येत होता तो आपल्या पर्यंत ही महामारी येणार नाही, या भ्रमात भारत देश हा लोकशाही देश होता. कोणताही विचार न करता परदेशी नागरिक भारतात शुष्क देशप्रेम आणि कर्तृत्ववान राजकारणाच्या प्रदर्शनापोटी विमान भरून येत होते. त्यांची कोणतीही तपासणी केली जात नव्हती. ती पुन्हा एकदा भारत हा दैववादी व धर्मशाळा देश आहे. यांचे प्रत्यंतर येत होते. इथे जर दूरदृष्टी आणि धोरण असते तर भारतावर तरी तोंड बांधून फिरण्याची वेळ आली नसती. पण दुदैव, नको तेच झाले. वैच्याने डाव साधला तसे चीनच्या या जैविक अणु युद्धाने भारतासारख्या स्पर्धाकाच्या आणि परंपरागत

शत्रु असलेल्या देशाच्या पायात ही संसर्गाची श्रृंखला अडकवली. संसर्गजन्य रोगाचा प्रसार वाहू लागला. दि. १७ मार्च २० पासून राज्यासह देशात लॉकडाऊनचे वारे वाहू लागले. प्रारंभी आनंद वाटत होता की थोड्याच दिवसात सर्व जनजीवन पूर्वपदावर येईल. मात्र प्रत्यक्षात तसे घडले नाही.

संसर्गाची दाहकता वाढत चालली जगभराचे देशभराचे रोजचे आकडे ऐकून छातीत धस्स होऊ लागले आणि शेती, माती, कारखानदारी, लघुउद्योग, शिक्षण, पर्यटन, दळणवळण असे सर्वच क्षेत्र बाधित झाली. राजकारण मात्र जोमाने जीवंत झाले. जनतेनेही त्या जीवंत राजकारणाला भावनिक प्रतिसाद दिला. कधी विश्वामधल्या देवाला खुश करण्यासाठी प्रार्थनाचे सूर घराघरामध्ये घुमु लागले तर घंटानाद, थाळीनाद असे विविध विनोदी नाद त्याकाळात आळविले गेले. दिपोत्सवाने वातावरण प्रसन्न झाले. घराघरातून मिणमिणत्या पणत्या पेटल्या आणि खऱ्या एकात्मतेचा अनुभव या दीपरागातून सुखावह दिसला.

काही दिवसातच पोटाची खळगी भरणारे हात रिकामे झाले. घाम गाळून जगणाऱ्यांना भुकेच्या भयाचा घाम आला. शेतात राबराब राबून पिकवलेलं हिरवं सोनं बाजारात येईना झालं. गाईच्या आचळातलं दूध वासरानं मात्र आनंदानं रिचवलं. लेकराची शाळा बुडते म्हणून बापानं चित्तेचं ओझं डोक्यावर घेतलं. गृहीणीला स्वयंपाक करताना महागाईच्या चटक्यांनी घेरले. एक लॉकडाऊन, दोन लॉकडाऊन असे क्रमच सुरू झाले. काही शिक्षणसंस्था मनोभावे सेवा करणाऱ्या संस्था सेवाव्रतात तल्लीन झाल्या.

कुठे जेवणाची पाकीट, कुठे औषध गोळ्या यांचे वाटप सुरू झालं. पण मनापासून करण्याऐवजी फोटोसाठी दान देणारे पुढे आले. थोड्या दिवसातच दानाचे हात आखडले गेले. मग ऑनलाईन परिसंवाद चर्चासत्र यांची हातघाईची लढाई सुरू झाली. बिचाऱ्या चाकरमान्यांच्या पगारावर कुन्हाड कोसळली. लहान मुलं बिचारे या कोलाहलात सुन्न दिसली. मधूनच आनंदाची लंकेर येऊन चेहरे सुखावत होती. आता शाळा नाही, परीक्षा नाही. सगळं सारं अलबेल. उठलं की जेवण करावं आणि कालपर्यंत रागवणाऱ्या आईबाबांच्या समोर बसून मनाप्रमाणे आवडणाऱ्या कार्टून, चित्रपट चॅनलच बटन दाबावं. सगळं कसं मस्त होतं. पण एक नाकेबंदी झाली होती. उधडण, खेळणं बंद होतं, मित्र मित्राला भेटत नव्हता. नवा खावू भेटत नव्हता. चिडचिड वाढू लागली. एक मात्र नक्की चांगले झाले दारू, तंबाखू, सिगारेट अशा चवीचे पदार्थ महाग झाले. काळ्या बाजाराने विकत घेणे परवडणारे नसल्याने अनेकांनी त्यावर पाणी सोडले. कुठे गुन्हेगारी नाही. खुन, दरोडे, बलात्कार असं काहीच वृत्तपत्रात येत नव्हतं. खेळाडू, जयपराजय, क्रिकेट मॅचेस, ऑलिंपिक असं काहीच नव्हतं. सुरूवातीला विरोधी पक्षनेते व सत्ताधारी एक दिलानं नांदत होते. परंतु काही दिवसात कोरोनाने विरोधकांना बोलकं केले. आरोपांच्या फैरी वर फैरी झडू लागल्या. पोचट साहित्यिकांचे मेळावे संमेलन उद्घाटने बंद झाली. चर्चाचर्चणाच्या पेढ्या बंद पडल्या.

हे चित्र तीर्थस्थळावरील देवता, कुलदैवत यांनी पाहिलं आणि पंढरपूरचा पांडुरंग, अयोध्येचा राम, मक्का मदिनेचा अल्ला, चर्चमधला येशू, गुरुद्वारातील धर्मगुरू आणि शिर्डीच्या साईनाथांपासून तुळजापूर, कोल्हापूर, नाशिकचा काळाराम सगळ्यांनी आपल्यापर्यंत कोरोना येऊ नये म्हणून दार बंद पडली. पोथी पुराण सांगणारे,

होम-हवन करणारे पुरोहित शांत झाले, कोणताही यज्ञयाग करणारा मांत्रिक किंवा मरीआई, म्हसोबा, कडक लक्ष्मीचा भगत अंगात देव आणून मी कोरोना घालवतो म्हणून अंगारा, तोडा-गंडा देण्यासाठी पुढे आला नाही.

जग आता एका दोरीत आले होते. या रोगाने एक सिद्ध केले होते की माणसा तू कितीही विज्ञानाचा शोध लावलास, तंत्रज्ञान विकसित केलेस तरी सुद्धा हा निसर्ग तुझ्या कवेत आला नाही. हे संशोधक अभ्यासकांना प्राध्यापक, विद्वान विद्यार्थ्यांना जगभरातील विद्यापीठांना तसेच आयुर्वेदाचा वारसा सांगणारा, देव धर्माचा कांगावा करणारा, पाश्चात्यांना, पौरवात्यांना, विकसनशील आणि विकसित देशांना माझा धर्म श्रेष्ठ म्हणणाऱ्यांना सगळ्यांना क्षणात दाखवले होते की माणसा या जीवसृष्टीत तू एक फक्त कीडा-मुंगी सारखा जीव आहे, हे विसरू नकोस, जणू काही माणसाला ही चपराक होती की काय ? हा अनुभव येत होता. मानवी शक्ती, युक्ती, बुद्धी सारे कसे थिटे आणि अपूर्ण आहे यांचा अनुभव येऊन गेला.

या काळात खरं कौतुक करावं तितकं थोडं ते म्हणजे अंगणवाडीच्या सेविका, पोलिस आणि शासकीय रुग्णालयातील परिचारिका, त्यांचे सर्व डॉक्टर्स, चाचण्या घेण्याच्या प्रयोगशाळा आणि आरोग्य क्षेत्रातील सर्व कर्मचाऱ्यांचे. पण दुर्दैवाने कुरकुरा माणसाने त्यांच्या उपकारांचीही जाण ठेवली नाही. त्यांच्यावरही आरोप-प्रत्यारोप झाले. प्रसंगी अंगावर हात पडले. परंतु त्यांनी दिलेले त्यागाचे योगदान हे अविस्मरणीय होते.

या कोरोना किंवा कोविड-१९ च्या साथीने माणसाला त्यांच्या संस्कृतीला माय-ममतेला, सण उत्सव, लग्न समारंभाना सिमीत केले. स्वार्थ आणि स्वतःचा जीव प्रिय असतो, हे अंतिम सत्य दाखवले. याचे फायदेही झाले. लग्न-समारंभातील बडेजाव, दिखावा, अतोनात

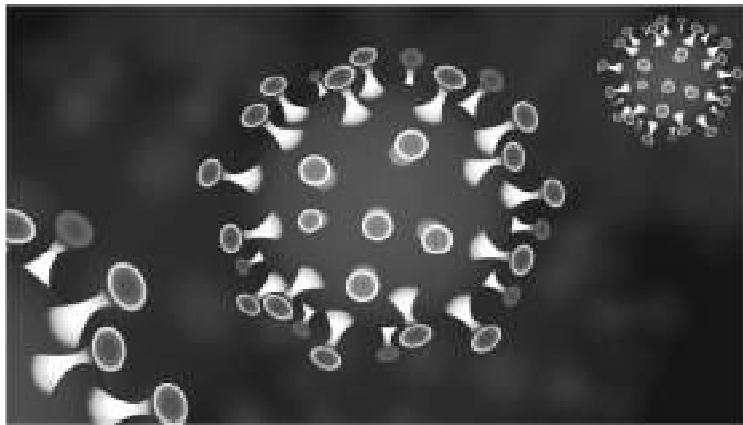
होणारे खर्च, थांबले गेले आणि कमीत कमी खर्चात हे करता येऊ शकते, हे दिसले. दळणवळणाची साधने बंद झाली. रस्त्यावरची शांतता, भय दाखवत होती. परंतु प्रदुषण, इंधनांचा वापर कमी झाला. यात लघु उद्योगाचे व्यापारी, शिक्षण यांचे आतोनात नुकसान झाले.

जगात अनेक आपत्तीच्या लाटा जगाच्या उत्पत्ती पासून आल्यात. प्रत्येक आपत्तीचे स्वरूप सिमीत आणि भिन्न होते. परंतु कोरोना ही आपत्ती वैश्विक स्वरूपाची होती. मानवाला सतत वाटत आले की मी कशावरही विज्ञान, तंत्रज्ञानाने, संशोधनाने नियंत्रण मिळवून सत्ता प्रस्थापित करू शकतो. पण माणूस अजून खूप मागे आहे याची जाणीव या आपत्तीने झाली. शांतता, संयम, परस्पर स्नेहभाव, दयाभाव सर्वाभूती ऐकेश्वर आहे ही पवित्र भावना अत्यावश्यक होऊन बसली आहे. तसे झाले नाही तर याही पेक्षा भयंकर असे परिणाम जगाला भोगावे लागतील याची जाण ठेवणं, त्याप्रमाणे आपले वर्तन ठेवणं अत्यावश्यक आहे.

कोरोनाने पूर्णतः जगाची एक पिढी शिक्षण बंद झाल्याने पांगळी झाली. याचे परिणाम थोड्याच दिवसात समाज जीवनाच्या पटलावर उमटणार आहेत. वर्चस्ववाद,

साम्राज्यवाद, सीमावाद, प्रांतवाद, धर्मवाद बाजूला ठेवणं आणि विज्ञाननिष्ठ अध्यात्माच्या आधारे नव्यानं समाज व्यवस्था उभी करणे अवघड जाणार आहे. कृषी सारखी व्यवस्था किती ही नाकारली तरी ती शाश्वत आणि अनन्यसाधारण महत्त्वाची व्यवस्था आहे. ज्या मानव जातीकडे ही व्यवस्था सक्षम राहणार आहे ते अवघड अशा संकटांचा सामना करू शकतात. हे यामुळे अधोरेखित झाले आहे. अन्न असेल तरच कोणतीही संकट पार करून जाता येतील. भारत देशाने अर्थव्यवस्था मोडकळीस आलेली असताना शेतकऱ्यांच्या श्रमावर मोफत अन्न जनतेला वाटले आणि मनुष्य हानी थांबवता आली आहे. राजकारण, समाजकारण, शिक्षण, उद्योगधंदे, व्यापार या सर्वांनी कृषी व्यवस्थेशी कधीच नाळ तोडू नये असा संदेश कोरोनाने दिला. मानव आधी जग शांत आणि शुध्द जीवन जगत होता, यांचे चित्र मानवाने घरात बसून डोळ्याने अनुभवले. पर्यावरणाची शुद्धता, त्याची कारणे प्रदुषण त्याची कारणे या सर्वांचे चिंतन गावागावातून, खेड्यातून वाड्या-वस्त्यांवर घडले.

***

कोरोना व्हायरस-एक संकट की संधी ?

-खातले गायत्री कैलास

(१२ वी कॉमर्स)

कोरोना व्हायरसने संपूर्ण जगामध्ये धुमाकूळ घातला आहे हे आपण पाहतोच आहेत. लाखो लोक मृत्युमुखी पडत आहेत. काही देशांची अर्थव्यवस्था खिळखिळी करून एकणारी ही प्रचंड मोठी महामारी भारतात मात्र कमी वेगाने पसरत आहे.

कोण कुठला आला हा विषाणू,
जणू स्फोट व्हावा परमाणू,
गरगर फिरला जीवनाचा सुकाणू,
सांगा तरी काय करायचं...
बाहेर आहे लॉकडाऊन,
आणि घरी अस्तित्व गौण,

त्यामुळे गडे सक्तीचे मौन, सांगा तरी काय करायचं... कोरोना मुळे अनेकांचे रोजगार बुडाले, नोकऱ्या गेल्या हाताला काम उरले नाही. या बेरोजगारांच्या यादीत कवींची भर पडलीये सततच्या लॉकडाऊनमुळे परिस्थिती खालावल्याने प्रसिद्ध कवींना आपल्या कविता विकण्याची पाळी आलीये. मागच्या अडीच वर्षभरात कोरोनामुळे सर्व ठप्प झालंय. रोजगार, घरदार आप्तेष्ट गमावले त्यांचं दुःख मोठंच होतं, पण या काळ्या ढगालाही एक चंदेरी किनार होती. एरव्ही आपल्या कोशातून बाहेर न आलेल्या अनेकांना आपल्या भोवतालाची जाणीव झाली, इतरांची मदत करण्याची प्रेरणा मिळाली आणि अनेकांनी त्यावर अंमल करत माणूसकीचा एक भला मोठा सेतू उभा केला. शाळेत लिहिलेल्या एकलेल्या '२०२० सालचा माझ्या स्वप्नातला भारत' मधली ही एक गोष्ट तरी प्रत्यक्षात उतरली याचा आनंद व अभिमान वाटलं.

भारताच्या लक्षात राहिल,
कोरोनाचा अभिमान,
घरी राहण्याचा आमचा अभिमान आहे,
हा आमचा त्याग आहे,

भारताच्या लक्षात राहिल
मुले आणि वृद्धांचा आदर,
घरात असुद्या सर्व सामान,
लक्ष्मण रेखाचे ठेवा जरा भान
कोरोनाचा तोडा अभिमान

कंपनीने दिलय वर्क फ्रॉम होम
पण त्यातच आहे खरी गोम...

२०२० मध्ये WHO ने विषाणूमुळे होणाऱ्या थैमानाला महामारी म्हणून घोषित केले. आज जगातील सर्व देश आपापल्या परिने या संकटाशी लढत आहेत. सुरुवातीच्या काळात म्हणजे जानेवारी अखेर पर्यंत एकाच, गोष्टीची खळबळ होती ती म्हणजे चीन या देशाने शत्रू देशावर आक्रमण करण्याच्या उद्देशाने किंवा इतर देशांना हरवण्याच्या उद्देशाने कोरोना हा वायरस निर्माण केला व त्यांच्या चुकीमुळे तो त्यांच्याच इथे ब्लास्ट झाला व त्याचा परिणाम हा सर्वत्र होत आहे. कोरोना व्हायरसची आग चीन मध्ये लागली. आग आग म्हणेपर्यंत वनव्याने रूद्रावतार धारण केला. सर्व चीन काबीज करून एका एक एक करत जगभर वनवा एकदम पसरला. कोरोनाच्या भस्मासुरानी हजारांची बळी घेऊन ही अद्याप वनवा भडकत आहे. संपूर्ण जगभर कोरोना व्हायरसच्या संसर्गामुळे लाखोच्या संख्येने लोक मृत्युमुखी पडत आहेत.

“मूलभूत अधिकारांसोबत नागरिकांनी आपल्याला मूलभूत कर्तव्यांबाबतही जागरूक असायला हवं !”

“कोरोनाच्या वाढत्या प्रादुर्भावाला आळा घालण्यासाठी केंद्र सरकार, राज्य सरकार तसेच स्थानिक प्रशासन वारंवार करत असलेल्या सूचना लोक गंभीरतेने घेताना दिसत नाहीत. लोकांनी घराबाहेर पडू नये. आपण सर्वजण नियमाचे पालन करून कोरोनाला हरवू.

***

कोरोना

-खातळे गायत्री कैलास

(१२ वी कॉमर्स)

कोरोना, कोरोना, कोरोना या
शब्दाचीच आहे जगभर चली...

सान्या भल्या-भल्या राष्ट्रांनी घेतली
आहे कोरोनांची धास्ती...
कोरोना, कोरोना, कोरोना हा
शब्दचं आहे सर्वत्र...

सुटी हवी सुटी हवी म्हणून करत होतो अड्डाहास
पण आता सुटीचाच होतोय, आम्हांला त्रास

मित्र नाही मैत्रीण नाही
आहोत सारे दारे बंद करून...
मोबाईल, टी.व्ही, संगणक, मॅम यांच्याशी
थकलो हितगुज करून...

रोज-रोज किती अभ्यास करणार...
संगणकावर बसून किती डीके दुखविणार...
कधी जाणार रे तु कोरोना असा नाही आता
केविलवाणा प्रश्न विचारणार...

तुझ्या चेण्याने तर भलताच कहर झाला...

ध्यानी मनी नसताना
असा कसा रे तू आला,
तुझ्या चेण्याने तर
भलताच कहर झाला...

सेवेकरीमध्ये दिसू लागला
तुझ्या चेण्याने तर
भलताच कहर झाला

बघता बघता रुग्ण
लाखाच्या घरात गेले,
तुझ्या दहशतीने मात्र
पुरतेच हतबल केले,
नेमका तुझा हेतू
सांग ना रे मला
तुझ्या चेण्याने तर
भलताच कहर झाला...

सारखं धावणारं विश्व
असं अचानक थांबलं
हे, माणसाला कळतोंय माणूस
हे, मात्र चांगलं झालं
प्रदूषणाने ही आता
जरा काढता पाय घेतला
तुझ्या चेण्याने तर
भलताच कहर झाला

अरे, बाजार सारे बंद
तसे बंद सारी उघाणे
नगरे ही झालीत बंद
ओस पडलीत विद्यादालने
एवढ्यावरच थांबला नाही तु
देवही बंद केला
तुझ्या चेण्याने तर
भलताच कहर झाला...

पुरा झाला मुक्काम
आमचा रामराम घे,
घुसमटलेल्या जीवांना
थोडा श्वास घेऊ दे,
परत एकदा विचारते
तू आलासच कशाला
तुझ्या चेण्याने तर
भलताच कहर झाला...

हात टेकले श्रीमतांनी
गरिबांचे हाल झाले
थाट विरला श्रीमंतीचा
कामगाराचे काम गेले
मात्र, मंदिरातले देव आता

आम्हा चूक आमची कळली
आता अंत नको पाहू
आल्या पावली निघून जा
इतका निष्ठूर नको होऊ
निर्धास्त कर जगाला कारण...
तुझ्या चेण्याने तर
भलताच कहर झाला

-कुठके हर्षदा रविंद्र (११ वी कॉमर्स)

कोरोना आणि शैक्षणिक परिणाम

-गुळवे सानिका नामदेव

(११ वी कला)

“शरीराला श्रमाकडे
बुद्धीला मनाकडे
आणि हृदयाला भावनेकडे
वळवणे म्हणजेच शिक्षण होय”

शिक्षण हे साध्य नसून साधन आहे. ज्यातून नवचैतन्य नवसंस्कृती नवसमाज निर्माण करायचा आहे. असे आपले माजी शिक्षणमंत्री श्री. विनोद तावडे यांनी म्हटले आहे. पण आज कोरोना या महामारीमुळे शैक्षणिक क्षेत्रात अस्वस्थता निर्माण झाली आहे. विद्यार्थ्यांना अनेक अडचणींना सामोरे जावे लागत आहे.

आज आपला भारत देश प्रगतीच्या अत्युच्च शिखराकडे वाटचाल करित असताना एक महाभयंकर संकट म्हणजे कोरोना विषाणू Covid-19 या कोरोना विषाणूने सर्वच क्षेत्रात अडचणी निर्माण केल्या. कोरोनाच्या साथीमुळे जगातील बलशाली सत्ता देखील हतबल झालेल्या दिसत आहे. याचा कोरोनाचा प्रादुरभाव रोखण्यासाठी २२ मार्च २०२० पासून काही कालावधीसाठी संपूर्ण देशात लॉकडाऊन करण्यात आले. त्यामुळे शाळा कॉलेज यांना सुट्टी देण्यात आली.

कोरोनामुळे विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणात व्यत्यय येऊ नये त्यांना शिक्षणाच्या हक्कांपासून वंचित राहावे लागू नये. म्हणून ऑनलाईन शिक्षणाचा मार्ग निवडण्यात आला. ऑनलाईन शिक्षण घेण्यासाठी आवश्यक असणारी सर्व साधने शहरातील विद्यार्थ्यांकडे आहेतच. परंतु प्रश्न होता तो म्हणजे ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांचा त्यासाठी बऱ्याच

शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना मोबाईल उपलब्ध व्हावेत. इंटरनेट उपलब्ध व्हावे यासाठी बरेसे प्रयत्न केले. यासाठी अनेक अडचणींवर मात करावी लागली परंतु आता दहावी-बारावीच्या परीक्षा तोंडावर आल्या आहेत तरीही अजून प्रत्येक विद्यार्थ्यांपर्यंत सर्व शैक्षणिक सुविधा पोहोचल्या नाहीत त्यामुळे आजही शैक्षणिक क्षेत्रात अस्वस्थता आहे.

कोरोना महामारीच्या काळामध्ये अनेकांच्या नोकऱ्या गेल्या. उदरनिर्वाहाची साधने गेली. त्यामुळे त्यांनी स्थलांतर केले. आपल्या मुलांनाही स्वतः बरोबर नेहणे त्यांना भाग होते. पण आता शहरांमध्ये परत येऊन राहण्याचा, खाण्याचा, उदरनिर्वाहाचा असे सर्वच प्रश्न गंभीर झाला. त्यामुळे दहावी-बारावीच्या परीक्षा जवळ आल्या असतांना मुलांना परीक्षेसाठी हजर करणे ही पालकांसमोर एक चिंतेची बाब बनली आहे.

कोरोनापूर्व काळातील शैक्षणिक वर्ष आणि आत्ताचे ऑनलाईन शिक्षण यांत खूप फरक आहे. कोरोनापूर्व काळातील प्रत्यक्ष शिक्षणातून विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा विकास होत होता. विविध परीक्षामुळे विद्यार्थ्यांची बौद्धिक क्षमता समजून येत होती. शाळेत घेतल्या जाणाऱ्या क्रीडा स्पर्धांमधून विद्यार्थ्यांचा शारीरिक व मानसिक विकास होतो. त्यांचा आत्मविश्वास वाढीस लागतो. शिक्षणाची ओढ निर्माण होते. परंतु लॉकडाऊनमुळे शाळा बंद आसल्यामुळे सर्व काही ऑनलाईन सुरू आहे. त्यामुळे प्रत्यक्ष परीक्षा नाहीत, विद्यार्थ्यांना ठरलेला अभ्यासक्रम केलाच पाहिजे असे बंधनकारक नसल्यामुळे काही विद्यार्थी

बिनधास्त झाले आहेत अजुनही दहावीतून अकरावीत गेलेल्या मुलांची प्रवेश प्रक्रिया पूर्ण झालेली नाही. त्यामुळे बऱ्याच विद्यार्थ्यांना वर्ष वाया जाते की काय ? अशी भिती वाटत आहे. विद्यार्थ्यांच्या मनात तणावाचे वातावरण निर्माण झाले ! नाही नाही म्हणता म्हणता २०२० हे वर्ष संपते. २०२१ सुरू झाले तरीही शिक्षणाची गाडी काही रूळावर येईना ज्या ठिकाणी विनाअनुदानित शाळा आहेत तेथे पालकांना थोडी पार का होईना फी भरणे गरजेचेच आहे. त्यामुळे पालकही चिंताग्रस्त आहेत. अनेक ठिकाणी ऑनलाईन शिक्षणासंदर्भात अनेक अडचणी होत्या परंतु अशा परिस्थितीतही शक्य त्या ठिकाणी शिक्षकांनी आपले शिक्षण देण्याचे कार्य ऑनलाईनच्या माध्यमातून अविरत चालू ठेवले. ग्रामीण भागात ऑनलाईन शिक्षण बऱ्याच ठिकाणी शक्य होऊ शकले नाही.

आपल्या भागात सरकारचा देशाला पुन्हा सुस्थितीत आणण्याचा प्रयत्न चालू आहे. शिक्षण क्षेत्रातील घडी व्यवस्थित बसावी. यासाठी आपले शिक्षणमंत्री मा. वर्षा गायकवाड तसेच त्यांचे सहकारी या सर्वांचे प्रयत्न सुरू आहेत. आता कोरोनावर मात करण्यासाठी सर्व जगामध्ये आपला भारत कोरोनावर लस काढण्यात यशस्वी झाला आहे. त्यामुळे शैक्षणिक, सामाजिक जीवन व्यवस्थित वेळाच्या वेळी पार पाडतील. शैक्षणिक अवस्थता संपूर्ण देश पुन्हा जोमाने प्रगतीपथावर धावू लागेल.

“दिल है छोटासा, छोटीसी आशा
छोटेसे कोरोनासे मुक्ती की आशा
शिक्षाप्राप्तीसे अपनी मंजील छुँने की आशा
आसमानों में उडने की आशा

***

कोरोनाचा काळ

–पिचड सपना पंढरीनाथ (१२ वी कला)

मोल मजुरीचे पोट
घरी बसून भरेना
उभा ठाके यक्षप्रश्न
कधी जाईल कोरोना
पोरं शिके शहरात
जिथे आला हा कोरोना
येई परतुनी बाळा
जीव मायचा लागेना

काळ बनला जगाचा
जीवघेणा हा पाहुणा
स्वच्छ हात, हाच मंत्र
लस यावर निघेना

नका घाबरू कुणीही
थोडं पथ्यपाणी पाळू
हिमतीने सर्वजण याच्या
फैलावास टाळू टाळू

सर्दी, खोकला नी ताप
नका करू हो दुर्लक्ष
नाक, तोंड आणि डोळे
हेच कोरोनाचे लक्ष

नको परदेश वारी
टाळा गर्दीचे ठिकाण
शिकताना, खोकतांना
ठेवा चेहरा झाकून

नका पिरू शीतपेय
नका करू मांसाहार
पालेभाज्या आणि डाळी
श्रेष्ठ जगी शाकाहार

सर्व मिळून आपण
स्वच्छतेची कास धरू
कोरोनाला जगातून
चला हद्दपार करू

स्वच्छता टाळा
आजार टाळा

* हिंदी / अर्थशास्त्र विभाग उपक्रम *

हिंदी दिवस कार्यक्रम प्रसंगी
प्रमुख अतिथी मा.श्री.अजित ललवाणी यांचे
स्वागत करताना प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड,
उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी,
प्रा.व्ही.डी.दामले आदी

हिंदी दिवस कार्यक्रम प्रसंगी
मार्गदर्शन करताना प्रमुख अतिथी
मा.श्री.अजित ललवाणी समवेत
प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड,
उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी,
प्रा.व्ही.डी.दामले आदी

संशोधन प्रकल्पाचे सादरीकरण करताना
वाणिज्य विभागाचे विद्यार्थी समवेत
प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड,
प्रा.बी.सी.पाटील व प्रा.डी.के.बेहेरे

* गणितशास्त्र विभाग उपक्रम *

Principal Dr. P. R. Bhabad
delivering his speech at
Two day mathematics
workshop

on the occasion of mathematics
day honoring birth anniversary
mathematical genius
Srinivasa Rumanjan.

On the occasion of mathematics
day students participated in
poster presentation competition

* इंग्रजी विभाग उपक्रम *

The Class Seminar for SYBSc,
BCS English Optional students
conducted by dept. of English

In the class seminar activity the
students presenting their topics on
taught lessons and with them
Prof Mohan Y R and
Prof. Smt. L C Devre

Prof. Smt L C Devre on the
occasion of counselling the TYBA
students for Career Development

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने
कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

* राज्यशास्त्र विभाग उपक्रम *

कर्म. पुंजाबाबा गोवर्धने महाविद्यालय राज्यशास्त्र विभाग यांच्या वतीने २६ नोव्हेंबर रोजी संविधान दिन साजरा करण्यात आला. या प्रसंगी कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पी. आर. भाबड, उपप्राचार्य डी. एन. गिरी, राज्यशास्त्र विभागप्रमुख डॉ.के.एन.वाजे, प्रमुख वक्ते प्रा. मनोज मगर, स्टाफ सेक्रेटरी डॉ. डी. डी. लोखंडे, प्रा. यु. एन. सांगळे तसेच उपस्थित शिक्षक आणि विद्यार्थी

कर्म. पुंजाबाबा गोवर्धने महाविद्यालय राज्यशास्त्र विभाग यांच्या वतीने दि. २६ नोव्हेंबर रोजी संविधान दिन साजरा करण्यात आला. या प्रसंगी प्रास्ताविक करतांना राज्यशास्त्र विभागाच्या प्रमुख डॉ. के एम वाजे

इगतपुरी तहसील कार्यालय आणि कर्म. पुंजाबाबा गोवर्धने महाविद्यालय राज्यशास्त्र विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने दि. २५ जानेवारी राष्ट्रीय मतदार दिन साजरा करण्यात आला. या निमित्ताने शपथ घेतांना महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पी आर भाबड, उपप्राचार्य डी एन गिरी राज्यशास्त्र विभागाच्या प्रमुख डॉ. के एम वाजे, एन एस एस कार्यक्रम अधिकारी प्रा. बी सी पाटील, प्रा. मनोज मगर तसेच उपस्थित शिक्षक आणि विद्यार्थी

* भूगोल विभाग उपक्रम *

भूगोल विभागामार्फत विश्रामगड येथे अभ्यास सहल आयोजित करण्यात आली.
याप्रसंगी विद्यार्थ्यांसमवेत शिक्षक प्रा.नितीन बोर्से

भूगोल विभागामार्फत विश्रामगड येथे अभ्यास सहल आयोजित करण्यात आली.
याप्रसंगी विद्यार्थ्यांसमवेत शिक्षक प्रा. नितीन बोर्से

* राष्ट्रीय सेवा योजना उपक्रम *

सायबर जागरूकता दिवस निमित्ताने
कार्यक्रम प्रसंगी मार्गदर्शन करताना
प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड, समवेत
एन.एस.एस.कार्यक्रम अधिकारी
प्रा.बी.सी.पाटील व
स्टाफ सेक्रेटरी डॉ.डी.डी.लोखंडे

राष्ट्रीय सेवा योजना वर्धापन दिन निमित्ताने
मार्गदर्शन करताना
प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड व्यासपीठावर
एन.एस.एस. कार्यक्रम अधिकारी
प्रा.बी.सी.पाटील, प्रा.प्रमोद बोराखडे,
मा.अंकुश राठोड व इतर मान्यवर

‘वन्यजीव सप्ताह’ निमित्त महाविद्यालयात
वृक्षारोपण करताना मविप्र संचालक
मा.संचालक इंजि. भाऊसाहेब खातळे,
प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड, एन.एस.एस.
कार्यक्रम अधिकारी प्रा.बी.सी.पाटील,
प्रा.के.के.चौरासिया, वनाधिकारी एच.आर.चौधरी,
प्रा.श्रीमती एस.के.शेळके आदी मान्यवर

19.701009
73.600514
113.8420 m
6.11 m

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने
कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

* एन.सी.सी. उपक्रम *

विद्यार्थी विकास मंडळ व राष्ट्रीय सेवा योजना अंतर्गत जागतिक 'महिला दिन' कार्यक्रम प्रसंगी मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड, प्रा.श्रीमती एल.सी.देवरे आणि इतर मान्यवर

एन सी सी ऑफिसर प्रा. एस एस परदेसी आणि एन सी सी विद्यार्थी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पी. आर भाबड यांचेमार्फत वृक्षारोपण करतांना

विश्व योगा दिन निमित्ताने योगा प्रात्यक्षिक मध्ये एन सी सी च्या विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला. या प्रसंगी उप प्राचार्य प्रा. डी एन गिरी, स्टाफ सेक्रेटरी डॉ. डी डी लोखंडे, प्रा. वसावे, एन.सी.सी.ऑफिसर प्रा. एस एस परदेसी आणि इतर सहकारी

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने
कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

* सांस्कृतिक विभाग उपक्रम *

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय,
औंधगाव, पुणे येथे महाविद्यालयातील
सांस्कृतिक विभागामार्फत विद्यार्थ्यांनी
पथनाट्य सादरीकरण केले.

दिनांक ४ व ५ जानेवारी २०२२ रोजी
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय औंध
पुणे क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले जयंती
सप्ताह निमित्त कर्मवीर करंडक,
आंतरमहाविद्यालयीन पथ नाट्य स्पर्धेत सहभागी
झालेल्या विद्यार्थ्यांना प्रमाणपत्र देतांना
महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड,
सांस्कृतिक विभागप्रमुख श्रीमती डॉ.के.एम.वाजे,
उप प्राचार्य प्रा. डी एन गिरी प्रा. डी डी लोखंडे

नेहरू युवा केंद्रामार्फत आयोजित
पोस्टर प्रेझेंटेशन स्पर्धेतील सहभागी विद्यार्थी

कोरोनाचा जगावर झालेला परिणाम

-चौधरी दिव्या अर्जुन

(११ वी वाणिज्य)

कोविड-१९ ज्याला सर्व जग कोरोना या नावाने ओळखते. कोरोना ह्या साथीच्या रोगाची सुरवात चीन देशातील वुहान या शहरात सर्वप्रथम झाली. डिसेंबर २०१९ ला वुहान शहरात हा व्हायरस अस्तित्वात आला. वुहान शहरातुन तो व्हायरस हळुहळु संपुर्ण जगभरात पसरला. ३० जानेवारी २०२० जागतिक आरोग्य संघटनेने हा अंतरराष्ट्रीय चिंतेचा विषय असुन सार्वजनिक आरोग्यास घातक आहे असे जाहीर केले. ११ मार्च २०२० रोजी कोरोना एक जागतिक महामारी म्हणून घोषित केली.

१८ मार्च २०२२ पर्यंत ४६६ दशलक्षाहुन अधिक प्रकरणे पुढे आली व ६.०६ दशलक्षाहुन अधिक लोकांचा मृत्यू झाले. भारतात २०२२ पर्यंत कोरोनामुळे ५.१६ लाख व्यक्तींचा मृत्यू झाला. भारतामध्ये २५ मार्च २०२० ला पहिले लॉकडाऊन पी.एम. मोदी यांच्या निर्देशातुन सुरू झाले.

डिसेंबर २०२० पासून विविध देशांमध्ये COVID-19 लसींना मान्यता देण्यात आणि फार मोठ्या प्रमाण ह्या लसींचे मोफत वितरण करण्यात आले. भारतात मोठ्या प्रमाणावर नागरिकांनी लसीकरणाला साथ दिली आहे.

***

कोरोनाचा स्वअनुभव

-प्रा. चव्हाण शिवाजी मोतीराम

(ज्यु. कॉलेज शिक्षक)

“आरोग्य हीच संपत्ती” असे आपण लहानपणापासून ऐकत आलो आहोत. त्यामुळे दीर्घ आयुष्य मिळविण्यासाठी प्रत्येक जण प्रयत्न करत असतो. सकाळी लवकर उठणे, फिरायला जाणे, व्यायाम करणे, परंतु कोरोना नावाच वादळ वुहानमार्गे इराण, इटली, स्पेन, अमेरीका या देशात जाऊन थैमान घालत होता. आणि तेव्हाच हळू-हळू आपल्या भारताला कवेत घेवू पाहत होता.

लॉकडाऊन काळात वेगवेगळे चांगले, वाईट, दुःखद प्रसंग अनुभवाला आले. कोरोना आल्याने लॉकडाऊन झाले. तेव्हा शहरातील बरेच लोक मित्र मंडळी मुंबई, पुणे, नाशिक येथून आमच्या गावी आले. ते कोरोनाच्या नावाने भयभीत झालेले होते. सुरूवातीला लॉकडाऊन काळात मीही गावी गेलो होतो. त्यामुळे गावातील सर्व मित्र आणि मी आमच्या मळ्यात आंब्याच्या झाडाखाली बसून विचारांची देवाण-घेवाण करत होतो. त्यातून व्यायाम शाळेचा विषय निघाला. मग व्यायाम शाळा बांधण्यासाठी जागेचा शोध घेतला गेला. त्यासाठी प्रत्येकी पाच हजार रूपये वर्गणी गोळा करण्याचे ठरविण्यात आले. २०२३ मध्ये व्यायाम शाळेचे काम पुर्णत्वास जाणार आहे.

लॉकडाऊन सुरू होऊन साधारण ३ आठवडे झाले असतील सकाळी नेहमीपेक्षा थोड उशिरा उठायचं नाष्टा करायचा आणि मोबाईलचा ताबा घ्यायचा. आईने दोन-तीनदा सांगितल्यावर आंधोळीला जायचं मग जेवण मग टी.व्ही. पाहणे आणि नंतर कंटाळा आला की दुपारी झोपणे.

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

या कोरोना काळात आनंदापर्यंत पोहचण्याचे अनेक मार्ग मला सापडले. नवी वस्तू खरेदी न करता केवळ कवायतील जुन्या वस्तू काढून आपल्याकडे काय-काय आहे. हे निवांतपणे न्याहळण्यात ही मजा असते, हे मला जाणवले. फोटो, अल्बम पाहताना जुन्या आठवणींमध्ये रमण्यात जो आनंद आहे. तो सोशल मिडीयावर दर सेकंदाला अपडेट राहण्यात नाही, हे ही मला समजले. कधी नव्हे ते झाडांच्या हिरव्यागार पानांकडे. आकाशातील कापसासारख्या ढगांकडे आणि त्या स्वच्छंदी पक्षांच्या क्लिबिलाटांकडे माझे लक्ष वारंवार जात असे. मला खूप आनंद व्हायचा. सतत मित्रांच्या गराड्यात, माणसांच्या गजबजाटात आनंद शोधण्यापेक्षा स्वतःशी मैत्री करून त्या निशब्द शांततेतही आनंद द्विगुणीत करता येतो.

आनंद हा ऐहिक गोष्टींमध्ये नाही तर आपल्या समोर उपलब्ध असलेल्या गोष्टींमध्ये दडला आहे. याच साध्या सोप्या परंतु अत्यंत महत्त्वाच्या गोष्टींची जाणीव मला कोरोनाने करून दिली आहे. कोरोना काळात हॉटेलमध्ये जाऊन नाष्टा करणे. मल्टीप्लेक्स मध्ये चित्रपट पाहणे, मॉलमध्ये भरपूर खरेदी करणे, फिरायला जाणे, पार्टी करणे इ. यापैकी काहीही करता आले नाही.

एकंदरीतच कोरोनाने खरोखरच मला खूप काही शिकविले. नेहमीच्या ऐहिक सुखापलीकडे आनंदाचे पर्याय शोधायला शिकवले. समाजातील विविध घटकांचे आणि त्यांच्या कार्याचे मूल्य ओळखायला शिकवले. समाज म्हणून एकमेकांवर असलेल्या अवलंबीत्वाचा सन्मान करायला शिकवले. कधी नव्हे ते जात, धर्म, देश या पलिकडे जाऊन केवळ एक मनुष्य म्हणून इतरांच्या वेदनांबद्दल सहृदय होण्यास शिकवले. या एका जीवापुढे यश, पैसा, प्रसिद्धी हे सारे किती फोल आहे. मातीमोल आहे. हे सत्य उलगडून दाखवले.

लॉकडाऊनच्या काळात शाळा, कॉलेजेस बंद असताना ऑनलाईन शिक्षण मात्र चालू होते. संगणक, वायरलेस, इंटरनेट किंवा अभ्यासासाठी समर्पित ठिकाण या सुविधांशिवाय विद्यार्थ्यांना विद्यादान कसे करता येईल ही कल्पना माझ्या मनात आली.

कोरोना काळातील माझ्या घरातील व परिसरातील अनुभव कायमस्वरूपी स्मरणात राहतील त्या गोष्टी मी माझ्या शब्दांत मांडण्याचा प्रयत्न केला आहे.

***

कोरोनाची दहशत

-भोर तेजस उत्तम

(११ वी कला)

अस म्हणतात की नशीब हे एकदाच दार ठोठावते पण दुदैव हे तो पर्यंत दार ठोठावते जो पर्यंत आपण ते उघडत नाही. अशीच दस्तक देऊन आपल्या देशावर म्हणजे जगावर आलेल संकट म्हणजे कोरोना व्हायरस. आपण लहानपणापासून आरोग्य हीच संपत्ती आहे. 'हाच विचार सतत ऐकत आलो आहे. पण या सुविचाराचे महत्त्व आपल्याला २०२० मध्ये कळाले. एक सुक्ष्म परंतु घातक असा विषाणू म्हणजे कोरोना व्हायरस याने संपुर्ण जगामध्ये थैमान घातले. सर्व जगाला भेडसावणारा बंदिस्त करून सोडलेला रोग म्हणजे कोरोना व्हायरस.

कोरोना व्हायरसची आग चीन मध्ये लागली. आग म्हणेपर्यंत वनव्याने रूद्रावतार धारण केला. सर्व चीन काबीज करून एक एक करत जगभर वनवा एकदम पसरला. कोरोनाच्या भस्मासुरानी हजारांची बळी घेऊन ही अद्याप वनवा भडकत होता. संपुर्ण जगभरात कोरोना व्हायरसच्या संसर्गामुळे, लाखोंच्या संख्येने लोक मृत्यूमुखी पडत होते.

या कोरोनाचा अनेक लोकांच्या जीवनावर परिणाम झाला. अनेकांना आपल्या दिनचर्या बदलाव्या लागल्या. अगदी लहान मुला पासून ते वयस्कर लोकांपर्यंत सगळ्यांचे जीवन बदलून गेले. कोरोनाचा सगळ्यात मोठ्या प्रमाणात अर्थव्यवस्थेवर परिणाम दिसून आला. निर्बंधामुळे लोकांना कामाच्या ठिकाणी सार्वजनिक वाहनांमुळे जाता येत नसल्याने बेरोजगारीत वृद्धी झाली. कामाच्या आभावाने लाखो स्थलांतरीत मजुरांना त्यांच्या मुळ गावी परतावे लागले.

कोरोनाचा शिक्षण क्षेत्रावरही मोठ्या प्रमाणात परिणाम दिसून आला. २०२० हे वर्ष जगभरात कोरोनाचा हाहाकार माजवणारे ठरले. कोरोनाचा कोणता परिणाम झाला नाही असं नाही, संपूर्ण जगाने या संकटाचा सामना केला. यात लाखो लोकांचे बळी गेले. पण सर्वात जास्त परिणाम शिक्षण क्षेत्रावर झाला. भारतात शिक्षण क्षेत्रात

२०२० हे वर्ष जगभरात कोरोनाचा हाहाकार माजवणारे ठरले. कोरोना काळात विद्यार्थ्यांना शिकवण्यासाठी ऑनलाईन ट्रेड सुरू झाला. शाळेपासून महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी ऑनलाईन वर्ग सुरू करण्यात आले. अगदी परीक्षाही ऑनलाईन घेतल्या गेल्या. मार्च २०२० मध्ये देशभरात लॉकडाऊनमुळे सर्व शाळा, महाविद्यालये आणि विद्यापीठे बंद झाली. मुलांचा परीक्षांचा काळ होता तो काही दिवसा करता लॉकडाऊन वाढला, तेव्हा मुलांचे शिक्षण कसे होईल ? हा प्रश्न पालकांसमोर आधी पासून उभा होता.

शाळा, महाविद्यालये आणि शैक्षणिक संस्था बंद पडल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाचे मोठ्या प्रमाणात नुकसान झाले यामुळे विद्यार्थ्यांना ऑनलाईन शिक्षण देण्याचे सरकारने ठरवले.

देशातील सर्वात मोठ्या स्वरूपावरील परीक्षा असणाऱ्या इंजिनिअरींग मेडीकलच्या प्रवेश परीक्षा म्हणजेच NEET आणि JEE परीक्षा ऐन कोरोना काळात, पुरेशी खबरदारी घेऊन प्रत्यक्ष परीक्षा केंद्रावर आयोजित करण्याचा धाडसी निर्णय केंद्र सरकारने घेतला. या व्यावसायिक अभ्यासक्रमांच्या परीक्षा तितक्याच गांभीर्याने घेतल्या जायला हव्यात त्यासाठी आरोग्याविषयक पूर्ण खबरदारी घेतली जाईल, अशी हमी केंद्राने दिली. त्यानंतर टप्प्याटप्प्याने या परीक्षा पार पडल्या.

सगळे जण आपआपल्या परीने जे करता येईल ते करत होते. सगळे लोक स्वच्छता पाळू लागले. सोशल डिस्टेंसिंग पाळू लागले. खूप दिवस लोकांनी सगळे काम कामकाज बंद ठेवले. जमेल त्यांनी वर्क फ्रॉम होम केले. कोरोनामुळे देशाची बिघडलेली घडी पुन्हा बसवण्यासाठी प्रयत्न करू लागले. सगळा देश पुन्हा नेहमी प्रमाणे चालू लागला. कुठे कुठे अजुनही रुग्ण सापडत असले तरी ते आता लवकर बरे होत आहे. ही आनंदाची गोष्ट.

***

कोरोना...कोरोनो.कोरोना...

—श्वेता बाळू चव्हाण (११ वी सायन्स)

कोरोना, कोरोना, कोरोना या
शब्दांचीच आहे जगभर चलती...

सान्या भल्या भल्या राष्ट्रांनी घेतली
आहे कोरोनाची धास्ती...

कोरोना, कोरोना, कोरोना हा
शब्दचं आहे सर्वत्र...

कोण आहे हा कोरोना करतोय
मानव जातीचा अंत...

गरीबाला रोटी मिळोना...
श्रीमंताला झोप येईना...
लहान मुलांना काही कळोना...
आई-बाबा आमचे पाठवेना...

सुट्टी हवी, सुट्टी हवी म्हणून
करत होतो अट्टहास...

पण आता सुटीचाच होतोय
आम्हाला त्रास...

मित्र नाही मैत्रिण नाही आहेत
सारे दारे बंद करून...

मोबाईल, टीव्ही, संगणक, गेम
यांच्याशी धकलो हितगुज करून...

रोज रोज किती अभ्यास करणार...
संगणकावर बसून किती
डोळे दुखविणार...

कधी जाणार रे तु कोरोना असा नाही
आता केविलवाणा प्रश्न विचारणार...

मीच माझा वेळ आहे आता
कारणी लावणार...

सकाळी सकाळी उठेल लवकर मी
व्यायाम, योगा, मेडिटेशनची करेन
संगत मी...

माझ्या आरोग्याची आता मीच
काळजी करणार...

रोज रोज नाशत्याला सारं पौष्टीक खाणार...
चपातीला पाहून आता नाक
नाही मुरडणार...

तुला हरवण्यासाठी आता मीच
मैदानात उतरणार...

हसत खेळत गाणी म्हणत गप्पा मी मारणार...
वाचत वाचत आता मी मोठा मोठा होणार...

सारं सारं आता मी आनंदापणे करणार...
कोलमडलेले आयुष्य माझे
मीच सुरळीत करणार...

नक्की करू आम्ही कोरोना तुझ्यावर
लवकरच मात...

आमच्या आयुष्याची घडी
विसकटण्याचा तुला कुणी दिला अधिकार...

पण आता मी माझा टाईम
व्यर्थ नाही घालवणार...

आजी-आजोबा, आई-बाबा, काका-काकु
टाई-दादा सर्वांना मदतीला
घेऊन इतरांना सहकार्य करणार...

कोरोनांशी लढण्यासाठी आता
मीच मैदानात उतरणार...

सारे नियम पाळून माझ्या
बांधावांना मीच आता आधार देणार...

माझ्या मदतीचा छोटासा हात मी
दूरपर्यंत पोहोचवणार...

मीच माझा रक्षक बनून
कोरोना तुला हरवणार

कोरोनाची कथा

-दिव्या अर्जुन चौधरी
(११ वी कॉमर्स)

कोरोना निर्माण झाला एका चुकीनं
परिणाम भोगला आख्या जगानं

काय सांगू बाई हा कोरोना नाही साधा
कामात निर्माण झाल्या याच्या अनेक बाधा

कोरोना जसा आपल्या देशात आला
लॉकडाऊन वर लॉकडाऊन होतच गेला

मास्क सॅनिटायझर लावून कोरोना थांबवू
कोविड लसीकरण मोहिम आम्ही राबवू
घेतली आता ही लस मस्त
कोरोना झाला त्यामुळे फस्त

काय सांगू बाई ह्या कोरोनाची कथा
कोरोना जाईल आता कोरोना गेला आता

जातील, हेही दिवस जातील...

-बागडे रिदी बाबाजी (एफ.वाय.बी.एस्सी.)

खरच मला कळत नाही, आम्ही किती पाप केलेत,
आमच्याच देशाच्या नशीबी काय शेजारी आलेत
एक तो नापाक शेजारी, जो सतत शस्त्र उचलतो
दुसरा कोरोनाच्या रूपात थेट विषाणू बॉम्ब पाठवतो
या शेजाऱ्यांची पाप आता आपल्यालाच निस्तरावी लागतील

पण नका काळजी करू...जातील

हेही दिवस जातील...॥१॥

पुढचे काही दिवस आता घरात बसणं आलं
शासनाच्या आदेशाचं पालण करणं आलं
जे आपल्याच भल्यासाठी आहे हे लक्षात असुद्या
कुटुंबावरच प्रेम तुमच घरात राहून दिसूद्या
त्या निमित्ताने बायको, आई, वडिल नव्याने कळतील
कुटुंबासोबत जातील,

हेही दिवस जातील ॥२॥

पण आता लक्षात आलं असेल, निसर्ग कसा असतो
त्याच्यासमोर आपण फक्त माणूसच असतो
जात, पक्ष, झेंडा, मोर्चा याने काहीच होत नाही
देवाने केला कायदा, की विरोध करून चालत नाही
यातन बोध घेऊन, माणसातली माणसं बाहेर पडतील
माणसं माणसांच्या साथीने जातील

हेही दिवस जातील...॥३॥

उपाय आता एकच, की फक्त जरा धीर धरा
गर्दी टाळून, घरीच राहून तुमच्या देवाच स्मरण करा
अल्हा, गुरू, गॉड, देवा अरिष्ट दुर जाऊ दे
पुन्हा माझ्या राष्ट्रामधून सोन्याचा धुर येऊ दे
वचन देतो वागण्यात आमच्या बदल तुम्हाला दिसतील
देरे आशीर्वाद देवा, जातील

हेही दिवस जातील...॥४॥

माझे बाबा

– अक्षदा शंकर कौदरे

(११ वी सायन्स)

बाबा, वडील, पप्पा हे सर्व आपल्या आयुष्यामध्ये सर्वात जास्त महत्त्वाचे असणारे नाव आहे. कारण आपल्या जीवनात बाबांची एक वेगळीच जागा असते.

माझे बाबा म्हटलं की बाबांना विषयी काय बोलावे हे कळतच नाही. पण आईचे तसे नाही. पण हे असं का बाबा आपल्यासाठी काही करत नाही का? असा विचार मनात आला आणि विचार करू लागला तो म्हणजे एकच गोष्टीचा आणि तो होता माझे बाबा!

माझ्या बाबांचे नाव शंकर आहे कोणी बाबांना, वडील, पप्पा, बाबा अशा नावाने हाक मारतात पण मी माझ्या बाबांना पप्पा असच बोलते. माझ्या बाबांना बोलायच झाल तर ते सगळ्या वडिलाप्रमाणे एकदम कडक आहेत आणि गंमत म्हणजे तुमच्या सारख मी ही त्यांना खूप घाबरतो.

पण एक मिनिट बाबा म्हणजे सर्वांना वाटते की, एक कडक शिस्तबद्ध माणूस पण असे नाही. आई जितकेच बाबा सुद्धा निर्मळ व आपल्यांना न कळत खूप प्रेम आणि माया करतात. पण लहानपणा पासून आपल्यांना बाबांचं नाव सांगितल की आपण घाबरतो.

सगळ्यांना आई खूप आवडते कारण आपण सगळे आई जे काही असेल प्रत्येक लहान गोष्टी ते मोठ्या गोष्टी आपण सगळ्या आधी आईला जाऊन सांगतो. कोणती वस्तू हवी असेल तरी आपण न घाबरता त्या वस्तू आणि आईकडे लगेच हट्ट करू लागतो पण बाबांच्या बाबतीत तस नाही. आपल्यांना बाबांकडे काही मागणे तर सोडा काही बोलायला पण भिती वाटते. कारण लहानपणा पासूनच काही झाले की आई आपल्यांना सांगते हे करू नको ते करू नको. अभ्यास कर आणि नाही केला तर

बाबांना नाव सांगेन आणि बाबा तुला ओरडतील अशी बाबांची भिती आपल्या मध्ये लहानपणापासूनच निर्माण केले जाते आणि आपल्यांना वाटते की बाबा काही झाले की आपल्यावर ओरडतील आणि त्याच भितीने आपण त्यांना घाबरून लागतो. पण बाबा खरच तसे असतात का?

नक्कीच नाही बाबा आपल्यांवर भरपूर प्रेम करतात पण ते आपल्यांना दाखवत नाही. दिवाळी असली की बाबा सगळ्यांसाठी हवे तसे कपडे घेऊन देतात ते कधी ही सांगणार नाही पण स्वतःसाठी मात्र काहीच घेणार नाही ते बोलतात की माझ्याकडे आहेत कपडे मला काय गरज नाही, कपड्यांची पण अस नसतं ते फक्त आपल्या मुलांना नवीन कपडे घेऊन देतात.

बाबा नेहमी आपल्या मुलांच्या भविष्याचा विचार करत असतात. ते आपल्यांना ओरडतात हे खर आहे पण ते असे करतात. कारण आपण आपल्या आयुष्यामध्ये काही चांगले करावे म्हणूनच तर त्यांना आपली खूप काळजी असते. मला बर नसल तर बाबा रात्रभर झोपत नाही. त्यांना माझ्याकडे पाहून झोपच लागत नाही. ते माझी चिंता करत बसतात. कधी पण आपल्याला जर कधी ठसका लागला किंवा काही झाले तर आपल्या तोंडात एकच शब्द येतो तो म्हणजे आई गं. पण जेव्हा काही मोठा घडल असलना तेव्हा आपल्या तोंडातून बापरे अस येत ही एक गंमतच आहे ना. बाबा आपल्यासाठी जीवनभर खूप कष्ट करतात. कारण त्यांना आपल्याला मोठे करायच असते. ते आपल्यासाठी त्यांच्या जीवाचा त्याग करायला पण मागेपुढे पाहत नाही. त्याचा विचार पण करत नाही. ते आपल्याला हवी असलेली प्रत्येक

वस्तू ते आपल्याला आणून देतात, असे आपले बाबा असतात. मला माझ्या बाबांवर खूप प्रेम आहे आणि मला माझे बाबा खूप आवडतात.

माझे बाबा माझ्यासाठी खूप प्रेट आहेत. माझ्या बाबांबद्दल काय लिहू आणि किती लिहू, चार ओळींमध्ये करणार माझ्या बाबांच व्यक्तीमत्त्व नाही. चार ओळींमध्ये बंदिस्त करण्यासारखे माझ्या बाबांच व्यक्तीमत्त्व नाही आणि म्हणूनच आज पर्यंत बाबावर एकही कविता किंवा गाणे तयार केले नाही.

माझे बाबा जन्म झाल्या झाल्या ज्यांनी मला पहिल्यांदा हातात घेतले ते माझे बाबा माझ्या आजारपणात आईच्या बरोबरीने

रात्रभर जागून काढणारे आणि माझे काळजी घेणारे माझे बाबा पुन्हा सकाळी गुड मॉर्निंग म्हणत पुन्हा कामावर जायला तयार असणार माझा बाबा आई प्रेमानी घास भरवल असताना मला अंगाखांद्यावर खेळवणारे माझे बाबा आई अभ्यास घेत असताना मी ऐकल नाही तर रागवणारे माझे कठोर बाबा आणि नंतर 'मी जर जास्तच रागावलो का? असं आईला हळूच विचारणारे माझे प्रेमळ बाबा.

जागच्या जागी वस्तू नाही ठेवल्या गेल्या आणि वेळच्या वेळी काम नाही झाल तर चिडणारे शिस्तप्रिय बाबा परीक्षेत पास झाल्यावर पेढे आणणारे, स्पर्धेमध्ये नंबर आल्यावर पेपरमध्ये नाव आणि फोटो आला असेल तर कात्रण कापून व्यवस्थित फाईलला लावणारे, बाहेरून येताना माझ्या आवडीचा खारू घेऊन येणारे, माझ कौतुक करणारे माझे बाबा, आपल्या मुलांसाठी आवर्जून वेळ काढणारे माझे बाबा गर्दीत वाट काढत काढत माझे जास्तीत जास्त फोटो काढणारे माझे बाबा माझा नाही आला तर समजवून सांगणारे बाबा नोकरीत व्यस्त असताना आई कोणत्याही कर्तव्यात कधीही कमी पडणार नाही हे माहिती असून आजी आजोबांच्या गोळ्या

औषधांची फोनवर चौकशी करणारे माझे कर्तव्यदक्ष बाबा.

दिवसात कमीतकमी २ वेळा आमच्याशी फोनवर बोलणारे माझे बाबा बाहेरगावी असताना रात्री आमचे फोटो पाहत झोपणारे आम्हाला मिस करणारे माझे बाबा ऑफिस वरून आपल्यावर मी दमलो अशी जराही तक्रार न करता आमच्याशी खेळणारे आणि आम्हाला बाहेर फिरायला घेऊन जाणारे माझे बाबा आम्हाला बाहेर फिरायला घेऊन जाणारे माझे बाबा आम्हाला आयुष्यात सर्वात बेस्ट बनवण्यासाठी धडपडणारे माझे बाबा कुटुंबातल्या छोट्या मोठ्या प्रत्येक अडचणी खंबीरपणे उभे राहून कुटुंबातल्या सगळ्यांना आधार देणारे माझे खंबीर बाबा.

बाबा नुसतं ऑफिस करतात असं म्हणताना या सगळ्या गोष्टींचा सहज विसर पडतो ना?

पोरीचं लग्न, पोरानं शिक्षण, मुलाला मोठ करतो. हाच तो बाप ज्या घरात बाप आहे. त्या घराकडे कोणी वार्ड नजरेने बघू शकत नाही. हाच तो वडील ज्याला जवळ घ्यायला वेळ नाही. मुलाला चांगले मार्क्स मिळाले तर आई पप्पी देते पण बाप हळूच पेढे आणून वाटतो हे कोणाच्या लक्षात न येता

आमच्या मुलांना आमच्या लहानपणीचे किस्से सांगताना, त्यामध्ये रमून जाणारे माझे बाबा आजही माहेरहून निघताना भरल्या आभाळासारखं ज्यांना मन आणि डोळे भरून येतात ते माझे हळवे बाबा स्वतःसाठी कधीही काहीही घेतलं नसताना. तुझ्या आई ने आजपर्यंत खूप केले मला काही नको तिला साडी घे' असं आम्हाला सांगणारे आणि आईची जाणीव करणारे माझे बाबा, माझी खूप आठवण येते आईशी' असे म्हणत आईच्या भावनांना समजून घेत आईला फोनवर जास्त बोलू देणारे माझे बाबा किती रूप आहेत. बाबांची कठोर, प्रेमळ, कडक, शिस्तप्रिय कणखर खंबीर आणि किती तरी बाबा सतत घरच्यांच्या सुखासाठी झडणारे, घरच्यांची काळजी करणारे आई, वडील, बायको, मुलं सगळ्यांच्या भावनांचा

आदर करणारे असे हे आपले सगळ्यांने बाबा कशाची उपमा घ्यायची. बाबांना भारल्या आभाळाची जे नेहमीच पावसारखा आमच्यावर प्रेमाचा वर्षाव करत असतात.

आमच्या जीवनात आई आणि बाबा दोघांचेही महत्त्वाचे स्थान आहे. कुठेतरी वाचले होते आई घराचे मांगल्य आहे तर बाबा घराचा आधार अगदी अगदी बरोबर आहे ना? माझ्या जीवनरूपी चित्रपटात नायिका म्हणून यशस्वी होण्यासाठी सगळ्यांचीच साथ आणि पाठिंबा मला आहे. त्या चित्रपटाची दिग्दर्शन आहे. आईसह कलाकार, भाऊ वडिलांनी घरासाठी घाम गाळला ते दमले सुरकत्या आल्या तरी तसेच काम करत राहिले. पोरसाठी जीव तोडत राहिले हाच तो लक्षात नसलेला बाप पण ज्याशिवाय दिग्दर्शन नाही करू शकत असे तंत्रज्ञ संकलक पडद्या मागचे सगळे कलाकार आणि सगळ्यात महत्त्वाचे म्हणजे माझे 'बाबा' मला त्यांचा खूप अभिमान आहे म्हणून मी एक छोटीसी कविता तयार करत आहे. तुम्हाला आवडेल अशी कविता आहे. मी कविता लिहिते 'माझे बाबा'

माझे बाबा

लेकरांसाठी तो झटत असतो, संसारासाठी तो पेटत असतो

शेतामध्ये, तो राबत असतो परंतु

एवढं सारं करून सुद्धा

त्यात त्याचा कुठलाच स्वार्थ नसतो

कारण तो बाप असतो छोट्या

संकटाला चालतो ती आई, पण

वादळ झेलताना आठवतो तो बाब

बाबांची वेदना समजते त्याची लेक

म्हणूनच बाप लेकीचं नात असतं नेक

आकाशातला एक तारा आपला आसावा

थकलेले डोळे उघडताच चमकून दिसावा

एक छोटीशी दुनिया आपलीच असावी

जिथे आपली मुलगी खूप पुढे जाताना

दिसावी मुलगी म्हणजे मायेच पाखरू

सायचे तुप आणि लक्ष्मीचे रूप

जीवलगही खूप दादाची आन आणि

घराचा मान आईची परी

आणि बाबांची राणी

विसरू नको रे आई बापाला, वेड्या

मनाची वेडी माया होईन मी मोठ्या

शिकून शिकून, मारीन भरारी

पाखरू होऊन

शाळेतून आल्यावर काम करणार

तुझ्याविना मला जन्माशी कोण

घालणार, सांग ना ग आई मला कोण

जपणार होईल ग मी जेव्हा राजाची राणी

भाळू नको तुझ्या डोळ्यातलं पाणी

तुझ्याविना जन्माशी मला कोण

घालणार जाईन मी दूर दूर माझी

आई रडणार जाईन मी दूर दूर माझे

बाबा रडणार बाबा यावरून काय
लिहावे? बाबा साठी काय लिहावे?
तयार होतील खूप शब्द आईसाठी
पण बाबांसाठी आहेत कुठे।

ते व्यक्त करण्या इतपत नाही
माझे व्यक्तिमत्त्व मोठे आई
म्हणजे अंगणातील तुळस, पिता
म्हणजे जीवनातील महत्त्व

तुझे जास्त सांगणारे होय पळस
बाबा म्हणजे अंगणातील तुळस
पिता म्हणजे जीवनातील महत्त्व
तुझे जास्त सांगणारे होय पळस

बाबा म्हणजे पहाटेची अंगावर हसणारे
कवळा मारलेली झाप बाबा म्हणजे
नवी सकाळी आपल्या मुलांना
सतत सावलीची उन्हात देणारी

सकाळी

सलाम करते हे उनको
बहुत शिकाया हे हमको
प्रेम ही केलय संगळ्यावर
भगवान सलामत रखे आपको

मिलते मिलते हसी वादियो में खुशियो
के फूल खिले शुक्र हे अस भागवान
जो आप जैसे पिता मिले
लहानपणी आपला हात

काळ बदलतो पण नातं नाही
वडील म्हणाले मुलीला आमच्या
वेळी बरे होते पाटी पुस्तकं अन्
खडू शाळेत गुरूजीच पुरे होते

आता काही कळत नाही नो बूक
टेक्सबुक इंग्रजी शाळेत शिकताना
रिकामे होते पासबुक प्रेमाच्या घट्ट
धग्यांनी इथे जुळतात नाती मायेच्या
मऊ स्पशानि म्हणे घडतात मोती
बापाच्या हाताखाली मिळतात स्वप्नांना
गती नेहमी तेवत ठेवतात ज्ञानज्योत
असतो खूपच स्वाभिमान धैर्य खचलेल्यांना
आणि चूक झालेल्यांना दिव्य
यशाची प्रेरणाच रूजून देतो तो
बाप असतो. प्रेमाने हात फिरवणारा
तो बाप असतो घराच अस्तित्व असतो

बाप पण खंत सगळ्यांना

वाटतो डोक्याला ताप

सर्वांवर असतो त्याचा धाक पण

प्रेमाने हात फिरवणारा असतो तो बाप

शेतामधील माझी खोप तिला बोराटीची

झाप तिथं राबतो, कष्टतो माझा

शेतकरी बाप लेतो अंगावर चिंध्या

खाता मिरची भाकरी

काठी उसाची पाचट जगा गिळ्या

साखर, फाटा त्याच्याच का पाई

त्यानं काय केल पाप? माझा

बाप शेतकरी उभ्या जगाचा पोशिंदा

त्याच्या भाळी लिहिलेला रातदिस

कामधंदा कष्ट सारे त्याच्या हाती

दुसऱ्याच्या हाती माय बाप

फोडतो लाकडं माया

पेटविते चुल्हा पिठामागल्या

घामाची काय चव सांगू तुला

आम्ही कष्टाचंच खातो

जग करी हापाहप!

ही कविता मी माझ्या खऱ्या आयुष्यावरून केलेली आहे. मला वाटते की तुम्हाला ही कविता मनापासून आवडेल माझ माझ्या बाबांनं बदल काही मत होत ते मी सांगितले आहे आता मी कोरोना काळात माझ्या आईवडिलांचे किती हाल झाले आहे आणि आमच्या सगळ्यांचे त्या दोघांनी कसे रक्षण केले आहे. माझ्या बाबांनी आम्हा सगळ्यांनची खूप काळजी घेतली आहे. त्यांनी स्वतःहाच जीव धोक्यात घालू आमच्यासाठी कामाला जायचे आणि रात्री घरी आल्यावर मला आज काय काय घडले ते सांगायचे. माझे बाबा रोज येता तसेच घरी आले. सगळ आवळून आणि बाबा रोज येता, तसेच घरी आले सगळ आवळून आणि बाबा आम्हा त्याच्या मित्राची गोष्ट आम्हाला सांगणार म्हणून आम्ही खूप खूश होतो ती गोष्ट खरी होत ती घडलेली आहे. बाबा सांगत होते की, त्याच्या मित्राचा ताजा ताजा अनुभव सांगत होते. त्याचा जो मित्र होता तो एका कोविड पेशंटच्या कॉन्ट्रॅक्टमध्ये आले होते. त्यामुळे त्यांना महानगरपालिकेकडून कंपलसरी टेस्ट करून घेण्याचा सल्ला मिळाला. काहीही लक्षणं नव्हती. तरहीही सल्ल्यामुळे सल्ल्यानुसार प्रिक्वॉशन म्हणून ते महानगरपालिकेच्या कोविड टेस्टिंग सेंटरला गेले होते. तिथली गर्दी आणि कशाचा कसला संबंध नसलेली व्यवस्था बघून त्यांना अजिबात धक्का बसला नाही. कारण अपेक्षा हे सगळ्या दुःखांचं मूळ कारण आहे. हे तत्व डोक्यात फार पूर्वीच फिट्ट बसून घेतलेलं आहे. बाबा म्हणतात की, कोणाच ऐकून डोक्यात विचार आणायचा नाही. अशा प्रकारे माझे बाबा मला रोज नवनवीन घडलेले किस्से सांगायचे.

बाबाने आमची त्या काळात सुद्धा खूप काळजी घेतली. बाबांचे स्मितहास्य मला खूप आवडत त्याच्या सुरकुतलेल्या हातांच्या कष्टाची गोष्ट सांगते. मी आजपर्यंत ज्या कथा लिहिल्या. त्या माझ्या आयुष्यात घडलेल्या

घटनांशी थोड्या फार प्रमाणात निगडित होत्या. फक्त त्यांना कल्पनिकतेची जोड देत कथेचे स्वरूप देण्यात आलंय पण आजची ही कथा मात्र फक्त मी माझ्या बाबांबरोबर घालवलेल्या प्रत्येक क्षणाची आणि आठवणींची एक पोटली आहे. या आव्हानांच्या रुपाने मला माझ्या बाबांसोबतच जीवन प्रवास तुमच्या समोर मांडण्याची संधी मिळाली असताना, मी हे आव्हान लिहिता लिहिता पुन्हा भुतकाळात रमणार आहे. गेलेला वेळ पुन्हा येत नाही मात्र त्यावेळेच्या आठवणी मात्र कायम सुगंध दरवळत राहतात. मॉसप्रेसोची आव्हानं आणि त्यातून कायमच डोळ्यांसमोर केवळ एकाच चित्र आलेल्या माझ्या प्रेरणास्थान असलेल्या बाबांची दिसलेली झलक.

मी माझ्या भूतकाळातील आठवणी शेअर करते. तुमच्या सोबत मी साधारण साडेचार पाच वर्षांची होते. माझे गाव म्हणजे नाशिक जिल्ह्यातील माणिकखांब छोटस गाव माणिकखांब गावातील एका छोट्याशा घरात माझ बालपण गेलं म्हणजे माझ्या बाबांनीच मला लहानच मोठे केलं म्हणून माझ माझ्या बाबांबद्दल जे काही मत होत, ते मी ह्या लेखाद्वारे मांडले आहे पण हे सगळ माझ्या खऱ्या आयुष्यात घडणाऱ्या गोष्टी आहे आणि हे सगळ माझ्या बाबामुळेच मी शिकली आहे. खरच ज्याला बाबा नसते ना त्याच आयुष्य कस असेल मी इर्माजीनच नाही करू शकत. मला जर बाबा नसतेना तर मी जगूच शकले नसते. खरच बाबा असल्यावर खूप आधार वाटतो म्हणून मी म्हणते की माझे बाबा खूप खूप ग्रेट आहे. ते मला खूप खूप आवडतात. म्हणूनच मला माझ्या बाबांचा खूप अभिमान आहे आणि आदर आहे.

***

कोरोनाची लक्षणे

- श्वेता बाळू चव्हाण

(११ वी सायन्स)

सध्या सर्वत्र कोरोना हाहाकार माजवला आहे. आपल्या सर्वांना यामधून बाहेर पडण्यासाठी सर्व प्रथम मानसिक सक्षम व्हावे लागेल. आपला वेळ व्यर्थ न घालवता कारणी लावला पाहिजे. या माध्यमातून काही गोष्टी सूचविण्यात आल्या आहेत. त्या सर्वांनी आमलात आणल्या तर नक्कीच आपण या संकटातून लवकरच बाहेर पडू आणि आनंदाने जगू आपण सर्वजण नियमांचे पालन करून कोरोनाला नक्कीच हरवू

कोरोना व्हायरस रोग २०१९ (कोविड-१९) हा एक अति संसर्गजन्य रोग आहे. जो गंभीर तीव्र श्वसन सिंड्रोम संबंधित कोरोनाव्हायरस २ अथवा (एसएआरएस-कोव्हीड-२) (sarscov-2) या नावाच्या नवीन विषाणूद्वारे होतो. ज्या सार्स (sarscov-1)या रोगाने आग्नेय आशियामध्ये थैमान घातले होते. त्या कोरोनाव्हायरस विषाणूच्या प्रजातीतील पण पूर्णपणे नवीन असा हा विषाणू आहे. (कोविड-१९) (इतर नावे - कोरोना व्हायरस, नॉव्हेल कोरोना व्हायरस, न्युमोनिया, कोविड, कोविड १९) (लक्षणे - ताप खोकला, श्वास लागणे अथवा काहीही नसणे)

डिसेंबर २०१९ मध्ये चीनच्या हुबेही प्रांताची राजधानी वुहानमध्ये या नवीन आजाराची पहिली ओळख करण्यात आली होती. (तेथेच हा रोग कृत्रिमपणे तयार करण्यात आला) आणि त्यानंतर जागतिक स्तरावर या आजाराचा प्रसार झाला व त्याने जागतिक स्तरावर या आजाराचा प्रसार झाला व त्याने जागतिक महामारीचे रूप घेतले. या आजाराच्या सामान्य लक्षणामध्ये ताप, खोकला आणि श्वास लागणे यांचा समावेश आहे, तर इतर लक्षणांमध्ये थकवा, स्नायू दुखणे, अतिसार, घसा

खवखवणे, गंध कमी होणे आणि पोटदुखी या लक्षणांचा समावेश असू शकतो. सामान्यतः लागण झाल्यापासून लक्षणे दिसण्यापर्यंतचा कालावधी हा दोन ते चौदा दिवसांचा असू शकतो. बहुतेक प्रकरणांमध्ये सौम्य लक्षणे आढळतात. तर काही रोग्यांमध्ये व्हायरल न्युमोनिया आणि बहु अवयव निकामी होण्याची भीती असते. १२ एप्रिल २०२१ पर्यंत जगातील १८५ देशातील १३,५८,६९,७० पेक्षा जास्त लोकांना हा रोग झाला असल्याची प्रकरणे नोंदवली गेली. परिणामी २९,३५,२७ पेक्षा जास्त लोक बरेही झाले आहेत. एकूण संसर्ग झालेल्या रोगांपैकी २% लोकांचा मृत्यू झाला आहे.

महाराष्ट्रातील कोरोना विषाणू उद्रेकातील पहिल्या रूपांची नोंद ९ मार्च २०२० रोजी पुण्यात झाली. हा विषाणू प्रामुख्याने जवळच्या संपर्कादरम्यान खोकल्यामुळे, शिंकण्यामुळे किंवा बोलताना नकळत बाहेर पडणाऱ्या थुंकीच्या तुषारामुळे लोकामध्ये पसरतो. हे थेंबे अथवा तुषारामुळे लोकामध्ये पसरतो. हे थेंबे अथवा तुषार श्वासोच्छ्वासाच्या दरम्यानदेखील बाहेर पडून आजूबाजूच्या जमिनीवर किंवा पृष्ठभागांवर पडतात व अशा दूषित पृष्ठभागाला हाताने स्पर्श करून आणि नंतर तोच त्यांच्या चेहऱ्याला लावल्यानेही लोक संक्रमित होऊ शकतात. हे विषाणू ७२ तासांपर्यंत या दूषित पृष्ठभागावर जिवंत राहू शकतात. लक्षणे दिल्यानंतरच्या पहिल्या तीन दिवसांत हा विषाणू सर्वात जास्त संक्रामक असतो. परंतु रोगाची लक्षणे दिसण्यापूर्वी देखील आणि रोगाच्या नंतरच्या टप्प्यात देखील फार संक्रामक असतो.

२०२० मधील महाराष्ट्रातील कोरोना विषाणू उद्रेक ९ मार्च २०२० रोजी सुरू झाला. या दिवशी भारताच्या

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

महाराष्ट्र राज्यात कोरोना विषाणूच्या प्रादुर्भावामुळे होणाऱ्या साथीच्या आजाराची पहिली नोंद झाली. १७ मार्च २०२० रोजी महाराष्ट्रात पहिल्या कोरोनाबाधित व्यक्तीच्या मृत्यूची नोंद झाली. महाराष्ट्र हे देशातील कोरोनाचा सर्वाधिक प्रभाव झालेले राज्य आहे. राज्यात ३ मे २०२० पर्यंत १२९७४ जणांना यांची लागण झाली असून त्यापैकी ५४८ जणांचा मृत्यू झाला आहे आणि २,११५ जण पूर्ण बरे झालेले आहेत. एकूण संसर्ग झालेल्या रोग्यांपैकी ४% लोकांचा मृत्यू झाला आहे. राज्यातील दोन तृतीयांश जास्त रूग्ण मुंबई महानगर भागातून (एम.एम.आर) आढळून आलेले आहेत. एमएमआर मुंबई, पुणे, ठाणे जिल्ह्याचा पट्टा हा देशातील कोरोनाव्हायरस प्रादुर्भावासाठीच्या १० 'हॉटस्पॉट' पैकी एक बनला आहे. १४ एप्रिल पर्यंतच्या आकडेवारीनुसार भारतातील एकूण रूग्णांपैकी ४६% मृत्यू राज्यात झाले आहेत. या उद्रेकावरील उपाययोजनेचा भाग म्हणून काही अभूतपूर्व निर्णय घेण्यात आले. ११ मार्च २०२० पासून राज्यातील प्रवासी वाहतूक करणाऱ्या सर्व बससेवा अनिश्चित काळासाठी बंद करण्यात आल्या. १३ मार्च रोजी महाराष्ट्र शासनाने कोरोना विषाणूचा उद्रेक पाहता महाराष्ट्रात महामारी अधिनियम १८९७ लागू करण्यात आला. राज्यात जमावबंदीचे कलम १४४ लागू करण्यात आले. २२ मार्च पासून प्रवासी वाहतूक करण्याचा सर्व आंतरराष्ट्रीय विमान सेवा, रेल्वे तसेच मुंबईतील लोकल सेवा बंद करण्यात आल्या. २३ मार्चला जमावबंदीने फरक पडत नसल्याने पाहून संपूर्ण राज्यात संचारबंदी लागू करण्याची घोषणा मुख्यमंत्री उद्धव ठाकरे यांनी केली. राज्याच्या सर्व सीमा सील करण्याचा संचारबंदी

लागू करण्याची घोषणा मुख्यमंत्री उद्धव ठाकरे यांनी केली. राज्याच्या सर्व सीमा सील करण्याचा निर्णय राज्य सरकारने घेतला. राज्यातील सर्व जिल्ह्यांच्याही सीमा सील करून एक जिल्ह्यातून दुसऱ्या जिल्ह्यात वाहतूक करण्यास त्यानुसार मनाई करण्यात आली. देशातील विमानतळे बंद करण्याचा संबंधित अधिकार पंतप्रधानांना असल्याने सर्व विमानतळे त्वरीत बंद करण्याची विनंती मुख्यमंत्री उद्धव ठाकरे यांनी पंतप्रधानांना केली.

महाराष्ट्रातील जनजीवनावर यांचे फार मोठे परिणाम झाले. राज्यात लागू झालेल्या नियमानुसार अत्यावश्यक कामाशिवाय सर्वांनी घरी बसणे सक्तीचे करण्यात आले. नागरिकांची उपासमार होऊ नये. अन्नधान्याचा तुटवडा भासू नये म्हणून रेशन दुकानावर तीन महिन्यांचे रेशन देण्याचा निर्णय झाला. २४ मार्चच्या मध्यरात्रीपासून देशांतर्गत प्रवासी वाहतूक करणारी विमानसेवाही बंद करण्यात आली.

कोरोनाचा संसर्ग रोखण्यासाठी लोकांनी घराबाहेर पडू नये, दोन व्यक्तींमध्ये सुरक्षित अंतर ठेवावे, असे स्पष्ट निर्देश प्रशासनाने वारंवार करूनही लोक गंभीरतेने घेताना दिसले नाहीत. सूट हीच लोकांच्या बेशिस्तीच्या वागण्याने समाजासाठी प्राणघातक ठरू नये. यासाठी पोलिस यंत्रणा झगडत आहे. वैद्यकीय यंत्रणा जीवावर उदार होऊन रात्रदिवस सेवा करण्यात गर्क आहे. मूलभूत कर्तव्यांबाबत नागरिकांनी आपल्या मत मुंबई उच्च न्यायालयाचे न्यायमुर्ती प्रसन्न वरळे यांनी व्यक्त केले.

***

कोरोना : बदलती शिक्षण व्यवस्था

– कल्याणी मनोहर गोसावी

(टी.वाय.बी.ए.)

जरी अनेक

– दामिनी निवृत्ती शिरसाठ

(टी.वाय.बी.ए.)

ग्रह-तारे जरी अनेक

आकाशात शोभा देतो।

चांद नाही त्या रात्री

अंबरा काळीमा शेती।।

नदी-डोंगरे जरी अनेक

धरणीस रूप देती।

वृक्षवेली नाही त्या किनारी

मही ओसाड दिसती।।

धन दौलत जरी अनेक

जीवन आनंदी करती।

दया, प्रेम समता न ठायी

व्यर्थ जगणे त्याचे अंती।।

नाती-गोती जरी अनेक

माणस भेट देती।

आई बापास मान जेथे

प्रेम वात्सल्यांची त्यास खंती।।

नाव-प्रसिद्धी जरी अनेक

अहंकार त्याच्या भोवती।

कान्हा म्हणे जो आत्मरामी

गातो रोज त्यांची आरती।।

कोरोना व्हायरसने संपूर्ण जगात धुमाकूळ घातला आहे. हे आपण पाहतच आहोत. अनेक लोक कोरोना ने मृत्यूमुखी पडले याचा परिणाम त्या त्या देशाच्या विकासावर झालेले दिसून येतो. कोरोना काळात सर्व देशांची रुपरेषाच बदलून गेली. अनेक बदल करण्यात आले. यातील सर्वात महत्त्वाचा बदल म्हणजे बदलती शिक्षणव्यवस्था .....

कोरोना काळात संपूर्ण शिक्षण व्यवस्थाच बदलून गेली. विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक नुकसान होऊ नये. यासाठी शासनाने ऑनलाईन शिक्षणव्यवस्थेचा अवलंब केला पण खऱ्या अर्थाने ही ऑनलाईन शिक्षणव्यवस्था योग्य आहे का? ऑनलाईन शिक्षणपद्धतीमुळे आपली वाचनसंस्कृती कुठेतरी लोप पावत आहे. बदलती शिक्षणव्यवस्था डिजिटल आहे. त्यामुळे सर्वच भागातील विद्यार्थी त्याचा लाभ घेऊ शकत त्या.

कोरोना काळात संपूर्ण शिक्षणव्यवस्थाच बदलून गेली. विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक नुकसान होऊ नये. यासाठी शासनाने ऑनलाईन शिक्षण व्यवस्थेचा अवलंब केला पण खऱ्या अर्थाने ही ऑनलाईन शिक्षणव्यवस्था योग्य आहे का? ऑनलाईन शिक्षणपद्धतीमुळे आपली वाचनसंस्कृती कुठेतरी लोप पावत आहे. बदलती शिक्षणव्यवस्था डिजिटल आहे. त्यामुळे सर्वच भागातील विद्यार्थी त्याचा लाभ घेऊ शकत. त्या कोरोना धामधूमीच्या काळात शैक्षणिक नुकसान होऊ नये. यासाठी बदललेली शिक्षणव्यवस्था त्या त्या काळापुढीच स्थित असावी, असे मला वाटते तरी ऑफलाईन शिक्षणव्यवस्था पुन्हा सुरू करून विद्यार्थ्यांमध्ये लोप पावत चाललेली वाचनसंस्कृती तसेच विद्यार्थ्यांमध्ये नवा उत्साह आणण्यासाठी आपली ऑनलाईन पद्धतीने सुरू झालेली शिक्षण पद्धती पुन्हा एकदा ऑफलाईन पद्धतीने सुरू करावी हे योग्य असेल. ***

कोरोना काळातील माझ्या परिवारातील संदर्भ

– कोजागिरी विष्णू गोवर्धने

(टी.वाय.बी.ए)

सह्याद्रीच्या पायथ्याशी आणि निसर्गरम्य अशा ठिकाणी वसलेले सांजेगाव. हे एक छोटेसे गाव. अनेक सुविधांचा अभाव असूनही अगदी आनंदी असलेले गाव परंतु २०२० मध्ये कोरोना महामारी आली आणि अनेक एकत्रित असणारी माणसेही एकमेकांपासून लांब झाली. या काळात सांजेगावच्या आजूबाजूच्या गावांमध्ये तर जणू धुमाकूळच घातला. परंतु या गावच्या लोकांनी कोरोना काळात एकोप्याने राहून सर्व बाबतीत काळजी घेतली. योग्य उपाय योजना व त्यांची अंमलबजावणी केली. अगदी दिवसातून २ वेळा गावात जनजागृतीसाठी गाडी पाठवली. गावकऱ्यांनी मास्क, अंतर आणि सॅनिटाईझर या त्रिसुत्रीचा वापर करून कोरोना रोगापासून दूर राहण्यासाठी प्रयत्न केले. तात्काळ लक्षणे आढळल्यास लगेच वैद्यकीय उपचार घेतले तसेच लक्षण आढळलेल्या व्यक्तीला गावाकडून अत्यावश्यक सेवा पुरविण्यात आल्या. अशा प्रकारे कोरोनाच्या काळात सर्वांना सहकार्य केल्याने व सुरक्षित अंतर ठेवल्याने गावात एकही कोरोना बळी गेला नाही.

घरी रहा, सुरक्षित रहा, सुरक्षित अंतर ठेवा, मास्क वापरा या सर्व योजनांची अंमलबजावणी करून आजुबाजुच्या गावांमध्येही आदर्श निर्माण केला. तसेच या प्रकारच्या उपाय योजना जर सर्वांनी एकोप्याने, एका विचाराने, आपल्या जबाबदारी म्हणून पार पाडली तर कोरोनावर सहजपणे मात करता येईल. याचा उत्तम आदर्श म्हणजे सांजेगाव हे एक छोटेसे गाव....

बाप

दामिनी निवृत्ती शिरसाठ

(टी.वाय.बी.ए)

बाप माहेर माहेर
बाप सुखाचं आगर
बाप नसता मोकळं
वाटे सार घरदार

बाप केवढा आधार
बाप दुःखाला सादर
चिमण्याची ही तंसारी
आखवी बापावं मदार

बाप दिसतो कोरडा
बाप आरडा ओरडा
बाप आत सारी माया
बाप गारण्याचा घडा

बाप असतोच बाप
बाप दिसताच चाप
बाप करी आपोआप
बाप असे नसे ताप

॥ बाप माहेरं माहेरं ॥

कोरोना एक महामारी

— करिश्मा मनाजी चव्हाण

(एस.वाय.बी.ए.)

कोरोना हा एक व्हायरस आहे. तो हवेच्या माध्यमामुळे असंख्य लोक याला बळी पडतात. जलद पसरणारा व्हायरस आहे. आज संपूर्ण जगात या वायरसने महामारीचे रूप धारण केले आहे. ज्यामुळे लाखो लोक संक्रमित होऊन खूप मोठ्या प्रमाणात मृत्यू होत आहे. या व्हायरसला थांबविण्यासाठी लवकरात लवकर औषधांचा शोध घेणे आवश्यक आहे. कोरोना व्हायरसची उत्पत्ती चीनच्या 'बुहान शहरांमधून झाली होती. या शहरात विविध प्रकारांच्या पशुपक्ष्यांच्या प्रजातीचे मास विकले जाते. तेथील शास्त्रज्ञांचे मत आहे की याच पशुपक्ष्यांना ज्या बाजारात विकले जायचे तेथे एका वटवाघळांची प्रजाती या वायरसने संक्रमित होती आणि याच वटवाघुळाचे मास झाल्याने हा व्हायरस माणसांमध्ये पसरू लागला.

अजून पर्यंत तर कोरोना व्हायरसने पूर्णपणे बरे होण्यासाठी औषधी आलेली नाहीत पण संपूर्ण जगाचे शास्त्रज्ञ या व्हायरसची दवा शोधण्यासाठी प्रयोग करीत आहेत. शास्त्रज्ञांचे मत आहे की या वर्षाच्या शेवटपर्यंत कोरोनाव्हायरस ची औषध ते शोधून घेतील पण तोपर्यंत या आजार पासून वाचण्यासाठी त्यांनी काही लक्षणे सांगितली आहे. जर कोणाला जास्त प्रमाणात सर्दी-खोकला, श्वास घेण्याला जास्त प्रमाणात सर्दी, खोकला, श्वास घेण्यात अडचण, गळ्यात दुखणे, अति प्रमाणात ताप इत्यादी लक्षणे दिसत असतील तर त्यांनी तत्काळ कोरोना व्हायरसचा टेस्ट करायला हवा.

जरी या वायरसची हवा अजून तयार झालेली नाही, तरीही काही लहान मोठे उपाय आहेत. ज्यांना करून आपण या कोरोना व्हायरसपासून दूर राहू शकतो.

जसे परत परत हातांना वाहत्या पाण्यात धुऊन घेणे. सॅनिटायझरचा वापर करणे. नेहमी बाहेर जाताना मास्क लावणे व घरी आल्यावर ६०% अल्कोहोल असलेल्या सॅनिटायझरने हात स्वच्छ करणे. शिंकताना किंवा खोकलताना चेहऱ्यावर रुमाल धरणे इत्यादी काही उपाय आहेत. ज्यांचे पालन आपण केले तर कोरोनाव्हायरस ला आपल्यापासून लांब ठेवू शकतो.

कोरोना व्हायरसने संपूर्ण जगामध्ये धुमाकूळ घातला आहे हे आपण पाहतोच आहेत. लाखो लोक मृत्युमुखी पडत आहेत. काही देशांची अर्थव्यवस्था खिळखिळी करून टाकणारी ही प्रचंड मोठी महामारी भारतात मात्र कमी वेगाने पसरत आहे. आपल्या राज्याचे मुख्यमंत्री व त्यांचे सहकारी मंत्रीगण यांचे अविश्रांत परिश्रम, पंतप्रधानांची सकारात्मक धोरणे आणि त्यांचे संपूर्ण देशाला असलेले मार्गदर्शन यामुळे महामारी काही प्रमाणात नियंत्रणातही येत आहे, असे दिसते.

“विकसित देशांची कोसळणारी अर्थव्यवस्था, आपल्यासारख्या विकसनशील देशांच्या अर्थव्यवस्थेवर आलेला अतिरिक्त भार आणि याच्याबरोबरीने अविकसित देशांमध्ये हळूहळू शिरकाव करणारा कोरोना व्हायरस ही सध्याची परिस्थिती आहे. या परिस्थितीत संपूर्ण जगाचे लक्ष भारताकडे लागलेले आहे. असे होण्याची दोन कारणे आहेत. असे दिसते. एक भारताने कोरोना विषाणूवर मात करण्यासाठी केलेल्या प्रयत्नांची नोंद जागतिक आरोग्य संघटनेने घेणे आणि दोन, युरोपीय विकसनशील देशांनी भारताचे मार्गदर्शन घ्यावे अशा स्वरूपाची सूचना पुढे येणे इत्यादी संपूर्ण जगातील मानवजात नष्ट करण्याची युद्धसामुग्री अमेरिकेकडे आहे. परंतू संपूर्ण अमेरिका जगवण्यासाठी

त्यांच्या राष्ट्रध्वक्षांना भारताकडे औषधांची मागणी करावी लागते. यातूनच भारताचे जगातील महत्त्व स्पष्ट होते.

‘काही लोकांचे असेही मानने आहे की वुहान शहरात असलेली एक संस्था जिचे नाव वुहान इन्स्टिट्यूट ऑफ वायरोलॉजी आहे. या संस्थेत हा व्हायरस तयार करण्यात आला व तेथूनच हा वायरस संपूर्ण जगात पसरत गेला परंतु आतापर्यंत याचे पक्के प्रमाण सापडले नाही आहेत.

‘संपूर्ण जग हे कोरोनाच्या विळख्यात सापडले आहे. आपण सर्वजण कोरोना संकटाचा सामना करत आहे.

‘कोरोना संकट हे आपल्यासमोर असलेले सर्वात मोठे संकट आहे. कोरोनाचा हा वाढता प्रादूर्भाव कमी

करण्यासाठी वेगवेगळ्या स्तरांवर वेगवेगळ्या उपाययोजना केल्या जात आहेत.

‘‘कोरोना हा एक विषाणूंचा गट आहे. या विषाणूमुळे होणाऱ्या आजारास कोविड १९ असे नाव देण्यात आले आहे. मनुष्यामध्ये हा रोग २०१९ मध्ये आढळण्यात आला. त्यामुळे या रोगास कोरोना व्हायरस १९ म्हणजेच कोविड १९ हे नाव देण्यात आले.

‘‘अनेक उपाय योजना केल्या गेल्या तरीही अनेक लोक कोरोनाचे बळी पडत आहेत. प्रत्येक दिवशी अनेक लोक कोरोना संक्रमित होत आहेत.

‘‘कोरोनाचा हा वाढता प्रादूर्भाव कमी करण्यासाठी अनेक देशात लॉकडाऊन करण्यात आले.

***

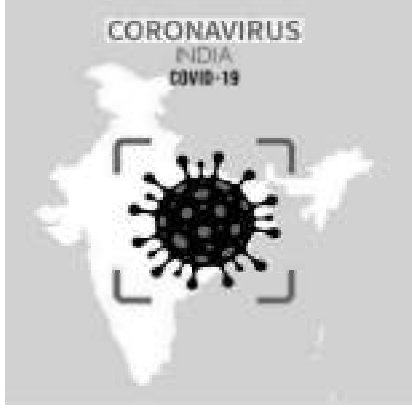
हिंदी

अ.नं.	लेख	लेखक
१.	कोरोना	भोर सरिता सदाशिव
२.	कोरोना भयंकर महामारी	गायकर माधुरी निवृत्ती
३.	मेरा अनुभव मेरी समझ: कोरोना ससे जुडे अंधविश्वास	डाके अवंतिका त्र्यंबक
४.	कोरोना एक बिमारी या चायना का बोयो बार	गुळवे किरण बाळासाहेब
५.	कोरोना की तबाही	मणियार सुमैया दादा
६.	कोरोना में सावधानिया	गाडे रितीक्षा संतोष
७.	कोरोना काल में मेरा अनुभव	डगळे सचिन निम्बादास
८.	कोरोना:प्रसार माध्यम के महत्त्वपूर्ण कार्य	वारघडे सोनाली पांडुरंग
९.	कोरोना वायरस एक वैश्विक महामारी	मधे सुनिता मनु
१०.	कोरोना एक बिमारी	वालझाडे सायली दत्तात्रय
११.	कोरोना काल का अनुभव	आडोळे प्रियांका तानाजी
१२.	कोरोना लॉकडाऊन के दिन	अस्वले प्रवीण राजाराम
१३.	कोरोना ने मचायी तबाही	भटाटे सुमंता रामकिसन
१४.	कोरोना व्हायरस का ईलाज है?	सागर भगत
१५.	मास्क कैसे पहने?	पगारे सुजाता
१६.	क्या है महामारी के लक्षण?	शिरसाठ सरस्वती बाळकृष्ण
१७.	कोरोना काल मे भारत की भुमिका	पंडित करिना बाजीराव
१८.	कोरोना काल में डॉक्टरों की सेवा	भरित गौरव वसंत

कोरोना

– भोर सदाशिव सरिता

(टी.वाय.बी.ए)

कोरोना हो रहा हर देश हर शहर
दुनिया के हर देश मे बरसा रहा अपना कहर

सुन मेरी बात कोरोना से ना डर
छोटी छोटी बातें और छोटे से उपाय कर
कोरोना से बचना है तो
पब्लिक प्लेस से बच और रहा अपने घर।।

मजबूरी है जिसकी जाने की
बात है पापी पेट और खाने की
तो कोई बात नहीं
किसी बात का डर नही
घर से निकल तु मास्क लगा कर
लोगो से बात करना
एक मीटर की दुरी बनाकर।।

सुन मेरी बात कोरोना से ना डर
छोटी छोटी बातें और छोटे से उपाय कर
कोरोना से बचना है तो
पब्लिक प्लेस से बच और रहा अपने घर।।

ना बात मिला ना हाथ मिलेगा/मिला
ना मुँह लगा ना गले लगा
ऐडवाइस है सबको पहन हाथ में ग्लब्स
और मुँह पे अपने मास्क लगा
भीडभाड़ से दूर रहकर
खुद को बचा और दुसरो को भी बचा।।

गन्दगी से बच, सफाई कर
बीस सेकंड तक हाथ धो
और खुद को सैनेटाइज कर
बस इतनी सी सावधानी
फिर किस बात का है डर।।

सुन मेरी बात कोरोना से ना डर
छोटी छोटी बातें और छोटे से उपाय कर
कोरोना से बचना है तो
पब्लिक प्लेस से बच, और रहा अपने घर ।।

कोरोना भयंकर महामारी

– गायकर माधुरी निवृत्ती

कोरोना वायरस विश्वमारी (२०१९-२०) की शुरुआत एक नए किस्म के कोरोना वायरस(2019+n cov) के संक्रमण के रूप में मध्य चीन के वुहान शहर में २०१९ के दिसंबर में हुई। बहुत से लोगों को बिना किसी कारण निमोनिया होने लगा और यह देखा गया। की पीड़ित लोगो में से अधिकतर लोग वुहान सी फूड मार्केट में मछलियाँ बेचते है। तथा जीवित पशुओं का भी व्यापार करते है। चिनी वैज्ञानिकों ने बाढ में कोरोनावायरस की एक नई नस्ल की पहचान की जिसे 2019+n cov प्रारंभिक पदनाम दिया गया। इस नए वायरस मे कम से कम ७० प्रतिशत वही जीनोम अनुक्रम पाए गए जो सार्स कोरोनावायरस में पाए जाते है। संक्रमण का पता लगाने के लिए एक विशिष्ट वैज्ञानिक पीसीआर परीक्षण के विकास के साथ कई मामलों की पुष्टि उन लोगों में हुई जो सीधे पता लगा जो सीधे उस मार्केट से नही जुड़े हुए थे।

२० जनवरी २०२० की चीनी प्रीमियर ली केकियांग ने नावेल कोरोनावायरस के कारण फैलन वाली निमोनिया महामारी को रोकने का आग्रह किया १४ मार्च २०२० तक दुनिया में इससे ५,८०० मौते हो चुकी है। इस वायरस के पूरे चीन में और मानव से मानव संचरण के प्रमाण है।

२३ जनवरी २०२० को विश्व स्वास्थ्य संगठन ने प्रकोप को आंतरराष्ट्रीय चिंता का एक सार्वजनिक स्वास्थ्य

आपातकाल घोषित करने के खिलाफ फैसला किया। डब्ल्यूएचओ ने पहले चेतावनी दी थी कि एक व्यापक प्रकोप संभव था। और चीनी नव वर्ष के आसपास चीन के चरम यात्रा सीजन के दौरान आगे संचरण की चिंताए थी। कई नए साल की घटनाओं। की संचरण के डर बंद कर दिया गया।

जिसमें बीजिंग में निबिद्ध शहर पारंपारिक मंदिर मेलो और अन्य उत्सव समारोह शामिल है। रोग की घटनाओं में अचानक वृद्धि ने इसके उदम वन्यजीव व्यापार वायरस के प्रसार और नुकसान पहुँचाने की क्षमता के बारे में अनिश्चिताओ से संबंधित प्रश्न उठाए है। क्या यह वायरस पहले से अधिक समय से घूम रहा है। इसकी संभावना प्रकोप एक सुपर स्प्रेडर घटना है।

पहले संदिग्ध मामलों को ३१ दिसंबर २०१९ को WHO को सूचित किया गया था। रोगसूचक बीमारी के पहले उदाहरणों के साथ ८ दिसंबर २०१९ का केवल तीन सप्ताह पहले दिखाई दिया था। १ जनवरी २०२० को बाजार बंद कर दिया गया थे। संभावित रूप से संक्रमित व्यक्तियों के साथ संपर्क में आनेवाले ४०० से अधिक स्वास्थ्य कर्मचारियों सहित ७०० से अधिक लोगो की शुरुआत की निगरानी की गई थी।

***

मेरा अद्भुत, मेरी समझ : कोरोना से जुड़े अंधविश्वास

– डाके आर्वतिका त्र्यंबक

(टी.वाय.बी.ए)

हमारी पूरी मानव जाति आज ऐसी महामारी से बूझ रही है, जो मानव के स्वयं को गलतियों को प्रकाशित कर रहा है। मेरे अनुसार भारत में कोरोना की जंग लड़ने के लिए दो अलग-अलग पक्ष हैं। एक पक्ष में यह बताया है कि हमें घर पर रहना चाहिये। साफ-सफाई का स्थान रखना एवं सरकार की बातों का पालन करना चाहिए, तभी हम और हमारा परिवार कोरोना से सुरक्षित रहेंगे। इसी के विपरित दूसरा पक्ष वह है जो समाज की सारी समस्याओं का हल करने के लिए किसी आकाशवाणी पर निर्भर करता है।

इन लॉक डाऊन के दिनों में भारत के हर कोने से अलग अलग आकाशवाणी सुनने को मिली है। मैंने एक बार अपनी माता श्री से यह पुछा की इस तरह की आकाशवाणी मेरे साथ क्यों नहीं होती? इस पर वह अपनी पुजा की घंटियों को बजाते हुए मेरी तरफ देखते हुए बोली, “यह सब नास्तिकों के साथ नहीं होता। देख नहीं रही हो, माता दुर्गा के वजह से ही भारत में स्थिति नियंत्रण में है। विदेशों में लोग पुजा-पाठ नहीं करते इस लिए वहाँ ऐसी स्थिति है।

लॉक डाऊन में कोरोना वायरस को लेकर राष्ट्र के नाम संबोधन में पीएम जी ने देशवासियों की एक खास अपील किया की २२ मार्च को हम ऐसे सभी लोगों को धन्यवाद अर्पित करें जो जोखिम उठाकर आवश्यक कामों में लगे हैं, इस महामारी से लड़ने में मदद कर रहे हैं। रविवार को ठिक ५ बजे हम अपने घर के दरवाजे, बाल्कनी, खिडकियों के सामने खड़े होकर पाच मिनट तक ताली-थाली बजा कर उन लोगों के प्रति कृतज्ञता जताए। सभी ने इसका पालन भी किया लेकिन हमारा वैसा पक्ष जो आकाशवाणी पर निर्भर करता है। उन सभी को यह समझ आया की कोरोना एक वायरस है जिसके

हम इंसानों की तरह २ कान हैं। और हमारे लॉकडाऊन की शुरूवात हुई।

यह यही खत्म नहीं होता है। इस बीच मेरी माता श्री रामायण की एक पुस्तिका लेकर मेरे पास आयी और कहती है, सभी को इसमें हनुमान जी के बाल मिल रहे हैं, तुम भी ढुंढो उनसे जब मैंने पुछा की आप इस बाल का क्या करोगे तो कहती है गंगा जल से बाल को धो कर उस पानी को पीना है। ये सुनते ही मुझे उल्टी आ गयी। लेकिन बाद में मुझे वो पानी कब पिला दिया गया यह मुझे भी नहीं पता चला। लेकिन बाद में इन सबके बाद मुझे लगा चलो अब मुझे कोई टोटका नहीं है। लेकिन इस बार फिर मैं गलत थी। हमारे प्रधानमंत्री जी ने कहा की सभी रात के ९ बजे ९ मिनट अपने घर की बाल्कनी में दिया, मोमबत्ती मोबाईल का लाइट जला कर हमारे कोरोना के योद्धाओं का प्रोत्साहन बढ़ाएंगे। लेकिन हमारे भारत की भोली जनता ने इसको भी एक टोटका समझ लिया। सब कहने लगे प्रधानमंत्री ने किसी पंडित से पूछ कर ऐसा करने को कहा है। जब मैंने प्रधानमंत्री की बातों का खंडन किया तो मुझे सुनने को मिला की फिर तुम ही सोचो उन्होंने ९ बज कर ९ मिनट तक ही दिया जलाने को क्यों कहा?

मैं सोच में पड़ गयी ९ मोबाइल कहा से लाऊँ? खैर, घर के सभी लोगों का मोबाइल मिला कर ९ मोबाईल भी आया और ९ दिये भी जले। इन सब में क्या कर रही हूँ। लेकिन मेरी माता श्री ने मुझे इमोशनल ब्लैकमेल किया और साफ तौर पर मैं इसकी शिकार हुई। यह सब तो चल ही रहा था की तभी मैंने न्युज देखने के लिए अपना टीवी खोला जिसपे एक मौलाना जी का इंटर्व्यू चल रहा था जो न्युज रिपोर्टर से यह बहस कर रहे थे हम मुसलमानों को कोरोना छु भी नहीं सकता क्योंकि हम पाक और साफदिल के हैं। यह सभी बातें मेरे

दिमाग के ऊपर से गयी और मैंने चैनल बदल दिया।

मेरी माता श्री मेरे पास आई और मैं उनको देखते ही सहम गयी यह सोच की अब यह क्या करवायेगी मुझसे! लेकिन मैं गलत थी। इस बार वह मुझसे यह बोलने आयी थी की तुम सही थी। इन लोगों की आकाशवाणी रूकने का नाम ही नहीं ले रही है। अब कोई टोटके नहीं करूंगी सिर्फ सरकार के दिशा निर्देश का पालन करूंगी। वह भी टोटके करते करते थक गयी थी। मेरे मन ने कहा चलो मेरी जान बची। लेकिन यह सारी घटनाओं के पश्चात जब मैंने इन सब पर चिंतन किया तो मेरे जेहन में कुछ सवाल आए।

जितनी भी आकाशवाणी अभी तक मुझे सुनने को मिली है वह सभी महिलाओं के द्वारा ही मिली है। क्या महिलाओं पर भगवान अपना विशेष ध्यान रखते है। क्या महिलाओं की समस्याएं भगवान जल्दी दूर करते है? लेकिन फिर मैं यह सोचने पर मजबूर हो गयी, अगर भगवान का महिलाओ पर विशेष ध्यान रहता है, तो फिर समाज में महिलाओं की स्थिति ही इतनी बुरी क्यों है? आए दिन उन्हे बलात्कार, घरेलु हिंसा इत्यादी जैसी समस्याओ का सामना क्यों करना पड़ता है ?

यह सब सोचते-सोचते मैंने पाया की इसके पीछे पितृसत्तात्मक समाज का हाथ हो सकता है। उन्हे जब ऐसा लगा होगा की महिलाओं को बराबरी का आधिकार देने से वह अपने शासन और संस्था को महिलाओं के अंदर एक ऐसा डर पैदा करना शुरू कर दिया होगा जिससे वह कभी भी पितृसत्तात्मक समाज के खिलाफ आवाज नहीं उठा सके। उन्हे धर्म एवं पुजा-पाठ से जोड़ दिया और महिलाओं द्वारा जो धार्मिक पुस्तको को पढ़ा जाता था उसमें भी पुत्र प्राप्ति, पति भगवान के समान होता है एवं पुत्र और पति भगवान के समान होता है एवं पुत्र और पति की लंबी आयु के लिए व्रत रखना इन्ही बातों की चर्चा की जाती है। कही भी पुत्री एवं पत्नी की लंबी आयु के लिए व्रत इत्यादि का जिक्र नहीं किया जाता है। क्योंकि वह सभी पुस्तके भी किसी न किसी पुरुष के द्वारा लिखी गयी है।

यह सभी चीजें इतने समय से चलती आ रही है की महिलाए उससे स्वयं को दूर नहीं कर पाती है। अब आप मेरा ही उदाहरण देख लीजिए। जागरूक होने के बावजूद इन सभी अंधविश्वासों में मैं अपनी माता श्री का सहयोग कर रही थी क्योंकि मुझे बचपन से ही भगवान एवं उनकी पुजा करना, यह सब सिखाया गया है। अब चाह कर भी मैं इन सब से पुरी तरह दूर नहीं हो सकती। इसका असर महिलाओं के मानसिक एवं भावनात्मक विकास पर भी पड़ता है। अगर वह स्वयं के लिए कोई बेहतर निर्णय लेने का सोचती भी है तो भावनात्मक रूप से कमजोर पड़ जाती है। महिलाओ की एक ऐसी छवि बनाई जाती है जो भावुक, कमजोर, स्वयं से पहले अपने पिता, पति, पुत्र के विषय में सोचना इत्यादि, जिसका बोझ बचपन से ही उठाना पड़ता है और वह अपने आस-पास भी यही सब देखती है जिससे उनकी प्रकृति ही ऐसी बन जाती है। यही कारण हो सकता है की महिलाए अंध:विश्वास का शिकार होती है।

मेरे और मेरी माता जी जैसे ही बहुत लोग लाचारी एवं अंधविश्वास में यह सब को बढ़ावा दे रहे है और सरकारद्वारा दी जा रही दिशा-निर्देश की धज्जियाँ उड़ाई जा रही है। जबकि प्रशासन से हिदायत दे रखी है की इस तरह की अफवाहं एवं अंधविश्वास को बढ़ावा देनेवालों पर सरकार द्वारा कड़ी कारवाई की जाएगी। दुसरी तरफ दुनिया के सभी वैज्ञानिक कोरोना वायरस के संक्रमण का इलाज ढूँढने में लगे है। उम्मीद है की वह एक डेढ़ साल में इलाज भी ढूँढ लेंगे, लेकिन ऐसी कोई इन अफवाओं के लिए नहीं बन रही है।

जाहीर है की अंधविश्वास फैलाने वाले अपने हित साधना चाहते है। और मैं आप सभी को यह बता दूँ की कोरोना किसी भी जाति, वर्ग, समुदाय से विशेष संबंध नहीं रखता है। इसका एक मात्र उपाय है की हम इस तरह की अफवाह पर ध्यान न दें कर सरकार के नियमों का पालन करें और सरकार की मदद करें।

***

कोरोना-एक बيمारी या चायना का बायोवॉर

- गुळवे किरण बाळासाहेब

(टी.वाय.बी.ए)

सन २०१९ मे चायना के वुहान नामक शहर मे एक प्रयोगशाला मे एक विषाणु का इलाज हुआ, जिसे आज संसार कोरोना के नाम से जानता है। शुरुवात से शुरू करे तो, चायना और भारत की मॅकमोहन सीमा का विवाद चायना और भारत मे १९६० से चल रहा था, १९६२, १९६५ में चायना और भारत मे युद्ध हुए और आज भी चल रहे है। चायना के सैनिक हर बार सीमा का उल्लंघन करते है।

यदी हम आज की बात करे तो आज की परिस्थिती के लिए हमारा भुतकाल ही जिम्मेदार है। तो अब हम वर्तमान मे आते है, वुहान की प्रयोगशाला से निकलने के बाद विषाणु कोरोना ने चायना मे हडकंप मचा दिया। उसके बाद, जपान, रशिया, रूस, रोम, अमेरिका, इंग्लड, पाकिस्तान, भारत और बाकी देशो मे हडकंप मचाया, इस विषाणु से दुनिया की काफी लोकसंख्या कम हुई। जाती धर्म के परे इन्सानियत की एक दुनिया होती है, रास्ते मे अगर कोई दुर्घटना हो जाए और अस्पताल ले जाने की जरूरत पडे तो बचानेवाला डॉक्टर, मयत करनेवाला व्यक्ती, या फिर जखमी व्यक्ती को दिया जानेवाला खून उस व्यक्ती ने उसकी जाती नही पुँछता। गांधीजी की माने तो हिंसा करना बुरी बात होती है, अहिंसा का मार्ग अपनाना हमारी संस्कृती है। पर आजकी दुनिया में गांधीजी की इस बात की पुष्ठी कही नही होती

है। और इस बात का संबंध आज हमे सभी जगह देखने को मिलती है, अभी चायना और भारत की ही बात ले ले हम बैठकर भी यह मामला सुलझा सकते है परंतु मॅक मोहन सीमा पर चलना की बढ़ती घुसखोरी यों के चलते यह मामला बैठकर सुलझाने से यह सुलझेगा नही।

खैर अब चायना की बुराई यों कों छोडकर हम हमारे असली विषय पर आते हैं। चायना मॅकमोहन सीमा को हतियाना चाहती थी कारण चायना के एक साइनिस्ट मतलब वैज्ञानिक ने चायना के राष्ट्रपती के आदेश पर शत्रु संहार हेतू एक विषाणु का इलाज किया जिससे उसने अपने शत्रु राष्ट्र एवं दुनिया का विनाश सोचा था।, परंतु किसी महापुरुष ने कहा है की दुसरो पर किचड उछालने वाले खुद भी किचड मे डुबते है। वैसे ही दुनिया को झुकाने की सोच एवं खोकला अभिमान रखनेवाले चायना को पहला झटका लगा वुहान मे कोरोना ने ऐसा हडकंप मचाया की चायना को उसकी माँ, बाप, भाई, बहन, नानी, दादी सब याद आ गये और एक बात यह भी की कोई कभी इस विषाणु की दवा बना सके इसलिए उस वैज्ञानिक को जान से मारा गया वैसे ही जैसे राजा शहाजहान ने ताजमहल बनानेवाले कारागिरो के हाथ काट दिये थे कि वो कभी भी नया ताजमहाल ना बना सके।

पर भगवान की कृपा समझे या हमारी खुशनशिबी यह की इस विषाणू की दो दवाईयो का इलाज किया

गया। उनमे से पहली दवा थी 'कोविशिल्ड' और दुसरी थी 'कोवेक्सिन'. सभी देशो मे इस दोनो दवा का प्रयोग किया गया, दोनो दवाईयो को दो बार एक या तीन महिने उपरोज लेना महत्त्वपूर्ण किया था जो वृद्ध, युवक, बच्चे जो १८ वर्ष से बढ़कर हो, उन सबको यह दवा लेना अनिवार्य किया गया और अपने मुख को मुखपट्टी से ढकना, दो गज की दुरी बरकरार रखना और अपने हाथों को दिन में बार-बार बीस सेकंद तक हाथ धोना की सलाह दी गयी थी और इस वक्त में अपनी ज्यादा से ज्यादा देखभाल करने सलाह, अपने परिवार की देखभाल करने की सलाह हमारे प्रधानमंत्री श्री. नरेंद्र दामोदरदास मोदीजी ने दी। और भारत सरकार मे महाराष्ट्र एवम बाकी सारे राज्यों मे दी सालो तक नाकाबंदीया की थी। पर कुछ अंतराल के सहारे।

'कोरोना के अंतराल मे कई अंधश्रद्धाद्वारा फैली थी, जैसे एक थी की हमारे प्रधानमंत्री श्री. नरेंद्र मोदीजी ने ९ मई २०२० को रात के ९ बजकर ९ मिनट बंद कर के थाली को हात मे लेकर चमच्च से बाजाए वो भी ९ मिनट के लिये। वैसे ही जैसे हमारे यहा शादी यो मे बँडवाले बजाते है, पर जनता को एक सवाल करना था की क्या वो थाली पर फिल्मों के गाणे भी बजा सकता है क्या? हास्यजनक बात है ना यह।

इस बिमारी के काल मे मनुष्य ने अपने समझने की शक्ति को गवा दिया, वह मदारी के ताल पर मतलब डमरू के ताल पर नाँचनेवाला बंदर बन चुका है, कोई कुछ भी कहे वो मानते है एक ने कहा रात को बत्तीया बुझाकर दिया लगाए या फिर तालीया बजा कभी थाली

या बजाते। अरे ये विषाणु है किसी चायना के तांत्रिक का तोट का या मंत्रीत काला जादु नही है की थाली पिटो ताली पिटो या दिये बुझाकर वह तोटका चूर हो जाये। इस मुखता को क्या नाम दिया जाये। यह है क्या? मुखता ही ना। यदी हमे कोई साँप काट ले तो हम किसी तांत्रिक को दिखाएँगे या डॉक्टर को। जवाब डाक्टर ही होगा। तो हम इस विषाणु से बचने के लिये हम डॉक्टर से बातचीत करके मदद लेने की बजाय बाबा आयम के काल मे अंधश्रद्धा पिडीत लोगो की तरह उनके तोट को का उपयोग क्यों कर रहे है। अगर यह इस टोट के से भाग जानेवाली बिमारी होती तो पहले ही नष्ट हो चुकी होती। यह एक युद्ध है चायना ने दुनिया के विरुद्ध रचा हुवा बना हुवा जाल, जो दुनिया को नष्ट करके चायना को एक सक्षम राष्ट्र बनाने और अपनी ताकद को और अपने आप को ताकदवर बनाने की सोच पर कार्यक्षम किया गया। परंतु इसका पहला भुगतान चायना को ही देना पडा। वुहान मे काफी लोग "शायद हजारो" मारे गये बाकी देशो मे भी इस विषाणु की वजह से हजारो लाखो लोग मृत्यु की गोद मे सो गये। अगर सच की अगोष मे चले तो दुनिया की असल लोकसंख्या की गणना मे से ६५% लोकसंख्या खत्म हो चुकी है। बाकी बची २५% आज भी संकट मे है। इस विषाणु से बचना कठीण है परंतु नामुनकीन नही, इस विषाणु का इलाज मिलेगा जो उसे हमेशा के लिये नष्ट कर दे हमे अपने परमेश्वर पर श्रद्धा और विश्वास होना चाहिये अंधविश्वास नही।

***

कोरोना की तबाही

– मनियार सुमैया दादा

(एम.ए.अर्थशास्त्र)

१) कोरोना महामारी स्पष्टीकरण दिजीए।

– आरोग्य सेतु और उमंग ऐप को छोड़कर भारत में टिकाकरण के लिए पंजीकरण के लिए कोई अधिकृत मोबाईल ऐप नहीं है। आपको (Cowin) पोर्टल Cowin.gov.in पर लॉग इन करना होगा। वैकल्पिक स्पसे आप आरोग्य सेतु ऐप या उमंग ऐप के माध्यम से भी टिकाकरण के लिए पंजीकरण कर सकते हैं। कुल मिलाकर कहें तो कोविड १९ की महामारी के कारण लगे लॉकडाऊन के कारण, अब हमारी दुनिया सिमटकर हमारे अपने घरों में ही समा गई है।

आधुनिक युग के शहरों की परिकल्पना ऐसी महामारी को ध्यान में रख कर नहीं की गई थी। अब दुनिया में इस तरह की वजह से मची उथलपुथल ने हमारी जिंदगियों को अलग अलग पड़े बेडरूम और स्टुडिओ अपार्टमेंट में तब्दील कर दिया है।

अमेरिका के न्युयॉर्क स्थित दकपुर युनियन में अर्किटेक्चर की प्रोफेसर लिडि कॅलिपोलिटी कहती हैं। कि इस दौर के शहर किसी महामारी को ध्यान में रखकर नहीं बसाए गए हैं। आज के शहरों का जो स्वरूप है वो तब उचित था। जब दुनिया के तमाम देशों के शहर आपस में जुड़े थे। जहाँ लाखों लोग काम कर रहे थे। अपनी मंजिलो को और जा रहे थे। घुमने फिरने निकलते थे। घुमते फिरते निकलते थे। नाचते, गाते, मस्ती करने

और शराब की पार्टियों के लिए घर से निकलते थे, जब लोग एक दुसरे को इक्कीसावी सदी के पहले बीस बरसों में ही हमने सार्स, मर्स, इबोला, बर्ड फ्लू, स्वाइन फ्लू और अब कोविड १९ के रूप में कई महामारियां देख ली है। अगर ऐसा है की, अब मानवता, महामारी के युग में प्रवेश कर चुकी है, तो फिर हमें अब अपने शहरों की रूप रेषा भी नए सिरे से बनाना पड़ेगी ताकि घर से बाहर निकलने पर पाबंदी न लगानी पड़े, घर से बाहर कदम रखने में डर न लगे हम बाहर जाए सुरक्षित महसूस करे। ऐसा लगे की जिन शहरों में हम रहते आए है, वो सुरक्षित है। जहाँ तक बीमारियों की रोकथाम की बात हैं। तो शहरों ने पिछली दो सदियों में एक लंबा सफर तय किया है। वैज्ञानिक पत्रकार और द फीवर एंड पैन्डमिक' की लेखिका सोनिया शाह कहती हैं, की पहले कहा जाता था कि शहरों में रहने का मतलब, अपनी जिंदगी को कम करना हैं। पश्चिम देशों में औद्योगिक क्रांती के बाद शहरों की आबादी तेजी से बढ़ी थी। शहर बेहद प्रदुषित हो गए थे। वो बीमारियों का अड्डा बन गए थे खास तौर से लंडन और न्युयॉर्क जैसे बड़े शहर तो संक्रमण के ठिकाणे बन गए थे। जैसे जैसे शहरों की आबादी बढ़ी वैसे वैसे टाइफॉइड और हैजा जैसी बिमारियाँ आम लोगो की सेहत के लिए इतनी बड़ी चुनौती बन गई है कि शहरों में साफसफाई के लिए बिल्कूल नयी व्यवस्था विकसित करनी पड़ी इन्ही बिमारियों

के कारण शहरों में सीवर सिस्टम का निर्माण किया गया था।

कोरोना वायरस महामारी लोंगो को शारिरीक और मानसिक दोनों से प्रभावित कर रही हैं। कोरोना की पहली लहर के बाद से लोंगो का ज्यादा समय घरों में ही बीत रहा है। इस दौरान दोस्तो और रिश्तेदारो से मिलना भी कम हो गया है। इस एकांत का असर लोंगो की मानसिक स्वास्थ्य पर भी देखने को मिल रहा है। जो लोग कोविड १९ से संक्रमित हैं या जिनमें लक्षण नजर आ रहे है। ऐसे लोगो को कम से कम २० दिनों के लिए आइसोलेशन में रहना चाहिए। जो लोग कोविड १९ से ठीक गए है। उन्हे संक्रमण के बाद अपने कोविड १९ टीकाकरण करवाने को ३ महिने के लिए टालना चाहिए।

कोविड १९ के लिए कोई विशिष्ट बुखार सीमा नहीं है। आमतौर पर 200⁰ 4 f का उपयोग यह कहने के लिए किया जाता है कि किसी को बुखार हैं या नहीं हालाँकि यह संख्या केवल एक दिशा है।

कोविड १९ के लिए कोई विशिष्ट बुखार सीमा नहीं है। आमतौर पर 200⁰ 4 f का उपयोग यह कहने के लिए किया जाता है। कि किसी को बुखार हैं या नहीं। हालाँकी यह संख्या केवल एक दिशानिर्देश है। उसके

आलावा, बुखार अपने आप में कोविड १९ का विश्वासनीय लक्षण नहीं हैं। आरोग्य सेतु और उमंग एवं को छोड़कर भारत में टिकाकरण के लिए पंजीकरण के लिए अधिकृत मोबाईल ऐप नहीं है। आपको Cowin पोर्टल Cowin gov.in पर लॉग करना होगा। वैकल्पिक रूप से आप आरोग्य सेतु ऐव या उमंग ऐप के माध्यम से भी टिकाकरण के लिए पंजीकरण कर सकते है।

आधुनिक युग के शहरों की परिकल्पना, ऐसी महामारी को ध्यान में रख कर नहीं की गई थी। अब दुनिया में इसकी वजह से मची पुथल ने हमारी जिंदगियों को अलग अलग पड़े बेडरूम और स्टुडिओ अपार्टमेंट में तब्दील कर दिया है।

अमेरिका के न्युयॉर्क स्थित द कपूर युनियन में आर्किटकचर की प्रोफेसर लिडिकॅलिपोलिटी कहती है की इस दौर के शहर किसी महामारी को ध्यान में रख कर नहीं बसाए गए है। आज के शहरो का जो स्वरूप है। वो तब उचित था। जब दुनिया के तमाम देशो के शहर आपस में जुडे थे जहाँ लाखो लोग काम कर रहे थे । अपनी मंजिलो को आ और जा रहे थे, घुमने फिरने निकलते थे।

***

कोरोना में सावधानियाँ

– रितीक्षा संतोष गाडे

(टी.वाय.बी.ए)

१) कोरोना वायरस महामारी :-

विश्व स्वास्थ्य संगठन (WHO) ने कोरोना वायरस को महामारी घोषित कर दिया है। कोरोना वायरस बहुत सूक्ष्म लेकिन प्रभावी वायरस मानव बल की तुलना में ९०० गुना छोटा है, लेकिन कोरोना का संक्रमण दुनियाभर में तेजी से फैल रहा है।

कोरोना वायरस (सीओवी) का संबंध वायरस के ऐसे परिवार से है जिसके संक्रमण से जुकाम से लेकर सांस लेने में तकलीफ जैसी समस्या हो सकती है। इस वायरस को पहले कभी नहीं देखा गया है। इस वायरस का संक्रमण दिसंबर में चीन के वुहान में शुरू हुआ था। डब्ल्यूएचओ के मुताबिक बुखार, खाँसी साँस लेने में तकलीफ इसके लक्षण हैं। अब तक इस वायरस को फैलने से रोकने वाला कोई टिका नहीं बना है। इसके संक्रमण के फलस्वरूप बुखार, जुकाम, सांस लेने में तकलीफ, नाक बहना और गले में खराश जैसी समस्याएँ उत्पन्न होती है। यह वायरस एक व्यक्ति से दूसरे व्यक्ति में फैलता है। इसलिए इसे लेकर बहुत सावधानी बरती जा रही है। यह वायरस दिसंबर में सबसे पहले चीन में पकड़ में आया था। इसके दुसरे देशों में पहुंच जाने की आशंका जताई जा रही है। कोरोना से मिलते-जुलते वायरस खाँसी और छींक से गिरने वाली बुंदों के जरिए फैलते हैं। छींक से कोरोना वायरस अब चीन में उतनी तीव्र गति से नहीं फैल रहा है।

कोरोना वायरस (सीओवी) का संबंध वायरस के ऐसे परिवार से है जिसके संक्रमण से जुकाम से लेकर सांस लेने में तकलीफ जैसी समस्या हो सकती है। इस वायरस को पहले कभी नहीं देखा गया है। इस वायरस का संक्रमण दिसंबर में चीन के वुहान में शुरू हुआ था।

डब्ल्यूएचओ के मुताबिक बुखार, खाँसी, सांस लेने में तकलीफ इसके लक्षण हैं। अब तक इस वायरस को फैलने से रोकने वाला कोई टिका नहीं बना है। इसके संक्रमण के फलस्वरूप बुखार, जुकाम, सांस लेने में तकलीफ, नाक बहना और गले में खराश जैसी समस्याएँ उत्पन्न होती है। यह वायरस एक व्यक्ति से दूसरे व्यक्ति में फैलता है। इसलिए इसे लेकर बहुत सावधानी बरती जा रही है। यह वायरस दिसंबर में सबसे पहले चीन में पकड़ में आया था। इसके दुसरे देशों में पहुंच जाने की आशंका जताई जा रही है। कोरोना से मिलते-जुलते वायरस खाँसी और छींक से गिरनेवाली बुंदों के जरिए फैलते है। छींक से कोरोना वायरस अब चीन में उतनी तीव्र गति से नहीं फैल रहा है।

जितना दुनिया के अन्य देशों में फैल रहा है। कोविड १९ नाम का यह वायरस अब तक ७० से ज्यादा देशों में फैल चुका है। कोरोना के संक्रमण के बढ़ते खतरे को देखते हुए सावधानी बरतने की जरूरत है ताकी इसे फैलने से रोका जा सके।

* कोरोना बीमारी के लक्षण *

कोवाइड -१९ कोरोना वायरस में पहले बुखार होता है। इसके बाद सुखी खाँसी होती है और फिर एक हप्ते बाद सांस लेने में परेशानी होने लगती है। इन लक्षणों का हमेशा मतलब यह नहीं है कि आपको कोरोना वायरस का संक्रमण है। कोरोना वायरस के गंभीर मामलों में निमोनिया सास लेने में बहुत ज्यादा परेशानी, किडनी फेल होना और यहाँ तक की मौत भी हो सकती है। बुजुर्ग या जीन लोगों को पहले से अस्थमा, मधुमेह की बीमारी है उनके मामले में खतरा गंभीर हो सकता है। जुकाम और फ्लू के वायरसों में भी इसी तरह के लक्षण

पाए जाते हैं।

* कोरोना वायरस का संक्रमण हो जाए तब *

इस समय कोरोना वायरस का कोई इलाज नहीं है लेकिन इसमें बिमारी के लक्षण कम होने वाली दवाइयां दी जा सकती हैं। जब तक आप ठीक न हो जाएं, तब तक आप दूसरों से अलग रहें। कोरोना वायरस के इलाज के लिए वैक्सीन विकसित करने पर काम चल रहा है। इस साल के अंत तक इंसानों पर इसका परिक्षण कर लिया जाएगा। कुछ अस्पताल एंटीवायरल दवा का भी परिक्षण कर रहे हैं।

* क्या हैं इससे बचाव के उपाय *

स्वास्थ्य मंत्रालय ने कोरोना वायरस से बचने के लिए दिशा-निर्देश जारी किए हैं। इनके मुताबिक हाथों को साबुन से धोना चाहिए। अल्कोहल आधारित हॉण्ड रब का इस्तेमाल भी किया जा सकता है। जिन व्यक्तियों में कोल्ड और फ्लू के लक्षण हो उनसे दुरी बनाकर रखें। खांसते और छीकते समय नाक और मुँह रुमाल या टिशू पेपर से ढंककर रखें। अंडे और मांस के सेवन से बचें। जंगली जानवरों के संपर्क में आने से बचें।

* मास्क कौन और कैसे पहने *

अगर आप स्वस्थ है तो आपको मास्क की जरूरत नहीं है। अगर आप किसी कोरोना वायरस से संक्रमण व्यक्ति की देखभाल कर रहे हैं, तो आपको मास्क पहनना होगा। जिन लोगों को बुखार, कफ या सांस में तकलीफ की शिकायत है, उन्हें मास्क पहनना चाहिए और तुरंत डॉक्टर के पास जाना चाहिए।

* मास्क पहनने का तरीका *

मास्क पर सामने से हाथ नहीं लगाना चाहिए। अगर हाथ लग जाए तो तुरंत हाथ धोना चाहिए। मास्क को ऐसे पहनना चाहिए कि आपकी नाक, मुँह और दाढ़ी का हिस्सा उससे ढका रहे। मास्क उतारते वक्त भी मास्क की लॉस्टिक या फीता पकड़कर निकालना चाहिए, मास्क को नहीं छुना चाहिए। हर रोज मास्क बदल दिया जाना चाहिए। कोरोना का खतरा कैसा करें कम पढ़े

उपाय कोरोना से मिलते-जुलते वायरस खांसी और छिंक से गिरनेवाली बंदों के जरिए फैलते हैं। अपने हाथ अच्छी तरह धोएं। खांसते या छिंकते वक्त अपना मुँह ढंक लें। हाथ साफ नहीं हो तो आँखों, नाक और मुँह को छुने बचें।

कोरोना का संक्रमण फैलने से कैसे रोकें :-

सार्वजनिक वाहन जैसे बस, ट्रेन, ऑटो या टैक्सी से यात्रा न करें। घर में मेहमान न बुलाएं। ऑफिस, स्कूल या सार्वजनिक जगहों पर न जाएँ। अगर आप और भी लोगों के साथ रह रहे हैं तो ज्यादा सतर्कता बरतें।

अगर आप और भी लोगों के साथ रहे हैं। तो ज्यादा सतर्कता बरतें। अलग कमरे में रहें और साझा रसोई व बाथरूम को लगातार साफ करें। १४ दिनों तक ऐसा करते रहें ताकी संक्रमण का खतरा कम हो सके। अगर आप संक्रमित इलाक़े से आए हैं या किसी संक्रमित व्यक्ति के संपर्क में रहे हैं तो आपको अकेले रहने की सलाह दी जा सकती है। अंतः घर पर रहें।

लगभग १८ साल पहले सार्स वायरस से भी ऐसा ही खतरा बना था २००२-०३ में सार्स की वजन से पुरी दुनिया में ७०० से ज्यादा लोगों की मौत हुई थी। पुरी दुनिया में हजारों लोगों की मौत हुई थी इसका असर आर्थिक गतिविधियों पर भी पडा था कोरोना वायरस के बारे में अभी तक इस तरह के कोई प्रमाण नहीं मिले हैं कि कोरोना वायरस पार्सल, चिट्टियों या खाने के जरिए फैलता है। कोरोना वायरस जैसे वायरस शरीर के बाहर बहुत ज्यादा समय तक जिंदा नहीं रह सकते।

कोरोना वायरस को लेकर लोगों में एक अलग ही बेचैनी देखने को मिली है। मेडिकल स्टोअर्स में मास्क और सैनटाइजर की कमी हो गई है, क्योंकि लोग तेजी से इन्हें खरीदने के लिए दौड़ रहे हैं।

इसके अलावा किसी भी तरह की अफवाह से बचने, खुद की सुरक्षा के लिए कुछ निर्देश जारी किए हैं जिससे की कोरोना वायरस से निपटा जा सकता है।

***

कोरोना काल मे मेरा अनुभव

- सचिन निंबादास डगळे

* प्रस्तावना :-

दिसम्बर २०१९ मे चीन के वुहान शहर मे कोरोना नामक एक नई बीमारी (वायरस) ने कहर शुरू किया। वहाँ से यह बीमारी देखते ही देखते विश्व के अधिकांश देशो मे फैल गई। प्रतिदिन हजारो की संख्या मे लोग मरने लगे। इसकी भयावहता को देखते हुए ११ मार्च २०२० को विश्व स्वास्थ्य संगठन (WHO) ने इसे महामारी घोषित कर दिया। इससे बचने के लिए अधिकांश देशो ने अपने यहा सम्पूर्ण लॉकडाऊन घोषित कर दिया और लगभग सारी दुनिया एक साथ अपने घरों मे कैद हो गई।

* **कोरोना संक्रमण :-** कोरोना वायरस संसार की सभी सजीव और निर्जिव वस्तुओ को संक्रमित कर देता है। यह वायरस निर्जिव वस्तुओ पर कुछ मिनटो से लेकर कई दिनों तक जिवित रहता है। मनुष्य मे यह संक्रमित वस्तुओं को छुने से और संक्रमित व्यक्ति के नाक तथा मुँह से निकले नाक-थुंके और बाष्प के अतिसूक्ष्म कणों के व्यक्ति के सांस तक पहुँचने से फैलता है। इसलिए इस संक्रमण को फैलने से रोकने के लिए मुँह और नाक पर मास्क लगाने तथा एक दुसरे से दो गज की दुरी बनाए रखने के लिए कहा जाता है। साबून के झाग और अल्कोहोल से मिश्रित सैनेटाइज़र (विषाणुनाशक) से हाथों और अन्य वस्तुओ को निसंक्रमित करने के लिए कहा जाता है।

* **उत्पत्ती :-** कोरोना की उत्पत्ति सबसे पहले १९३० मे एक मुर्गी मे हुए थी और इसने मुर्गी की श्वसन प्रणाली को प्रभावित किया था। आगे चलकर कई जानवरों मे यह पाया गया। इन सब के बाद २०१९ मे दुबारा इसे

चीन मे देखा गया जो धीरे-धीरे पुरे विश्व में फैल गया।

COVID-19 विश्व स्वास्थ्य संगठन ने कोरोना का नाम COVID-19 रखा है।

CO का अर्थ CORONA

VI का अर्थ VIRUS

D का अर्थ Disease

19 का अर्थ 2019

* कोरोना काल मे मेरा अनुभव :-

कोरोना काल ने सबको अपने और अपने और अपने आसपास के माहौल के बारे मे सोचने का मौका दिया। ये अनुभव सबके लिए अलग अलग रहे। कोरोना जब आया, तो वह हमसे बहुत दूर था, किसी दुसरे देश की खबर था, कौतुहल की वजह था और फिर जब वह पास आया तो इस ताकत के साथ आया की सब अपने अपने घरों मे दुबकने को विवश हो गए कोरोना काल का अनुभव लोगों के लिए ऐसा अप्रत्यक्षित था, जो उन्होंने सपने मे भी नहीं सोचा होगा, हमारी पिढ़िया ने ऐसी कोई महामारी देखी भी नहीं की उससे निबटने का कोई अनुभव हो।

ऐसे मे सरकारो ने फैसले लिए पहली बार सरकारो के फैसले राजनितिक स्तर पर नहीं, बल्कि विशेषज्ञों से पुछकर लिए गए और इन फैसलो मे लोक तांत्रिक परंपराओ से ज्यादा अहम यह बात रही है कि लोगो की जान किस तरह बचाई जाए जिन लोगो के रोजगार पर असर पडा, उनकी आजीविका का बंदोबस्त कैसे किया जाए और जो लोग घर पर रहने को मजबूर है, उनके अकेलेपन को कम करने के लिए क्या किया जाए।

* पुलिस, डॉक्टर्स, नर्स और कुछ हद तक शिक्षको को भी जिम्मेदारी दी गई थी।

सारी कोशिशें वायरस के फैलने को रोकने और बीमारों का इलाज करने पर लग गई थी। वायरस के प्रसार को रोकने के लिए लोगों का मिलना जुलना रोकना जरूरी था और बीमारों की देखभाल के स्वास्थ्य सेवा को फौरन बेहतर बनाना जरूरी था। इसमें डॉक्टर्स पुरी मेहनत कर रहे थे।

पुलिसवालों सबी क्षेत्रों में प्रतिबंध लगा दिया था बस जरूरत के सामान के लिए झुठ दि थी। उन्होंने अपना काम बहुत अच्छे से निभाया था। और लोगो ने प्रतिसाथ दिया था।

COVID-19 :-

जब पुरे देश में कोविड संकट बीच राहत की खबर वैक्सीनेशन की आई तब सब को सक्ती कर दी थी पहले सब घबरा गये थे। फिर बात में लोग धीरे-धीरे वैक्सीन का डोस लेने लगे और वैक्सीन डोस अभी चल रहा है। अब तक बहुत लोग मर चुके थे, किसीका बेटा मरा, किसीका बाप तो किसीका आधा परिवार चला गया बहुत दुःख भरा दौर चल रहा है। बाद में धीरे-धीरे हालात काबु में आने लगे सरकार ने थोड़ी थोड़ी लॉकडाऊन हटाने लगे। लोग कब तक घरों में बंद रहते ढील मिली तो बाहर निकलने लगे, बाहर निकले तो संकोच खत्म होने लगे ये सोचने के लिए कि कुछ हमें पहले सड़के कैसी रही होगी आँखें मुँदने की जरूरत होती है, खोजकर पुरानी तस्वीरें निकालनी पडती है। कुछ ही हप्तों में सब कुछ कितना बदल गया है। लेकिन बदला ही नहीं है, हकीकत पर यादों की मोटी परत भी चढा गया है।

अब कोरोना को आने के बाद पुरे देड़ साल हो चुके है। अब सब धीरे-धीरे सब पहले जैसा चल रहा पर अभी लोग डरे हुए है क्यों की कोरोना पुरी तरह उस पे कोई इलाज हुआ नहीं है। अभी भी कोरोना आने से डर है क्योंकि ओ संसर्जन्य रोग है।

१) पढाई करने के लिए तकलीफ परेशानी और उसका सुजाव :-

जब इस महामारी के चलते सबको परेशानी के दौर पर चल रहे थे। सब से ज्यादा तो बच्चों के पढाई पर असर हो रहा था। सब बच्चे घर पर बैठे थे कोरोना के डर से बच्चों की पढाई भी नहीं हो रही थी। तभी इसपे उपाय में हमारे टिचरों ने झुम मिंटीग के ऑप के माध्यम से पढाई शुरू की इससे बहुत फायदा हुआ इससे सब मतलब इसके माध्यम से क्लास होते थे।

पर जो ग्रामीण भाग है उनको तभी दिक्कत झेल रहे थे। क्योंकि उनके पास स्मार्ट मोबाईल न होने कारण उनको पढाई में क्या चल रहा है उनको मालुम नहीं हो पाता था। मैं भी ग्रामीण गाँवमें ही रहता हु तब हमने एक सुजाव लगाया पाँच लडके और एक मोबाईल पढाई करने लगे पर कभी-कभी लग रहा कब तक चलेगा क्योंकि कोरोना होने का भी डर रहता था तब हम लोग थोड़ी दुरी रख कर पढाई करते थे। तब बस मन में ये चल रहा था ये कब तक चलेगा।

२) मैं और मेरे दोस्तों ने गाव में कोरोना से बचने के लिए की मदत :-

जब सब पुरे देश में लॉकडाऊन को घोषित कर दिया था सब घर पर बैठे थे। जो लोग ईम्पालॉय थे ओ भी घर पर बैठे थे। जब सरकारी कर्मचारी घर पर बैठे थे। तब क्रॉन्ट्रक के बेस पर लगे उनकी तो उससे बेकार से बेकार हालत हो रही थी। किसी का राशन खत्म होने वाला है। टी.व्ही पे आज इतने पॉज़िटिव्ह मिले आज इतने मर गये बस यही चल रहा था। सबसे ज्यादा ग्रामीण भागों में बहोत लोग डरे हुए थे। ओ सोचते थे की जिसको कोरोना हुआ की ओ आदमी मर जाता है। इसके चल ते हमारे गाव में हम सब मिलकर गाव में किसी को कोरोना हुआ है क्या नहीं सब चेक करवाते थे। और पुरे गाव में सेनीटायज़र की फवारणी की और इसके आलावा जिसके पास खाने के लिए कुछ उसको भी मदत करते। ***

कोरोना :- प्रसारमाध्यमके महत्त्वपूर्ण कार्य कोरोना जलजागृती

- वारघडे सोनाली पांडुरग

(एस.वाय.बी.ए)

कोरोना वायरस:- कोविड १९ के बढ़ते प्रसार को रोकने के लिए समुदायी को सामूहिक रूप से कार्य करने की आवश्यकता है। जो अधिक चुनौतीपूर्ण विविधता जनसंख्या वातावरण मे अधिक होती है। आज भारत मे कोविड-१९ के मामलो की संख्या विश्व में दुसरे नंबर पर है। साथ ही भारतीय समाज जाती तथा धर्म के आधार पर अनेक स्तरों में बटा हुआ है। एवं यहा आर्थिक असमानताएँ भी बहुत अधिक है। इस संदर्भ मे हम भारतीय जिलों मे सामाजिक धार्मिक और आर्थिक विविधता तथा कोविड-१९ फैलाव के बीच के संबंध की जाँच करते है। विशेष रूप से हमने देशव्यापी लॉकडाऊन लागू किया है। (२५ मार्च २०२०) से लेकर इन प्रतिबंधो को हटाने (३१ मार्च २०२०) के लगभग दो महिने बाद तक रिपोर्ट किए गए संक्रमणो की संख्या (२६ जुलाई २०२०) सामाजिक धार्मिक और अर्थिक विविधता का अध्ययन करते है। आज भी इसके संक्रमण को रोकने के लिए स्वाथ्य विशेषज्ञो अनिवार्य है। सामाजिक दूरी सामुहिक प्रयास की आवश्यकता को देखते हुए। अलग-अलग समुदायों द्वारा इन्हे अपनाए जाने की सफलता भिन्न भिन्न प्रदेशोंमें रिपोर्ट की जाती थी। बढ़ते मामले मे मरिजो का ख्याल रखने के लिए मिडिया का सोशल डिस्टेंसिंग का मतलब है। बीमारी के प्रसार को रोकने मे मदद करने के लिए लोगो के बीच दूरी जगह रखना। प्रसार को धीमा करने और कोविड-१९ के अपने जोखिम को कम करने में मदद करने के लिए दुसरो से कम से कम ६ फीट दूर रहे। शारीरिक दूरी रखना महत्त्वपूर्ण है। कोरोनावायरस का कोरोना वायरस विश्वमारी २०१९-२० की शुरुवात एक नए किस्से के कोरोनावायरस के संक्रमण के रूप मे मध्य चीन के वुहान शहर में २०१९

के मध्य दिसंबर मे हुई बहुत से लोगो की बिना किसी कारण निमोनिया होने लगा और यह देखा गया। की पिडित लोगो में से अधिकतर लोग वुहान सी फुड मार्केट मे मछलिया बेचते है तथा जीवित पशुपक्षी का भी व्यापार करते है। चीन वैज्ञानिको ने बाद में कोरोना वायरस की एक नई नस्ल ही पहचान की जिसे २०१९ मै आया था। २० जनवरी २०२० को चीन प्रमियर बी केकियांग ने नोवेल कोरोना वायरस के कारण फैलनेवाली निमोनिया महामारी को रोकने और नियंत्रित करने के लिए निर्णायक और प्रभावी प्रयास करने का आग्रह किया १४ मार्च २०२० तक दुनिया में इससे ५,८०० मौते हो चुकी है। इस वायरस के पूरे चीन मे और मानव से मानव संचरण के प्रमाण है। ९ फरवरी तक व्यापक परिक्षण में ८८,००० से अधिक पुष्ट मामलो का खुलासा हुआ था।

२३ जनवरी २०२० की विश्व स्वास्थ्य संगठन ने प्रकोप को अंतरराष्ट्रीय चिंता का एक सार्वजनिक स्वास्थ्य आपातकाल घोषित करने के खिलाफ फैसला किया डब्लू.एच.ओ. ने पहले चेतावनी दी थी की एक व्यापक प्रकोप संभव था और चीन नव वर्ष के आसपास चीन के चरम यात्रा सीजन के दौरान आगे संचरण के डर से बंद कर दिया गया था। जिसमें बीजिंग मे निषिद्ध शहर पारंपारिक मंदिर मेलों और अन्य उत्सव समारोह शामिल है। रोग की घटनाओ में अचानक वृद्धी ने इसके कदम वन्यजीव व्यापार वायरस के प्रसार और नुकसान पहचाने की क्षमता के बारे में अनिश्चित से संबंधित प्रश्न उठाएँ है। पहले संदिग्ध मामले को ३१ दिसंबर २०१९ की केवल तीन सप्ताह पहले दिखाई गया था। १ जनवरी २०२० की बाजार बंद कर दिया गया था। और जिन लोगो में कोरोनावायरस

संक्रमण के संकेत और लक्षण दिखाई दिए उन्हें अलग कर दिया गया था। संभावित रूप से संक्रमण व्यक्तियों के साथ संपर्क में आने वाले ४०० से अधिक स्वास्थ्य कर्मचारियों सहित ७०० से अधिक लोगों की शुरुआत में निगरानी की गई थी। संक्रमण का पता लगाने के लिए एक विशिष्ट वैज्ञानिक पीसीआर परीक्षण के विकास के बाद मुल वूहान संकुल में ४१ लोगों में बाद में 2019 nCoV की उपस्थिति की पुष्टि की गई। विश्व स्वास्थ्य संगठन ने मंगलवार की कोरोना वायरस की महामारी को नया नाम कोविड -१९ दिया। कोविड -१९ से तब तक दुनिया में लगभग १६.४ करोड़ लोग संक्रमित हो चुके हैं। जब की लगभग ५०,३४,००० लोगों की मौत ही चुकी है।

पिड़ित व्यक्ति के कोई संकेत और लक्षण नहीं भी हो सकते हैं। हालांकि लक्षण प्रकट करनेवाले लोगों में बुखार, खाँसी, सांस की तकलीफ और दस्त हो सकते हैं। और मामुली से बहुत गंभीर हो सकते हैं।

३ फरवरी २०१९ तक गंभीर मामलों की संख्या १७,३९३ में से २,२९८ जिसमें ४८८ स्वस्थ हुए हैं। गंभीर संक्रमण के मामले के परिणाम स्वरूप निमोनिया गुर्दे की विफलता और मृत्यु हो सकती है। ऊपरी श्रवण लक्षण जैसे की छिंकना, बहती नाक, गले में खराश, अक्सर कम होते हैं। लक्षणों की शुरुवात से लेकर विश्व स्वास्थ्य संगठनद्वारा २ ते १० दिन और युएस सेंटर फॉर डिसेज कंट्रोल एवं प्रिवेंशन (सीडीसी) द्वारा २ ते १४ दिनों का अनुमान लगाया था।

वुहान के अस्पतालों में भर्ती कराए गए पहले ४१ पुष्ट मामले से १३(३२%) व्यक्तियों में और पुरानी बिमारी थी।

प्रसारमाध्यम के महत्वपूर्ण कार्य :-

१) टी.वी :- दुनिया के ज्यादातर देश लॉकडाऊन में हैं। भारत देश भारत देश में लॉकडाऊन होने के कारण सारे के सारे लोगों को पता कैसे चलता लगभग सारे गाँव

और शहर और गाँव में लॉकडाऊन की हो गया था। और तब लोगों की खबरें देखकर या बढकर वह जान पता चल जाता था की लॉकडाऊन कहा और कब हो कैसे हुआ है। महिनों पहले कही आना जाना बंद हो गया था। तब सारी दुनिया Covid-19 से लड रही थी तब लोगों को सहकार्य देने का काम प्रसार माध्यमाने किया था।

२) रेडियो :- कोविड-१९ भारत में कोरोना वायरस का प्रसारण होने के बाद सारे भारत में अलर्ट रेड झोन ग्रीन झोन की जानकारी रेडिओ पर दिखाई जाती है। रेडियो एक प्रसार माध्यम के रूप में जाना जाता है। रेडियो की जानकारी देते समय हम कोविड-१९ के बारे में पढते हैं। लक्षण का लक्षण दिखाई देते हैं। यह हमने जाना था कोरोना वायरस के बारे में बताने वाले रेडियो के बारे में बताते थे। विश्व स्थान संगठन ने यह जाना था।

३) मोबाईल फोन :- आज भारत में कोविड-१९ के मामले की बढती संख्या को जाना था। भारतीय विश्व में दुसरे नंबर पर है। भारतीय समान जाती तथा धर्म को आधार पर अनेक स्तरो में बटा हुआ था। प्रसार माध्यम माना जाता है।

४) समाचार पत्र :- समाचार पत्र का कोविड -१९ में बहुत बडा प्रसार का माध्यम माना जाता है। समाचार पत्र हमें हर रोज कोविड अपडेट देने के लिए देशों में कहा लॉकडाऊन है यह बताता है। समाचार पत्र एक प्रसार माध्यम माना जाता है। कोविड-१९ का टिका उपलब्ध होने के बावजूद आज भी इसके संक्रमण रोकने के लिए स्वास्थ्य विशेषज्ञोंद्वारा अनुशासित जाता है।

५) मिडिया :- मिडिया यह माध्यम बहुत लोकप्रिय माना जाता है। मिडिया देश में हो रही कोरोना प्रसारण की जानकारी लोगों तक पहुँचा देती है। वह देखती और बढती पेंशट की जानकारी सारी नागरिकों तक पहुँचा देते थे। मिडिया का बढता प्रभाव और जानकारी बताना बहुत आवश्यक बन गई है। देशव्यापी

लॉकडाऊन के दौरान पत्ता चलता है।

६) पुस्तके :- प्रसार माध्यमे समाज बदलने का एक साधन माना जाता है। पुस्तको से इंसान अधिक बुद्धिमान बनता है घटना पुस्तको में छापकर हम पढ़ सकते हैं। और प्रसार माध्यम का महत्वपूर्ण योगदान है। कोरोना वायरस का बढ़ता प्रभाव देखकर विज्ञान ने बहुत सोचकर WHO यह संघटना स्थापना की है। जिसे विश्व स्वास्थ्य संघटना कहा जाता है। और वह हमें जानकारी देता है।

७) इंटरनेट :- प्रसार माध्यमो का इंटरनेट क्षेत्र में बहुत प्रभाव दिखाई देता है। वायरल कोरोना की जानकारी लोगों को दिखाना इंटरनेट की माध्यम से सफल होता दिखाई देता है। इंटरनेट की माध्यम से सफल होता दिखाई देता है। इंटरनेट एक महत्वपूर्ण माध्यम बताया जाता है। प्रसार माध्यम बताए जाते हैं।

इंटरनेट एक सार्वजनिक माध्यम बताया गया है। जिससे हम सब अपडेट देख सकते हैं। इंटरनेट के बढ़ते प्रसारण के कारण हमें जीवन में अधिक सरल और सहज प्राप्त हुआ है। इंटरनेट की बढ़ती लोकप्रियता इंटरनेट के प्रति विश्वास है। कोरोना वायरस को समझने के लिए हमें क्या करना चाहिए क्या नहीं कहा जाना कहा नहीं यह बताया जाता है। रेडज़ोन ग्रीन ज़ोन के बारे में बताया था। प्रसार माध्यम में इनका बहुत महत्व माना जाता है।

८) टेलिविजन खबरे :- लोगे के घर घर प्रसारित हो जाने वाले खबरे या न्यूज़ से लोगो तक खबरे पहुँचाने का काम प्रसार माध्यम करते हैं। टेलिविजन यह कार्य बड़ी ही पूर्व निभाती है। प्रसार माध्यम का महत्वपूर्ण माना जाता है। प्रसार माध्यम की बात होती है। कोरोना काल में कोविड-१९ में लोगों के चेहरे पर बढ़ती घबराघट

को इन लोगो का यह खबरों ने ही नसली दिई थी। टि.व्ही. यांनी टेलिविजन कहा जाता है। टेलिविजन महत्वपूर्ण कार्य करता है। देश में कहा और कैसे लॉकडाऊन होने वाला है। यह जानने के लिए हम टेलिविजन देखते हैं। लोगों तक बड़ी-बड़ी खबरे पहुँचाती है। प्रसार माध्यम यह कार्य करती है।

कोरोना को ही Covid-19 या कोविड-१९ कहा जाता है। यह प्रसारण २०१९ में वुहान शहर आया मालूम पडता है। यह विश्व स्वास्थ्य संगठन ने कहा था। विज्ञानिकोनी यह बताया कि कोरोना वायरस एक संक्रमक बिमारी मानी जाती है। कोरोना वायरस को पिडित व्यक्ति के कोई संकेत और लक्षण नहीं भी हो सकते हैं। २० जनवरी २०२० को वुहान शहर में प्रसार हो गया था।

कोविड-१९ के बढ़ते प्रसार को रोकने के लिए प्रकोप को अंतराष्ट्रीय चिंता का एक विषय बन गया है। WHO ने यह सुचित किया था की वृद्धो के और बच्चो के लिए यह बहुत हानिकारक माना जाता है। हालाकि प्रधानमंत्री :- नरेंद्र मोदी जी के सारे देश की लस टिकाकरण कराया था। और १८ से बाद के लोग को COVISHIED लगाए ५ ते १८ बच्चो को COVISHIED वैक्सिन दि गई यह मालूम होता है। कोविड-१९ के बढ़ते प्रसार को देखकर हम टिकाकरण करने के लिए बढ़ते गए और सभी लोगो ने अपना टिकाकरण करवा कर सुरक्षित बना लिए हैं। छिक्ना, सासलेने में तकलिफ, नाक बेहना यह कोविड-१९ के लक्षण माने जाते हैं। समय-समय हाथो को धोते रहना समय समय पर साबुण से हाथ धोए सॅनेटाइजर को हाथो पर लगाए अपनी आँखो को छुने से बचे नाक और मुँह पर भी हाथ लगाने से बचे मुह पर मास्क लगाए।

***

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने
कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

* राष्ट्रीय सेवा योजना *

कावनई येथे विशेष हिवाळी श्रम संस्कार शिबीराच्या उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड समवेत मविप्र संचालक मा.भाऊसाहेब खातळे, श्रीमती सुमनताई पाटील व इतर मान्यवर

कावनई किल्ल्यावर श्रमदान करताना स्वयंसेवक

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने
कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

* कुस्ती प्रशिक्षण शिबीर *

कुस्ती प्रशिक्षण शिबिर उद्घाटन प्रसंगी मनोगत व्यक्त करताना प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड,
समवेत व्यासपीठावर मा.संचालक इंजि.भाऊसाहेब खातळे व इतर मान्यवर

कुस्ती प्रशिक्षण शिबिर समारोप प्रसंगी मा.संचालक इंजि. भाऊसाहेब खातळे, प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड,
स्टाफ सेक्रेटरी डॉ.डी.डी.लोखंडे, फिजीकल डायरेक्टर प्रा.एच.आर.वसावे, इतर पाहुणे व गुणवंत विद्यार्थी

* कुस्ती प्रशिक्षण शिबीर *

कुस्ती प्रशिक्षण शिबिराच्या उद्घाटनप्रसंगी मा.संचालक भाऊसाहेब खातळे, प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड, कुस्ती प्रशिक्षक गोटीराम चव्हाण, क्रीडा संचालक प्रा.एच.आर.वसावे व कुस्तीपटू

कुस्ती प्रशिक्षण शिबिरात प्रत्यक्षात कुस्तीचा सराव करून घेताना प्रशिक्षक गोटीराम चव्हाण विद्यार्थी व विद्यार्थिनी

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने
कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

* ग्रामीण साहित्य संमेलन *

२२वे साहित्य संमेलन इगतपुरी
महाविद्यालयात पार पडले.
याप्रसंगी ज्येष्ठ साहित्यिक मनोहर शहाणे,
ज्येष्ठ साहित्यिक पुंजाजी मालुंजकर,
रानकवी तुकाराम धांडे समवेत मविप्र संस्थेचे
इगतपुरी तालुका संचालक
मा.इंजि.भाऊसाहेब खातळे,
प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड, उपप्राचार्य डी.एन.गिरी,
मा.रवींद्र मालुंजकर आदी मान्यवर आणि
साहित्यिक व शिक्षक सहकारी उपस्थित होते.

२२वे ग्रामीण साहित्य संमेलनाच्या
ग्रंथदिंडी प्रसंगी महाविद्यालयाचे
प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड,
उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी,
प्रा.परदेशी, प्रा.डॉ.बी.सी.पाटील,
प्रा.डॉ.एम.बी.कांबळे,
आणि इतर सहकारी

साहित्य संमेलनाच्या व्यासपीठावर
ज्येष्ठ साहित्यिक मनोहर शहाणे यांचे
स्वागत आणि सत्कार करताना
मा.जयप्रकाश जातेगावकर,
मा.भाऊसाहेब पाटील,
मा.कृष्णा बेलगावकर,
सोबत मान्यवर साहित्यिक,
प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड व
उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी

* विद्यार्थी विकास मंडळ *

विद्यार्थी विकास मंडळ व राष्ट्रीय सेवा योजना
मार्फत जागतिक महिला दिन
कार्यक्रम प्रसंगी प्राचार्य डॉ. पी आर भाबड,
प्रा.श्रीमती एल. सी. देवरे
आणि इतर मान्यवर

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ अंतर्गत
के.पी.जी. महाविद्यालय विद्यार्थी विकास मंडळ
मार्फत सेन्द्रिय शेती मार्गदर्शन कार्यशाळा घेण्यात
आली. या प्रसंगी म.वि.प्र. समाजाचे इगतपुरी
तालुका संचालक मा.इंजि. भाऊसाहेब खातळे
मार्गदर्शन करतांना समवेत महाविद्यालयाचे
प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड, डॉ.इंदरचंद चव्हाण,
सौ.वैशाली आडके, शेतकरी भगीरथ भगत,
उपप्राचार्य डी.एन.गिरी,
स्टाफ सेक्रेटरी डॉ.डी.डी.लोखंडे आणि
सहकारी शिक्षक

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ अंतर्गत
के.पी.जी. महाविद्यालय विद्यार्थी विकास मंडळ
मार्फत निर्भय कन्या अभियान कार्यशाळा
राबविण्यात आली. या प्रसंगी प्रमुख पाहुणे
डॉ. विजयमाला वाजे यांनी मार्गदर्शन केले.
याप्रसंगी महाविद्यालयाचे
प्राचार्य डॉ. पी. आर. भाबड,
तसेच उपस्थित सौ.योगिता चौधरी,
सौ.कल्पना जगताप, उपप्राचार्य डी.एन.गिरी,
स्टाफ सेक्रेटरी डॉ.डी.डी.लोखंडे,
डॉ.एम.बी.कांबळे आणि सहकारी शिक्षक

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने
कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

* विविध उपक्रम *

महाविद्यालयात बंदिस्त प्रेक्षागृह
भूमीपुजन सोहळ्याप्रसंगी भूमीपुजन करताना
मविप्र संचालक मा.श्री.भाऊसाहेब खातळे,
समवेत अॅड.जयंत गोवर्धने,
मविप्र सभासद, मान्यवर, प्राचार्य, प्राध्यापक वर्ग

महाविद्यालयात राष्ट्रीय विज्ञान दिनानिमित्त
कार्यक्रमप्रसंगी मविप्र संचालक
मा.इंजि. भाऊसाहेब खातळे, प्रमुख पाहुणे
डॉ.जी.एस.आहिरे (केटीएचएम कॉलेज, नाशिक)
प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड,
उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी,
स्टाफ सेक्रेटरी डॉ.डी.डी.लोखंडे, प्रा.देठे

स्पर्धा परीक्षा व प्लेसमेंट सेल व आय.सी.एम.एस.
यांच्या संयुक्त विद्यमाने ऑनलाईन परिसर
मुलाखतीचे आयोजन करण्यात आले. याप्रसंगी
मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड,
समवेत तज्ञ श्रीमती रिकु पाटील,
उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी, डॉ.के.एन.वाजे,
प्रा.लायरे, प्रा.श्रीमती धोंगडे आदी

* विविध उपक्रम *

महाविद्यालयाच्या वतीने युवा स्वास्थ्य मिशन घेण्यात आले. याप्रसंगी रक्तदान करताना एन.सी.सी. विद्यार्थी समवेत मविप्र संचालक श्री.भाऊसाहेब खातळे, प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड, कर्नल श्री.अलोक सिंग, एन.सी.सी. ऑफीसर प्रा.एस.एस.परदेसी, डॉ.मोहन कांबळे

महाविद्यालयात एन.एस.एस. मार्फत डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर जयंतीनिमित्त भारतीय संविधान या विषयावर व्याख्यानप्रसंगी मार्गदर्शन करताना प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड, प्रमुख वक्ते डॉ.एम.बी.कांबळे, उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी, स्टाफ सेक्रेटरी डॉ.डी.डी.लोखंडे, एन.एस.एस. समन्वयक प्रा.बी.सी.पाटील

* प्लेसमेंट सेल *

दि. ७ ऑगस्ट २०२१ रोजी प्लेसमेंट सेल अंतर्गत परिसर मुलाखत आयोजित केली. याप्रसंगी मार्गदर्शन करताना प्रमुख पाहुणे व तज्ज्ञ श्री.गौरव गीत समवेत श्री.प्रतिक कळवणकर, उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी, सेल समन्वयक प्रा.गोपाळ लायरे, प्रा.जी.टी.सानप

परिसर मुलाखत प्रसंगी प्रमुख पाहुणे व तज्ज्ञ श्री.प्रतिक कळवणकर विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना समवेत श्री.गौरव गीत, उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी, सेल समन्वयक प्रा.गोपाळ लायरे, प्रा.जी.टी.सानप

कोरोना वायरस एक वैश्विक महामारी

– मधे सुनिता मनु

(एस.वाय.बी.ए)

कोरोना एक संक्रामक रोग है, जो एक व्यक्ति से दुसरे में व्यक्ति में फैल रहा है। जिस कारण आज पुरे संसार में इस महामारी का संकट बना हुआ है।

कोरोना एक वायरस जनित रोग है। इसके भयानक रूप के कारण इसे महामारी का नाम दिया गया। कोरोना वायरस की शुरुआत चीन शहर से हुई। २०१९ में उत्पन्न होने के कारण इसे कोविड १९ कहते हैं।

इस बीमारी की शुरुआत

कोरोना नामक इस महामारी का जन्म चीन में हुआ था। ये वायरस दिसम्बर २०१९ में आया था। इस महामारी के लक्षण निमोनिया बीमारी के जैसे हैं।

जिस कारण इस महामारी को पहचान नहीं पाये। बाद में वैज्ञानिकों ने पता लगाया कि ये एक महामारी है। जो की सीवियर एक्यूट रेस्पैटरी सिंड्रोम कोरोना वायरस २ या सार्स कोरोना वायरस-२ के रूप उत्पन्न हुआ है। वर्तमान आकड़ों के अनुसार ८५ फीसदी लोग बिना वैक्सिन के ठीक हो रहे हैं। इस महामारी को हमें गंभीरता से लेना चाहिए। क्योंकि ये जानलेवा बीमारी है।

कोरोना वायरस के लक्षण

कोरोना वायरस के लक्षण शुरुआत के कई दिनों तक दिखाई नहीं देंगे पर जब मरीज के शरीर को वायरस शक्ति ग्रस्त कर देगा तब इसके लक्षण देखेंगे इस वायरस का एक लक्षण तेज बुखार आना ये भी है कि इसमें तापमान बढ़ जाता है। जिस कारण व्यक्ति के शरीर का

तापमान बहुत अधिक बढ़ जाता है और बुखार की समस्या उत्पन्न होती है।

इस वायरस का प्रमुख लक्षण खांसी का निरंतर आना इस वायरस के संक्रमित व्यक्ति को लगातार खांसी लगातार कई घंटों तक खांसी आती है। जिस पर नियंत्रित भी नहीं किया जा सकता है।

गंध तथा दुर्गन्ध का महसूस न होना इस वायरस का अनुभव नहीं होता है तथा वह स्वाद को भी महसूस नहीं कर पाता है। जरूरी नहीं है कि ये सभी लक्षण प्रत्येक संक्रमित व्यक्ति में हो कई बार एक भी लक्षण नहीं पाया जाता है। फिर भी लोग कोरोना के शिकार होते हैं।

कैसे फैलता है कोरोना वायरस ?

कोरोना वायरस एक संक्रमित रोग है, ये एक व्यक्ति से दुसरे व्यक्ति में फैलता है। इसी कारण ये सबसे ज्यादा कोरोना संक्रमित लोगों के संपर्क में आने से होता है।

कोरोना संक्रमित व्यक्ति के खांसने तथा छींकने से पास में बैठे व्यक्ति के पास चला जाता है।

श्वसन प्रक्रिया के द्वारा शरीर में प्रवेश कर लेता है। संक्रमित व्यक्ति से हाथ मिलाने या एक ही बर्तन में खाना खाने से भी से फैलता है। संक्रमित व्यक्ति से हाथ मिलाने पर वायरस हमारे हाथों में प्रवेश करते हैं।

इसलिए हमारी सरकार ने तीन गज की दूरी बनाये रखने तथा मास्क पहनने के नियमों को जरूरी किया है।

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

इस वायरस को फैलने से रोकने के लिए हमें सतर्क रहना होगा और किसी भी व्यक्ति से हाथ नहीं मिलना तथा हर समय नियमित रूप से मास्क और सेनेटाईजर का प्रयोग करना ही कोरोना को रोके सकता है।

कोरोना से बचाव के उपाय

१. सरकारद्वारा बनाई गई दिशा निर्देशों का पालन करें।
२. समय-समय पर हाथ धोएं।
३. दिन में दो बार पानी उबालकर सेवन करें।
४. हर समय मास्क का प्रयोग करें।
५. २ गज की दूरी बनाए रखें।
६. जहाँ तक संभव हो घर से बाहर न जाएं।
७. सेनेटाईजर का छिड़काव करें।
८. बाजार जाने पर किसी वस्तु को स्पर्श न करें।
९. अपनी बारी आने पर वैक्सीन का लगवाएं।
१०. कोरोना संक्रमित व्यक्ति के पास न जाएं।

उपसंहार

कोरोना वायरस की वजह से हमारे देश से आर्थिक गतिविधियों का प्रभाव नजर आ रहा है। ये वायरस ज्यादा दिन तक शरीर में जिंदा नहीं रह पाता है। ये रोग सामने आने के बाद बाजार में सबसे ज्यादा मास्क और सैनेटाइजर बिकने लगे हैं। इसे लोग बहुत ही ज्यादा खरीद रहे हैं। झुठी अपवाओ से बचे तथा अपनी सुरक्षा सुनिश्चित करें। जैसा की अमिताभ बच्चन ने कहा की, 'जब तक दवाई नहीं तब तक ढिललाई नहीं हमें इस बात का भी ध्यान रखना चाहिए। ताकि हम इस महामारी को निपटा सकें।

***

कोरोना - एक बिमारी

- वालखाडे सायली दत्तात्रय

(टी.चाय.बी.ए)

सन २०१९ में चायना के वुहान नामक शहर में एक प्रयोगशाला में एक विषाणु का इलाज हुआ, जिसे आज संसार कोरोना के नाम से जानता है, शुरुवात से शुरू करे तो चायना और भारत की मॅकमोहन सीमा का विवाद चायना और भारत में १९६० से चल रहा था १९६२, १९६५ आज भी चल रहे है। चायना के सैनिक हर बार सीमा का उल्लंघन करते है।

यदी हम आज की बात करे तो आज की परिस्थिती के लिए हमारा भुतकाल ही जिम्मेदार है तो अब हम वर्तमान मे आते है। वुहान को प्रयोगशाला से निकलने के बाद विषाणु, कोरोना ने चायना मे हडकंप मचा दिया।

उसके बाद जपान, रशिया, रूस, अमेरिका, इंग्लड, पाकिस्तान और भारत बाकी देशो मे हडकंप मचा दिया इस विषाणु से दुनिया की काफी लोकसंख्या कम हुई जाती-धर्म के परे इंसानियत की एक दुनिया होती है। रास्ते मे अगर कोई दुर्घटना हो जाए और अस्पताल ले जाती है। जरूरत पड़े तो बचाने वाला डॉक्टर, मदत करनेवाला व्यक्ती या फिर जख्मी व्यक्ती को दिया जानेवाला खून उस व्यक्ती से उसकी जाती न पुछता। गांधीजी की माने तो हिंसा करना बुरी बात होती है। अहिंसा का मार्ग अपनाना हमारी संस्कृती है। पर आज की दुनिया में गांधीजी की इस बात की पृष्ठी कही नही होती है। अहिंसा का मार्ग अपनाना हमारी संस्कृती है। पर आज की दुनिया

में गांधीजी की इस बात की सब आज हमे सभी जगह देखने को मिलती है, अभी चायना और भारत की बात लेने हम बैठकर भी यह मामला सुलझा सकते है परंतु मॅक मोहन सीमा पर चायना की बढ़ती घुसखोरी यों के चलते यह मामला बैठकर सुलझाने से यह सुलझेगा नही।

खैर अब चायना की बुराई यो को छोड़कर हम हमारे असली विषय पर आते है। चायना मॅकमोहन सीमा को हनियाना चाहती थी। कारण चायना के राष्ट्रपती के आदेश पर शत्रु संहार हेतु एक विषाणु का इलाज किया जिससे उसने अपने शत्रु राष्ट्र एवमं दुनिया का विनाश सोचा था परंतु किसी महापुरूष ने कहा है की दुसरो पर किचड उछालने वाले खुद ही किचड में डुबते है वैसे ही दुनिया को झुलाने की सोच एवं अभिमान रखनेवाले चायना को पहला झटका लगा वुहान मे कोरोना ने ऐसा हडकंप मचाया की चायना को उसकी माँ, बाप, याद आ गए और एक बात यह भी कोई कभी इस विषाणु की दवा ना बना सके इसलिए उस वैज्ञानिक को जान से मारा गया वैसे ही जैसे राजा शहाजहान ने ताजमहल बनानेवाले कारगिरो के हाथ काट दिये ये वो कभी भी ताजमहल ना बना सके।

पर भगवान की कृपा से इस विषाणुपर दवा की खोज हो गई।

***

कोरोना का खतरा

— खातले स्वाती निवृत्ती

(एस.वाय.बी.ए)

विश्व स्वास्थ्य संगठन (WHO) ने कोरोना वायरस को महामारी घोषित कर दिया है। कोरोना वायरस बहुत सूक्ष्म लेकिन प्रभावी वायरस है। कोरोना वायरस मानव के बाल की तुलना में ९०० गुना छोटा है, लेकिन कोरोना का संक्रमण दुनियाभर में तेजी से फैल रहा है। कोरोना वायरस (सीओवी) का संबंध वायरस के ऐसे परिवार से है जिसके संक्रमण से जुकाम से लेकर सांस लेने में तकलीफ जैसी समस्या हो सकती है। इस वायरस को पहले कमी नहीं देखा गया है। इस वायरस का संक्रमण दिसंबर में चीन के वुहान में शुरू हुआ था। डब्लूपचओ के मुताबिक बुखार, खांसी, सांस लेने में तकलीफ इसके लक्षण है। अब तक इस वायरस को फैलने से रोकने वाला कोई टीका नहीं, टीका नहीं बना है। इसके संक्रमण के फलस्वरूप बुखार जुकाम सांस लेने में तकलीफ, नाक बहना और गले में खराश जैसी समस्याएं उत्पन्न होती हैं। यह वायरस एक व्यक्ति से दूसरे व्यक्ति में फैलता है। इसलिए इसे लेकर बहुत सावधानी करती जा रही पकड़ में आया था। इसके दुसरे देशों में पहुंच जाने की आशंका जताई जा रही है। कोरोना से मिलते-जुलते वायरस खांसी और छींक से गिरनेवाली बुंदों के जरिए फैलत हैं। कोरोना वायरस अब चीन में उतनी तीव्र गति से नहीं फैल रहा है जितना दुनिया के अन्य देशों में फैल रहा है। कोविड १९ नाम का यह वायरस अब तक ७० से ज्यादा देशों में फैल चुका है। कोरोना के संक्रमण के बढ़ते खतरे को देखते हुए सावधानी बरतने की जरूरत है ताकि इसे फैलने से रोका जा सके।

कोविड १९ कोरोना वायरस में पहले बुखार होता है। इसके बाद सूखी खांसी होती है और फिर एक हप्ते बाद सांस लेने में परेशानी होने लगती है। इन लक्षणों का हमेशा मतलब यह नहीं है कि आपको कोरोना वायरस का संक्रमण है। कोरोना वायरस के गंभीर मामलों में निमोनिया सांस लेने में बहुत ज्यादा परेशानी, किडनी फेल होता

और यहां तक की मौत भी हो सकती है। बुजुर्ग या जिन लोगों को पहले से अस्थमा, मधुमेह या हार्ट की बिमारी है उनके मामले में खतरा गंभीर हो सकता है। जुकाम और फ्लू के वायरसों में भी इसी तरह के लक्षण पाए जाते हैं। इस समय कोरोना वायरस का कोई इलाज नहीं है लेकिन इसमें बिमारी के लक्षण कम होनेवाली दवाइयाँ दी जा सकती हैं। जब तक आप ठीक न हो जाएं, तब तक आप दुसरी से अलग रहें। कोरोना वायरस के इलाज के लिए वैक्सीन विकसित करने पर काम चल रहा है। इस साल के अंत तक इंसानो घर का इसका परीक्षण कर लिया जाता है। कुछ अस्पताल एंटीवायरल दवा का भी परीक्षण कर रहे हैं। स्वास्थ्य मंत्रालय ने कोरोना वायरस से बचने के लिए दिशा निर्देश जारी किए हैं। इनके मुताबिक हाथों को साबुन से धोना चाहिए अल्कोहोल आधारित हैंड रब का इस्तेमाल भी किया जा सकता है। खांसते और छीकते समय नाक और मुंह रुमाल या टिश्यू पेपर से ढंकर रखे व्यक्तियों में कोल्ड और फ्लू के लक्षण हो उनसे दूरी बनकर रखें। अंडे और मांस के सेवन से बचे। जंगली जानवरों के संपर्क में आने से बचें।

अगर आप स्वस्थ हैं तो। आपको मास्क की जरूरत नहीं है। अगर आप किसी कोरोना वायरस से संक्रमित व्यक्ति की देखभाल कर रहे हैं, तो आपको मास्क पहनना होगा। जिन लोगों को बुखार, कफ या सांस में तकलीफ की शिकायत है, उन्हें मास्क पहनना चाहिए और तुरंत डॉक्टर के पास जाना चाहिए। मास्क पर सामने से हाथ नहीं लगाना चाहिए। अगर हाथ लग जाए तो तुरंत हाथ धोना चाहिए। मास्क को ऐसे पहनना चाहिए की आपकी नाक, मुंह और दाढ़ी का हिस्सा उससे ढंका रहे। मास्क उतारते वक्त भी मास्क की लास्टिक या फिला पकड़कर निकालना चाहिए, मास्क को नहीं छूना चाहिए। ***

कोरोना काल का अनुभव

– आडोळे प्रियंका शिवनाथ

(एस.वाय.बी.ए)

जीवन आखिर क्या है? अनुभवों के एक श्रृंखला ही तो है, वे अनुभव जो जीवन के उद्देश को परिभाषित करते हैं और उसी के अनुसार जीवन की शैली निर्धारित करते हैं, समय समय पर बदलावों के साथ। अंग्रेजी में कहा जाता है जीवन 'B' अर्थात् बर्थ (जन्म) से लेकर 'D' अर्थात् डैथ (मृत्यु) की यात्रा ही है जिसमें बीच में 'C' अर्थात् चॉइस (विकल्प) है जो आपके जीवन को अर्थपूर्ण और उपादेय बनाते हैं।

“जैसा की प्रख्यात विचारक सुकरात ने कहा है की कसौटी पर कैसे बिना जीवन बेकार है।” जीवन के सभी आयामों का, उसके संदर्भों की पूर्णता में सतत मुल्यांकन ही एक सीख लेने के लिए कितनी बार वस्तुतः अपने जीवन को कसौटी पर कसते हैं? आज कोरोना वायरस की इस अवधि में हमें ऐसा ही एक अवसर मिला है।

जब हम समझ बैठे थे कि जीवन सीधा सपाट निर्बंध तेज रफ्तार मार्ग है तभी इस अदृश्य कोरोना वायरसने हमारे जीवन को बाधित किया। लगभग पाच माह पूर्व सारे विश्व ने पाँज का बटन दबा कर, अपनी गती को धाम सा लिया, फिर रिमेट का बटन दबा कर जीवन की गती को पहले के मुकाबले कम से कम कर लिया। आज जब हम बंदी से बाहर नि

कल रहे हैं। तो समय है कि हम अपने जीवन का विश्लेषण करें, खुद को भावी जीवन के लिए तैयार करें। विगत पाच महिनो में हमने क्या सिखा? कोरोना काल के जीवन संस्मरण, भावी जीवन की आधारशिला रखेंगे। ये कोरोना महामारी एक आपदा है, या अवसर कि हम स्वयं को सुधार लें? क्या ये हमारे उन्मुक्त उच्छुंखल जीवन में

किए गए अपराधों की सजा है जिस पर मानो कोई अनुशासन ही न था? अगर हां, तो वे अपराध क्या थे और हम उनका सुधार कैसे कर सकते हैं? इन सवालियों के उत्तर ही यह बता सकेंगे की हम बंदी के दौरान कितने विकसित हुए हैं और भविष्य में आने वाली ऐसी संभावित आपदाओं के लिए कितने तैयार हैं।

जीवन जीने का अर्थ है कुछ नियत भूमिका का निर्वाह करके जीवन जिनेका। अभिभावक के रूप में, भविष्य की तैयारी कर रहे युवा के रूप में सामाजिक संबंधों और परिवार के केंद्र के रूप में सामाजिक संबंधों और परिवार के केंद्र के रूप में सामाजिक कर्तव्यों से बंधे एक कर्मचारी के रूप में, या फिर एक नौकरी देनेवाले के रूप में या फिर वैश्विक मानवता के एक नागरिक के रूप में या सबसे उपर, एक प्रबुध्द सजग नागरिक के रूप में एक अदृश्य वायरसद्वारा थोपी हुई, इस पाच महिने के बंदी के दौरान हमने इन भूमिकाओं का निर्वाह कैसे किया है? आइए इसका एक विश्लेषण करें –

१) क्या आपने कोवीड-१९ महामारी के कारणों का विश्लेषण किया है की हमारे जीवन में अभिष्ट परिवर्तन लाने के लिए यह जानना जरूरी हैं। भौतिकतावादी उपभोक्तावाद की अंधी दौड़ में हम उस सिद्धांत को भूल गए की हमें प्रकृती और सांस्कृतिक के साथ भी संतुलन बनाकर चलना है तथा नैतिक मुल्यों का पालन करना है। इस ग्रह को हमारी इतनी जरूरत नहीं जितनी की हमें इस ग्रह की जरूरत है। पुरे ग्रह पर अपना स्वामित्व समझना, यह मानना पृथ्वी सिर्फ मानवों के लिए ही बनी है, ऐसी सोच ने प्रकृती के नैसर्गिक संतुलन को ही बिगाड दिया और इससे अलग तरह की मुश्किले पैदा हुई है।

आधुनिक जीवन शैली हमेशा के लिए एक सीधा सपाट तेज रफ्तार उसकी दशा को बदलना होगा। सदैव ऑनलाईन कर सकती है। कोविड ने हमें सिखा दिया है की समृद्धी और संपन्नता, हमारे जीवन में सब कुछ तो नहीं हो सकती। हमें अपने जीवन की प्राथमिकताओं को बदलना होगा। स्वास्थ्य ही संपत्ति है। उदाहरण के तौर पर, हम जो भोजन करते हैं, उसे सिर्फ सुख और स्वाद के लिए ही नहीं बल्कि स्वास्थ्यवर्धक औषधी के रूप में देखना होगा। आराम मतलब जीवन शैली हमारी असली दुश्मन है। कोरोना संक्रमण तथा इसके साथ अनिश्चितकाल तक एक अलग सा जीवन व्यतीत करने के विचार मात्र से लोगो की चिंता और संवाद बढ़ गया है। लोग अपने शारिरिक, मानसिक, स्वास्थ्य, जिविका, व्यवसाय और नोकरी को लेकर चिंतित है। योग, ध्यान, शारिरिक व्यायाम के महत्त्व और भोजन शैली पर लोगों ने ध्यान देना शुरू किया है। वर्तमान की जरूरत महसूस की जा रही है। क्या हाल के अनुभवों से अपने आप को तैयार किया। एक संतुलित जीवन का सैध्दांतिक आधार है, सही गलत की पहचान होना और धर्म का पालन करना।

और हमारे गुरुओं और विद्वतजनों ने इन सिद्धांतों को सुत्रों में पिरो रखा है। हमारे समाज की हर सांस्कृतिक परंपरा में यह धरोहर, सदियों से पिढ़ी दर पिढ़ी चलती आ रही है। आवश्यक सामायिक परिवर्तनों के बावजूद इन संस्कोरों को मूल तत्व है। अगर आप इस महामारी के मूल कारण को जानते हैं तो आपको यह अहसास होगा की जीवन सिर्फ भौतिक उपभोक्तावाद के पिछे भागना ही नहीं है। वो एक कई अधिक महत्त्वपूर्ण जीवन का माध्यम मात्र है। इसके लिए आपके द्वारा स्वयं का आत्मावलोकन आवश्यक है, आपके अंतरात्मा को प्रकाशित करे। इसे कहते हैं, जीवन का आध्यात्मिक आयाम। क्या आपने अपने जीवन में ऐसी आवश्यकता को महसूस किया है।

कोविड-१९ के बारे में किसी के विचार उनके व्यक्तित्व उसके जीवन मुल्यों, उसके दृष्टिकोन, उसकी मानसिक स्थिती और उनके अपने विकास को प्रतिबिंबित करते है। इसे सिर्फ एक आपदा भर मान लेना सही नहीं होगा, उसे आत्म सुधार के लिए की तैयारी के रूप में लेना या उस के निराकरण के लिए तैयार है।

***

लॉकडाऊन के दिन

– प्रविण राजाराम अस्वले

(एस.वाय.बी.ए)

कोरोना, कोरोना यह नाम सुनकर तो हम लोगों के एक दुसरे के संपर्क में आने से डरते थे। इस बीमार ने दुनिया भर में भयावह स्थिति उत्पन्न कर दी है। माना जाता है। कि यह विषाणु किसी से भी युक्त किसी भी तरह को छुते हैं और उसके बाद अपने हाथों से चेहरे को तथा आँखों को छुते हैं तब भी यह वायरस होता है। यह हमारे शरीर में अपनी जगह बना लेता है।

कोरोनावायरस की शुरूवात सबसे चीन में वुहान शहर से हुई। जहां ८ दिसंबर २०१९ को इस वायरस से संक्रमित पहला केस दर्ज किया गया था। इसके बाद से कोरोना वायरस संपूर्ण विश्व के समस्त देशों में फैलता चला गया था। भारत में कोरोना वायरस से संक्रमित पहला केस ३० जनवरी २०२० को सामने आया था। इस वायरस के एक साल बीत जाने के बावजूद अभी भी इसका कहर भारत सहित पुरी दुनिया पर जारी है।

इन लॉकडाऊन के दिनों में भारत के हर कोनो से अलग अलग आकाशवाणी सुनने को मिली है। मैंने एक बार अपनी माँ से कहा की इस तरह आकाशवाणी मेरे साथ क्यों नहीं होती? इस पर वह अपनी पुजा को घंटियों को बजाते हुए मेरी तरफ देखते हुए बोली 'यह सब नास्तिको के साथ नहीं होता। देख नहीं रही हो, माता दुर्गा के वजह से ही भारत के स्थिति नियंत्रण में है। विदेशो में लोग पुजा-पाठ नहीं करते इस लिए वहाँ ऐसी स्थिति है।

लॉकडाऊन में कोरोना वायरस को लेकर राष्ट्र के नाम संबोधन मे पीएम के देशवासीयों से एक खास

अपील किया की २२ मार्च को हम एक ऐसे सभी लोगों को धन्यवाद अर्पित करे जो जोखिम उठाकर आवश्यक कामों में लगे है, इस महामारी से लड़ने मे मदद कर रहे है। रविवार को ठीक ५ बजे हम अपने घर के दरवाजे बाल्कनी खिड़कियों के सामने खड़े होकर पाँच मिनट तक ताली-थाली बजा कर उन लोगो के प्रति कृतज्ञता जताएं। सभी ने इसका पालन भी किया। लेकिन हमारे पैसा पक्ष जो आकाशवाणी पर निर्भर करता है उन सभी को यह समझ आया कि कोरोना एक वायरस है। जो हम किसी को छुने से होता है, और नाक द्वारा अंदर प्रवेश करता है।

कोरोना वायरस के लक्षण :-

कोविड-१९, कोरोना वायरस में पहले बुखार होता है। इसके बाद सुखी खांसी होती है और फिर एक हफ्ते बाद सांस लेने में परेशानी होने लगती है। इन लक्षणो का हमेशा मतलब यह नहीं की आपको कोरोना वायरस का संक्रमण है।

कोरोना वायरस के गंभीर मामलो में निमोनिया सांस लेने में बहुत ज्यादा परेशानी, किडनी फेल होने और यहाँ तक की मौत भी हो सकती है। बुजुर्ग या जिन लोगो को पहले से अस्थमा, मधुमेह या हार्ट की बिमारी है। उनके मामले में खतरा गंभीर हो सकता है। जुकाम और फ्ल्यू में के वायरसों में भी इसी तरह के लक्षण पाए जाते है।

* कोरोना वायरस का संक्रमण :-

उस समय कोरोना का कोई उपाय नहीं था। लेकिन इसमें बीमारी के लक्षण कम होनेवालो दवाइयां दी जा

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

सकती है।

जब तक आप ठिक न हो जाए तब एक दूसरों से अलग रहे। कोरोना वायरस के इलाज के लिए वैक्सीन विकास करने पर काम चल रहा है।

इस साल के अंत तक इंसानों पर इसका परीक्षण कर लिया गया है। कुछ अस्पताल एंटीवायरल दवा का भी परीक्षण कर रहे हैं।

* उपाय/बचाव :-

स्वास्थ्य मंत्रालय ने कोरोना वायरस से बचने के लिए दिशा-निर्देश जाते हैं। इनके मुताबिक हाथों को साबून से धोना चाहिए। अल्कोहोल आधारित हैंड वॉश का इस्तेमाल किया जा सकता है। खाँसते और छीकते समय नाक और मुँह रूमाल या टिश्यू पेपर से नाक ढक ले। इत्यादी कोरोना वायरस के उपाय/बचाव के माध्यम हैं।

विश्व स्वास्थ्य संगठन (WHO) ने कोरोना वायरस को महामारी घोषित किया कोरोना वायरस (सोओवी) का संबंध वायरस के ऐसे परिवार से है। जिसके संक्रमण से जुकाम से लेकर सांस लेने में तकलीफ जैसी समस्या हो सकती है। इस वायरस को पहले कभी नहीं देखा गया है। इस वायरस का संक्रमण दिसंबर में चीन में हुआ है। (WHO) के मुताबिक बुखार, खाँसी, सांस लेने में तकलीफ इसके लक्षण हैं।

महामारी वैज्ञानिक कोरोना वायरस के एक स्ट्रेन को जल्दी से अलग करने में कामयाब रहे और इस वायरस के आनुवंशिक अनुक्रम को पुरे विश्व के प्रयोगशालाओं के लिए प्रकाशित कर दिया है।

कोरोना काल में मेडिकल स्टोर्स में मास्क और सैनेटाइजर की कमी हो गई है, क्योंकि लोग तेजी से इन्हें खरीदने के लिए दौड़ रहे थे।

***

कोरोना ने मचाई तबाही

— भाररे सुमंता रामकिसन

(एस.वाय.बी.ए)

विश्व स्वास्थ्य संगठन (WHO) ने अनेक देश में ओमिक्रॉन से हुई मौतों को लेकर खेद व्यक्त किया है। उन्होंने कहा, ओमिक्रॉन वैरिएंट की खोज के बाद से आधी मिलियन कोविड मौतें दर्ज की गई हैं। डब्ल्यूएचओ के प्रबंधक अब्दी महमूद ने कहा की नवंबर के अंत में ओमिक्रॉन वायरस के आने के बाद से वैश्विक स्तर पर १३० मिलियन मामले और ५,००,००० मौतें (Covid Death) दर्ज की गई हैं। महमूद ने डब्ल्यूएचओ के सोशल मीडिया चैनल पर एक लाइव बातचीत में कहा, प्रभावी टिकों के युग में, आधे मिलियन लोग मर रहे हैं, यह वास्तव में कुछ है।

कोविड-१९ पर डब्ल्यूएचओ की तकनीकी प्रमुख मारिया वैन केरखोव ने कहा, की ज्ञात ओमिक्रॉन मामलों की सरासर संख्या आश्चर्यजनक थी वा केरखोव मारिया वैन केरखोव ने कहा, ये संख्या बहुत अधिक होगी। हम अभी भी इन महामारी के बीच में हैं। कई देशों ने अभी तक ओमिक्रॉन के पीक को पार नहीं किया है।

दुनिया में कोरोना से अब तक ४९.६६ करोड़ लोग संक्रमित हो चुके हैं। इन में से ६१.९५ लाख लोगों की मौत हो चुकी है। ४३.२३ करोड़ लोग ठीक हो। ५.८१ करोड़ लोग अभी संक्रमण की चपेट में आए थे। जब की ५.२१ लाख लोगों की मौत हो गई। देश में अभी ११ हजार ४६ एक्टिव केस हैं। मतलब अभी इनका इलाज चल रहा है।

देश और दुनिया में कोरोना वायरस का कहर खत्म नहीं हुआ तो ओमेक्रॉन का कहर चालू हो गया था। कोरोना की दुसरी लहर में फिर से दुनिया हिलाकर रख दी थी। दुसरी लहर खत्म होते ही तिसरी लहर ने हाहाकार मचा दिया, ओमेक्रॉन वैरिएंट का खतरा अधिक नजर आ रहा था। हालांकि वैक्सीन के दोनो डोस जिन्हे लग चुके हैं। इनमें से अधिकतर मरीज घर पर ही ठीक हुए। लेकिन कोविड का प्रकोप अभी पुरी तरह से खत्म नहीं हुआ है। जहाँ ओमेक्रॉन के सब वैरिएंट आ चुके थे वही डेल्टा वैरिएंट से मिलकर नया वायरस बनाया जा

सकता है। (WHO) के स्टडी में देखा की यह कॉम्बिनेशन वाले वायरस की पहले से ही संभावना थी। क्योंकि ये दोनो वायरस काफी तेजी से फैल रहे थे।

फ्रांस की संख्या पैस्चर इन्स्टीट्यूटने अध्ययन किया जिसने पाया की डेल्टा और ओमेक्रॉन के कॉम्बिनेशन वाले वायरस को लेकर सबूत मिले हैं। स्टडी में पाया गया की फ्रांस के कई क्षेत्रों में इसकी पुष्टि हुई है। साथ ही यह भी कहा जा रहा की जनवरी २०२२ से ही यह पैर पसार रहा है।

अध्ययन में सामने आया की इसी जीनोम और प्रोफाइल वायरस की डेन्मार्क और नीदरलैंड में भी पृष्टि हुई है। अब इस पर स्टडी करने की जरूरत है। यह जानना जरूरी है। भारत को ओमायक्रॉन की तबाही से बचा सकती है 'सुपर इम्युनिटी' जाने कैसे बनती है ये, ओमिकॉन इम्युनिटी और विशेष जो को चमका देने में काफी हद तक सफल भी हुआ है, हालांकि एक्सपर्ट कोविड-१९ की बिमारी के खिलाफ इम्यून सिस्टम को सबसे मजबूत हथियार मानते हैं। एक हालिया स्टडी के मुताबिक, वैक्सीनेशन के बाद कोविड-१९ का इन्फेक्शन सुपर इम्युनिटी पैदा कर सकता है।

पुरी दुनिया में तेजी से फैल रहा कोरोना का नया ओमिक्रॉन वैरिएंट डेल्टा से करीब तीन गुना ज्यादा संक्रामक है। दुनियाभर के शोधकर्ता और विशेषज्ञ इस नए वैरिएंट के बारे में जानकारी बटोर रहे हैं। एक्सपर्ट कोविड-१९ का इन्फेक्शन हमारे शरीर में 'सुपर इम्युनिटी' पैदा कर सकता है। स्टडी बताती है की, ओमिक्रॉन का ट्रांसमिशन रेट और दोबारा संक्रमित करने की क्षमता बहुत ज्यादा है, लेकिन इसमें हॉस्पिटलाइजेशन या मौत का जोखिम डेल्टा से काफी कम है। कई देशों में बुस्टर डोज को ओमिक्रॉन के खिलाफ कारगर बताया जा रहा है। इस बीच वैज्ञानिक का एक वर्ग ऐसा भी है। जो ये पता लगाने में जुटा है, लेकिन ओमिक्रॉन आने के बाद इसे गंभीरता से देखा जा रहा है।

***

कोरोना वायरस का इलाज है?

– भरारे सुमंता रामकिसन

(एस.वाय.बी.ए)

विश्व स्वास्थ्य संगठन (WHO) ने कोरोना वायरस को महामारी घोषित कर दिया है। कोरोना वायरस बहुत सुक्ष्म लेकिन प्रभावी वायरस है। कोरोना वायरस मानव के बल की तुलना में १०० गुना छोटा है, लेकिन कोरोना का संक्रमक दुनियाभर में तेजी से फैल रहा है।

कोरोना वायरस (सीओवी) का संबंध वायरस के ऐसे परिवार से है जिसके संक्रमण से जुकाम से लेकर सांस लेने में तकलीफ जैसी समस्या हो सकती है। इस वायरस का संक्रमण दिसंबर में चीन के वुहान में शुरू हुआ था। डब्ल्यूएचओ (WHO) के मुताबिक बुखार, खांसी, सांस लेने में तकलीफ इसके लक्षण है। अब तक इस वायरस को फैलने से रोकने वाला कोई टीका नहीं बना है। इसके संक्रमण के फलस्वरूप बुखार, जुकाम, सांस लेने में तकलीफ, नाक बहना और गले में खराश जैसी समस्याएं उत्पन्न होती हैं। यह वायरस एक व्यक्ति से दूसरे व्यक्ति में फैलता है। इसलिए इसे लेकर बहुत सावधानी बरती जा रही है। यह वायरस दिसंबर में सबसे पहले चीन में पकड़ में आया था। इसके दूसरे देशों में पहुंच जाने की आशंका जताई जा रही है।

कोरोना से मिलते-जुलते वायरस खांसी और छींक से गिरने वाली बुंदों के जरिए फैलते हैं। कोरोना वायरस अब चीन में उतनी तीव्र गति से वही फैल रहा है जितना दुनिया के अन्य देशों में फैल रहा है। कोविड १९ नाम का यह वायरस अब तक ७० से ज्यादा देशों में फैल रहा है। कोविड १९ नाम का यह वायरस अब तक ७० से कोरोना के संक्रमण के बढ़ते खतरे को देखते हुए सावधानी बरतने की जरूरत है ताकि इसे फैलने से रोका जा सके।

कोविड-१९ कोरोना वायरस में पहले बुखार होता

है। इसके बाद सांस लेने में परेशानी होने लगती है। इन लक्षणों का हमेशा मतलब यह नहीं है कि आप को कोरोना वायरस का संक्रमण है। कोरोना वायरस के गंभीर मामलों में निमोनिया, सांस लेने में बहुत ज्यादा परेशानी किडनी फेल और यहां तक की मौत भी हो सकती है। बुजुर्ग या जिन लोगों को पहले से अस्थमा, मधुमेह या हार्ट की बीमारी है उनके मामले में खतरा गंभीर हो सकता है। जुकाम और फ्लू में के वायरसों में भी इसी तरह के लक्षण पाए जाते हैं।

इस समय कोरोना वायरस का कोई इलाज नहीं है लेकिन इसमें बीमारी के लक्षण कम होनेवाली दवाइया दी जा सकती है। जब तक आप ठीक न हो जाए, तब तक आप दूसरों से अलग रहे। कोरोना वायरस के इलाज के लिए वैक्सीन विकसित करने पर काम चल रहा है। इस साल के अंत तक इंसानों पर इसका परिक्षण कर लिया जाएगा। कुछ अस्पताल एंटीवायरस दवा का भी परिक्षण कर रहे हैं।

स्वास्थ्य मंत्रालय ने कोरोना वायरस से बचने के लिए दिशा निर्देश जारी किए हैं। इनके मुताबिक हाथों को साबुन से धोना चाहिए अल्कोहोल आधारित है। रब का इस्तेमाल भी किया जा सकता है। खांसते और छींकते समय नाक और मुंह रूमाल या टिश्यू पेपर से ढंककर रखें। जिन व्यक्तियों में कोल्ड और फ्लू के लक्षण हो, उनसे दुरी बनाकर रखें। अंडे और मांस के सेवन से बचें। जंगली जानवरों के संपर्क में आने से बचें।

अगर आप किसी कोरोना वायरस से संक्रमित व्यक्ति की देखभाल कर रहे हैं, तो आपको मास्क पहनना चाहिए। अगर आप स्वस्थ हैं तो आपको मास्क

की जरूरत नहीं है। जिन लोगो को बुखार, कफ या सांस में तकलीफ की शिकायत है, इन्हे मास्क पहनना चाहिए और तुरंत डॉक्टर के पास जाना चाहिए। मास्क पर सामने से हाथ नहीं लगाना चाहिए। अगर हाथ लग जाए तो तुरंत हाथ धोना चाहिए। मास्क को ऐसे पहनना चाहिए की आपकी नाक, मुंह और दाढी का हिस्सा उससे ढका रहे। मास्क उतारते वक्त भी मास्क की इलास्टीक या फीता पकडकर निकालना चाहिए, मास्क नहीं छुना चाहिए। हर रोज मास्क बदल लेना चाहिए।

कोरोना से मिलते-जुलते-वायरस खांसी और छींक से गिरनेवाली बुंदो के जरिए फैलते हैं। अपने हाथ अच्छी तरह धोए। खांसते या छींकते वक्त अपना मुंह ढक ले। हाथ साफ नहीं हो तो आँखो, नाक, मुह को छुने से बचें।

सार्वजनिक वाहन जैसे बस, ट्रेन, ऑटो या टैक्सी से यात्रा न करे। घर में मेहमान न बुलाए। घर का सामान किसी और से मंगाए।

ऑफिस, स्कूल या सार्वजनिक जगहों पर न जाए। अगर आप और भी लोगों के साथ रह रहे हैं, तो ज्यादा सतर्कता बरसें। अलग कमरे में रहे और साझा रसोई व बाथरूम को लगातार साफ करे। १४ दिनों तक ऐसा करते रहे ताकि संक्रमण का खतरा कम हो सके। अगर आप संक्रमण का खतरा कम हो सके। अगर आप संक्रमित इलाके से आप हैं। या किसी संक्रमित व्यक्ति के संपर्क में रहे हैं तो आपको अकेले रहने की सलाह दी जा सकती है। अंतः घर पर रहे।

***

मास्क कैसे पहनें ?

– पगारे सुजाता मंगेश

(एस.वाय.बी.ए)

* कोरोना वायरस का संक्रमण हो जाए तब ?

इस समय कोरोना वायरस का कोई इलाज नहीं लेकिन इसमें बीमारी के लक्षण कम होनेवाली दवाइया दी जा सकती है।

जब तक आप ठीक न हो जाए, तब तक आप दूसरों से अलग रहे।

* मास्क कौन और कैसे पहनें ?

अगर आप स्वस्थ है तो आपको मास्क की जरूरत नहीं है।

अगर आप किसी कोरोना वायरस से संक्रमित व्यक्ति की देखभाल कर रहे है, तो आपको मास्क पहनना होगा।

जिन लोगों को बुखार, कफ या सांस में तकलीफ की शिकायत है, उन्हें मास्क पहनना चाहिए और तुरंत डॉक्टर के पास जाना चाहिए।

प्रस्तावना :-

विश्व स्वास्थ्य संगठन (WHO) ने कोरोना वायरस को महामारी घोषित कर दिया है। कोरोना वायरस बहुत सूक्ष्म लेकिन प्रभावी वायरस है। कोरोना वायरस मानव के बल की तुलना में ९०० गुना छोटा है, लेकिन कोरोना का संक्रमण दुनियाभर में तेजी से फैल रहा है।

* कोरोना वायरस क्या है ?

कोरोना वायरस (सीओवी) का संबंध वायरस के ऐसे परिवार से है जिसके संक्रमण से जुकाम से लेकर सांस लेने में तकलीफ जैसी समस्या हो सकती है। इस वायरस का संक्रमण दिसंबर में चीन के वुहान में शुरू हुआ था। डब्ल्यूएचओ के मुताबिक बुखार, खांसी, सांस लेने में तकलीफ इसके लक्षण है। अब तक इस वायरस को

फैलने से रोकने वाला कोई टीका नहीं बना है।

इसके संक्रमण के फलस्वरूप बुखार, जुकाम, सांस लेने में तकलीफ, नाक बहना और गले में खरोश जैसी समस्याए उत्पन्न होती है। यह वायरस एक व्यक्ति से दुसरे व्यक्ति में फैलता है। इसलिए इसे लेकर बहुत सावधानी रखी जा रही है। यह वायरस दिसंबर में सबसे पहले चीन में पकड़ में आया था। इसके दुसरे देशों में पहुँच जाने की आशंका जताई जा रही है।

कोरोना से मिलते-जुलते वायरस खांसी और छींक से गिरनेवाली बूंदों के जरिए फैलते है। कोरोना वायरस अब चीन में उतनी तीव्र गति से नहीं फैल रहा है। जितना दुनिया के अन्य देशों में फैल रहा है। कोविड १९ नाम का यह वायरस अब तक ७० से ज्यादा देशों में फैल चुका है। कोरोना के संक्रमण के बढ़ते खतरे को देखते हुए सावधानी बरतने की जरूरत है ताकि इसे फैलने से रोका जा सके।

क्या है इस महामारी के लक्षण :-

कोवीड १९/ कोरोना वायरस में पहले बुखार होता है। इसके बाद सूखी खांसी होती है। और फिर एक हप्ते बाद सांस लेने में परेशानी होने लगती है।

इन लक्षणों का हमेशा मतलब यह नहीं है कि आपको कोरोना वायरस का संक्रमण है। कोरोना वायरस के गंभीर मामलों में निमोनिया, सांस लेने में बहुत ज्यादा परेशानी, किडनी फेल होना और यहाँ तक कि मौत भी हो सकती है। बुजूर्ग या जिन लोगों को पहले से अस्थमा, मधुमेह या हार्ट की बीमारी है उनके मामले में खतरा गंभीर हो सकता है। जुकाम और फ्लू के वायरसों में भी इसी तरह के लक्षण पाए जाते है।

***

क्या है महामारी के लक्षण ?

– शिरसाठ सरस्वती बाळकृष्ण

(एस.वाय.बी.ए)

प्रस्तावना :-

विश्व स्वास्थ्य संगठन (WHO) ने कोरोना वायरस को महामारी घोषित कर दिया है। कोरोना वायरस बहुत सूक्ष्म लेकिन प्रभावी व्हायरस है। कोरोना वायरस मानव के बल की तुलना में १०० गुना छोटा है, लेकिन कोरोना का संक्रमण दुनियाभर में तेजी से फैल रहा है।

* कोरोना वायरस क्या है ?

कोरोना वायरस (सीओवी) का संबंध वायरस के ऐसे परिवार से है जिसके संक्रमण से जुकाम से लेकर सांस लेने में तकलीफ जैसी समस्या हो सकती है। इस वायरस का संक्रमण दिसंबर में चीन के यहाँ शुरू हुआ था। डब्ल्यू.एच.ओ. के मुताबिक बुखार, खाँसी, सांस लेने में तकलीफ इसके लक्षण है।

अब तक इस वायरस को फैलने से रोकने वाला कोई टीका नहीं बना है। इसके संक्रमण के फलस्वरूप बुखार, जुकाम, सांस लेने में तकलीफ नाक बहना और गले में खरोश जैसी समस्याएँ उत्पन्न होती है। यह वायरस इस एक व्यक्ति से दूसरे व्यक्ति में फैलता है।

इसलिए इसे लेकर बहुत सावधानी रखी जा रही है। यह वायरस दिसंबर में सबसे पहले चीन में पकड़ में आया था। इसके दूसरे देशों में पहुँच जाने की आशंका जताई जा रही है।

कोरोना से मिलते-जुलते वायरस खाँसी और छींक से गिरनेवाली बुँदों के जरिए फैलते है। कोरोना

वायरस अब चीन में उतनी तीव्र गति से नहीं फैल रहा है। जितना दुनिया के अन्य देशों में फैल रहा है। कोविड १९ नाम का यह वायरस अब तक ७० से ज्यादा देशों में फैल चुका है। कोरोना के संक्रमण के बढ़ते खतरे को देखते हुए सावधानी बरतने की जरूरत है ताकि इसे फैलने से रोका जा सके।

क्या है इस महामारी के लक्षण :-

कोविड-१९ कोरोना वायरस में पहले बुखार होता है। इसके बाद सुखी खाँसी होती है। और फिर एक हप्ता बाद सांस लेने में परेशानी होने लगती है।

इन लक्षणों का हमेशा मतलब यह नहीं है कि आप को कोरोना वायरस का संक्रमण है। कोरोना वायरस के गंभीर मामलों में निमोनिया, सांस लेने में बहुत ज्यादा परेशानी किडनी फैल होना और यहाँ तक की मौत भी हो सकती है। बुजुर्ग या जिन लोगों को पहले से अस्थमा, मधुमेह या हार्ट की बीमारी है। उनके मामले में खतरा गंभीर हो सकता है। जुकाम और फ्लू के वायरसों में भी इसी तरह के लक्षण फैल जाते है।

कोरोना वायरस का संक्रमण हो जाए :-

इस समय कोरोना वायरस का कोई इलाज नहीं लेकिन इसमें बिमारी के लक्षण कम होनेवाली दवाइयाँ दी जा सकती है।

जब तक आप ठीक न हो जाए, तब तक आप दूसरों से अलग रहे।

***

कोरोना काल में भारत देश की भूमिका

— करिना बाजीराव पंडीत

(एस.वाय.बी.ए)

आज पूरी दुनिया में भारत की वैक्सीन कुटनिति की धूम मची हुई है, जबकी चीन के ऐसे ही प्रयास सिरे नहीं चढ पा रहे है। अफ्रिका के गुमनाम देशों से लेकर कैरेबियाई देश सेंट लुसिया तक भारत की वैक्सीन पहुंच रही है।

कोरोना केवल एक महामारी नहीं, बल्कि समकालीन दौर को परिभाषित करने की एक महत्वपूर्ण विभाजक रेखा बन गई है। अब कोरोना पूर्व और कोरोना उपरांत जैसे पातक विमर्श के केंद्र बन रहे है। चूंकि कोरोना वायरस से उपजी बीमारी कोविड-१९ से दुनिया का शायद ही कोई कोना बचा हो, ऐसे में वैश्विक ढांचे पर इसका प्रभाव पड़ना स्वाभाविक है। इस वैश्विक आपदा को आरंभ हुए एक साल से ज्यादा हो गया है और अभी उससे पूरी तरह निपटने में कई और साल लग सकते है। इस संक्रमण काल में दुनिया में व्यापक परिवर्तन होते दिख रहे है। इन परिवर्तनों की प्रकृति को देखते हुए यह कहा जा सकता है कि 'पोस्ट कोरोना वर्ल्ड' यानी कोरोना के उपरांत की दुनिया अब पहले जैसी नहीं रहेगी। इस वैश्विक महामारी के कारण वैश्विक ढांचे और परिदृश्य में परिवर्तन आसन है। कोविड-१९ से पहले आंतरराष्ट्रीय फलक पर चीन के कद और वर्चस्व में निरंतर बढ़ोतरी हो रही थी। उसके बढ़ते हुए प्रभुत्व पर ट्रंप प्रशासन ने कुश अंकुश लगाने के प्रयास भी किए, परंतु वे बहुत अधिक फलदायी सिद्ध नहीं हुए। चीन आंतरराष्ट्रीय संस्थाओ और कानुनों की --- बताते हुए मनमानी में जुटा रहा। उसने कई छोटे-बड़े देशों की अपने प्रभाव में भी ले लिया था। इसी बीच दस्तक देने वाली कोरोना आपदा ने चीन के रंग में भंग डाल दिया। कोरोना वायरस का उद्गम देश

होने और उसे लेकर समुचे विश्व को अंधकार में रखने के कारण चीन के खिलाफ एक खराब धारणा बनती गई। जिस पर चीन ने अपनी दबंगई से रही-रही शेष कसर भी पुरी कर दी। जब दुनिया उसकी देहरी से निकले वायरस से जान बचाने में जुटी थी तो चीन अपनी दादागिरी दिखाने में लगा था। उसने विश्व स्वास्थ्य संगठन यांनी डब्ल्यू.एच.ओ. पर ऐसी धौंस जमाई की उससे कुपित होकर तत्कालीन अमेरिका राष्ट्रपति डोनाल्ड ट्रंप ने अमेरिका का इस संस्था से नाता तोडना ही मुनासिब समझा।

चीन कोरोना संक्रमण की व्यापक जांच को लेकर आरंभ से ही कली काटता रहा और जब उस पर इसके लिए दबाव पड़ा तो उसने इसकी मुखरता से मांग कर रहे ऑस्ट्रेलिया को घुडकी देने से भी परहेज नहीं किया। वह सेनकाकू द्वीप में जापान के धैर्य की परीक्षा लेता रहा। दक्षिण चीन सागर में भी वह पडोसियों को तंग करता रहा। यहाँ तक की हिमालयी क्षेत्र में भी उसने दुरसाहस दिखाया। पुरी दुनिया जब एक अभूतपूर्व स्वास्थ्य संकट से जुझ रही थी, तब चीन के ऐसे आक्रमक रवैये ने उन आशंकाओ को ही सही साबित किया, जो उसके ताकतवर बनने को लेकर जताई जा रही थी। चीन की बढ़ती ताकद को लेकर जताई जा रही थी। लेकर जो बहस कोरोना से पहले सैध्दांतिक तौर पर ही हुआ करती थी वह कोरोना काल में साकार हो गई। कोरोना पूर्व काल में वैश्विक महाशक्ति बनाने की आकांक्षा पाने चीन की हसरतों पर कोरोना काल में उसका गैर-जिम्मेदारांना व्यवहार जरूर पानी फेरने काम करेगा दुनिया में चीन की व्यापक भूमिका का द्वारा कुछ संदिग्ध हो सकता है। यु रात में पी.एम. मोदी के संबोधन को वैश्विक नेताओं का मिला समर्थन

केवल चीन ही नहीं, वैश्विक संस्थाओं और विश्व के शक्तिशाली देशों की नियती भी कोरोना के बाद वाले दौर पे बदलनेवाली है कोरोना संकट ने कई अंतरराष्ट्रीय संस्थाओं की भी कलाई खोलकर रख दी। इनमें संयुक्त राष्ट्र सुरक्षा परिषद यानी युएनएससी का नाम सबसे ऊपर आया। पुरी दुनिया में कोहराम मचा देनेवाली इस आपदा के खिलाफ यह संस्था एक प्रस्ताव तक पारित नहीं कर सकी। डब्ल्यू. एच. ओ. तो इस दौरान दिशाहीन सा रहा अन्य वैश्विक संस्थाएँ भी अपना अर्थ खोती दिखी। कोरोना के बाद वाली दुनिया में इन संस्थाओं को अपना रवैया बदलना पड़ेगा, अन्यथा वे और अप्रासंगिक होती जाएंगी इसे ही ध्यान में रखते हुए प्रधानमंत्री मोदी ने सितंबर में संयुक्त राष्ट्र महासभा के अपने संबोधन में इन संस्थाओं में सुधार के लिए जोरदार पैरवी की थी। उनकी दलीलों को कई वैश्विक नेताओं का समर्थन मिला। कोरोना काल में भारत अलग छाप छोड़ने में सफल रहा। इसमें कोई संदेह नहीं कि कोरोना संकट काल में भारत अपनी एक अलग छाप छोड़ने में सफल रहा। वही आबादी वाला देश होने के बावजूद भारत ने बेहतर कोविड प्रबंधन के रूप में एक मिसाल कायम की हालांकि आर्थिक मोर्चे पर इस प्रबंधन की कुछ तात्कालिक किमत चुकानी पड़ी, लेकिन अब उसमें तेजी से सुधार हो रहा है। भारत न केवल एक बड़ी हद तक खुद सुरक्षित रहा, बल्कि उसने पड़ोसियों का ध्यान रखने के लिए जैसे संगठन को पुनःसक्रिय करने का प्रयास किया।

कोरोना संकट की शुरुआत से पहले मास्क,

पीपीई किट और अन्य वस्तुओं के उत्पादन एवं उपलब्धता में भारत की स्थिति बहुत अच्छी नहीं थी, लेकिन इसी संकट के दौरान भारत ने इन वस्तुओं के उत्पादन में महारत हासिल कर दुनिया को अपनी क्षमताओं से अवगत कराया। इस वैश्विक संकट के दौरान भारत स्वास्थ्य संबंधी उत्पादों के अग्रणी आपूर्तिकर्ता के रूप में उभरा। आज पूरी दुनिया में भारत की वैक्सीन कटनिति की धूम मची हुई है। जबकि चीन के ऐसे ही प्रयास सिर नहीं चढ़ पा रहे हैं। अफ्रिका के गुमनाम देशों से लेकर कैरेबियाई देश सेंट लूसिया तक भारत की वैक्सीन पहुँच रही है। टिके की आपूर्ति में पड़ोसी देशों का प्राथमिकता के आधार पर ध्यान रखा गया है।

कोरोना संकट काल में वैश्विक परिदृश्य पर भारत के ऐसे उभार का श्रेय निःसंदेह देश के राजनितिक नेतृत्व को जाता है। उसने दर्शाया कि भारत के पास भले ही संसाधनों की कमी हो, लेकिन इच्छाशक्ति की नहीं भारत के इन्हीं समान्वित प्रयासों का ही परिणाम है कि दुनिया भर में उसके प्रति सम्मान बढ़ा है। ब्राज़ील के राष्ट्रपति जायर बोलसोनारो से लेकर विश्व स्वास्थ्य संगठन के मुखिया ट्रेडोसा ग्रेब्रेयसस तक भारत के गुणगान में लगे हैं। सीमा पर भारत के लिए सिरदर्द बढ़ानेवाले चीन और पाकिस्तान जैसे का भारत के प्रति रवैया कुछ नरम होने के पीछे इन पहलुओं को एक प्रमुख कारण माना जा रहा है। चीन को आशंका सता रही थी कि यदी उसने भारत के साथ तनातनी बढ़ाई तो दुनिया उसके पक्ष में लापबंद हो सकती है।

***

कोरोना काल में डॉक्टरों की सेवा

—भरीत गौरव वसंत

(एस.वाय.बी.ए.)

रविवार २२ मार्च को भारत में कई लोगो ने कोरोना वायरस के खिलाफ जंग में सबसे आगे खड़े स्वास्थ्य कर्मियों के लिए तालिया और थालिया बजाई जिसके बाद देश के एक डॉक्टर ने प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी को ये खुला खत लिखा।

हेलो मिस्टर प्रधानमंत्री

राष्ट्रीय राजधानी में केंद्र सरकार द्वारा चलाया जा रहे एक अस्पताल के पीडीएटीक में आपका ध्यान जमीनी हालात की ओर दिलाना चाहता हु। एन-९५ तो भूल जाइए, हमारे पास सामान्य मास्क तक पर्याप्त मात्रा में नहीं है। हमे अपने गाऊन २-३ दिन तक दोबारा इस्तेमाल करने पड रहे है। जो बिना गाऊन के काम करने के ही बराबर है। सभी पर्सनल प्रोटेक्टिव इक्विपमेंट की सप्लाई बहुत कम है। अगर देश की राजधानी के बीचो बीच स्थित एक अस्पताल की हालत ये है तो हम देश के दुसरे हिस्सो के लिए क्या ही उम्मीद ही जा सकती है। बात यह है की अगर आप इस महामारी से निपटने में हेल्थ सिस्टम की मदद करना चाहते है तो बाल्कनी में खड़े होकर ताली बजाने की जगह आपको उन्हे उपकरण देने चाहिए। मुझे ९९% भरोसा है की ये खुला खत आपतक नहीं पहुँचेगा, लेकिन फिर भी इस उम्मीद में ये खत लिख रहा हूँ कि दुसरे डॉक्टर और आम नागरिक खड़े होकर ताली बजाने की जगह एक प्रभावी समाधान के लिए एकजुट होंगे। अगर आप स्वास्थ्य कर्मियों को वो चीजे नहीं दे सकते। जो उन्हे अपनी और देश की सुरक्षा के लिए चाहिए तो तालियाँ बजाकर उनका मजाक ना उडाए।

कोरोना वायरस के संक्रमण से लोगो को बचाने जारी जंग में सबसे अहम भूमिका अदा कर रही है तो वे है नर्सें। ये कोरोना के खिलाफ योद्धा के रूप में लडाई लड रही है। दिनभर संक्रमण के खतरों के बीच ये अपनी सेवाएँ दे रही है। नर्सों का कहना है की यह समय एक जुटता के साथ कोरोना से संघर्ष करने का है। इसलिए अपनी तकलीफो को भूलकर लोगो की सेवा पर जोर दे रही है। कहती है की संकट काल में कंधे से कंधा मिलाकर दुसरो का दुख दुर करने जुटी है। मेडीकल कॉलेज हॉस्पिटल की सीनियर नर्स सुभाषिनी मार्टिन २२ साल से चिकित्सा क्षेत्र में सेवा दे रही है। सुभाषिनी ने बताया कि बिमारी के कई तरह के केसेस देखे है। और इन मरीजों की सेवा भी की है। बताया कि पहले ऐसा दौर भी था जब अस्पताल में संसाधनों की कमी थी। यानी की हँड ग्लोज मास्क तक की कमी रहती थी फिर भी गंभीर मरीजों की देखरेख में पिछे नहीं हटते थे। नर्स माया कुंजाम भी २२ सालो से इस सेवा क्षेत्र से जुडी है। कहती है कि अस्पताल में रोज नई समस्याओं से जुझना पड़ता है। एक नर्स को ३० से ३५ मरीजों की देखरेख करनी पडती है। बताया की कई बार परिजन मरीज को भर्ती करने की भी सेवा की है। और स्वस्थ होकर घर लौटते देखा है। ये कहती है की हर मरीज परिवार की सदस्य की तरह है।

डॉक्टर डे जुलाई २०२१ को जब हम यह दिन मना रहे है। तो हमे याद आता है। महामारी की शुरूआत का वह पंजर जब कोरोना शब्द भय, असुरक्षा और डरावनी चिंता का विषय बन रहा था। और अपने ही अपनों से दुर

रहे थे एक तरफ मौत का आकडा लगातार बढ रहा था। विश्वभर से चिंताजनक खबरे आ रही थी। दुसरी तरफ थे हमारे चिकित्सक, हमारे डॉक्टर.. एक ओर मौत अपना विकराल रूप दिखा रही थी, दुसरे ओर खडे थे हमारे सेवार्थी डॉक्टर। सच मे इस विषय दौर में अगर सबसे ज्यादा किसी ने इंसानियत की इमारत रची है, सेवा के उच्च प्रतिमान गढे है तो वह है हमारे चिकित्सक..जिसे सेवा हिम्मत, हौसले और समर्पन भाव से हमारे चिकित्सा सेवियो ने महामारी की चुनौतियों और संकट का सामना किया है वह अतुलनीय है। अविस्मरणीय है।...सम्माननीय है।

वर्ष २०२१ के डॉक्टर्स डे पर हम समर्पित कर रहे है उनके प्रति अपना सम्मान और आदर...इस पुरे कोरोना काल मे उन्होंने रात दिन सेवा का संकल्प धारण कर दाव पर लगा दी अपनी जिदगी, अपने सुख, अपने दुःख, अपनी सेहत, अपना सब कुछ..बिता यह सोच की वे भी एक इंसान है। हम भी कहा सोच पा रहे उस स्तर तक की ये जो कर्मनिष्ठ बाशिंदे दर्द, उन्हे भी होता है। वे भी थकते है। उनमे भी भावनाएँ होती है। मौत उन्हे भी विचलित करती है। दम उनका भी घुटता है। और मन उनका भी दुखता है। उन दिनों जब कोई कोरोना पीडितों को स्पर्श करने को और देखने को भी तैयार नहीं था उन्होंने न सिर्फ हाथ उनका थापा बल्कि सांसो को भी भरपूर साधने का सुप्रयास किया।

कोरोना काल की आहट के साथ ही उन्होंने अपना मोर्चा संभाला और अत्यधिक व्यस्त और कष्टप्रद समय के बीच भी मरीजों से पुरे धैर्य से बात की हमे अपनी विशेषज्ञता का लाभ दिया और जनमानस में फैले भय को कम करने में सहयोग दिया। ये वे चिकित्साप्रेमी है जो देर रात जरा भी आवश्यक्य सवालो का सही जवाब

देने के लिए तत्पर है। तब हम नतमस्तक है इनके अथक प्रयासों के प्रति, इनकी विशेषज्ञता के प्रति, उनके उदार मन के प्रति, उनके विशेष प्रोफेशन के प्रति... उनके उपकारो का प्रतिफल हम दे सके उतना तो सामर्थ्य नहीं है, लेकीन हम डॉक्टर्स डे पर अपना स्नेह और सम्मान समर्पित करना चाहते है। हम नमन करना चाहते है। कोरोना काल मे निस्वार्थ और निरंतर सहयोग करनेवाले चिकित्सा को। हम करना चाहते है उनके कोरोना महामारी के बीच अपने जिस हिम्मत और हौसले से निस्वार्थ सेवा की है। वह प्रशंसनीय है, बिकट दौर मे अपने मानवता की जो श्रेष्ठतम परिभाषा रची है। उसे हम विनम्रता से महसुस कर रहे। आपकी सेवा भावना को हम नमन करते है। डॉक्टर्स डे पर डुनिया टिम सच्चे दिल से सलाम करती है देवतूद बनकर निरंतर कार्यरत चिकित्सा सेवियो के समर्पण भाव को।

***

ENGLISH SECTION

INDEX

<u>No.</u>	<u>Title</u>	<u>Name of Writer</u>	
1)	Corona Information	Dahale Ravina Kundalik	SYBA
2)	Corona	Bhor Sarita Sadashiv	TYBA
3)	Superstitions about Corona Disease	Shinde Chetan Kiran	SYBA
4)	Corona Virus	Gade Diksha Manohar	TYBSc.
5)	Economic Problems and Consequences of Corona in social life	Wagh Roshan Balu	SYBA
6)	Corona Virus 2019	Khatale Shalu Sanjay	FYBCom.
7)	Covid-19 and its features	Pagare Rohit Ashok	TYBA
8)	Relation of People in Corona	Halkunde Dilip Sharad	FYBA
9)	Teenage ; The mind of Confusion	Anjali Madan Shingh	12th Sci.
10)	Impact of Street vendors Due to Corona	Khatele Nayan Hiranman	FYBA

Corona Information

-Dahale Ravina Kundalik

(SYBA)

On the evening of 24 March 2020 the Government of India ordered a nationwide lockdown for 21 days limiting of the entire 1.38 billion (138 crore) population of India as a preventive measure against the Covid-19 pandemic in India. It was ordered after a 14-hour voluntary public curfew on 22 March followed by enforcement of a series of regulations in the countries COVID-19 affected regions. The lockdown was placed when the number of confirmed positive coronavirus cases in India was approximately 500 upon its announcement a mass movement people across the country was described as the largest since the partition of India in 1947 observers stated that the lockdown had slowed the growth rate of the pandemic by 6 April to a rate of doubling every six days and by 18 April to a rate of doubling every eight days. As the end of the first lockdown period approached state government and other advisory committees recommended extending the lockdown. The government of Odisha and Panjab extended the state lockdowns to 1 May. Maharashtra, Karnataka, West Bengal and Telangana followed the same. On 14 April prime minister Narendra Modi extended the nationwide lockdown until 3 May on written recommendation of governors and lieutenant

governors of all the states, with a conditional relaxations often 20 April for the regions where the spread has been contained or was minimal.

On 1 May the Government of India extended the nationwide lockdown further by two weeks until 17 May. The Government divided all the districts into three zones based on the spread of the virus green, red and orange with relaxations applied accordingly. On 17 May the lockdown was further extended until 31 May by the National Disaster Management Authority

On 30 May it was announced that lockdown restrictions were to be lifted from them onwards while the ongoing lockdown would be further extended until 30 June for only the containment zones services would be resumed in a phased manner starting from 8 June. It was termed as unlock had already begun.

The second phase of unlock, unlock 2.0 was announced for the period of the 1 to 31 July. With more ease in restrictions unlock 3.0 was announced for August, similarly unlock 4.0 was announced for September and unlock 5.0 for the month the October. In the same way unlock 6.0 was announced for the month of November, unlock 7.0 was announced for the month of December.

The Janta curfew (trans people curfew) was a 14 hour curfew on 22 March 2020 initiated by Narendra Modi the Prime Minister of India (from 7 am to 9 pm). Every person was asked to obey the curfew with exceptions for people of essential services such as police medical services media, home delivery professionals and firefighters. At 5 pm. that day all citizens were asked to stand in their doorways balconies or windows and clap their hands or ring their bells in appreciation for the professionals delivering these essential services. People belonging to National cadet corps and nationals service scheme were to enforce the curfew in the country. The prime minister also urged the youth to inform 10 others about Janta Curfew and encourage everyone to observe the curfew.

The lockdown restricted people from stepping out of their homes. All transport services road air and rail-were suspended, with exceptions for transportation of essential goods fire police and emergency services. Educational institutions, industrial establishments and hospitality services were also suspended. Services such as food shops, banks and ATMS petrol pumps and other essentials and their manufacturing were exempted. The Home Ministry stated that anyone who fails to follow the restrictions can face up to a year in jail.

One of the major development was around the opening of wine shops. As per the guidelines of issued by the Ministry of home affairs wine shops were allowed to reopen

however people were asked to follow the protocols of social distancing and as well as wearing a mask but in effect things panned out to be utterly chaotic as long queues gathered outside wine shops from as early as 7 am.

This led to state governments and Municipal corporations deciding to shut down wine shops again in some places while some states decided to discourage alcohol. Delhi imposed a 70% special Corona fees. Andhra Pradesh increased the prices by 75% Tamil Nadu hiked the excise duty on India made foreign Alcohol by 15%

***

Corona O Corona

*Don't think we can't defeat you;
Our unity is our strength
And together we all will cheat you
You made a lot of people suffer
But don't worry soon we will recover
our will-power is strong
And we won't let you survive for long.*

-Bhor Sarita Sadashiv
TYBA

***

Superstitions about Corona Disease

-Chetan Kiran Shinde

(SYBA)

Introduction :

In the diverse social structure that characterized India misbeliefs and superstitions are still as active as in early days. Social media in particular are still been swamped by hundreds of beliefs and superstitions. During the Covid-19 pandemic, primarily infecting digitally literate people who are unable to check the fake and unthinkingly pass on suspect messages going viral.

Five highly circulated superstition and mis beliefs on social media about the coronavirus have figured out by the 'Indian scientists' in the campaign 'Hoox Buster'. Social media can be considered as the primary carrier of superstitions and misbeliefs are not only created from the dark corners of the internet.

In the time of pandemic with no antidote or vaccine in sight for Covid-19, along with the bleak outlook on the country's economy, the feeling of public helplessness has also increased given the poor state of public healthcare in under resourced hospitals, it is estimate how many Covid-19 carriers were mis- diaiagnosed or went undiognosed such situation ripe the misbielfs and superstitions to run riotamong the public.

Although hundereds of superstitions are viral on social media platforms on Covid-19. We are gonna discuss about few of them that were mostly in the 'limelight'

Gangajal (Water of the Ganges)

Suprisingly during this pandemic some scientists too have been making claims about treatment (before the vaccine was made) cure or protection from Covid-19. Some so-called activists too were had been making claims which have doubtful scientific valve. One of such claims is that the water of river Ganges can cure Covid-19.

After recent investigation done by CSIT National Environmental Enginnering and Research Institute Nagpur in which it was found that the upper stretches of the Ganges contained 20-25 types of bacteriophages. Phages are viruses the specifically target bacteria and are also extremely strain specific.

However it is unclear whether phages, being viruses themselves, covid have anti-viral properties. In fact, the Indian council of Medical Research (ICMR) has politely turned down the request, citing the lack of strong evidence to support the theory that the water of river Ganga can light the hover coronavirus

Religious Performances

India is populated by thousand of groups

practicing their faith speaking their language having their own ethnic traits customs, beliefs, tradition, rituals etc. But during the pandemic along with the disruption and un certainty it has been reflecting the people.

Many groups are performing their own rituals to protect their communities from this menance. Some people are performing special rituals using coconut shell with neem and placing these outside the village under the neem tree to ward off the evil spirits. They believe that by doing so, the corona virus will not enter their village.

A rural woman spoke about the ritual she was performing, which was published in a report "I have received infromation from my relatives via what's app which says you should light one diya each per sibling off yours. You are also supposed to pour that many buckets of water into a well. I have been doing this for my family she said, Adding "A few days ago, my sister who lives in mumbai called me and asked to search for a certain kind of hair. If you find it, it belongs to lord Hanuman. Now, we have to dip it into water and sprinkle it inside the entire house, as it will keep the cronavirus away."

Some people believe the pandemic is a test by 'Allah' of their faith. While some assert it as sign of Aallah's anger.

These are few examples of superstition and beliefs among the thousands flooding so- cial media during the pandemic.

Cow urineand dung

Several questions like whether the virus causing Covid-19 was created in a lab. Whether eating non-vegetarian food is risky, whether cow dung and urine can protect people from the virus? A group of Indian sci- entists came together and busted as part of a joint effort to light myths and mis information about the disease.

Their research stated that-The novel corona virus can't be cured by such means, while cow urine and dung might be used as components in some medicinal formulations, claiming their efficiency in curing Covid-19 is certainly far fetched and no such statement has yet been made by the scientist but the dam- age is already done.

In a incident, a 50 years old person from Hooghly, West Bengal was held by the police after he was selling cow urine and dung as a cure for Covid-19. In another example of such superstition being openly purveyed, by a self styled godman has released videos in which he can be seen bathing in a mixture of cow urine and cow dung, while claiming it can cure Covid-19

***

The economic problems and consequences of Corona in social life.

-Gade Diksha Manohar

(S.Y.B.A.)

Introduction:

Corona viruses are a family of viruses that can cause respiratory illness in humans. They are called a Corona because of crown-like spikes on surface of the viruses. Serve acute respiratory syndrome (SARS), the middle east respiratory syndrome (MERS) and the common cold are examples of coronaviruses that cause illness in humans.

The new strain of coronavirus SARS-COV2 was first reported in Wuhan, China in December 2019 it has since spread to every country around world.

Symptoms:

Covid-19 symptoms vary from person to person in fact, some infected don't develop any symptoms a (asymptomatic) in general people with Covid-19 report some of following symptoms:

Fever or chills: Muscle of body ache.

Cough : Headaches

Shortness of breadth : Loss of taste or smell

Tierdness : Sore throat.

Causes:

SARS- COV2, the virus that causes Covid-

19 enters your body through your mouth, nose or eyes (directly from the airborne droplets or from the transfer of the virus from your hands to your face) It then travels to the back of your nasal passages and muscous membrane in the back of your throat has been largely disruptive in terms of economical sector. An attempt is made to analyze the impact on some key sector.

Food & Agriculture:

Since agriculture is a backbone of the country and part of the government essential category, the impact is likely to be low on both primary agricultural production and usage of agro-inputs several state governments have already allowed free movement of fruits, vegetables, milk etc. online food grocery platforms are heavily impacted due to unclear restrictions on movement and stoppage of logistick vehicle

Aviation & Tourism:

Aviation and Tourism were the frist industry that were hit significantly by the pandemic. The common consensus seems to

be that Covid will hit these industries harder than 9/11 and the financial crisis of 2008. This industries may incurred losses of about 85 billion.

Conclusion:

There are hundred of corona viruses, most of which circulate in animals only of these viruses infected human and four of them cause symptoms of the common cold but three times in last 20 years, a corona virus has jumped from animal to humans to cause severe diseases.

The novel coronavirus infection was at first associated with travel from Wuhan but the virus has now established itself in 177 countries and territories around the world public health measures of a threat of the spread of virus while vaccine to stop it.

It attaches in cells there, begins to multiply and moves into lung tissues from there, the virus can be spread to other body tissues.

Impact:

The impact of coronavirus pandemic on the India has been largely disruptive in terms of social activity, economical activity as well as a loss of human lives. Almost all the sector has been adversely affected as demand and the exports sharply plummeted some notable ex-

ception where high growth was observed.

Education Sector:

The education sector of India was hitherto slow to change has been witnessing a massive transformation recently with changing job landscape technological distributions, demand for quality education and implementation of National education policy (NEP)

The pandemic cause further shocks to the system with school forced to shut down during the lockdown period and the transition of students and teachers to online teaching learning. In India around 250 million students were affected due to school closures at the onset of lockdown induced by the Covid-19. The pandemic posed several challenges in public and private school which included an expected rise in dropouts, learning losses and increase in a digital divide.

Economic sector:

The impact of coronavirus pandemic on India

***

Corona Virus -2019

-Khatale Shalu Sanjay

(F.Y.B.Com.)

History of Corona Virus-2019:

Corona virus disease 2019 (Covid-19) is a contagious disease caused by a virus the severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 (SARS COV-2). The first known as was identified in Wuhan China in December 2019. The disease has since spread worldwide leading to the ongoing COVID-2019 pandemic.

The name of coronavirus is derived from Latin Corona meaning "Crown" or "Wreath" itself a borrowing from Greek "garland" Wreath. The term was coined by June Aimeida & David Tyrrel who first observed & studied human coronavirus. The word was first time used in print in 1968 by an information group of virologist in the journal Nature to designate the new family of viruse.

Coronavirus are group of related RNA viruses that cause disease in mammals and birds. In human and birds, they cause respiratory tract infections that humans include some cases of the common cold. (Which also caused by other viruses, predominanatly rhinoviruses) while more lethnal varieties can cause by SARS, MERS & COVID-19, Which is causing on ongoing pandemic cows and pigs they cause diorrhoea while in mice they caus hepatitis and encephlomyelitis

Virus classification

unranked- virus
Reulm- Riboviria
Kindom- Orthornaviox
Phyim- Pissviricota
Lass-Pisonivirietes

Order- Nidoviridae

Family- Coronaviridae

Subfamily- Orthocornavirinal

Symptoms:

Symtoms of Covid-19 are variable but often include fever, cough, headache, fatigue, breading difficulties, Loss of smell and loss of taste symptoms may begin one to fourteen days after exposure to the virus at least a third of people who are infected do not noticeable sypstoms of those people develop symptoms noticeable enough to be classed as patients most (811) develop mild to moderate symptoms cup to mild pneumonia while K11 develop serve symptoms (dyspena, hypoxic or more than 50% lung involvement) and suffer critical symptoms respiratory failure, shock or multi organ failure people are at higherrisk of developing severe symptoms some people continue to exprience range of effects along Covid for months after recovery and damage to organs has been observed multi year studies are underway to further investigate the long time effects of the disease.

Covid-19 transmits when people breath in air contaminated by droplets and smell airborne particles containing the virus. The risk of breathing in a when people are in close proximity but they can behold longer distances praticularly indoors. Transmission can also occur if splashed or sprayed with containinated fluids in the air, on nose or mouth and rerey, via contact people remain contagious for up to 20 days & can spread the virus even if they do not develop syptom.

***

Covid-19 and it's features

-Pagare Rohit Ashok

(T.Y.B.A.)

We know that the disease is caused by the SARS-COV-2 virus which spreads between people in several different ways. Some evidences suggest that the virus spread manly among the people who are in close social contact. If we make a conversation with other people very closely the virus releases through the breathing and spitting of the infected person's mouth or nose in small particles. When the infected person speaks, sneeze, cough, sing or breathe, the particles easily enters in another person's body when he inhale from close distance. This is called short range aerosol or Short Range Air- Borne Transmission.

The virus can also spread in poorly ventilated or crowded indoor settings where people together spend long time. This is because the aerosols remain suspended in the air and enter human body through breathing. This is called as Long Range Aerosol or long range Air-borne Transmission. People become infected when the droplets spread or settle down on their hands and they touch their eyes, nose, and mouth with the hands. More research is on going to understand the spreading and the setting of the virus. The researchers also found that there are variants of the virus named like Delta, Delta plus, Omicron etc. When the infected people starts getting symptoms at that time number of people get infected from the same person without any idea of infection. Laboratory Research suggests that infected person spreads more infection among the people just two days before of the

development of symptoms. The people who have several diseases can fight for a long time. But some people who never get any kind of symptoms and pass the virus to others. But the frequency of infecting to others is not clear and it need more research.

Symptomatic and Pre-Symptomatic both these terms are referred to the people who don't have any symptoms. A Symptomatic is a person who is infected but never develops any symptoms. The Pre-symptomatic is a person who is infected but he has not yet developed any symptom but go on to develop symptom later. The situation like where people stay long time in contact increases the risk of virus of transmission. Indoor hall, Stadium and the place of poor air ventilation are more risky than other outdoor places. The Activities where more particles are expelled from mouth such as singing, breathing heavily during exercise also increase the risk of transmission. So, the three Cs are useful way to think about the virus. It describes where the virus spreads easily- **close contact** setting especially where people have close conversations, **confined and enclosed** spaces where ventilation is low. Risk reducing Tips: One of the basic tips is that follow local guidance and check to see what national, regional and local authorities are advising. So you get most relevant information. Stay at least one meter away from others even when they don't have any symptoms. Wear a mask of three layers especially when you are indoor atmosphere. Wash your hands before putting before putting and taking off the mask.

Relations of People in Corona

-Halkunde Dilip Sharad

(F.Y.B.A.)

The pandemic continues to affect our lives including our relationship with family, friends, colleagues and others. We may feel weary about the risk vesting or being visited by loved ones. Visiting shops, gyms, cafes or homes of relatives increases the risk of virus infection. If we have any health issue or having long term medical treatment, our visits to such places are more risky.

The face to face contact with people can feel stressful and may be worrying and frightening and some time unbearable. Sometime we or our relatives and colleagues leave us in alienation and depressed condition. We start thinking about the hatred of the people and we become more uneasy. But we need more time to contact with the friends and have good conversation with them. Be cautious for the people who are more important in your life. Do not spend more time on mobiles. Pay attention to the others who are important persons in your life. Listen to them what they are trying to say. Try to understand and focus on their needs. Let you listen to their minds and support to them. Recognise and try to move out the things that harm your relation with other people which later give you unhappiness.

All these things will help us to move forward towards final solutions. Stay in touch with the people however you can by social media, mobile phones, emails, text messages or letters. It will create positive power in them

and they will take themselves away from the loneliness.

***

Children Life during Lockdown

Bhor Sarita Sadashiv

TYBA

Before the virus, I went to school.

Everything was good and happy.

Now i see people with face masks and few cars

But i am happy to have more time with my mom

And i have more days to play.

I'm afraid that my family and friends will get sick

I miss playing with my friends at school

I miss visiting my grandparents at their homes.

I miss going to the river.

While this happen (lockdown) I draw pictures.

I play and do home work.

I hope that this will end so I can go back to see y friends.

Then I will go to the park.

All this will pass, we will be fine.

If we take care of ourselves and wash our hands

The virus will die.

Stay at home so we can go out.

***

Teenage (The Mind of Confusion)

-Anjali Madan Singh

(12th Science)

Teenage is the period between the childhood and adulthood. Teenage starts between the ages 12 to 19. During this age there are physical, mental and social changes takes place in males and female. The physical changes are produced by hormones which are the chemicals in glands of the body. Mental changes involve changes in thinking and emotions. Socially, teenage view their friend as more important than at earlier stage.

Life is like roller-coaster. It has many ups and downs. But it's your choice to either scream or enjoy the ride, isn't it? Similarly teenager's problems are something you just cannot ignore. In my article i am going to discuss that teenagers have problems but parents have solutions. As we all know "Coin has two sides." Similarly some parents show their children a right path but there are few parents unknowingly they ruined their children life. They didn't even know it. Some people don't like their teenage but some like.

I think it depends on the type of parents you have. Some parents see their teenagers as young adults and human beings who have a mind of their own. While other parents see their teenagers as children who need to obey their every command, I am going to separate my answer into two categories, i.e. advantages and disadvantages. But as I stated before, it depends on their parents.

Some teens are allowed to go out with friends whenever they like. Some have to ask

their parents and they have curfews. Some of them aren't even allowed because their parents said so. If parents not allow them to go out they become their enemy. Sometimes it is good to let them go out so that they can explore the world. They can find the reasons of their birth. But sometimes it is not safe for them. So they should listen to their parents and explain them calmly what is wrong and what is right openly. Some teens are allowed to date at 13 years age. Some aren't allowed to date even at the age of 17 or 18, or maybe even after that.

This is the right time to become your child's boyfriend. You should give them a suggestion which type of girl or a boy is good for your friendship. The role of parents is to explain them who is good foe friendship. Help them to choose their friend circle. Because the reality is that you can't keep your child away from friends. He or she might get depressed. Some teens are allowed to talk to their parents and they do so. But some teens are not allowed to open up themselves in front of their parents. Let them speak. It is better than your neighbour say about your child. Don't judge them if you do so they feel very comfortable to share their problems with you. If you don't listen to them they will share their problems to somebody else. There is high chance to misguide your child. Trust is the most important point in this age. If you rust them it will become hard for them to break it. Being a teenage I know it. Inside your child your DNA is present. If your

child trusts your DNA your neighbours are not going to trust.

“Dear teenagers don’t lose your life just for a silly fame.”

(A girl and guy were speeding over 100 mph on motorcycle.)

GIRL: Slow down. I am scared.

BOY: No, this is fun.

GIRL: No, it is not. Please, it is too scary!

BOY: Then tell me you “Love me.”

GIRL: Fine. “I love you.” Slow down!

BOY: Now give me a big HUG

(Girl hugs him.)

BOY: Can you take my helmet off and put it on? It’s bugging me.

Next day there was a headline in the paper: motorcycle had crashed into a building because of brake failure. Two people were on the motorcycle, but only one was survived.

The truth was that halfway down the road, the boy realized that his brakes broke. But he didn’t want to let the girl know. Instead, he heard her say she loves him, felt her hug one last time. Then he said to her to wear his helmet. So she would live even though it meant he would die.

Dear teenagers if you want your favourite ones to live in your life always. Take care of them. Teach them the right path no matters whatever it may be. It is your responsibility as well.

Advantages of Teenagers

1. If you are still young enough to courage any mistake you made without dealing with any lifelong consequences of your behaviour.
2. You still have time to figure out what you want to do with your life before you are bogged down with real life responsibilities.

3. You are still being financially supported by your parents or guardians.

4. It is easier to enjoy life.

Disadvantages of teenagers:

1. You are not financially independent. So you still have to submit to whoever is financially supporting you.

2. You have less freedom to do what you want to. Because you are still bound by the expectations of those who have authority over you.

3. You can’t drink, rent cars, get apartments, etc because of government’s age restrictions.

4. You still are not mature enough to make wise decisions because you will likely ruin your life due to lack of life experience.

One and only best solution for these teenage problems is parents’ unconditional love and care. Being their best friend and guide them without being demanding trying to control them harshly or imposing things will only make situations worse for you as well as them.

Dear teenagers this is your growing age. Ups and downs will come in your life. You will go through mental, physical and emotional changes. Don’t worry be calm and find a solution. If you have any problem focuses on issue not on a person or emotion.

“The World is so hard.

When you’re in between;

Your future world

And childhood dreams.”

The teenage love who you think the world of will never like you in that way.

“We learn from our mistakes, from the wrong turns we take, from the fake friends we make, and from the times we almost break.”

***

Impact of street vendors due to corona lockdown in India

-Nayan Hiranman Khatele

(F.Y.B.A.)

The lockdown in Delhi came down harshly on street vendors as it did for many other workers in the city's massive informal economy. Announced on 24th March with just 4 hours notice an empty city mean that the city's vendors immediately lost their source of income and were confronted with hunger and deprivation some vendors (fruit and gegetable sellers) began venturing out after a few days without explicit permission and immediately faced police harassment. After a few weeks, the government eased restrictions and essential vendors were being permitted to vend (due in large part to the advocacy of vendor organizations and activised networks) However the cost of doong business as well as the risk, has gone up significantly with vendors not having access to wholesale markets and suppliers and having to spend more on travel costs due to travel restrictions in the nation. With lockdown holded partially in place, the number of buyers went to tobuy

The state has recently announced a stimulus package of INR 5000 crore for nearly 50 lakh vendors, acknowledge of the grave impact of their loss of livelihood. The intended relief for vendors will be a credit loan that will

provide an initial working capital of INR 10,000 for all vendors but this is not sufficient insted of credit, the government should think of coverting it into direct income benefit, a cash grant as livelihood support to start the income activity in a regular way.

The vendors need income support to be able to restart work, and if they are not able to do so, how will they return the loan in the face of the ever changing crisis vendor organizations have to step forward and advocate for vendors to be provide the resources they need to be able to resume their livelihoods. To this end, vendors organizations could consider the Agenda of advocacy.

***

अहवाल विभाग

○ अनुक्रमणिका ○

क्र.	विषय	नाव
१)	मराठी विभाग	प्रा.डी.एन.गिरी
२)	हिंदी	प्रा.वैशाली डी. दामले
३)	इंग्रजी अहवाल	प्रा.वाय.आर.मोहन
४)	अर्थशास्त्र	प्रा.बी.सी.पाटील
५)	राज्यशास्त्र	प्रा.डॉ.श्रीमती के.एम.वाजे
६)	भूगोल	प्रा.नितीन बी.बोरसे
७)	रसायनशास्त्र	प्रा.डी.डी.लोखंडे
८)	वनस्पतीशास्त्र	प्रा.एल.डी.देडे
९)	भौतिकशास्त्र	प्रा.जी.डब्ल्यु.गांगुर्डे
१०)	प्राणीशास्त्र	प्रा.के.के.चौरसिया
११)	गणित	प्रा.जी.टी.सानप
१२)	कॉमर्स	प्रा.ए.वाय.सोनवणे
१३)	कॉम्प्युटर सायन्स	प्रा.सी.डी.चौधरी
१४)	ग्रंथालय	प्रा.डी.एच.शेंडे
१५)	जिमखाना विभाग	प्रा.हरिष आर. वसावे
१६)	एन.एस.एस.	प्रा.बी.सी.पाटील
१७)	एन.सी.सी.	प्रा.परदेशी एस.एस.
१८)	स्पर्धा परीक्षा	प्रा.गोपाळ लायरे
१९)	कनिष्ठ महाविद्यालय	प्रा. एस.बी. फाकटकर
२०)	निर्भय कन्या अभियान	प्रा.डॉ.एम.बी.कांबळे
२१)	सेंद्रिय शेती मागदर्शन कार्यशाळा	प्रा.डॉ.एम.बी.कांबळे
२२)	सांस्कृतिक विभाग	प्रा.डॉ.श्रीमती के.एम.वाजे

***

मराठी विभाग

-प्रा.डी.एन.गिरी

(विभाग प्रमुख)

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२०२२ मध्ये मराठी विभागाने मा.प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड यांच्या मार्गदर्शनाखाली विविध उपक्रमांचे आयोजन केले होते.यात प्रामुख्याने पुढील उपक्रमांचा समावेश होतो.

१) मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा अंतर्गत विविध उपक्रम अहवाल दिनांक १४ जानेवारी ते २८ जानेवारी

महाराष्ट्र शासन आणि सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ पुणे यांच्या कार्यालयीन आदेशानुसार व कोरोना कालखंडातील नियमांचे पालन करीत, मराठी विभागाने मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा अंतर्गत उपक्रमाचे आयोजन केले होते

१) **ग्रंथपूजन :-** महाविद्यालयाचे प्राचार्य मा. डॉ. पी. आर. भाबड यांच्या शुभहस्ते ग्रंथपूजन करीत मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा साजरा करण्यात आला.या प्रसंगी महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य व मराठी विभागप्रमुख प्रा.डी.एन.गिरी, परीक्षा विभाग प्रमुख प्रा.डी.डी.लोखंडे प्रा.बी.सी.पाटील. प्रा.वाय.आर.मोहन, प्रा.एस.एस.परदेशी यासह इतर मान्यवर उपस्थित होते.कार्यक्रमाच्या नियोजनासाठी महाविद्यालयाचा ग्रंथालय विभागाचे विशेष सहकार्य मिळाले.

२) **पुस्तक प्रदर्शन:-** मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा निमित्ताने मराठी भाषेतील विविध विषयावरील पुस्तकांचे प्रदर्शन भरविण्यात आले.यात प्रामुख्याने संत साहित्यापासून अर्वाचीन साहित्यापर्यंत विविध पुस्तके उपलब्ध केली. ग्रंथ प्रदर्शनासाठी विविध विषयावरील आणि मराठी भाषेत असणारे चरित्रग्रंथ व साहित्याचे विशेष कौतुक केले.महाविद्यालयातील विज्ञान विभागातील विद्यार्थ्यांना मराठी भाषेतील साहित्याचा ठेवा ज्ञात व्हावा हा उद्देश

होता. सदर पुस्तक प्रदर्शन हे तीन दिवस आयोजित करण्यात आले होते. सदर पुस्तक प्रदर्शनास महाविद्यालयातील ३८ प्राध्यापक आणि ८९ विद्यार्थ्यांनी भेट दिली.

३) **मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा:-** मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा निमित्ताने आयोजित करण्यात आलेल्या उपक्रमांमध्ये भिक्तीपत्रिका या उपक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. सदर कार्यक्रमाच्या माध्यमातून मराठी भाषेतील साहित्य,साहित्यिक यांची ओळख व्हावी. विद्यार्थ्यांच्या स्वलिखित साहित्याला व्यासपीठ मिळण्याच्या दृष्टीने भिक्तीपत्रिकाचे आयोजन केले होते.सदर उपक्रमात महाविद्यालयातील ३० विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला होता. उत्कृष्ट चित्रकारास मराठी विभागाच्या वतीने योग्य बक्षिस देण्यात आले.

४) **मराठी भाषेत नाव आणि सही उपक्रम:-** मराठी भाषा संवर्धन होणे आणि दैनंदिन उपयुक्त होण्यासाठी मराठी विभागाच्या वतीने मराठी भाषेत नाव आणि सही हा उपक्रम आयोजित केलेला होता. सदर उपक्रम हा महाविद्यालयातील प्राध्यापक आणि प्रशासकीय सेवक यांच्यासाठी होता.यामध्ये मराठी भाषेत उत्तम सही आणि नाव लिहिणाऱ्या प्राध्यापकांना आणि प्रशासकीय सेवकांना योग्य बक्षिस देण्यात आले.

५) **निबंध स्पर्धा:-** मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा निमित्ताने विविध स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आलेले होते. त्यामध्ये प्रामुख्याने निबंध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. सदर स्पर्धा ऑनलाईन पद्धतीने घेण्यात आलेली होती. या स्पर्धेत एकूण २९ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला होता.

मराठी भाषा संवर्धन होण्याच्या दृष्टीने आम्ही केलेला प्रयत्न निश्चित सर्वांना विशेष आवडला गुणक्रमांक प्राप्त झालेल्या विद्यार्थ्यांचा गौरव करण्यात आला. या गौरवाच्या माध्यमातून मराठी भाषा संवर्धनाची नवी प्रेरणा मिळाली.

६) विशेष व्याख्यान:- १) मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा निमित्ताने विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले. सदर व्याख्यान हे ऑनलाईन पद्धतीने आयोजित केले होते. या प्रसंगी प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून प्रा.डी.एन.गिरी तर कार्यक्रमाचे अध्यक्ष म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड उपस्थित होते. सदर कार्यक्रम प्रसंगी प्रा.डी.एन.गिरी यांनी मराठी भाषेचा उगम आणि विस्तार कसा झाला? यासह मराठी भाषेतील वेगवेगळ्या साहित्यकृतीचा आढावा घेतला. या कार्यक्रमासाठी ४९ प्रतिनिधींनी सहभाग घेतला. या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक प्रा.डॉ.आर.डी.शिंदे यांनी केले तर आभार प्रा.श्रीमती जोशी यांनी मानले तर सूत्रसंचालन प्रा.श्रीमती पाटील ए.एस. यांनी केले.

२) जागतिक मराठी भाषादिन व कवी कुसुमाग्रज जयंती: महाराष्ट्र शासन आणि सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ पुणे यांच्या कार्यालयीन आदेशानुसार व कोरोना कालखंडातील नियमानांचे पालन करित मराठी विभागाने दिनांक २८ जानेवारी २०२२ रोजी जागतिक मराठी भाषा गौरव दिन साजरा केला. या प्रसंगी महाविद्यालयातील ८८ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

मराठी भाषा गौरव दिन निमित्ताने विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आलेले होते. सदर कार्यक्रम प्रसंगी कार्यक्रमाचे अध्यक्ष मा. प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड यांच्या शुभहस्ते कवी कुसुमाग्रज यांच्या प्रतिमेचे पूजन केले. या कार्यक्रम प्रसंगी उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी, प्रा.डॉ.आर.डी.शिंदे, प्रा. डॉ. एम. बी. कांबळे, प्रा.श्रीमती वैशाली दामले इत्यादी उपस्थित होते

३) प्रमुख वक्ते प्रा.डॉ.आर.डी.शिंदे :- प्रा.डॉ.आर.डी.शिंदे यांनी आपल्या मनोगतात कवी कुसुमाग्रज यांचे जीवन आणि साहित्य विषयक कार्याचा आढावा घेतला. मराठी साहित्यात कवी कुसुमाग्रज यांना मिळालेले विविध पुरस्कार आणि त्यांचा करण्यात आलेले सन्मान यांचा आढावा घेतला. कवी कुसुमाग्रज यांचे साहित्य हे मानवीमूल्ये, सामाजिक मूल्ये जपणारे असून केवळ मराठी भाषिकांनीच नव्हे तर इतरांनी देखील कवी कुसुमाग्रज यांच्या साहित्याचे वाचन करणे काळाची गरज आहे. अनेक आदर्श विचारांची आणि मूल्यांची प्रेरणा साहित्याच्या माध्यमातून केलेली आहे. मराठी साहित्याची वाटचाल आणि विकास या विषयाच्या अनुषंगाने प्रा.डी.एन.गिरी यांनी सविस्तर चर्चा केली. मराठी शब्दांचे प्रकार मराठी साहित्याचे विविध प्रवाह या संदर्भात त्यांनी सखोल चर्चा केली.

४) अध्यक्षीय विचार: प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड मराठी भाषा गौरवदिन कार्यक्रम प्रसंगी अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड हे उपस्थित होते. या कार्यक्रम प्रसंगी त्यांनी मराठी भाषा संस्कृती आणि साहित्याचे जतन होणे काळाची गरज असल्याचे मान्य केले. आपली भाषा आणि संस्कृती ही श्रेष्ठ दर्जाची आणि विविधतेने समृद्ध आहे. मराठी भाषेत ज्ञान विपूल आहे या ज्ञानाचा योग्य उपयोग व्हावा अशी अपेक्षा या कार्यक्रम प्रसंगी केली

५) काव्यवाचन स्पर्धा:

मराठी भाषा गौरव दिन निमित्ताने मराठी विभागाच्या वतीने काव्यवाचन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. या स्पर्धेत महाविद्यालयातील १५ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला होता. यामध्ये स्वरचित कविता आणि इतर कवींच्या कवितांचे वाचन करण्यात आले. या स्पर्धेत पुढील प्रमाणे गुणक्रमांक देण्यात आले.

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

अ) स्व रचित कविता

प्रथम क्रमांक - शिंगोटे गायत्री सोपान -
एस.वाय.बी.एस्सी.

द्वितीय क्रमांक - चव्हाण मयुरी बाळासाहेब
एफ.वाय.बी.एस्सी.

ब) कविता वाचन - इतर कवींच्या

प्रथम क्रमांक - गोवर्धने जगदीश दिलिप
टी.वाय.बी.एस्सी.

द्वितीय क्रमांक - डावखर दिक्षा दिलिप ११ वी

तृतीय क्रमांक - गायकर भाग्यश्री परशराम -
एफ.वाय.बी.एस्सी

३) विद्यापीठ स्तरीय निबंध स्पर्धेत सहभाग -

मराठा विद्या प्रसारक समाजाचे, श्रीमती
विमलाबेन खिमजी तेजुकाया, कला, विज्ञान व वाणिज्य
महाविद्यालय, देवळाली कॅम्प यांच्या वतीने आयोजित
करण्यात आलेल्या विद्यापीठ स्तरीय निबंध स्पर्धेत
विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

***

हिंदी विभाग

-प्रा.वैशाली डी दामले

(विभाग प्रमुख)

महाविद्यालय का हिंदी विभाग सतत उपक्रमशील
रहा है। शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ में विभाग की ओर
से विविध गतिविधियों का आयोजन किया गया।

दि. १४.९.२०२१ को हिंदी दिन समारोह संपन्न
हुआ। हिंदी दिन के तहत पखवडा का आयोजन किया
गया। आझादी का अमृत महोत्सव के वर्ष पर इस साल
हिंदी प्रतियोगिता प्रश्न मंजुषा में लगभग १५५ छात्रोंने
सहभाग लेकर सभी छात्रोंको हिंदी विभाग एवं IQAC
के अंतर्गत ई-सर्टिफिकेट अपने ही मेल आय. डी. पर
दिया गया।

महाविद्यालय में 'हिंदी दिन' समारोह में इगतपुरी
के उद्योजक माननीय अजितजी लुणावत प्रमुख अतिथी
थे। कार्यक्रम के अध्यक्ष महाविद्यालय के प्रधानाचार्य
डॉ. पी. आर भाबड सरजी ने कार्यक्रम की शोभा बढ़ाई
एवं छात्रो, अध्यापकों को मार्गदर्शन किया।

दि.८.३.२०२२ विश्व महिला दिवस के उपलक्ष
में बिंदू रामराव देशमुख कला, वाणिज्य महिला आरंभ

महाविद्यालय नाशिक, जेल रोड आयोजित कार्यक्रम में
बतौर हिंदी विभाग प्रमुख प्रा. वैशाली डी. दामले जी ने
मार्गदर्शन किया था। जहाँ उन्होने छात्रोंओं को 'मै ही
कृष्णा हूँ' विषय पर मार्गदर्शन किया।

इस प्रकार विभाग के व्याख्याता छात्रों के सुम
कला गुणोंको विकसित कर प्रोत्साहित करते है ।

***

Department of English

-Mohan Y. R.

(Dept. of English)

1. FACULTY

In the academic year of 2021-22 following faculties helped and cooperated to run the

No.	Name of Faculty	Educational Qualification
1	Dr. P R Bhabad (Principal)	M.A., Ph.D., PGDTE, B.Ed.
2	Mr Y R Mohan (Assistant Professor)	M.A. English S.E.T.
3	Smt. Leena Devare (Assistant Professor)	M.A. English, B.Ed. S.E.T., NET

English special course in the college.

2. STUDENT ENROLLMENT

In this academic year total 28 students opted FYBA English General Subject. For SYBA English subject total 11 students opted English special subject and for TYBA English 12 students opted English special subject.

No.	Name of Class	Total Number of Students
1	FYBA (Optional English)	28
2	SYBA (English Special)	11
3	TYBA (English Special)	12
4	FYBCOM (Additional English)	75
5	SYBSC (Plain)	19
6	SYBSC (Computer Science)	20

3. FACULTY PERFORMANCE

In this academic year following faculty participated in various activities like seminar conferences workshops guest lectures, subject expert.

A) Dr. P. R. Bhabad (Principal)

1. Chief Guest in Prize Distribution Programme, Rotary, Club, Sinnar on 6th September 2021.
2. **Published paper** in titled 'The Covid-19 and the upsurge of English Language' 'The Criterion-An International journal in English Vol.-12, issue IV August 2021 dated 31-08-2021.
3. Attended **workshop** on 'National Education Policy 2020- Implementation Strategies For Principal/ Directors' conducted by UGC HRDC and Savitribai

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

Phule Pune University, Pune at Manashakti Research Centre, Lonawala, Dist. Pune from 20 March 2022 to 22 March 2022.

4. Worked as a **Subject Expert** for Ph.D. Viva Voce of a Research Scholar on 13th April 2022.
5. As A Resource Person and Chief Guest- **English Language Day** and **The World Book Day** celebration on 28th April 2022.
6. Worked as subject expert and member of NAAC Committee from 21 January 2022 to 22 January 2022 at Hnathial, Mizoram.
7. Delivered a lecture on 'New Education Policy' in Academic Lecture Series on 16 March 2022 at KPG Arts, Science And Commerce College, Igatpuri.
8. Worked as Subject Expert for Pre-registration Ph.D. Course at Research Centre, KTHM College, Nashik.
9. Completed Faculty Development Programme on Tribal Pride Journey- Experiential Leadership under RUSA from 28th March to 1st April 2022 at Chanda, Gondawana Unniversity, Gadchiroli.

B) Y. R. Mohan (Assistant Professor)

1. Worked as chief Guest and delivered a Lecture on 'Swami Vivekanand Yanche Vichaar ani Yuva Warga' on 12th January 2022 online mode at Arts College, Thalner, shirpur, Dist. Dhule.
2. Career Counselling of the S.Y.B.A. and Class Seminar for S.Y.B.Sc. students.

C) Smt. Leena Devare (Assistant Professor)

1. Counselling of the TYBA students for Career Development
2. Guided students on Personality Development.

4. STUDENTS INVOLVEMENT IN VARIOUS ACTIVITIES

A) SYBA SPECIAL ENGLISH STUDENTS

1. Shinde Chetan :

- Completed Online Faculty Development Programme titled 'Teaching Pedagogy and ICT Tools for Social Sciences' at Bhavan's Vivekanand College of Science, Secundarabad from 4 April 2022 to 08 April 2022.

2. Sanagle Vaishali Dattatray

- Completed online Short Term Training Programme titled 'IMPAT AND PANCA OF ENVIRONMENTAL POLLUTION: THE PAST PRESENT AND FUTURE' AT RAJ RISHI govt. Autonomous college from 20th April 2022 to 26th April 2022.
- Done Online Teaching during Lockdown time from 15-06-2020 to 21-01-2022.

- Participated in One Day National Level Webinar on National Educational Policy-2020 at Matoshri College of Education, Eklahare, Nashik on 16th February 2022.

B) TYBA SPECIAL ENGLISH STUDENTS

1. Jakhare Varsha Pandharinath :

- Completed Short Term Training Programme titled 'IMPAT AND PANCEA OF ENVIRONMENTAL POLLUTION: THE PAST PRESENT AND FUTURE' AT RAJ RISHI govt. Autonomous college form 20th April 2022 to 26th April 2022.
- Completed 'Basic Yoga Online Certificate Course at Iगतouri College form 02-09-2021 to 12-09-2021.
- Participated in National Voter Awareness Quiz Contest organized by Election Commission of India.
- Participated in 'Mazi Vasundhara Mitra' programme organized by Environment and Climate Change Department, Government of Maharashtra on 12-10-2021.

2. Bhor Sarita Sadashiv:

- Completed Career Advancement Course MSCIT on 11 March 2022.

3. Pagare Rohit Ashok :

- Completed Short Term Training Programme titled 'IMPAT AND PANCEA OF ENVIRONMENTAL POLLUTION: THE PAST PRESENT AND FUTURE' AT RAJ RISHI govt. Autonomous college form 20th April 2022 to 26th April 2022.

***

अर्थशास्त्र विभाग

-प्रा.बी.सी.पाटील

(विभाग प्रमुख)

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ या वर्षाची सुरुवात जून २०२१ मध्ये झाली. प्रथम वर्ष बी.ए. प्रवेश प्रक्रियेत अर्थशास्त्र विभागातील सर्व प्राध्यापकांनी ऑनलाईन पद्धतीने सक्रिय सहभाग घेतला. या वर्षासाठी एस. वाय. बी. ए. अर्थशास्त्र विशेषस्तर ४३ विद्यार्थी, टी. वाय. बी. ए. अर्थशास्त्र विशेषस्तर ३६ विद्यार्थी, एम. ए. अर्थशास्त्र प्रथम वर्ष २६ विद्यार्थी व एम. ए. द्वितीय वर्ष ३१ विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेऊन अर्थशास्त्र विभागाच्या यशस्वी वाटचालीत सहभाग नोंदवला. यापैकी १४ विद्यार्थ्यांनी पदवी याच कॉलेजमधून पूर्ण करून पदव्युत्तर पदवीसाठी येथेच प्रवेश घेतला आहे.

अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने दिनांक ११ जुलै २०२१ रोजी जागतिक लोकसंख्या दिनानिमित्त कार्यक्रम घेण्यात आला त्यामध्ये वाढत्या लोकसंख्येसंदर्भात जनजागृतीपर आधारित प्रा. बी.सी. पाटील यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पी. आर. भाबड हे होते. त्यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रा.डी.के.भेरे यांनी केले. अर्थशास्त्र विभागातील १५ विद्यार्थ्यांनी राष्ट्रीय सेवा योजनेत भाग घेतला तसेच विद्यार्थी विकास मंडळात १२ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. महाविद्यालयात विविध स्पर्धांच्या मध्ये महाविद्यालय विभागातील विभागातील १५ विद्यार्थ्यांनी

सहभाग घेतला अर्थशास्त्र विभागातील कु. अपूर्वा पाटील व कु. पूजा कुशारे या नोकरीत रुजू झाल्या आहेत.

या शैक्षणिक वर्षात प्रा. बी. सी. पाटील यांना सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाची अर्थशास्त्र विषयातील P.G. Recognition मिळाले व डॉ. एम. बी. कांबळे यांनाही पीएच. डी. गार्डशिप व P.G. Recognition मिळाले. प्रा. बी. सी. पाटील व प्रा. डी. के. भेरे यांनी आपला पीएच. डी. पदवीसाठीचा अंतिम प्रबंध विद्यापीठात सादर केलेला आहे. एम. ए. भाग २ मधील सर्व विद्यार्थ्यांनी संशोधन प्रबंध पूर्ण करून त्याचे स्पायरल बाईंडिंग जमा केले आहेत. तसेच विभागातील विद्यार्थी सांस्कृतिक, क्रीडा व इतर विभागात होणाऱ्या सर्व स्पर्धांमध्ये सक्रिय सहभाग घेतात.

***

राज्यशास्त्र विभाग

-प्रा.डॉ.के.एम.वाजे

(विभाग प्रमुख)

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये विभागात राज्यशास्त्र विषयास प्रथम वर्ष कला जनरल -३१५,द्वितीय वर्ष कला जनरल -१३५ ,स्पेशल-५८ ,तृतीय वर्ष कला जनरल - ८१, स्पेशल-३२ विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतलेला आहे.

डिसेंबर २०२१ मध्ये महाविद्यालयात तहसील कार्यालय, इगतपुरी व राज्यशास्त्र विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने ज्या विद्यार्थ्यांचे १८ वर्ष वय पूर्ण झाले आहेत अशा पात्र मतदार विद्यार्थ्यांकडून फॉर्म भरून घेतले.

२६ नोव्हेंबर २०२१ रोजी विभागाच्या वतीने भारतीय संविधान दिन साजरा करण्यात आला. याप्रसंगी प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड, राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख डॉ.के.एम.वाजे, प्रा.एम.एस.मगर उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी,डॉ.डी.डी.लोखंडे,राज्यशास्त्र विषयाचे विद्यार्थी - विद्यार्थिनी उपस्थित होते.या प्रसंगी राज्यशास्त्र विषयाचे प्रा.एम.एस.मगर यांनी भारतीय संविधान उद्देश पत्रिकेचे सामुहिक वाचन करत भारतीय राज्यघटना या विषयावर व्याख्यान दिले.प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड यांनी आपल्या मार्गदर्शनात असे संबोधित केले कि विद्यार्थ्यांनी राज्यघटनेतील मुलतत्वाची जाणीव स्वीकारून देशाचा एक जबाबदार नागरिक म्हणून आपली भूमिका व्यावहारिक जीवनात मांडावी तसेच स्वातंत्र,समता,बंधुता, व न्याय तसेच राष्ट्रीय एकता आणि एकात्मता यांचा अंगीकार आपल्या दैनंदिन जीवनात करावा.

राज्यशास्त्र विभाग, निवडणूक आयोग, व तहसील कार्यालय इगतपुरी यांच्या संयुक्त विद्यमाने व महाराष्ट्र शासन व पुणे विद्यापीठाच्या कार्यालयीन आदेशानुसार कोरोना कालखंडातील नियमांचे पालन करित राज्यशास्त्र विभागाने विविध उपक्रमांचे आयोजन केले.

दिनांक २५ जानेवारी २०२२ रोजी राज्यशास्त्र विभागामार्फत राष्ट्रीय मतदार दिन हा कार्यक्रम साजरा करण्यात आला. सदर कार्यक्रमांचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे सन्माननीय प्राचार्य डॉ.पी.आर. भाबड होते तर प्रमुख व्याख्याते राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख डॉ. के.एम.वाजे यांनी राष्ट्रीय मतदार दिन का साजरा केला जातो. त्याचे महत्व काय. याबाबत सविस्तर माहिती सांगितली तर कार्यक्रमाचे अध्यक्ष व महाविद्यालयाचे प्राचार्य यांनी आपल्या अध्यक्षीय मनोगतात मतदानाचा इतिहास, मतदानाची आजची परिस्थिती आणि मतदानात तरुणांची भूमिका याबाबत सविस्तर मार्गदर्शन केले. सदर कार्यक्रमात महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी, प्रा.बी.सी.पाटील, डॉ.आर.डी.शिंदे, राज्यशास्त्र विभागाचे प्रा.एम.एस.मगर, इतर सहकारी प्राध्यापक व विद्यार्थी उपस्थित होते. सदर कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन राज्यशास्त्र विभागातील तृतीय वर्षातील विद्यार्थी आकाश भोर यांनी केले, द्वितीय वर्षातील नेहा आरोटे हिने मतदार दिनाच्या शपथचे उपस्थितांसमोर वाचन केले. दि. २५ जानेवारी २०२२ ते ३१ मार्च २०२२ या कालावधीत भारत सरकार व निवडणूक आयोग यांनी सर्व गटातील संस्थागत,व्यावसायिक,व हौसी या करिता ऑनलाईन विविध स्पर्धांचे आयोजन केले.या स्पर्धांची माहिती विद्यार्थ्यांना व्हावी या उद्देशाने दि २३ मार्च २०२२ रोजी महाविद्यालयात कार्यक्रम घेण्यात आला. या कार्यक्रमात महाविद्यालयातील सर्व शाखेचे बहुसंख्य विद्यार्थी उपस्थित होते. उपस्थित विद्यार्थ्यांना प्रा.एम.एस.मगर यांनी स्पर्धेचे नियम व अटी याबाबत मार्गदर्शन केले.सदर कार्यक्रमात महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड यांनी उपस्थित विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

करून बहुसंख्येने या ऑनलाईन स्पर्धेमध्ये सहभागी होण्याचे आव्हान केले. सदर कार्यक्रमात महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा.डी. एन.गिरी अंतर्गत गुणवत्ता हमी कक्ष प्रमुख प्रा.एस.एस.परदेशी , प्रा.बी.सी.पाटील , डॉ.आर.डी.शिंदे, राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख डॉ.के.एम.वाजे प्रा.एम.एस.मगर प्रा.डी.के.भैरे,श्रीमती अर्चना धोंगडे श्रीमती के.पी.बिरारी उपस्थित होते.राष्ट्रीय मतदार दिनाचे औचित्य साधून राज्यशास्त्र विभागाने पुढील कार्यक्रमाचे आयोजन केले.

१) वक्तृत्व स्पर्धा :

दि.२४ जानेवारी २०२२ रोजी मतदानाबाबत विद्यार्थ्यां मध्ये जागृती व्हावी या उद्देशाने वक्तृत्व स्पर्धा घेण्यात आली. हि स्पर्धा पदवी व पदव्युत्तर दोन्ही स्तरावर आयोजित केली होती. सदर स्पर्धेचे परीक्षण उपप्राचार्य प्रा.डी.एन.गिरी व राज्यशास्त्र विभागातील प्रा. एम.एस.मगर यांनी केले. सदर स्पर्धेत सहभागी विद्यार्थ्यां मधून पुढील तीन क्रमांक काढण्यात आले.

- १) पूजा दत्तात्रय कुशारे (प्रथम) एम.ए. अर्थशास्त्र
- २) मंदा नामदेव दुभाषे (द्वितीय) टी.वाय.बी.कॉम
- ३) तेजस गजराम उगले (तृतीय) टी.वाय.बी.

२) रांगोळी स्पर्धा :-

२५ जानेवारी २०२२ रोजी राष्ट्रीय मतदार दिनाचे औचित्य साधून व विद्यार्थ्यांच्या कला गुणाला वाव मिळावा या उद्देशाने रांगोळी स्पर्धेचे आयोजन राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख डॉ.के.एम.वाजे यांनी केले. या स्पर्धेचे परीक्षण मराठी विभागाच्या श्रीमती ए.एस. पाटील व हिंदी विभागाच्या श्रीमती ए.पी.मालसाने यांनी केले. सदर स्पर्धेत सहभागी विद्यार्थ्यांमधून पुढील तीन क्रमांक काढण्यात आले.

- १) अजय पदमेरे (प्रथम) एस.वाय.बी.ए
- २) सुनंदा खडके (द्वितीय) टी.वाय.बी.कॉम
- ३) विकास कोकाटे (तृतीय) १२ वी विज्ञान

३) घोषवाक्य स्पर्धा :

दिनांक २७ जानेवारी २०२२ व २३ मार्च २०२२ रोजी घोषवाक्य स्पर्धा घेण्यात आली. या स्पर्धेत कला, वाणिज्य व विज्ञान या तिन्ही शाखेतील विद्यार्थ्यांनी मोठ्या प्रमाणात सहभाग घेतला. सदर स्पर्धेसाठी विद्यार्थ्यांना निवडणूक व मतदार माझं मत माझं भविष्य यासारखे विषय देण्यात आले. या स्पर्धेचे आयोजन व निरीक्षण विज्ञान शाखेच्या श्रीमती अर्चना धोंगडे यांनी केले तसेच स्पर्धेत सहभागी झालेल्या विद्यार्थ्यांमधून पुढील तीन क्रमांक काढण्यात आले.

- १) भोसले आकांक्षा विनायक (प्रथम) टी.वाय.बी.कॉम
- २) बोंडे कांचन अंकुश (द्वितीय) एम.ए. अर्थशास्त्र
- ३) जाखेरे वर्षा पंढरीनाथ (तृतीय) टी.वाय.बी.ए

४) भिक्तीपत्रिका स्पर्धा :

दि. २३ मार्च २०२२ रोजी राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने भिक्तीपत्रिका स्पर्धा घेण्यात आली. निवडणूक, मतदान, व मतदार वर्तन याबाबत जाणीव जागृती व्हावी यासाठी भारत सरकार व निवडणूक आयोग यांनी सर्व गटातील संस्थागत व्यावसायिक हौसी या गटात ऑनलाईन स्पर्धा आयोजित केली त्या पार्श्वभूमीवर विद्यार्थ्यांना या स्पर्धेत मोठ्या प्रमाणात सहभागी होता यावे म्हणून राष्ट्रीय मतदार दिनाचे औचित्य साधून व विद्यार्थ्यांच्या कला गुणाला वाव मिळावा या उद्देशाने या स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. सदर स्पर्धेत ऑनलाईन कसा सहभाग नोंदवावा याबाबत प्रा.एम.एस.मगर यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.सदर स्पर्धेचे परीक्षण विज्ञान शाखेच्या श्रीमती के.पी.बिरारी यांनी केले व सदर स्पर्धेत सहभागी विद्यार्थ्यां मधून पुढील तीन क्रमांक काढण्यात आले.

- १) ओंकार हरिचंद्र आडोळे (प्रथम) ११ वी वाणिज्य
- २) सुनंदा कमळू खडके (द्वितीय) टी.वाय.बी.कॉम
- ३) चव्हाण मयुरी बाळासाहेब (तृतीय) एफ.वाय.बी.एस्सी.

५) प्रश्नमंजुषा स्पर्धा :-

दि. २३ मार्च २०२२ रोजी राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने महाविद्यालयात प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड, उपप्राचार्य डी.एन.गिरी, अंतर्गत गुणवत्ता हमी कक्ष प्रमुख एस.एस.परदेशी यांच्या उपस्थितीत ही प्रश्नमंजुषा स्पर्धा घेण्यात आली. सदर स्पर्धा ही तोंडी आणि ऑफलाईन प्रश्नपत्रिका देऊन घेण्यात आली. विद्यार्थी हा मतदान, निवडणूक, याबाबत किती जागरूक आहेत हे जाणून घेण्याच्या उद्देशाने प्रश्न विचारण्यात आले. या स्पर्धेत कला वाणिज्य व विज्ञान या तिन्ही शाखेतील विद्यार्थ्यांनी मोठ्या प्रमाणात सहभाग

नोंदवला या स्पर्धेचे आयोजन व परीक्षण राज्यशास्त्र विभागातील प्रा.एम.एस.मगर आणि अर्थशास्त्र विभागातील प्रा.डी.के.भेरे यांनी केले. सदर स्पर्धेत सहभागी विद्यार्थ्यां मधून पुढील तीन क्रमांक काढण्यात आले.

- १) प्रवीण प्रतापसिंग परदेशी (प्रथम) टी.वाय.बी.ए.
- २) मंदा नामदेव दुभाषे (द्वितीय) टी.वाय.बी.कॉम.
- ३) राव स्वाती कैलास (तृतीय)

***

Department of Geography

-Nitin B. Borse

(HOD)

Teaching of Geography in M.V.P.Samaj's, KPG Arts, Commerce and Science College Igatpuri was commenced along with the establishment of college in 1981. Initially this subject was taught at general level but after 2006 teaching of geography at special level was introduced. In 2021-22 academic year, 31 student of S.Y.B.A. and 24 Students of T.Y.B.A. has been offered this subject. Geography subject is taught at Degree level of Arts and at first year of commerce in this college.

Along with the traditional teaching of this subject, department also conduct a one year “Diploma in Travel and Tourism”. The course capacity is of 30 students and all the admissions were fulfilled in this academic year. After the completion of this diploma course Students can get the benefit of 4 credits in the degree of Savitribai Phule Pune University.

In the department of Geography Prof. Sangale was the head of the department up to December, 2021. Afterwards Prof. Nitin B. Borse has take over the charge of Head of the department. Prof. Bombale has been appointed as a faculty at the place of Prof. Gavhane. Mr. Yogesh Bhoir is working as a lab attendant in the department.

Various days were celebrated throughout the year by the department. Department also encourage to the student to participate in Co-curricular activities like Quiz competition, Yoga camp, NSS etc. Geography is the subject which can be teach with the help of surrounding and by participating in society. Department frequently organizes study tours, village surveys, field visits etc. In the month of January, 2022 department conduct a one day study tour at Taked and field visit at Vishram Gad. Students of T.Y.B.A. were participated in it.

In the lecture series under ‘Staff Academy’, Prof. Nitin B. Borse delivered a presentation on ‘Ukraine - Russia Conflict and India’.

Department of Chemistry

-Dr. D.D. Lokhande

(HOD)

The department of Chemistry is **established since 1996-97** after the establishment of the college in 1981. The department runs the Programme in Chemistry at undergraduate level as per the Choice Based Credit System. About eighty percent of the faculty from the department is research oriented. The Future Plan is to start M.Sc. in Chemistry.

Dr. Dnyaneshwar D. Lokhande, Associate Professor, HoD, is recognized as **Ph.D. guide** by SPPU, Pune. He has published research articles in national, international peer reviewed and UGC care listed journals with good impact factor. Being **College Examination Officer**, he is the one who looks after the all kinds of examination in the College organized by University and College. He is one of the **Teacher representative member** of the **College Development Committee** and **Local Management Committee**, also the member of other academic committees in the college. He is approved **academic counsellor for IGNOU** one of the leading open universities in India. He is **reviewer of Journal of Molecular Structure, Elsevier and InSc- International Journal of Basic and Applied Sciences**. He is the **Life member** of Indian Science Congress Association Kolkata (**ISCA**), Institute of Scholars (**InSc**), Bangalore, **Association of Chemistry Teachers**, Mumbai and **Sarvajanik Vachanalay Nashik (SaVaNa)**. He is Bos, Member, Chemistry at Sandip University, Nashik

Mr. S. S. Pardeshi, Assistant Professor is an **IQAC Co-ordinator**. He is on the way of completing his research leading towards Ph. D. and has published research articles in reputed National and International journals. He is the steering faculty of the college who takes many of the college activities beyond the campus. He is an **NCC Associate officer** of the Unit of the College and truly engages himself in institutional social responsibility (ISR).

Ms. S. A. Handge, Assistant Professor is working as coordinator for certificate course in **Grooming and Personality Development for Women** under (NSQF) Community College and **Gandhi Vichar foundation** Programme. She has recently **registered for Ph. D. degree** at Savitribai Phule Pune University, Pune April 2022. She is also the member of other academic committees in the college.

Ms. A. B. Dhongade, Assistant Professor recently **registered for Ph.D.** at Savitribai Phule Pune University, Pune. She has participated in National and International online webinars. She has presented research paper in a three day International e-conference and participated in 10 days residential **vipassana meditation course** at Vipassana International Academy, Dhammagiri, Igatpuri. She has completed basic yoga course. She is working as a coordinator for

“Anapana Meditation Programme.” She is the member of other academic committees in the college.

Mr. R. P. Bharsat, Assistant Professor, working as coordinator for programme has organised by C-MET Pune. He is recently **registered for Ph. D.** degree at Savitribai Phule Pune University, Pune April 2022. He has participated in state and international seminars/conferences and workshops. He has published research paper in international journal and participated in ‘**Faculty Orientation Workshop**’ conducted by C-MET Pune. He is the member of other academic committees in the college.

Goals and Objectives of the Department:

- ✓ To improve the awareness about science education and observing the consistency among the students during their practical as well as theory sessions.
- ✓ A Chemistry graduate will possess a strong foundational knowledge of modern inorganic, organic, analytical, physical, and biological chemistry.
- ✓ To make the students proficient in applying modern laboratory methods and technological tools to the studies of chemical systems and skilled in the methods of scientific investigation
- ✓ To motivate and encourage students belonging to weak socio-economic background for taking higher education.
- ✓ To motivate and prepare the students to pursue higher studies and to develop sustainable innovative solutions for the nation and become honest and hard worker citizens.
- ✓ To make the students able to think as chemists, critically evaluating scientific information and solving scientific problems.

The academic year was commenced on 15th June 2021 on the background of Covid-19 Pandemic. Admission process was carried out on the basis of merit. The number of students admitted (class and category wise) in the department was as below.

Student Enrollment of the Department

	Class	Gender	Open	OBC	SC	ST	VJ/ NT-A	NT- B	NT- C	NT- D	SBC	Total	Grand Total
2021-22	F. Y. B. Sc.	Male	13	21	5	16	4	0	0	3	0	62	104
		Female	13	17	6	2	0	1	1	2	0	42	
	S. Y. B. Sc.	Male	12	29	2	8	1	2	1	0	0	55	90
		Female	9	12	4	10	0	0	0	0	0	35	
	T. Y. B. Sc.	Male	10	9	0	5	2	2	0	0	0	28	43
		Female	4	6	3	2	0	0	0	0	0	15	
Total			61	94	20	43	7	5	2	5	0	237	237

The student: Teacher ratio of the department was 47:1.

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

Teaching methods used by the faculties:

- ✓ Google Classroom, Zoom, Google Meet etc. online platform.
- ✓ Chalk and board, use of charts and models for teaching difficult concepts offline.
- ✓ Demonstration, hands on session for students during the practicals.
- ✓ Seminars and power point presentation by students.

➤ **Activities organised by the department in academic year and participation of the students**

SN	Particulars of activity	Date	Male	Female	Total
1	Gandhi Vichar Foundation Competition	12/02/2021	49	58	107
2	Chemistry Talent Search MCQ Test	04/03/2022	27	46	73
3	Poster presentation	05/03/2022	04	06	10
4	Science Quiz	04/03/2022	04	05	09
5	Science Day Celebration	05/03/2022	92	106	198
6	Induction Programme for science students	17/12/2021	62	42	104
7	Yoga and Meditation Workshop	01-21/06/2021	34	00	34
8	Cleaning Campaign		35	29	64

Winners of the Science Quiz Competition

SN	Winner Team	Runner up Team
1	Bharat Chimate, (S.Y.B.Sc.)	Mr. Dipak Rangnath Shinde, (S.Y.B.Sc.)
2	Mr. Akshay Chandrakant Adole, (T.Y.B.Sc.)	Mr. Nachiket Mohan Surude, (S.Y.B.Sc.)
3	Bhagyashree Gaikar, (F.Y.B.Sc.)	Ms. Gayatri Bhor, (F.Y.B.Sc.)

Winners of the Chemistry Talent Search Competition

SN	Name of Student	Class	SN	Name of Student	Class
1	Mr. Akshay Chandrakant Adole	T.Y.B.Sc.	4	Mr. Nachiket Mohan Surude	S.Y.B.Sc.
2	Ms. Sakshi Sunil Uttekar	F.Y.B.Sc.	5	Mr. Govind Shashikant Ambekar	T.Y.B.Sc.
	Ms. Apama Dattatray Pawar	F.Y.B.Sc.		Mr. Nilesh Ramesh Pawar	T.Y.B.Sc.
3	Mr. Sandip Kisan Tokade	F.Y.B.Sc.			

✓ University Results of the B.Sc. Chemistry for the academic year: 2020-21

Exam Details for Various Courses									
Previous Year Data:	2020-2021 (Academic Year)								
Current Year:	2021-2022 (Result Year)								
Course Name:	B.Sc. (Bachelor of Science) (Programme: BSc Chemistry)								
Year	1st Year			2nd Year			3rd Year		
Gender	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total
Students Enrolled	73	42	115	34	30	64	16	26	42
Students Registered for Exam	60	39	99	32	27	56	16	26	42
No of Passed Students									
Open	16	10	26	10	7	17	4	7	11
SC	2	4	6	1	6	7	1	2	3
ST	10	9	19	6	6	12	1	3	4
VJ/NT A	1	0	1	2	0	2	1	0	1
VJ/NT B	2	0	2	2	0	2	0	0	0
VJ/NT C	1	0	1	1	0	1	2	1	3
VJ/NT D	0	0	0	0	0	0	0	2	2
S.B.C.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
O.B.C.	27	15	42	10	8	18	6	8	14
PH	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Minority	0	0	0	0	0	0	0	0	0
N.R.I.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Foreign	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total	59	38	97	32	27	59	15	23	38
Distinction							6	8	14
First Class							7	14	21
Higher Second Class							2	1	3
Second Class							0	0	0
Pass Class	36	33	69	27	21	48	0	0	0
ATKT	23	5	28	5	6	11	-	-	-
Absent	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Failed	1	1	2	0	0	0	1	3	4
Total	60	39	99	32	27	59	16	26	42
% Result	97.98			100			90.47		

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

✓ Class wise first five students of the Department

Year	Rank	Name of student	Marks/Grd Pnt.	CGPA/ % Marks
F. Y. B. Sc.	1	Miss. Bafana Sakshi Kailas	202.5	
	2	Miss. Gaikar Sonali Ramesh	201.5	
	3	Mr. Chimate Bharat Chindhu	201.5	
	4	Mr. Gunjal Rushikesh Bhausahab	200.5	
	5	Miss. Khan Sadiya Liyakat	200.0	
S. Y. B. Sc.	1	Miss. Rao Suvarna Namdev		410
	2	Mr. Akshay C. Adole/ Mr. Abhishek S. Gujrathi		392
	3	Miss. Adole Komal Gajaram		390
	4	Mr. Nilesh R. Pawar/Miss. Nikita G. Rokade		386
	5	Mr. Ambekar Govind Shashikant		378
T. Y. B. Sc. (Chemistry)	1	Miss. Maniyar Najiya Harun	1055	87.92
	2	Mr. Dhumal Rushikesh Bharat	1054	87.83
	3	Miss. Kale Sneha Balasaheb	1046	87.17
	4	Miss. Mhasane Tulshi Ganesh	974	81.17
	5	Mr. Adole Kiran Gajanan	969	80.75

✓ Student Progression in Higher Education

Year	No of students enrolling into higher education	Programme graduated from	Department graduated from	Name of institution joined	Name of programme admitted to
2021-22	04	B.Sc.	Chemistry	KRT Arts, BH Commerce and AM Science College Nashik	M.Sc. Chemistry
	01	B.Sc.	Chemistry	KSKW Arts, Commerce and Science College CIDCO, Nashik	M.Sc. Chemistry
	02	B.Sc.	Chemistry	Navjeevan ACS College, Khardi, Dist Thane	M.Sc. Chemistry

Placement of the students:

SN	Name of student	Job title	Year of placement	Gender
1	Chavan Nilam Nandu	ICICI Bank,	2021-22	Female
2	Kapse Vikram Dnyaneshwar	ICICI Bank	2021-22	Male
3	Chavan Kishor Govind	ICICI Bank	2021-22	Male
4	Indoriya Kanchan Jagdishprasad	ICICI Bank	2021-22	Female
5	Rao Arti Gopinath	ICICI Bank	2021-22	Female

✓ **Publications by Faculty of the Department During the academic year 2021-22**

SN	Title of the paper	Name of Journal, Volume, Issue, Page	Doi/ ISSN
1	Concentration and temperature dependence of the thermodynamic properties of novel biologically active 3-substituted Schiff base of 4-piperidyl N-(4-chlorophenyl) maleimide. Arun M. Bhagare, Jayraj S. Aher, Manoj R. Gaware, Dnyaneshwar D. Lokhande , Anant V. Kardel, Akshay C Dhayagude, Vikram R. Jadhav, Keshav A. Mahale.	Asian Journal of Chemistry Vol. 33 (6); 1403-1408, June 2021 Chemic Publishing Co. Scopus, UGC Care Listed (G-II) Peer Reviewed (Impact Factor: 0.54) (Thomson & Reuters)	ISSN Print: 0970-7077 E: 0975-427X
2	Determination of solute-solvent interaction of pyrimidine-5-carbonitrile and Carboxamide in aqueous DMSO at 298.15K. J. S. Aher, A. V. Kardel, D. D. Lokhande , M.R. Gaware and A. M. Bhagare	Current Physical Chemistry Vol.11 (2), 1-7, June 2021 Bentham Science UGC Care Listed (G-I) Peer Reviewed	ISSN: 1877-9476 (Online) ISSN: 1877-9468 (Print)
3	Review Article Role of Moringa oleifera on Green Synthesis of Metal /Metal Oxide Nanomaterials Vikram Jadhav, Arun Bhagare, Ismat H. Ali, Akshay Dhayagude, Dnyaneshwar Lokhande , Jayraj Aher, Mohammed Jameel and Mycal Dutta	Hindawi Journal of Nanomaterials Volume 2022, April 2022 Article ID 2147393, 10 pages Hindawi Publishing Corporation (Impact Factor: 2.986) Web of Science/Scopus	ISSN: 1687-4129 (Online) ISSN: 1687-4110 (Print) https://doi.org/10.1155/2022/2147393

Future plans of the Department.

- ✓ To encourage faculty to make use of the technology for the teaching learning process.
- ✓ To start certificate and Carrere oriented course in soil, water and milk analysis.
- ✓ To start interdisciplinary research in the department.
- ✓ To submit proposal for Minor/Major Research Projects to the UGC, University and other agency.
- ✓ To establish the collaboration with various chemical and pharmaceuticals industries.
- ✓ To organize National/International level seminar/ conference.
- ✓ To organize programs on personality development through seminar method for student.

Department of Botany

-L.D. Dede

(HOD)

Faculties of the department

No.	Name of faculty	Designation	Qualification
1	Mr.L.D.Dede	HOD, Assistant Professor	M.Sc., B.Ed.
2	Smt. K.P. Birari	Assistant Professor	M.Sc., B.Ed., NET (JRF), GATE.
3	Smt.M.J.Dhanagar	Assistant Professor	M.Sc., NET (JRF), GATE.

The department of Botany has its establishment in 1998 and provides education to tribal students of Igatpuri Tahsil.

All staff members actively participated and conducted various activities like Tree Plantation Science Association Programme. Poster Presentation Comptition.

Recently the department has established Botanical garden spreading over 40 x 20 meter behind college building at North-East side. The finance was provided by mother Institute and University of Pune.

In Botanical garden 135 new spp are grown. In college campus 964 plants are planted. The future plan of the department is to start small scale nursery and to start skill development courses.

Our department of Botany each year organised the excursion trip for botany students. In recent academic year 2020-21 due to Covid-19 pandemic period we have not arranged one day local field / excursion trip.

• **Activity of Botany department**

1) Prof. L. D. Dede (Asst. Prof.)

- Coordinator of science association program • Coordinator of Green audit committee.
- Coordinator of Start-up programme.
- One day National webinar on “Scope & applications of Bio informatics” organized by department of Botany in association with (IQAC) on 26th June 2020 at Lathe Education Society, Smt. Kasturbai Walchand College, Art & Science, Sangli.

- One day National webinar on “Diversity of Black Mildew Fungi in India” held on 9th July 2020 organised by P.G. department of Botany at Basava Prabhu Kore, Arts, Science & Commerce college, Chikodi Karnataka.
- National webinar on “Intellectual Property Right” organised by IQSC on 13th September 2020 at M. G. V. Arts & Commerce college, Surgana Dist. Nashik
- National level webinar on “Biodiversity & Waste Management” organised by department of Botany & sponsor by SPPU on 12th Feb, 2021 at K.R.T. Arts B. H. Commerce & A. M. Science (KTHM), college Nashik.
- International E-Conference on Recent Approaches In Botany organised by Department of Botany on 18th Feb, 2021 at Vasantdada patil Arts, Commerce & Science College Patoda, Tal. Patoda Dist. Beed (M. S.)
- One-day International webinar on “Plant Nomenclature” organised by Department of Botany on 15th Dec., 2021 at Arts Commerce & Science College Nandgaon, Dist. Nashik (M. S.), India
- One-day online workshop on Discussion on T. Y. B. Sc Botany Practical Syllabus and Skeleton Paper Sem-V and VI Organised by Department of Botany on 10th May., 2022 at Ahemednagar College, Ahemednagar,

2) Prof. K. P. Birari (Asst. Prof.)

- Member of Science Association Program.
- Member of Green Audit Committee.
- Certificate of Indian Patent on “Device to Identify Harmful Content and Diseases in the sample Extracted”.
- One day Seminar on “Bird Conservation Practices in India” on the occasion of World Sparrow Day on 24th March, 2022 organised by Dept. of Zoology and IQAC college Dindori, Nasik, Maharashtra
- One-day International webinar on “Plant Nomenclature” organised by Department of Botany on 15th Dec., 2021 at Arts Commerce & Science College Nandgaon, Dist. Nashik (M. S.), India
- National webinar on “Intellectual Property Right and Research Impact” organised by Computer Science & Zoology Dept. in collaboration with IQAC on 26th October 2021 at K. P. G. Arts, Commerce and Science college, Igatpuri Dist. Nashik.
- Certificate of 1 week online programme on Statistical Data Analysis using R software during December 21-27, 2021

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

- Published a research paper entitled “Redescription of Cestode Circumoncobothrium Shindei in Freshwater Fish Mastacembelus armatus from Gangapur Dam” Dist. Nasik (M.S.) India in IJARST, VOLUME 2, ISSUE 1, MARCH 2022.
- Certificate of National Webinar on “Opportunities for Skill oriented employment in rural development” on 13th December 2021, organised by KSKW arts, science and commerce college Cidco, Nasik.
- Published research article entitled “Study of Plants used as Ethnomedicine in the treatment of Jaundice” from Akole Tahsil area in Ahmednagar district of Maharashtra, India, in book “FRONTIERS IN BIOLOGICAL SCIENCE” published by Dr. S. G. Yadav in 2022.

Student Enrolment (Academic Year 2021-2022) Botany Department.

Class	Gender	OPEN	OBC	SC	ST	NT-A	NT-B	NT-C	NT-D	SBC	Total	Grand Total
F.Y.B.Sc.	Male	13	21	05	15	04	00	00	03	00	61	104
	Female	13	17	06	03	00	01	01	02	00	43	
S.Y.B.Sc.	Male	08	20	02	04	01	02	01	00	00	38	66
	Female	07	11	02	08	00	00	00	00	00	28	
T.Y.B.Sc.	Male	00	01	00	01	00	00	01	00	00	03	10
	Female	01	00	03	03	00	00	00	00	00	07	

***

Department of Physics

-G.W.Gangurde
(HOD)

Faculty: Prof G. W. Gangurde, Prof. Ms. P. G. Purkar, Mr. R. R. Bhorkade.

Sr. No.	Name of Faculty	Designation	Qualification
1	Prof. G. W. Gangurde	HOD, Assistant Professor	M.Sc, B.Ed, CSIR-JRF NET, SET
2	Prof. Ms. P. G. Purkar	Assistant Professor	M.Sc
3	Mr. R. R. Bhorkade	Laboratory Attendant	S S C

It gives me immense pleasure to submit annual report of Department of Physics for academic year 2021-22. Department of Physics is one of the forefronts of the department in the college as teaching is concerned. This year we admitted 104 students for F.Y.B.Sc, having 61 Male and 43 Female. Also in S.Y.B.Sc class, total 22 students and there is 15 Male and 7 Female students. Recently LIC Committee from Saviribai Phule Pune University visited department to run TYBSc. Physics in the college.

Assessment and Evaluation:

Internal and Practical Examinations were conducted after completing the syllabus of all the classes before the commencement of College and University Practical Examination.

Internal Examinations of Sem-I and Sem-III were conducted in January 2022 and Practical Examination conducted in Feb-2022.

Also Internal as well as practical examination of Sem-II & Sem-IV were conducted in May 2022.

Energy Audit Analysis:

Department of Physics Staff are also maintained **Energy Audit** for **Green Audit**. Prof.J. S. Jadhav & Prof.G.W.Gangurde worked as member of Green Audit. For that we collected all information, data and photos with regards to electric energy and solar energy for energy audit.

Staff Participation in National Science Day :

In this year, College organized “**National Science Day**” in the month of first week of March 2022. Department of Physics Staff actively participated in **Science Association**.

- 1) In Poster Presentation Competition Prof.G.W.Gangurde, Prof.Ms.P.G.Purkar worked as Convener.

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

- 2) Prof.G.W.Gangurde, Prof. Ms. P. G. Purkar worked as convener in National Mathematics Day.

Staff Participation in extra activities:

Departmental staff prof.G.W.Gangurde participated in following activity as a member

- **Career Katta**
- **Infosys Springboard**

Student Participation:

Students from the department have actively participated in various curricular and co-curricular activities carried out throughout year such as National Science Day. Students had actively involved in various science programmes in National Science Day. In these various science programmes which is Quiz Competition, Poster Presentation Competition, Power Point Presentation Competition etc.

Actively participated in Poster Presentation F.Y.B.Sc & S.Y.B.Sc Students

❖ **FYBSc Students for Poster Presentation**

- 1) Chavan Mayuri Balasaheb
- 2) Mhasane Roshani Gorakh

❖ **SYBSc Students for Poster Presentation**

- 1) Agivale Krushna Ganga
- 2) Doke Sandip Lahanu
- 3) Katore Ganesh Dagadu
- 4) Surude Nachiket Mohan

Conference Attended:

- ❖ Department staff Prof.G.W.Gangurde had attended International Conference on “**2D Nanomaterials: Recent Developments and Future Avenues**” Organized By Centre for Nanoscience and Nanotechnology Amity University, Mumbai In Association With Department of Physics, Savitribai Phule Pune University, Pune. Centre for Materials for Electronics Technology (C-MET) February 24-26, 2021.
- ❖ One Day National Level Seminar on “Alternative Energy Resources For Future” conducted by Arts, Commerce and Science College, Satral A/P-Satral, Tal-Rahuri, Dist-Ahmdnagar, attended by Prof.G.W.Gangurde.

Future Plan:

- ❖ Department have plan to start Physics as Principal subject at Degree level and conduct conference on good emerging topics on next year.
- ❖ To conduct Extra-activity such as workshop, seminar by the Department of Physics.
- ❖ To conduct Extra-curricular activity such as Physics Competition, Physics Quiz Competition.
- ❖ To organized Study Tour or to visit Research laboratory, Scientific area or laboratory for the Department students.

***

Department of Zoology

-K.K. Chaurasiya
(HOD)

The academic year 2021 Started on 15/06/2021 as usual on the first day a general meeting was held by the principal P.R.Bhabad sir. The result of first semester was not declared and the online classes were still continued as usual . The Result of first semester was declared in July 2021 and by the 15/08/2021 the date of second semester exam was declared. Prior to the exam date of second semester all the internal exam was conducted online ,journals were submitted by student online .Internal marks of second semester were uploaded at the end of August 2021.

for the First year degree course in our college started in September to October. The regular off line lectures for B.Sc. Sem-I started in November and the portion for the first semester for 2022 was completed in January 2022. Internal exam for Sem-I was conducted in first week of February and practical exam were conducted from 15/02/2022 To 22/02 /2022 and immediately the internal marks were uploaded on university web site. University exam for Sem-I were scheduled in the month First week of April 2022.

Our college has organized a 07 Days NSS Camp at Cavnai, taluka Igatpuri from 09/01/2022 TO 15/01/2022 22 student from S.Y.B.Sc. both boys and girl has participated in the Camp .Department of science has organized a Annual science Day on 4th and 5th march 2022 under the leadership of Prof. Laxman Dede sir. Student from science faculty participated in the various competition such as poster presentation,seminar,etc. for participation student were given certificate .As the result are awaited for sem-I we immediately started the lectures for Sem-II from 15/04/2022. The portion was completed by 19/05/2022 and the internal and practical exam were scheduled from 19/05/2022. The result of the first semister was declared on 6th June. university exam for Sem-II are scheduled in the last week of June 2022.

***

Department of Mathematics

-G.T.Sanap
(HOD)

Department of Mathematics started from June 1997 is one of the premiere department of the Institution. It is primarily providing subject of Mathematics at undergraduate Science Degree course. Currently Mr. G. T. Sanap and Miss. M. M. Khairnar are members of the department.

ENROLLED STUDENTS LIST (2021-22)

Class	Gender	OPEN	OBC	SC	ST	DT-A	NT-B	NT-C	NT-D	EWS	Total	Grand
F.Y.B.Sc	Male	05	11	03	07	00	00	00	03	00	29	38
	Female	02	05	01	01	00	00	00	00	00	09	
S.Y.B.Sc	Male	04	09	00	04	00	00	00	00	00	17	24
	Female	01	01	02	02	00	00	00	00	01	07	

FACULTY PROFILE:

Sr. No.	Name of Faculty	Designation	Qualification
01	Mr. G. T. Sanap	H.O.D. & Assistant Professor	M.Sc., SET(Math),B.Ed.,M.A.(Edu.)
02	Mrs. M. M. Khairnar	Assistant Professor	M.Sc., SET, NET

CO-CURRICULAR ACTIVITY PERFORMED BY THE FACULTY:

Sr. No.	Name of faculty	Extension and Extracurricular activity performed by the faculty
01	Mr. G .T. Sanap	1) Member of a committee "Competitive exam, Career Guidance and Placement Cell" of K.P.G. College, Igatpuri, Nashik 2) Celebrated National Mathematics day on 22 nd Dec.2021 3) Celebration of Birth Anniversary of D. R. Kaprekar on 17 th Jan.2022 4) Celebration of National Science day from 4 th to 5 th March 2022
02	Mrs. M.M.Khairnar	1)Celebrated National Mathematics day on 22 nd Dec.2021 2) Celebration of Birth Anniversary of D. R. Kaprekar on 17 th Jan.2022 3) Celebration of National Science day from 4 th to 5 th March 2022

EXTENSION AND EXTRA-CURRICULAR ACTIVITY PERFORMED BY THE FACULTY

No.	Name of faculty	Extension and Extracurricular activity performed by the faculty
01	Mr. G. T. Sanap	<p>FDP:-</p> <p>1) Participated in the one week international online faculty Development program on “Research Tools & Methodologies” held from 27th September -1st Oct.2021, organized by the department of Mechanical Engineering , Lendi Institute of Engineering & Technolog</p> <p>2) Participated & completed successfully AICTE Training And Learning (ATAL) Academy Online Elementary FDP on "Mathematical and Statistical Foundation for Business Analytics" from 18/10/2021 to 22/10/2021 at National Institute of Industrial Engineering, Mumbai. Participated in Six Weeks Course (two sessions per week) on Introduction to Sage Math conducted online under the aegis of TEQIP-III in collaboration with MTTS Trust during May 20 to June 29, 2020.</p> <p>3) Participated & completed successfully AICTE Training And Learning (ATAL) Academy Online Elementary FDP on "Statistical Foundations of Data Science and Machine Learning" from 27/10/2021 to 31/10/2021 at Institute of Chemical Technology, Mumbai.</p> <p>4) Participated & completed successfully AICTE Training And Learning (ATAL) Academy Online Elementary FDP on "Computational Mathematics using Computer Algebra Systems with Applications to Machine Learning " from 11/02/2022 to 15/02/2022 at Institute of Chemical Technology.</p> <p>Workshop:-</p> <p>1) Participated & completed successfully “THREE DAYS ONLINE WORKSHOP ON LATEX” from January 5 - 7, 2022 , organized by Department of Statistics, Panjab University, Chandigarh.</p> <p>2) Participated & completed successfully in “ Zero to Infinity : International Workshop on career awareness” organized by S.U.S. Govt. College, Matak Majri, Karnal through online mode under the aegis of Department of Higher Education, Haryana.</p> <p>3) Participated in the online Teachers’ Enrichment Workshop on “Real Analysis, Multivariable Calculus and Linear Algebra ” hosted by Department of Mathematics, St. Joseph's College (Autonomous), Bengaluru during January 17 – February 5, 2022.</p> <p>Refresher Course:-</p> <p>Successfully completed Two-Week “REFRESHER COURSE IN MATHEMATICS” through online mode organised by the Department of Mathematics, Ramanujan College from 31 August-14 September 2021 and obtained Grade A.</p>

Future Plan:

- Department has plan to start Mathematics as one of the principle subject at T.Y.B.Sc. level.
- Plan to conduct workshop, conference on good emerging topic in future.
- Plan to set a well-equipped Mathematics computer laboratory.

Event 1: Celebration of National Mathematics Day :22nd Dec. 2021

National mathematics day is celebrated on December 22nd, honoring the birth anniversary of mathematical genius Srinivasa Ramanujan.

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

Principal Dr P.R. Bhabad said that Mathematics is very important in our life. Mathematics is an integral part of life and it is useful in each and every moment, said the guest Mr M. R. Patil Sir (Principal of Janata Vidyalaya & Junior College, Igatpuri, Nashik). Mr G. T. Sanap (Assistant Professor, Department of Mathematics) shared information about the life and work of Srinivas Ramanujan.

Srinivas Ramanujan's excellent rangoli was drawn by Kumar Vikas Kokate. Kumari Rohini Chaudhary gave the introductory speech, Damini Shirsath and Gayatri Shirsath conducted the anchoring and Bhagyashree Gaikar gave the vote of thanks.

Dr D. D. Lokhande (H.O.D. Department of Chemistry), Miss M.M. Khairnar (Assistant Professor, Department of Mathematics), Mrs K.P. Birari (Assistant Professor, Department of Botany), Mrs P.S. Dugaje (Assistant Professor, Department of Zoology), Mr G.W. Gangurde (Assistant Professor, Department of Physics), Mr B.M. Nikam (Jr. College Mathematics Teacher), Mrs P.G. Purkar (Assistant Professor, Department of Physics) and students were present.

On this occasion, department organized Quiz Competition, Poster Presentation Competition and Essay Competition. The following students were declared winners of the competitions:-

A. Quiz Competition:-

Rank	Name of Students	Class
1	Goswami Arvind Ramjanam	F.Y.B.Sc.(Computer Science)
2	Pardeshi Mayur Ganesh	F.Y.B.A.
3	Walzade Devyani Dipajk	12 th Science

A. Poster Presentation Competition:-

Rank	Name of Students	Class
1	Bhagwat Harshal Dnyaneshwar	11 th Science
2	Varma Suraj Santaram	11 th Science
3	Sonar Bhagyashree Naval	T.Y.B.Sc.(Computer Science)

A. Essay Competition:-

Rank	Name of Students	Class
1	Surude Avinash Vilas	12 th Science
2	Mane Prem Santosh	11 th Science
3	Gadhawe Prashant Walmik	S.Y.B.Sc.(Computer Science)

A. Elocution Competition:-

Rank	Name of Students	Class
1	Gadhve Prashant Walmik	S.Y.B.Sc.(Computer Science)
2	Shirsath Damini Sunil Shingote Gayatri Sopan	S.Y.B.Sc.(Computer Science) S.Y.B.Sc.(Computer Science)
3	Jaiswal Poonam Rameshchandra	F.Y.B.Sc.(Computer Science)

Event 2: Celebration of Birth Anniversary of D. R. Kaprekar (The great Local Mathematician)

Mr. G. T. Sanap (Assistant Professor - Department of Mathematics) gave information about Kaprekar Sir's contribution in the field of Mathematics. Principal Dr P. R. Bhabad said that the life devoted by Kaprekar Sir for Mathematics will always be an inspiration for students, teachers and society. Mr G. T. Sanap gave lecture on zoom. Students of F.Y./S.Y.B.Sc. were present.

Dr. D. D. Lokhande (Associate Professor, Department of Chemistry), Mr. L. D. Dede (Assistant Professor, Department of Botany), Dr. Mohan Kamble (Assistant Professor, Department of Economics), Mr S. B. Fakatkar (Supervisor, Junior College), Mr G.W. Gangurde (Assistant Professor, Department of Physics), Mr. R.S. Gaikwad (History & Politics teacher, Junior college), Mr G. S. Layre (Assistant Professor, Department of Commerce), Mr R. P. Bharsat (Assistant Professor, Department of Chemistry), Dr. K. M. Waje (Assistant Professor, Department of Political Science), Mrs V. D. Damale (Assistant Professor, Department of Hindi), Mrs G. S. Saundane (English teacher, Junior college) and non-teaching staff were present.

Event 3: Celebration of National Science Day from 4th to 5th March 2022

On 4th to 5th March 2022, K.P.G. Arts, Commerce and Science College, Igatpuri, Nashik, celebrated National Science Day. On this occasion Students of F.Y.B.Sc., S.Y.B.Sc. and F.Y.B.Sc.(Computer Science) of Mathematics participated in poster presentation.

Sr. No.	Name of student	Rank	Class
1	Gulave Sakshi Shripat	5 th	F.Y.B.Sc.
2	SonarSudeshna Ramkaran	---	S.Y.B.Sc.
3	Wakle Sonali Rajendra	---	F.Y.B.Sc.(C.S.)
4	Gaikar Anjali Anil	5 th	F.Y.B.Sc.(C.S.)

***

Department of Commerce

-A.Y.Sonawane

(HOD)

Though academic year 2020-21 was also the year of pandemic our students were able to cope up with the situation and cleared the exams with flying colours. The result of last academic year is as follows. First year B. Com. Result is 92% and Miss. Shradhha Choudhari and Mr. Vaibhav Shinde were the toppers from girls and boys respectively. About 99% of second year students have cleared the exam and about 65% have successfully graduated. In the last year of graduation we have all girls securing the top five positions. At post graduate level about 98% of the students have cleared first year and 74% of the second year students successfully secured their M. Com. Degree. Mr. Barhe Nikhil and Miss. Khodake Manju topped the M. Com. Exam from boys and girls respectively.

From this year Business Administration is introduced as a special subject at under graduate level along with this an internship program for special subjects is introduced by the university which replaces traditional system of writing practical at the 3rd year of B. Com.

On 30th Nov. 2021 an Induction program was organized for students who have newly joined the B. Com. Program. Honourable Dr. Sanjay Tupe (I/C Principal of Bytco College, Nashik Road, Nashik) and Honourable Dr. Vasant Boraste (Assistant Professor, KTHM College, Nashik) were present as a Expert Speaker for the program. Dr. Sanjay Tupe explained Indian education system and foreign education system in his speech. He stated the major differences between the 2013 pattern and 2019 pattern. Dr. Vasant Boraste gave guidance about Choice Based Credit System, Examination Pattern, credit points, Attempt to Keep Term (ATKT) rules etc. He welcomes all students and wishes all for the new pattern course. He also stated that students must focus on improving their quality rather than quantitative score on their mark sheet. Prof. A.Y.Sonawane (Head, Department of Commerce) introduced the chief guest in his introductory session. More than 135 students had attended the program enthusiastically.

On 16th Dec. 2021 a special committee appointed by SPPU for cancellation of few subjects at UG and PG level had visited our college. Prof. Ram Kulkarni was the chairman and three renowned professors were members of that committee. The visit was successful and committee made appropriate recommendations to the University in the report.

In association with NSQF we have organized a guest lecture on 6th May 2022. Mr. Jalinder Marade (Owner of Common Service Centre in Ghoti) was the resource person. He throw light on various services that are provided by common service centre. He guided students about various documents needed for various services e. g. Birth certificate, dead certificate, 7/12 report etc. Principal Dr. P. R. Bhabad was the Chair Person for the program. Prof. A. Y. Sonawane

(Head, Department of Commerce) introduced the chief guest. More than 140 students had attended the program enthusiastically.

Our students have participated in other activities like National Service Scheme and National Cadet Corp. So many students have participated and won various sports events. The Students of commerce department have participated and won awards in various extra-curricular activities like essay writing, singing, dancing, quiz competition and dramas. The faculties in the department also keep developing themselves by participating in various seminars and conferences and also by doing research activities like writing research papers and by perusing Ph. D. degree. The achievements of the various faculties are as follows.

Mr. Sonawane A. Y. -

- Participated in the Week Long International FDP on ‘Technological Development & Changing Dimensions of Life’ from 22nd to 26th November, 2021 organized by Gokhale Education Society’s JDC Bytco Institute of Management Studies and Research, Nashik -5.
- Completed a Two Week Interdisciplinary Refresher Course organized by Teaching Learning Centre, Ramanujan College, University of Delhi. in collaboration with ACADEMIA INTERNATIONAL COLLEGE NEPAL on the Topic of “Advance Research Methodology” from 22nd Jan. 2022 to 5th Feb. 2022 and obtained Grade ‘A’

Mr. Dhebade M. R. –

- Pursuing Ph. D. on the Topic of ‘उत्तर महाराष्ट्रातील ऑनलाईन व्यवसायाचा किरकोळ विक्री क्षेत्रावर झालेल्या परिणामांचा चिकित्सक अभ्यास’ under research centre of C. D. Jain Commerce College Shrirampur of Savitribai Phule Pune University.

Smt. Jagtap R. R. -

- Pursuing Ph. D. on the subject of Marketing from research centre of Bhosala College under Savitribai Phule Pune University.

Mr. Layare G. S. –

- As a member of Placement Cell he has organized drives for Campus Placements where six students from Commerce Department have got selected for various posts.

***

Department of Computer Science

-Prof. C.D. Chaudhari

(HOD)

In the year 2021-22 year we admit 26 students to F.Y.B.Sc.(CS), 26 students to S.Y.B.Sc.(CS) and 24 students to T.Y.B.Sc.(CS).

Faculties Working in the Department:

- 1) Prof. C.D. Chaudhari – Assistant Professor, Head of the Department
- 2) Dr. S. B. Patil – Assistant Professor
- 2) Prof. Smt. S.M. Pawar- Assistant Professor

The mission of our department understands basics, discipline approach in Software Design and Applications of Computers in various fields and our department's vision is

- To study the basics of Computer Programming
- To make students aware about latest Computer Technologies
- To improve skill's in developing good quality software.
- To produce skilled human resource for Software Industries and other IT-enabled Industries.

1) In this academic year 2021-22 Computer Department start free autonomous computer course "**Certificate course on Fundamental of Computer and Cyber Security**" for students. Its help to literate tribal student in computer and digital literacy like E-Wallet, E-Ticket booking etc.

In this course student also giving guest lecture about Competitive Examination, English Speaking & Personality Development.

2) In this academic year 2021-22 Computer Dept. run **Certificate Course in I.T. and Soft Skills for Employability Enhancement under NSOF**

3) Computer Science Department make **Memorandum Of Understanding (MOU)** with Winner Software Pvt. Ltd. in the year 2021-22

4) Computer Science Dept. Provide **Online Service Centre** helps to students fill online Merit form, Admission form, Scholarship form, Hostel form and solves there query occurs while filling online form.

Student Achievement:

Our computer science department student Participate various competition.

- 1) Dhaval Jaisingh Padaya (Bronze Medal, State Competition)
- 2) Korde Rushikesh (Infosys, Pune)
- 3) Narode Sagar Dnyandev (HCL Tech, Pune)

***

ग्रंथालय विभाग

-श्रीमती डी.एच.शेंडे

(ग्रंथपाल)

ग्रंथालयाचा शैक्षणिक वर्ष २०२१-२०२२ चा वार्षिक अहवाल , वरिष्ठ व कनिष्ठ महाविद्यालयाची ग्रंथ संपदा एकुण २७८०५ इतकी आहे महाविद्यालयाने या शैक्षणिक वर्षात एकुण ९३८ ग्रंथ खरेदी केली असून त्यांची किंमत रू १९७४१९ इतकी आहे. तसेच विविध विषयावरील एकुण ४२ नियतकालिके व १२ वर्तमानपत्र विद्यार्थांसाठी व महाविद्यालयीन स्टाफसाठी ग्रंथालयात उपलब्ध करून देण्यात आलेले आहे ग्रंथालयाने NLIST (National Library and Information Services Infrastructure for Scholarly Content) या ई -रिसोर्सची वर्गणी भरलेली असून विद्यार्थी व स्टाफ ला सदर ई रिसोर्सद्वारे ६००० पेक्षा अधिक इ - जर्नल व ३१३५००० च्या वर इ - बुक्स उपलब्ध आहेत ग्रंथालयात दैनंदिन कामकाज अचूक व कार्यक्षम होण्यासाठी आयटी सॉफ्ट ही संगणक प्रणाली वापरली जाते ग्रंथालयात स्वतंत्र अभ्यासिकेची व्यवस्था केलेली असून सकाळी ८ ३० ते सायंकाळी ५ ३० पर्यंत ग्रंथालय विद्यार्थांसाठी खुले केले जाते. रिडींग रूम मध्ये ई लायब्ररी सुविधा असून त्यामध्ये ६ संगणक विद्यार्थांसाठी उपलब्ध आहेत महाविद्यालयाने ग्रंथालयाचे कामकाज सुरळीत चालावे यासाठी ग्रंथालय सल्लागार समितीची स्थापना केलेली असून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ पी आर भाबड हे त्या समितीचे अध्यक्ष आहेत .या वर्षात ग्रंथालयास अनेक मान्यवरांनी भेटी दिल्या . महाविद्यालयाचे प्राचार्य व संस्थेचे संचालक श्री भाऊसाहेब

खातळे यांनी वेळोवेळी ग्रंथालयास भेट देवून मार्गदर्शनपर सूचना केलेल्या आहेत .वाचकांच्या गुणात्मक व शैक्षणिक बाबीत विकास होण्यासाठी आमचे ग्रंथालय सदैव तत्पर आहे .

ग्रंथालयाने आंतर महाविद्यालय देवघेव करार केलेला आहे :

१. यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ
२. सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ E-Library सुविधा
३. के.टी.एच.एम. महाविद्यालय, नाशिक
- ४ कुसुमाग्रज प्रतिष्ठान ग्रंथपेटी करार अंतर्गत १०० मराठी पुस्तकांची पेटी उपलब्ध आहे .

***

शारीरिक शिक्षण व क्रीडा विभाग

-श्री. हरीष आर. वसावे

(शारीरिक शिक्षण संचालक)

सन २०२१-२०२२ या शैक्षणिक वर्षाचा शारीरिक शिक्षण व क्रीडा विभागाचा अहवाल सादर करतांना विशेष आनंद होत आहे की, गेल्या दोन वर्षांपासून कोव्हिड-१९ मुळे क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आलेले नव्हते. परंतु यावर्षी २०२१-२०२२ या शैक्षणिक वर्षात कोव्हिड-१९ चे सर्व नियमांचे पालन करून यावर्षी आंतर महाविद्यालयीन/आंतर विभागीय क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन नाशिक जिल्हा क्रीडा विभाग तसेच पुणे विद्यापीठ क्रीडा मंडळाच्या वतीने विविध क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आलेले होते.

खेळाचा प्रचार व प्रसार होण्यासाठी व विद्यार्थ्यांमध्ये खेळाची आवड निर्माण व्हावी. विद्यार्थ्यांचे शारीरिक व मानसिक आरोग्य चांगले राहावे यासाठी महाविद्यालयात क्रीडा विभागाचे कामकाज वर्षभर चालू असते. परंतु गेल्या दोन वर्षांपासून कोव्हिड-१९ मुळे क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले नव्हते. परंतु या वर्षी विविध क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले होते. विविध खेळाचे संघ आंतरमहाविद्यालयीन/आंतर विभागीय स्तरावर क्रीडा स्पर्धेसाठी संघ पाठविले जातात. वैयक्तिक व सांघिक असे जवळ-जवळ ४२ ते ४५ प्रकारच्या विविध क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन नाशिक विभागाच्या क्रीडा समितीच्या वतीने केले जाते.

या वर्षी आपल्या महाविद्यालयाचे आंतर महाविद्यालयीन स्पर्धेसाठी कुस्ती मुले-मुली, मैदानी स्पर्धा मुले-मुली, ज्युडो मुले, कबड्डी मुले, क्रॉस कंट्री मुले-मुली, बुद्धीबळ मुले, खो-खो मुले-मुली इ. क्रीडा स्पर्धांसाठी खेळाडू सहभागी झाले होते.

दि. ०८/१२/२०२१ रोजी एम.एस. काकडे महाविद्यालय सोमश्वर बारामती येथे झालेल्या पुणे विद्यापीठ

अंतर्गत आंतर विभागीय कुस्ती स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयातील कु.आडोळे योगराज दत्तात्रेय टी.वाय.बी.कॉम. ६५ किग्रॅ गट, कु.भगत वासुदेव मच्छिंद्र एफ.वाय.बी.ए. ५७ किग्रॅ गट, कुमारी ढाके माधवी त्र्यंबक एफ.वाय.बी.ए. ६० किग्रॅ गट, याची निवड झाली असून त्यांनी विभागीय कुस्ती स्पर्धेत सहभाग नोंदविला.

तसेच दि. २९/१२/२०२१ रोजी के.टी.एच.एम. कॉलेज नाशिक येथे झालेल्या पुणे विद्यापीठ अंतर्गत ज्युडो स्पर्धेचे आपल्या महाविद्यालयातील कु.आडोळे योगराज दत्तात्रेय टी.वाय.बी.कॉम. ६५ किग्रॅ गट, कु.भगत वासुदेव मच्छिंद्र एफ.वाय.बी.ए. ६० किग्रॅ गट, कु.भगत राहुल गोपाळ एफ.वाय.बी.ए. ५५ किग्रॅ गट, याची निवड नाशिक विभागाच्या संघात झाली असून त्यांनी विभागीय ज्युडो स्पर्धेत सहभाग नोंदविला.

वरिल सर्व खेळाडूंनी आपआपल्या खेळाचे कौशल्य दाखवून महाविद्यालयाचे नाव क्रीडा क्षेत्रात उंचावले आहे. तसेच मुरबाड जिल्हा ठाणे येथे झालेल्या कुस्ती स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयातील कुस्तीपटू ओम काळू भगत टी.वाय.बी.एस्सी. ५७ किग्रॅ गट, वजनी गटात प्रथम पारितोषिक मिळवून त्याने ट्रॉफी प्रमाणपत्र रोख ११०००/- रूपयाचे बक्षिस मिळविले. तसेच लातूर येथे झालेल्या ७९व्या युवा राज्यस्तरीय बॉक्सींग चॅम्पियनशिप स्पर्धा -२०२२ या स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयातील बॉक्सींग खेळाडू कु.धवल जयसिंग पडया एफ.वाय.बी.एस्सी. बॉक्सींगमध्ये ब्राँझपदक मिळविल्याबद्दल त्याचा सत्कार करण्यात आला.

शैक्षणिक वर्षाच्या सुरवातीलाच २१ जून २०२१ रोजी सकाळी ७:०० ते ८:१५ वाजता ७व्या आंतरराष्ट्रीय योग दिनानिमित्त महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक व

शिक्षकेत्तर कर्मचा-यांसाठी ऑनलाईन योगाच्या प्रात्यक्षिकाचे आयोजन करण्यात आले होते.

तसेच राष्ट्रीय क्रीडा दिन २०२१ निमित्त ऑनलाईन बेसिक योग सर्टीफिकेट कोर्सचे आयोजन विद्यार्थ्यांसाठी तसेच महाविद्यालयातील कर्मचा-यांसाठी दि.०२ सप्टेंबर २०२१ ते १२ सप्टेंबर २०२१ दरम्यान दहा दिवसांचा योगाचा कोर्स ऑनलाईन जिल्हा क्रीडा कार्यालय नाशिक व के.पी.जी. कॉलेज इगतपुरी यांच्या संयुक्तमाने कोर्सचे आयोजन करण्यात आले. त्यात जवळ-जवळ १५० विद्यार्थी व २५ प्राध्यापक, कर्मचा-यांनी सहभाग नोंदवला.

तसेच महाविद्यालयाने नव्याने ५४ कुस्तीमॅट व कुस्तीचे कव्हर खरेदी केले असून त्यासाठी महाविद्यालयातील विद्यार्थी व विद्यार्थिनींसाठी दि.२५/०५/२०२२ ते दि.१७/०५/२०२२ दरम्यान १० दिवसाचे कुस्ती सराव शिबीराचे महाविद्यालयात यशस्वीपणे आयोजन करण्यात आले. त्यात एकूण ४२ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला ३२ मुले व १० मुलींनी कुस्ती प्रशिक्षण शिबीरात सहभाग घेऊन कुस्ती खेळाचे अदयावत माहिती व प्रात्याक्षिके केले.

तसेच दि.११/१२/२०२१ शनिवार रोजी नाशिक जिल्हा क्रीडा विभागाच्या आंतर महाविद्यालयीन व्हॉलीबॉल मुलींच्या क्रीडा स्पर्धांचे यशस्वीरित्या आयोजन करण्यात आले होते. व्हॉलीबॉल मुली क्रीडा स्पर्धेत नाशिक जिल्हयातील एकूण १७ महाविद्यालयांचे मुलींचे संघ सहभागी झाले होते या क्रीडा स्पर्धा आयोजनाचा

हेतू हा होता की, आपल्या महाविद्यालयातील जास्तीत-जास्त विद्यार्थ्यांनी विविध खेळात सहभाग घ्यावा.

तसेच कोव्हिड-१९चा प्रादुर्भाव टाळण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाने दिलेल्या सूचना वेळोवेळी पालन करण्याचे विद्यार्थ्यांना व्हॉट्सअप ग्रुपवर पाठविले. तसेच सन २०२१-२०२२ च्या प्रथम वर्षाच्या पदवी परीक्षेसाठी प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांना वेगवेगळ्या शिक्षण विषयाचे अभ्यासक्रम/विविध खेळाविषयी माहिती/आंतर महाविद्यालयीन क्रीडा स्पर्धांचे वेळापत्रक/क्रीडा विषयीची माहिती विद्यार्थ्यांना शेअर केली.

आजच्या संगणक यंत्रयुगात आपण विद्यार्थ्यांना आधुनिक जीवनशैली तयार केली असून विविध संशोधनाचे निष्कर्ष प्रकर्षाने असे दर्शवितात की, आरामदायी जीवन शैलीमुळे, मानसिक आजारांना सामोरे जावे लागत आहे. उदा. तरूण वयात अकाली मृत्यू, रक्तदाब, मधुमेह, हृदयविकार, मानसिक ताणांमुळे शरीर कमकुवत बनत चालले असून त्याचा मानवी जीवनावर विपरीत परिणाम होत असून या गंभीर समस्येची जाणिव कॉलेजच्या जीवनात करून देणे गरजेचे आहे. या बदलत्या आरोग्य व शारीरिक शिक्षण विषयाचे महत्व विद्यार्थ्यांना करून देणे या अभ्यासक्रमाचा हेतू आहे.

सन २०२१-२०२२ या शैक्षणिक वर्षात शारीरिक शिक्षण विषयात प्रथम वर्ष प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थी संख्या.

वर्ग	मुले	मुली	एकूण
एफ.वाय.बी.ए	२०७	१०८	३१५
एफ.वाय.बी.कॉम	११८	९३	२११
एफ.वाय.बी.एस्सी	६१	४१	१०२
एफ.वाय.बी.सी.एस.	१७	१०	२७
एकूण विद्यार्थी संख्या			६५५

National Service Scheme

-Prof. B.C.Patil

(NSS Officer)

Regular Program Report - 2021-22

Savitribai Phule Pune University, Pune, National Service Scheme started all regular activities with 250 strength of students in this college. Accordingly, total 250 volunteers were admitted this year. There were 106 male and 144 female students. Under the chairmanship of Principal Dr. P. R. Bhabad, in the presence of program officer Prof. B. C. Patil, Prof. K. K. Chaurasiya, Prof. S. K. Shelke, all volunteers were taken the oath of the National Service Scheme and Prof. B. C. Patil stated the purpose of the initiative.

In this academic year, under the National Service Scheme, the college actively organised the programmes such as International Yoga Day, Tree Plantation Week, Cleanliness Campaign, NSS Foundation Day, Cleanliness Campaign at Kavanai, Saradar Vallabhbai Patel Jayanti, Constitution Day, Road Safety Campaign, National Youth Day, Dental check-up, world women's day, Cyber Security Day.

Volunteers had successfully participated in the programmes like Independence Day, Republic Day, Maharashtra Day and other cultural events held in the college.

In this academic year Hon. Mr. Bhausheb Khatale (Director, MVP Samaj, Nashik), Principal Dr. P. R. Bhabad, Mrs. Yogita Chaudhary (Rural Hospital, Ghoti), etc. all these dignitaries had provided valuable guidance to the volunteers.

For this academic year Rs. 52500 grants were received from the Savitribai Phule Pune University, Pune but the actual expenditure was Rs. 54351. The extra expenditure was provided by the college. For the success of the National Service Scheme, the valuable guidance was received from the Principal of the College Dr. P. R. Bhabad, vice Principal, Prof. D. N. Giri, Staff Secretary Dr. D. D. Lokhande Prof. B. C. Patil, Prof. Smt. S. K. Shelake, Prof. K. K. Chaurasiya. All the teaching and non-teaching staff of the college had cooperated for the success of the programmes.

Special Camp Report- 2021-2022

Savitribai Phule Pune University, Pune and K. P. G. Arts, Commerce And Science College, Igatpur had organised seven days special camp under the **National Service Scheme** at Kawanai, Tal- Igatpuri from **20/02/2022 to 26/02/2022**. There were, 75 girls and 50 boys' total 125 volunteers of our college in this camp participated.

During the camp, near the Kamakshi Mata Temple (8×100) fit road made by the volunteers. The wasted soil and dust were removed from the parking in front of the Kamakshi

Mata Mandir and the clean parking was made ready. In the entrance of this temple with the help of volunteers we fixed stand pillars for the making barriers to the vehicles. Under the sustainable development programme we removed the all types of dust, plastics from the two sides of the main road and from the drainages and Cleaned the Kapildharara Jalkund. We enthusiastically organised Rally on the subjects of Economic Literacy, Food Security, women Empowerment, Road safety, Swatch Bharat - Healthy India, Beti Bachao – Beti Padhav and awareness from Covid-19 etc.

Awareness lectures of various dignitaries were organized with the objective of “Personality development through community Service”. In the camp, following lectures were organised Shri. Gajanan Hode - “Today’s Youth and Addiction”, Shri. Bhagirath Bhagat - “Organic Farming”, Shri. R. D. Shinde- Storytelling, Shri. Vijaykumar Kardak - “Changing Journey of Rural Poetries”, Shri. Manohar Ghode - “One India - Great India”, Mrs. Yogita Chaudhary - “HIV AIDS – Understanding and Misunderstanding”, Shri. Manohar Ghode – “Jivanatil Adhyatmik mahatv”. Prof. D. N. Giri- “Competitive Examination and Deficiency” etc. The dignitaries have provided guidance.

We visited the primary school at Kavanai, and the volunteers were guided to the primary school students regarding to the “Samarth Bharat- Saksham Bharat” programme. They also visited the village library. Volunteers got historical information about the village by meeting the priests of the temple at Kavanai fort. They cleaned the area of the fort. Such activities were implemented during the camp.

During the camp, the respected persons like Hon. Engg. Mr. Bhausahab Khatle, (Director Igatpuri Taluka M. V. P. Samaj Nashik), Principal Dr. P. R. Bhabad, Hon. Mr. Rohidas Ugale (Member - Local Management Committee), Prof. D. N. Giri (Vice Principal) were guided the volunteers. Hon. Sarpanch Smt. Sunitatai Patil, Hon. Mr. Nivrutti Shirsath-Patil, Hon. Mr. Gopal Patil, Hon. Sharad Rahade, Hon. Rambhau Patil, Hon. Mr. Nandu Padekar, Hon. Mr. Rajaram Shirsath, Hon. Rajaram Dada Patil, Hon. Mr. Trimbak Shirsath, Hon. Kacharu Patil- Shirsatha, Hon. Nandu Shelar, Hon. Santosh Ran, Hon. Shivaji Shirsath, Hon. Tukaram Zende, Hon. Nilesh Shirsath, Hon. Ganesh Shirsath, etc. The villagers provided valuable assistance for the camp. For this special camp, Rs.73750 grant received from Savitribai Phule Pune University, Pune and the actual expenditure was Rs.75161 only. The extra cost was provided by the college. As per the guidance of the Principal Dr. P. R. Bhabad, Program Officer Prof. B. C. Patil, Prof. K. K. Chaurasiya, Prof. S. K. Shelake and Shri. D. G. Gosavi successfully completed the work in this camp. Vice Principal Prof. D. N. Giri, staff secretary Dr. D. D. Lokhande as well as all teaching and non-teaching staff had also provided invaluable support. In this way we successfully completed the NSS camp.

NCC Report

-Lt. Pardeshi S.S.

(Associate NCC Officer)

The NCC unit of Karmveer Punjababa Govardhane Arts, Commerce and Science College, Igatpuri, Dist Nashik run by Maratha Vidya Prasarak Samaj, Nashik started functioning from 1st June 2021. In the academic year 2021-22, 50 cadets were admitted, 10 cadets from third year, 18 cadets from 2nd year and 16 SD cadets and 06 SW from 1st year respectively. The cadets of the units performed two important parades on 15th August 2021 on the occasion of Independence Day and saluted the national flag and on 19th August 2022 on the occasion of “Samajdin”.

40 cadets of the unit participated in CATC camp training held at N.C.C. Complex, Nashik. Two Cadets participated in Trekking Camp, Tirupati, Andra Pradesh. One cadet was completed “Ek Bharat Shreshth Bharat” Camp organized by Nagpur- group through online platform. Three Cadets participated in Army Attachment Camp held at Artillery Center, Nashik. One Cadet participated in Army Attachment Camp held at Kirkee workshop, Pune. One SW Cadet participated in Basic Leadership Camp which held an online mode during October organized by the Nagpur Group.

The NCC units of the college actively participated in the various social activities like tree plantation, arranging rallies, campus cleaning and celebration of death and birth anniversary of social reformers and Blood Donation Camp. K.P.G. Arts, Commerce and Science College, Igatpuri and 7 MAH. Bn. NCC Nashik jointly organized Yoga and Meditation activity for 21 days. Due to the covid pandemic such activity run through the online mode. On the occasion of International Yoga day 50 cadets participated in yoga and meditation activity. The NCC unit planted a number of trees inside and outside the college premises.

In the academic year, Commanding officer Col. Alok Kumar sing visited to the college on 24th October 2021. He observe the all necessary documents and interacted with the Cadets. In the academic year Lt. Pardeshi S. S. participated in Army Attachment Camp which was held in Artillery Center Nashik from 03 March to 18 March 2022. Also participated in Annual Training Camp, held at the Bhonsla Military College, Nashik during the month of January.

In the academic year Lt. Pardeshi S. S. along with NCC cadets had actively participated in almost all the major and minor programmes organized in the college with the active supports of principal Dr. P. R. Bhabad, Vice-principal Prof. D. N. Giri, Commanding Officer, 7 MAH Bn. NCC, Nashik, Administrative Officer, all the teaching and non teaching staff.

***

स्पर्धा परीक्षा विभाग

-प्रा.गोपाळ लायरे

(समन्वयक)

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये महाविद्यालयातील स्पर्धा परीक्षा विभागांतर्गत महाविद्यालयात दिनांक २०/१२/२०२१ रोजी ओळख स्पर्धा परीक्षांची या विषयावर स्पर्धा परीक्षा विभाग व स्पेक्ट्रम अकॅडेमी यांच्या संयुक्त विद्यमाने मार्गदर्शन कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. याप्रसंगी स्पेक्ट्रम अकॅडेमीचे संचालक सुनील पाटील यांनी यू.पी.एस.सी., एम.पी.एस.सी., आय.बी.पी.एस., पोलिस भरती, आर.आर.बी. अशा विविध स्पर्धा परीक्षांविषयी मार्गदर्शन केले. याप्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पी. आर. भाबड अध्यक्षस्थानी होते. तसेच उपप्राचार्य देवीदास गिरी हे ही उपस्थित होते. स्पर्धा परीक्षा विभाग समन्वयक प्रा. गोपाळ लायरे यांनी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक केले. प्रा. ए. बी. धोंगडे यांनी सूत्रसंचालन केले.

रोजगार व स्वयंरोजगार विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये महाविद्यालयात दिनांक ७/८/२०२१ रोजी एन. आय. आय. टी. व प्लेसमेंट सेल यांच्या संयुक्त विद्यमाने ICICI बँकेत नोकरीसाठी परिसर मुलाखतीचे आयोजन करण्यात आले होते. याप्रसंगी एन.आय.आय.टी. मुंबई चे डेव्हलपमेंट ऑफिसर गौरव गीत व प्रतिक कलवणकर यांनी विद्यार्थ्यांच्या मुलाखती घेतल्या. या मुलाखतीमधून १३ विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आली. याप्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पी. आर.भाबड हे उपस्थित होते.

तसेच २७/१०/२०२१ रोजी आय.सी.एम.एस., पुणे व प्लेसमेंट सेल यांच्या संयुक्त विद्यमाने विमानतळावर नोकरीसाठी परिसर मुलाखतीचे ऑनलाईन पद्धतीने (Zoom App) च्या सहाय्याने आयोजन करण्यात आले होते. याप्रसंगी आय.सी.एम.एस., पुणे डेव्हलपमेंट ऑफिसर रिकू पाटील यांनी विद्यार्थ्यांच्या मुलाखती घेतल्या. १०८ विद्यार्थ्यांनी या मुलाखती दिल्या त्यामधून २ विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आली. याप्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पी. आर.भाबड हे उपस्थित होते.

यानंतर १६/११/२०२१ रोजी आय.सी.एम.एस., पुणे व प्लेसमेंट सेल यांच्या संयुक्त विद्यमाने Tours and Traveling, Hotel Management व Airline या क्षेत्रातील विविध संधीविषयी मार्गदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले होते. यावेळी आय.सी.एम.एस., पुणे डेव्हलपमेंट ऑफिसर रिकू पाटील यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. ८६ विद्यार्थी याप्रसंगी उपस्थित होते. याप्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पी. आर.भाबड हे उपस्थित होते.

दिनांक १२/२/२०२२ रोजी एन. आय. आय. टी. व प्लेसमेंट सेल यांच्या संयुक्त विद्यमाने ICICI बँकेत नोकरीसाठी परिसर मुलाखतीचे आयोजन करण्यात आले होते. याप्रसंगी एन.आय.आय.टी. मुंबई चे व्यवस्थापक आशिष राउत, डेव्हलपमेंट ऑफिसर गौरव गीत व प्रतिक कलवणकर यांनी विद्यार्थ्यांच्या मुलाखती घेतल्या. याप्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पी. आर.भाबड हे उपस्थित होते.

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये महाविद्यालयातील स्वयंरोजगार विभागांतर्गत 'प्रसारमाध्यमे व लेखन कौशल्ये' कार्यशाळेचे दोन सत्रात आयोजन करण्यात आले होते. दिनांक २०/१०/२०२१ रोजी पहिल्या सत्रात माध्यम तज्ञ व मार्गदर्शक म्हणून श्री सागर वैद्य यांनी मार्गदर्शन केले. तसेच इगतपुरी नामा पोर्टलचे संपादक श्री. भास्कर सोनवणे यांनीही मार्गदर्शन केले. याप्रसंगी दैनिक देशदूतचे पत्रकार श्री वाल्मिक गवांदे हे ही उपस्थित होते. प्राचार्य डॉ. पी.आर.भाबड यांनीही मार्गदर्शन केले. दुसरे सत्र २६/१०/२०२१ रोजी आयोजित केले होते. याप्रसंगी मार्गदर्शक म्हणून झी २४ तास नाशिक चे प्रतिनिधी श्री. योगेश खरे यांनी मार्गदर्शन केले. तसेच लोकशाही न्यूज इगतपुरी प्रतिनिधी श्री. विकास काजळे यांनीही मार्गदर्शन केले. प्राचार्य डॉ. पी.आर.भाबड यांनीही मार्गदर्शन केले.

करिअर कट्टा उपक्रम

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये महाविद्यालयात, महाराष्ट्र राज्य उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग आणि महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यता केंद्र यांच्या संयुक्त विद्यमाने करिअर कट्टा या उपक्रमाचे महाविद्यालयात उद्घाटन व परिसंवाद चर्चा दिनांक डिसेंबर रोजी आयोजित करण्यात आली होती. याप्रसंगी अध्यक्ष म्हणून महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.पी.आर.भाबड उपस्थित होते. महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा. देविदास गिरी यांनीही याप्रसंगी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांनी स्पर्धा परीक्षांच्या माध्यमातून आपले करिअर घडवून, जीवनाला चांगली दिशा देता यावी हा या उपक्रमामागचा उद्देश आहे. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक स्पर्धा परीक्षा व करिअर कट्टा समन्वयक प्रा. जी.एस.लायरे यांनी केले.

***

कनिष्ठ महाविद्यालय विभाग

-प्रा.फाकटकर एस.बी.

(पर्यवेक्षक क.महिविद्यालय)

आपल्या कनिष्ठ महाविद्यालयात शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये एकूण ७६७ विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला तो खालील इयत्ता व शाखेनुसार:

विद्यार्थी प्रवेश:

इयत्ता व शाखा	एकूण विद्यार्थी
इ. ११ वी कला	१२६
इ. ११ वी वाणिज्य	१४७
इ. ११ वी विज्ञान	१३१
इ. १२ वी कला	११८
इ. १२ वी वाणिज्य	१२२
इ. १२ वी विज्ञान	१२३
एकूण	७६७

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये एच. एस. सी. बोर्ड परीक्षा मार्च-एप्रिल २०२२ मध्ये इयत्ता बारावीचा निकाल शाखेनुसार खालील प्रमाणे :

इयत्ता १२ वी निकाल

इयत्ता व शाखा	% निकाल
इ. १२ वी कला	७३.५०
इ. १२ वी वाणिज्य	९२.५०
इ. १२ वी विज्ञान	९२.८०
एकूण निकाल	८६.४६

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये इयत्ता अकरावी व इयत्ता बारावी विविध शाखेत प्रथम आलेले विद्यार्थी खालीलप्रमाणे:
इयत्ता व शाखेनुसार प्रथम आलेले विद्यार्थी

इयत्ता व शाखा	विद्यार्थ्यांचे नाव	एकूण टक्के
इ.११ वी कला	कु. गुंजाळ नीता भास्कर	७२.००
इ. ११ वी वाणिज्य	कु. गोवर्धने संतोषी अशोक	७९.३३
इ. ११ वी विज्ञान	कु. काळे कल्याणी सदानंद	८१.५०
इ. १२ वी कला	कु. काळे आकांक्षा प्रकाश	७३.००
इ. १२ वी वाणिज्य	कु. फायमा आसिफ शेख	७८.००
इ. १२ वी विज्ञान	कु. राव सानिका सदाशिव कु. सिंग अंजली मदनसिंग	७३.००

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये इ. ११ वी व इ. १२ वी चा निकाल दर्जेदार लागण्यासाठी विविध अध्यापनतंत्रे व शैक्षणिक साधनांचा वापर करून शैक्षणिक दर्जा व गुणवत्ता वाढविण्याचे कामकाज केले. कॉलेज अंतर्गत विविध स्पर्धा घेण्यात येऊन विद्यार्थ्यांच्या अंतर्गत गुणांना वाव देण्याचा प्रयत्न या शैक्षणिक वर्षात करण्यात आला.

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये इ. ११ वी कला शाखेचे वर्ग शिक्षक म्हणून श्रीमती सौदाणे जी. एस., वाणिज्य शाखा श्रीमती भालेराव एस. आर., विज्ञान शाखा श्रीमती काळे एस. टी. तर इ. १२ वी कला शाखेचे वर्ग शिक्षक म्हणून श्रीमती पाटील ए. एस., वाणिज्य शाखा श्री. फाकटकर एस. बी. , विज्ञान शाखा श्रीमती थेटे एस. एन. यांनी यशस्वीपणे कामकाज पार पाडले.

कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या सांस्कृतिक विभागाच्या वतीने कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने जयंती , १५ ऑगस्ट स्वातंत्र्यदिन, २६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिन, समाज दिन, नव मतदार नोंदणी उपक्रम, शिक्षक दिन, कर्मवीर डॉ. वसंतराव पवार पुण्यस्मरणदिन, भारतरत्न डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांचा जन्मदिवस वाचन प्रेरणा दिन म्हणून साजरा करण्यात आला. संविधान दिन, जागतिक दिव्यांग दिन, सावित्रीबाई फुले जयंती, मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा विशेष व्याख्यान, राष्ट्रीय मतदार दिन , मराठी राज्य भाषा दिन, जागतिक महिला दिन, विज्ञान सप्ताहाचे आयोजन, सावित्रीबाई फुले पुण्यतिथी, आनंद तरंग फाउंडेशनच्या वतीने समाज दिनानिमित्ताने निबंध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले.

तसेच मागील शैक्षणिक वर्षात कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना विविध शिष्यवृत्तीचा लाभ देण्यात आला. पुअर बॉईज फंडामधून गरीब व होतकरू विद्यार्थ्यांना मदत करण्यात आली.

मागील शैक्षणिक वर्षात श्री. गायकवाड आर. एस. व श्रीमती सौदाणे जी. एस. यांनी संस्थेचे रोव्हर/ रेंजर उपक्रमाचे यशस्वी प्रशिक्षण घेतले.

महाविद्यालयाचे सन्माननीय प्राचार्य डॉ. पी. आर. भाबड यांच्या मार्गदर्शनाखाली व प्रेरणेनुसार कनिष्ठ महाविद्यालयाचे कामकाज ऑनलाइन पद्धतीने होण्यासाठी ज्या सुख-सुविधा लागतात त्या सर्व सुविधा आम्हाला माननीय प्राचार्य साहेबांनी या शैक्षणिक वर्षात उपलब्ध करून दिल्या आहेत. शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये कनिष्ठ महाविद्यालय अंतर्गत परीक्षा विभागाचे प्रमुख म्हणून प्रा. गायकवाड आर. एस. तर परीक्षा सहाय्यक म्हणून प्रा. फाकटकर एस. बी. यांनी कामकाज पाहिले तर एच.एस. सी. बोर्डाची परीक्षा नोव्हेंबर-डिसेंबर २०२१ परीक्षा केंद्र प्रमुख म्हणून प्रा. चव्हाण एस. एम. तर उप केंद्रप्रमुख म्हणून प्रा. गायकवाड आर. एस. तर मार्च-एप्रिल २०२२ एच.एस. सी. बोर्ड परीक्षा केंद्र प्रमुख प्रा. फाकटकर एस. बी. तर उपकेंद्र प्रमुख म्हणून प्रा. गायकवाड आर. एस. म्हणून यांनी कामकाज पाहिले तर तर इ. ११ वी निकाल समितीचे प्रमुख म्हणून श्री. गायकवाड आर. एस, उप प्रमुख म्हणून श्री. कोल्हे जी. एस. यांनी कामकाज पाहिले.

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये कनिष्ठ महाविद्यालय स्तरावर विविध कामकाज समितीचे प्रमुख म्हणून खालील शिक्षकांनी कामकाज पाहिले आहे.

- १) शिक्षक- पालकसंघ: श्री. चव्हाण एस. एम., श्री. कोल्हे जी. एस.
- २) शालेय व्यवस्थापन समिती श्री. फाकटकर एस. बी., श्री. कोल्हे जी. एस.
- ३) शालेय शिस्त व सुरक्षा समिती श्री. फाकटकर एस. बी., श्री. कोल्हे जी. एस., श्री. अहिरे डी. पी.
- ४) परिवहन समिती व मुलींची मोफत पास योजना श्री. गायकवाड डी. एस., श्री. चव्हाण एस. एम
- ५) माता-पालक संघ -श्रीमती भालेराव एस. आर., श्रीमती एस. एन. थेटे
- ६) विशाखा समिती श्रीमती मालसाने ए. पी., श्रीमती एस. एन. थेटे
- ७) विविध शालेय उपक्रम समिती श्रीमती पाटील ए. एस., श्री. चव्हाण एस. एम.
- ८) रोव्हर/रेंजर समिती श्रीमती सौंदाने जी. एस., श्री. गायकवाड आर. एस.
- ९) शालेय क्रीडा समिती श्री. अहिरे डी. पी., श्री. गायकवाड आर. एस.
- १०) ज्युनिअर विभाग ऑनलाइन कामकाज समिती श्री. वाघ. ए. एस., श्री गायकवाड डी. एस.
- ११) माहिती व प्रसिद्धी समिती - श्री. वाघ ए. एस., श्री. गायकवाड. डी. एस.
- १२) ज्युनिअर कॉलेज स्टाफ सेक्रेटरी व पर्यवेक्षक - श्री. फाकटकर एस. बी.

कनिष्ठ महाविद्यालय कामकाजाला ज्युनिअर विभागाचे क्लार्क श्री. थवील जी. बी. व श्रीमती आरोटे पूजा, कार्यालयीन प्रमुख श्री. कमानकर भाऊसाहेब, तसेच श्री. दिनेश गोसावी व सर्व शिक्षकेत्तर कर्मचारी यांचे सहकार्य आम्हाला कायम लाभत आले आहे.

धन्यवाद!!

***

कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, इगतपुरी

Nirbhaya Kanya Abhiyan Workshop (SDO)

-Dr.M.B.Kamble

(Student Development Officer)

Savitribai Phule Pune University, Pune, Vidyarthi Vikas Mandal dated 28.1.2022 with reference letter No. v.v.m/ 2021-22 / 173. Nirbhaya Kanya Abhiyan workshop was organized. The workshop was inaugurated by the Principal of the college Dr. P. R. Bhabad. The keynote speaker Mrs. Adv. Vijaymala Waje Madam, Igatpuri, Mrs.Kalpna Jagtap Madam, Police Station Igatpuri, Mrs. Yogita Chaudhary Madam, Primary Health Center, Ghoti and Vice Principal D. N. Giri, Dr. D. D. Lokhande etc. was present as the chief guide.

The workshop started with lighting of lamps and worship of images, The introduction was made by student development officer, Dr. M.B. Kamble. After Principal Dr. P. R. Bhabad delivered his inaugural speech a keynote address was given by the keynote speakers. 115 students of the college took advantage of these lectures. The workshop was moderated by Mrs. R. R. Jagtap and vote of thanks Considered by Mrs. J.R. Bhor. The workshop was attended by college professors.

***

Organic Farming Guidance Workshop (SDO)

-Dr.M.B. Kamble

(Student Development Officer)

Savitribai Phule Pune University, Pune, Student Development Board dated 28.1.2022 Reference No. - VVM / 2021-22 / 173 Letters from the A one-day organic farming guidance workshop was organized by the Board of Student Development on 05.03.2022 in the college, Inauguration of this workshop.

Director of MVP Samaj Sanstha Engg. Bhausaheb Khatale inaugurated the workshop. Principal Dr. Inderchand Chavan (College of Agriculture, Nashik), Shri Bhagirath Bhagat (Adarsh Shetkari, Balayduri) and Principal of the College Dr. P. R. Bhabad and Vice Principal, Prof. D. N. Giri, Mrs. Vaishalita Akade (Member of Local Management Committee), Dr. D. D. Lokhande etc. Was present as the chief guests.

The workshop started with lighting of lamps and worship of images. The introduction was made by student development officer Dr. M.B. Kamble. After the inaugural speech Inaugural Engg. Bhausaheb Khatale. The keynote speaker was Principal Dr. Inderchand Chavan was delivered by Shri Bhagirath Bhagat Lectures. Principal Dr. P. R. Bhabad delivered a lecture. The workshop was moderated by Mrs. K. P. Berari and vote of thanks Mrs. V. D. Damle. The workshop was attended by college professors and students.

***

१४६

‘कोरोना’ विशेषांक

सांस्कृतिक विभाग

-डॉ.श्रीमती के.एम.वाजे

(सांस्कृतिक विभाग प्रमुख)

म.वि.प्र. समाजाचे कर्मवीर पुंजाबाबा गोवर्धने कला,वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय इगतपुरी, २०२१-२२ या शैक्षणिक वर्षात विविध कार्यक्रम घेण्यात आले. विद्यार्थ्यांच्या कलागुणांना वाव मिळावा या दृष्टीने महाविद्यालयात सांस्कृतिक विभागाच्यावतीने विविध कार्यक्रम घेण्यात आले. यासाठी आपले महाविद्यालय सदैव प्रयत्नशील व कृतीशील असते. महाविद्यालयात १९ फेब्रुवारी २०२१ रोजी शिवजयंती साजरी करण्यात आली. त्या निमित्ताने निबंध स्पर्धा घेण्यात आल्या. निबंधस्पर्धेत १६ मुली व ६ मुले असे एकूण २५ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेऊन त्यात प्रथम, द्वितीय व तृतीय असे नंबर काढण्यात आले. ३ ऑगस्ट २०२१ रोजी महाविद्यालयात कर्मवीर पुंजाबाबा यांची जयंती साजरी करण्यात आली. या जयंती निमित्ताने ऑनलाईन वक्तृत्व स्पर्धा घेण्यात आल्या. चौधरी पुजा, वालझाडे सायली, सारिका पाळदे, भोर आकाश, गिळंदे कार्तिक या विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेऊन प्रथम द्वितीय, तृतीय तसेच उत्तेजनार्थ पारितोषिक मिळविले.

म.वि.प्र समाज या संस्थेसाठी ज्या महापुरुषांनी व समाजधुरीतांनी जे अनमोल कार्य केले त्यांचा गौरव करण्यासाठी महाविद्यालयात १९ ऑगस्ट या दिवशी समाजदिन साजरा करण्यात आला. या निमित्ताने महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी स्वागतगीत व समाजगीताने कार्यक्रमाची सुरुवात केली. १० सप्टेंबर २०२१ मध्ये सावित्रीबाई फुले पुणे प्राचार्य डॉ.सुधाकरराव जाधवर करंडक राज्यस्तरीय आंतरस्तरीय महाविद्यालयीन वक्तृत्व, भजन, पोवाडा स्पर्धा घेण्यात आल्या. ह्या स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयातील ११ विद्यार्थी सहभागी झाले. त्यात ३ मुले व ८ मुली होते.पोवाडा ह्या स्पर्धेत किरण मते (एम.ए.-१) ह्या उत्तेजनार्थ पारितोषिक मिळवले. ४ व ५ जानेवारी २०२२ रोजी 'शेतकऱ्याची व्यथा' पथनाट्य या विषयावर कर्मवीर करंडक आंतरमहाविद्यालयीन पथनाट्य स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयाच्या एकूण १२ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला.

२६ व २७ नोव्हेंबरला राज्यस्तरीय मराठी साहित्य संमेलन साजरे झाले. साहित्य संमेलनाच्या निमित्ताने २६ नोव्हेंबर रोजी सकाळी ८.०० वाजता बोरटेंभे या गावापासून ते महाविद्यालयापर्यंत ग्रंथदिंडी काढण्यात आली. या दिंडीत विद्यार्थी मोठ्या संख्येने सहभागी झाले. टाळ, मृदुंगाच्या गजरात हरिनाम घेऊन दिंडी काढण्यात आली. आपल्या महाराष्ट्राचे कुलदैवत असलेले विठुरायाचा गजर करत व फुगड्या खेळत एक पारंपारीक वेशभूषेत मोठ्या संख्येने सहभाग नोंदवून आनंददायिक वातावरणात पहिला दिवस पार पडला. २७ नोव्हेंबर ह्या दिवशी सकाळी ९.०० वाजता सांस्कृतिक विभागातील विद्यार्थ्यांनी अभंग, भावगीत, भक्तीगीत, आदिवासी नृत्य, कोळीनृत्याने सुरुवात करून वातावरण प्रसन्न करून कार्यक्रमाची शोभा वाढवली.

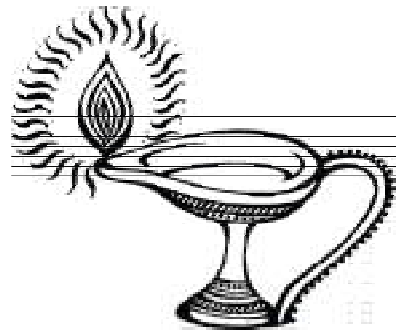
तसेच महाविद्यालयात होणाऱ्या विविध महापुरुषांच्या जयंती आणि पुण्यतिथी या कार्यक्रमात विद्यार्थ्यांचा सहभाग मोठ्या प्रमाणात असतो. तसेच १५ ऑगस्ट, २६ जानेवारी, १ मे महाराष्ट्र दिन या निमित्ताने विद्यार्थिनी व विद्यार्थी रांगोळी काढून महाविद्यालयाची शोभा वाढवत असतात.

***

भावपूर्ण श्रद्धांजली

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये देशातील जे थोर विचारवंत,
शास्त्रज्ञ, साहित्यिक, अभ्यासक, सैनिक आणि विविध क्षेत्रातील
मान्यवर व्यक्ती कोरोना संसर्गाला बळी पडुन आणि इतर कारणांमुळे
मृत्यु पावले त्यांच्या पवित्र स्मृतीला वंदन..!
अशा सर्व समाजघटकांना

भावपूर्ण श्रद्धांजली...

मराठा विद्या प्रसारक समाज, नाशिक

शिवाजीनगर, गंगापूर रोड, नाशिक - ४२२ ००२.

* संस्था दृष्टिक्षेपात *

स्थापना	: सन १९१४
सार्वजनिक ट्रस्ट	: रजि. नं. ए-४३६/१९५४
आजीव सभासद संख्या (जनरल)	: १०,१९७
आजीव सभासद संख्या (सेवक)	: ४६३
शाखांची संख्या	: ४८९
विद्यार्थ्यांची संख्या	: २,१४,८१३
सेवक संख्या	: १०,११६
अंदाजपत्रक	: सुमारे रु.८५१ कोटी २१ लाख (२०२२-२३)

* शाखा विस्तार *

पूर्व प्राथमिक शाळा (मराठी माध्यम)	७३	प्रिंटिंग प्रेस	०१
पूर्व प्राथमिक शाळा (इंग्रजी माध्यम)	१५	आय.टी.आय.	०८
प्राथमिक शाळा (मराठी माध्यम)	७०	मेडिकल कॉलेज	०१
प्राथमिक शाळा (इंग्रजी माध्यम)	१६	मेडिकल कॉलेज हॉस्पिटल अँड रिसर्च सेंटर	०१
आश्रमशाळा (प्राथमिक)	०३	विद्यार्थी वसतिगृहे	२४
आश्रमशाळा (माध्यमिक)	०२	शेतकी शाळा	०१
माध्यमिक शाळा (मराठी माध्यम)	१५८	ललितकला महाविद्यालय	०१
माध्यमिक शाळा (इंग्रजी माध्यम)	०८	जनशिक्षण संस्थान	०१
उच्च माध्यमिक विद्यालये	६३	पदविका फार्मसी महाविद्यालय (डी फार्म)	०१
अध्यापक विद्यालये	०४	परिचारिका प्रशिक्षण महाविद्यालय	०१
शिक्षणशास्त्र महाविद्यालये	०१	अभियांत्रिकी महाविद्यालय	०१
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालये	२२	कृषी महाविद्यालय	०१
फार्मसी कॉलेज	०१	भौतिकोपचार महाविद्यालय	०१
आर्किटेक्चर कॉलेज	०१	विधी महाविद्यालय	०१
बॅचलर ऑफ डिझाईन	०१	कॉलेज ऑफ सोशल वर्क	०१
नर्सिंग कॉलेज	०१	पॉलिटेक्निक कॉलेज	०१
व्यवस्थापन संस्था (आय.एम.आर.टी.)	०१	नागरी आरोग्य केंद्र	०१
मविप्रचे प्रशिक्षण व विकास केंद्र	०१	ग्रामीण आरोग्य केंद्र	०१

Mission Statement of our College

- To provide quality education to the rural and tribal students.
- To bring about transformation and positive changes in the society through the formal education & extension activities.

Vision

- To educate and uplift the downtrodden and tribal students to bring them into the main stream of development.
- To inculcate ethics and values in the tribal students to retain a long cherished legacy and heritage of the country.
- To strive hard to provide quality education to the rural masses in order to create competency to compete with the urban students.

